BYTOM odNOWA

Kompleksowa **Rewitalizacja** Miasta

Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+

Bytom 2025

Zmiany wprowadzone w ramach aktualizacji dokumentu wyróżniono kolorem szarym.

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" powstał przy dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej, w ramach projektu „BYTOM odNOWA - innowacyjne projekty mieszkaniowe i rozwój inicjatyw społecznych", który współfinansowany jest ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz budżetu państwa na podstawie umowy o udzielenie dotacji celowej zawartej pomiędzy Ministrem Rozwoju a Gminą Bytom.

Niniejszy dokument został opracowany w pionie I Zastępcy Prezydenta, Andrzeja Panka przez pracowników Wydziału Strategii i Funduszy Europejskich. Dokument powstał przy udziale społeczności lokalnej oraz współpracowników z wydziałów i jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Bytomiu.

Kierownictwo i redakcja opracowania: Izabela Domogała

Zespół redakcyjny:
Zofia Ćwikła, Tomasz Janik, Magdalena Malesza, Agnieszka Potkańska – Ćwikła, Anna Szwarc, Małgorzata Wieczorek

Zespół redakcyjny aktualizacji:
Andrzej Roterman, Magdalena Mazurkiewicz

Merytoryczna opieka:
zespół ekspertów Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie:
dr Aleksandra Jadach-Sepioło, Beata Bujak-Szwaczka, Bogusław Ciastek, Tadeusz Kaźmierak, Jarosław Ogrodowski
Współpraca i doradztwo w ramach realizacji umowy o udzielenie dotacji celowej zawartej pomiędzy Ministrem Rozwoju a Gminą Bytom.

ekspert z ramienia Gminy Bytom
dr Krzysztof Wrana

Skład i oprawa graficzna: Katarzyna Mieszała

Zdjęcia: Wydziały i jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Bytomiu

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
MINISTERSTWO ROZWOJU
Unia Europejska Fundusz Spójności

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE 5
1.1. Bytom jako rewitalizowany ośrodek miejski w kontekście zapisów lokalnych, regionalnych i krajowych dokumentów strategicznych i programowych 7
1.1.1. Lokalne dokumenty strategiczne i programowe 7
1.1.2. Regionalne dokumenty strategiczne i programowe 30
1.1.3. Krajowe dokumenty strategiczne i programowe 36
2. DIAGNOZA 38
2.1. Obszar rewitalizacji 38
2.2. Metodyka diagnozy 41
2.2.1. Cel diagnozy 41
2.2.2. Struktura części diagnostycznej 42
2.2.3. Metody badawcze i mierniki stosowane w części diagnostycznej 43
2.3. Analiza negatywnych zjawisk i czynników w sferze społecznej na obszarze rewitalizacji z odniesieniem do całej gminy 43
2.3.1. Bezrobocie 43
2.3.2. Ubóstwo 50
2.3.3. Przestępczość 57
2.3.4. Inne problemy społeczne i dysfunkcje 59
2.3.5. Osoby starsze na obszarze rewitalizacji 66
2.3.6. Kapitał społeczny i organizacje pozarządowe 69
2.3.7. Edukacja 74
2.4. Analiza negatywnych zjawisk i czynników w pozostałych sferach na obszarze rewitalizacji w kontekście całej gminy 75
2.4.1. Sfera gospodarcza: Rynek pracy i przemysł 75
2.4.2. Sfera techniczna: Zły stan i standard budynków komunalnych 83
2.4.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna: Przestrzeń publiczna i aspekty funkcjonalne 92
2.4.4. Sfera środowiskowa: Szkody górnicze, niska emisja i hałas 98
2.5. Analiza lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji 102
2.5.1. Organizacje pozarządowe 102
2.5.2. Instytucje kultury 107
2.5.3. Walory przestrzenne i zabytki 109
2.5.4. Zieleń miejska 110
2.5.5. Niezamieszkałe obszary rewitalizacji 111
2.6. Podsumowanie skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych w poszczególnych podobszarach 114
2.7. Geneza wiązek 124
3. PLANOWANIE REWITALIZACJI 130
3.1. Wizja, cele i kierunki działań rewitalizacyjnych 130
3.1.1. Wizja rewitalizacji w podobszarach rewitalizacji 130
3.1.2. Wizja obszaru rewitalizacji Bytomia 136
3.1.3. Hasło promocyjne rewitalizacji 138
3.1.4. Cele rewitalizacji w Bytomiu 138
3.1.5. Kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk 140
3.2. Włączenie interesariuszy rewitalizacji – partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+” 145
3.2.1. Udział interesariuszy w procesie tworzenia GPR 145
3.2.2. Udział interesariuszy w procesie wdrażania GPR 151
3.3. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne 154
3.3.1. Wiązki projektów oraz lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych 155
3.3.2. Charakterystyka pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych 180

3.4. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Bytomia 196
3.5. Specjalna Strefa Rewitalizacji 197
3.6. Uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji 198
4. ZARZĄDZANIE 198
4.1. Opis schematu zarządzania rewitalizacją w Bytomiu 198
4.2. Procedura aktualizacji GPR 202
4.3. Ramowy harmonogram wdrażania GPR wraz z szacunkowymi ramami finansowymi 203
4.4. Mechanizmy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych 209
4.5. System monitorowania i ewaluacji GPR 218
SPIS ILUSTRACJI 233
SPIS MAP 233
SPIS SCHEMATÓW 234
SPIS TABEL 234
SPIS WYKRESÓW 235
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW 235

1. WPROWADZENIE

Bytom zaliczany jest do najbardziej problemowych miast w Unii Europejskiej. Tym samym jest jednym z miast o największych potrzebach rewitalizacyjnych. W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Bytom został wymieniony wśród Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) Państwa na rzecz restrukturyzacji oraz rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, jako ośrodek odznaczający się bardzo dużym natężeniem problemów. Jednocześnie w Umowie Partnerstwa Bytom wskazany został, jako jeden z trzech przykładów (obok Łodzi i Wałbrzycha) miast o ogromnej skali kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-ekonomicznych będących skutkiem transformacji systemowej.

Wyzwania i bariery stojące przed Bytomiem mają naturę złożoną, gdyż dotykają niemal wszystkich sfer rozwoju miasta, tj. gospodarczej, społecznej, instytucjonalnej, przestrzennej, infrastrukturalnej i środowiskowej.

W Bytomiu od wielu lat realizowane są projekty rewitalizacyjne, które prowadzone były w oparciu o zapisy kolejnych programów rewitalizacji:

- Program Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020; przyjęty uchwałą nr LV/798/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 16 grudnia 2009 roku,
- Lokalny Program Rewitalizacji miasta Bytomia na lata 2007-2020, przyjęty uchwałą nr XX/262/07 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 18 grudnia 2007 roku,
- Program Rewitalizacji społeczno-ekonomicznej wybranych obszarów miejskich i terenów poprzemysłowych dla Gminy Bytom na lata 2004-2015; przyjęty uchwałą XXVII/404/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 23 czerwca 2004 roku.

W latach 2004-2015 na obszarze miasta zrealizowano szereg projektów o charakterze rewitalizacyjnym, w tym m.in.:

- Rewitalizacja terenów po byłej KWK Rozbark – Etap I,
- Przebudowa części administracyjno – dydaktycznej nieużytkowanego obiektu byłego internatu Zespołu Szkół Technicznych w Bytomiu i jego adaptacja na Centrum Inicjatyw Społecznych,
- Przebudowa Budynku biurowego po dawnej KWK Powstańców Śląskich wraz z jego adaptacją na zakład aktywności zawodowej o profilu restauracyjnym. Projekt zrealizowany przez Bytomskie stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej,
- Rewitalizacja zaniedbanych przestrzeni miejskich poprzez utworzenie Kolorowych Podwórek w Bytomiu.

W sumie zrealizowano 13 przedsięwzięć rewitalizacyjnych o łącznej wartości 67,5 mln zł (z czego 63,8% stanowiły środki pozyskane z budżetu Unii Europejskiej).

Przedkładany dokument stanowi kontynuację dotychczas prowadzonego procesu rewitalizacji Bytomia. „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" został przygotowany w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777) oraz w zgodności z Wytycznymi Ministra Rozwoju „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020" z dnia 2 sierpnia 2016 r. Przeprowadzono następujące aktualizacje programu:

- uchwałą nr XVII/223/19 Rady Miejskiej w Bytomiu z 23 września 2019 r.,
- uchwałą nr XXVI/392/20 Rady Miejskiej w Bytomiu z 23 marca 2020 r.,
- uchwałą nr XLV/618/21 Rady Miejskiej w Bytomiu z 26 lipca 2021 r.,
- uchwałą nr LXXXIV/1059/23 Rady Miejskiej w Bytomiu z 25 września 2023 r.

Rada Miejska w Bytomiu w dniu 15 marca 2024 r. podjęła uchwałę nr XCI/1143/24 w sprawie przystąpienia do aktualizacji „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

Podstawę prawną opracowania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" stanowi Uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 26 kwietnia 2016r. nr XXIV/313/16 w sprawie przystąpienia do prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji dla Bytomia, podjęta na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777).

Program został opracowany dla obszaru rewitalizacji określonego Uchwałą nr XXIII/300/16 Rady Miejskie w Bytomiu z dnia 29 marca 2016 r., w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom.

Niniejszy dokument wychodzi naprzeciw wyzwaniom nowej polityki Unii Europejskiej, zasadom krajowej polityki miejskiej oraz rewitalizacji. Duże znaczenie w nowym okresie programowania nabierają działania w zakresie polityki społecznej, których celem jest aktywizacja i odnowa społeczna.

1.1. Bytom jako rewitalizowany ośrodek miejski w kontekście zapisów lokalnych, regionalnych i krajowych dokumentów strategicznych i programowych

1.1.1. Lokalne dokumenty strategiczne i programowe

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" (GPR) stanowi dokument operacyjny gminy wyznaczający kierunki działań w procesie rewitalizacji oraz warunki organizacyjno-finansowe tych działań. Dokument ten realizuje cele i jest spójny z obowiązującymi w mieście strategiami, programami i planami, integruje je, tym samym przyczyniając się do osiągania efektu synergii w zakresie realizacji celów rozwojowych miasta.

GPR powiązany jest z poniższymi dokumentami strategicznymi, programowymi i planistycznymi określającymi kierunki rozwoju miasta i nawiązującymi do jego rewitalizacji.

Tabela 1. Dokumenty strategiczne, programowe i planistyczne nawiązujące do procesu rewitalizacji Bytomia

RODZAJ	TYTUŁ DOKUMENTÓW	DATA PRZYJĘCIA/OPRACOWANIA
Dokumenty strategiczne	Strategia Rozwoju Miasta Bytomia „Bytom 2030+"	Uchwała Nr LXXIII/930/23 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 30 stycznia 2023 r.
	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2021-2026	Uchwała Nr L/666/2021 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 października 2021 r.
	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom	Uchwała Nr XXVI/204/11 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 24 sierpnia 2011 r. z późniejszymi zmianami
Dokumenty programowe	Polityka mieszkaniowa Bytomia do 2050 roku. Nowy wizerunek miasta	Uchwała Nr XIV/173/19 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 24 czerwca 2019 r.
	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Bytom na lata 2020-2026	Uchwała Nr XXV/366/20 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 24 lutego 2020 r.
	Program Opieki nad Zabytkami Miasta Bytomia na lata 2022-2025	Uchwała Nr LIV/739/22 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 22 marca 2022 r.
	Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytom na lata 2022-2030 z perspektywą do roku 2035	Uchwała Nr LXXI/890/22 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 28 listopada 2022 r.
Dokumenty planistyczne	Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)	Uchwała Nr XXIX/458/2004 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 sierpnia 2004 r.
	Aktualizacja Studium wykonalności dla projektu pn. „Rewitalizacja starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu – etap I"	Opracowano w listopadzie 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Miasta Bytomia „Bytom 2030+"

Strategia rozwoju Bytomia stanowi fundament systemu planowania lokalnego, to najważniejszy dokument nakreślający wizję i kierunki, które należy podjąć dla wykreowania przyszłości atrakcyjnej dla różnych podmiotów związanych z miastem. Strategia rozwoju Bytomia do roku 2030 wpisuje się w strategiczne myślenie widoczne we wcześniejszych opracowaniach tego typu, w szczególności zaś strategii rozwoju, programów rewitalizacji oraz szeregu innych dokumentów planistycznych i programowych. Strategia jest dokumentem, z którego wyprowadzane są opracowania strategiczne, operacyjne i programowe dotyczące specyficznych, ważnych dla miasta zagadnień rozwojowych.

W oparciu o wyniki procesu partycypacyjnego z udziałem mieszkańców, przedsiębiorców oraz przedstawicieli sektora NGO dokument wskazuje, że do głównych sfer interwencji strategicznej zalicza się m.in.: przestrzeń miasta, środowisko naturalne, kapitał ludzki, społeczeństwo obywatelskie oraz rozwój i wsparcie rodzin. Pośród nowych wartości, które kreowane będą w mechanizmie strategicznej transformacji miasta wymieniane są: zrewaloryzowana przestrzeń, aktywność mieszkańców, chronione dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze czy nowa gospodarka.

Jednocześnie w odniesieniu do wcześniejszych dokumentów strategicznych aktualne pozostały wyzwania, przed jakimi stoi miasto, wpływające na procesy rozwoju lokalnego, w tym m.in.: demograficzne, gospodarcze, przestrzenne, jakości życia, wizerunkowe i budżetowe. Przestrzeń miejska wymaga wielowymiarowej rewitalizacji. Przy czym podkreślić należy, że specyfika Bytomia - rozumiana jako nasycenie przestrzeni zabytkami, liczne występowanie obiektów poprzemysłowych, regres funkcji w kluczowych przestrzeniach publicznych, dzielnice koncentrujące problemy społeczne - nakazuje objąć rewitalizacją praktycznie całe miasto. Sytuacja wymaga podejmowania zintegrowanych interwencji, łączących działania społeczne, gospodarcze i środowiskowe oraz podlegających stałemu monitoringowi.

Działania planowane do podjęcia w mieście w dziedzinie rewitalizacji znajdują swoje odzwierciedlenie w fazach strategicznego rozwoju zdefiniowanych w dokumencie, którym przypisano cele operacyjne oraz kierunki działań. Wybrane kierunki działań wpisujące się w proces rewitalizacji obrazuje Tabela 2.

Tabela 2. Wybrane kluczowe kierunki działań stanowiące kluczowe obszary aktywności realizatorów strategii

Cele operacyjne	**Kierunki działań**
C1. BYTOM SOLIDARNY, BEZPIECZNY, UCZĄCY SIĘ	
C1.1. Wysoki poziom lokalnego kapitału zaufania i partycypacji mieszkańców w decydowaniu o kierunkach rozwoju miasta.	K1.1.1. Rozwój form i narzędzi międzysektorowej współpracy podmiotów z miasta, w tym angażowanie mieszkańców w kreowanie pomysłów na rzecz rozwoju ich dzielnic i wspólnot lokalnych. K1.1.2. Wspieranie inicjatyw obywatelskich nakierowanych na realizację celów i kierunków strategii rozwoju miasta.
C1.2. Wyrównywane szanse startu życiowego młodych mieszkańców.	K1.2.1. Poprawa jakości edukacji dzieci i młodzieży, w tym poprzez inwestycje w infrastrukturę, stałe doposażanie szkół, doskonalenie kadr nauczycielskich, poszerzanie oferty edukacyjnej. K1.2.2. Wspieranie młodzieży z rodzin o niskim statusie materialnym w kontynuowaniu nauki na poziomie średnim i wyższym. K1.2.3. Poszerzanie dostępu dzieci i młodzieży do usług, wydarzeń, różnych form zajęć rozwijających talenty i zainteresowania artystyczne, naukowe, sportowe i inne formy twórczej aktywności. K1.2.4. Działania wspierające dzieci i młodzież w ukierunkowaniu kariery zawodowej. K1.2.5. Działania rozwijające kompetencje przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży.

C1.3. Miasto wspierające mieszkańca na każdym etapie życia.	K1.3.1. Rozwój usług publicznych i rynkowych wspierających funkcjonowanie rodzin, w tym poszerzanie dostępności do usług edukacyjnych, opiekuńczych i zdrowotnych. K1.3.2. Rozwój usług publicznych i rynkowych, w tym oferty czasu wolnego, dla seniorów. K1.3.3. Wspieranie seniorów w działaniach przedsiębiorczych i przedłużaniu kariery zawodowej. K1.3.4. Wspieranie rozwoju kompetencji zawodowych mieszkańców (w szczególności kobiet), w tym aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych. K1.3.5. Poprawa jakości przestrzeni w kierunku podnoszenia ich przyjazności dla osób o szczególnych potrzebach. K1.3.6. Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni spędzania czasu wolnego przez rodziny. K1.3.7. Działania na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa publicznego. K1.3.8. Działania na rzecz integracji międzypokoleniowej. K1.3.9. Poprawa dostępności do usług opieki nad dzieckiem, w tym żłobków i przedszkoli. K1.3.10. Rozwój systemu kształcenia ustawicznego oraz przekwalifikowań.
C1.4. Miasto dostarczające możliwości zaspokajania potrzeb mieszkaniowych.	K1.4.1. Promocja walorów mieszkaniowych Bytomia przy wykorzystaniu atutów lokalizacyjnych miasta. K1.4.2. Infrastrukturalne przygotowanie terenów mieszkaniowych uwzględniające zrównoważone gospodarowanie przestrzenią. K1.4.3. Poprawa jakości mieszkań w tradycyjnej zabudowie (kamienice, kolonie robotnicze). K1.4.4. Wykorzystywanie nieużytkowanych i zdegradowanych obiektów na cele mieszkaniowe, w tym lofty w obiektach poprzemysłowych.
C2. BYTOM AKTYWNYCH WSPÓLNOT	
C2.1. Warunki dla podejmowania aktywności społecznej i integracji mieszkańców.	K2.1.1. Wdrażanie instytucjonalnych, finansowych, edukacyjnych, informacyjnych i organizacyjnych narzędzi wspierających aktywność społeczną i integrację mieszkańców. K2.1.2. Promocja sukcesów liderów lokalnych. K2.1.3. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych działających w mieście. K2.1.4. Tworzenie lokalnych miejsc spotkań mieszkańców, w tym z uwzględnieniem specyficznych oczekiwań różnych grup społecznych (zwłaszcza miejsca dla seniorów i adolescentów).
C2.2. Szacunek mieszkańców do dziedzictwa kulturowego miasta.	K2.2.1. Promocja dziedzictwa kulturowego miasta i poszczególnych dzielnic, w tym poprzez rozwiązania cyfrowe oraz nowe obiekty i instytucje (np. Muzeum Historii Bytomia). K2.2.2. Działania wspierające międzypokoleniowy przekaz wiedzy o mieście, w tym historii rodzinnych. K2.2.3. Poszerzanie informacji w przestrzeni miasta

	na temat obiektów i miejsc posiadających znaczenie historyczne lub symboliczne. K2.2.4. Organizacja wydarzeń ożywiających materialne dziedzictwo kulturowe miasta. K2.2.5. Wspieranie instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących działania związane z lokalnym dziedzictwem kulturowym.
C2.3. Wspólnoty lokalne gospodarzem przestrzeni w miejscu zamieszkania.	K2.3.1. Wspieranie mieszkańców w realizacji inicjatyw podnoszących estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych i półpublicznych"/półprywatnych" w swoim miejscu zamieszkania. K2.3.2. Powierzanie dzieciom i młodzieży opieki nad wydzielonymi przestrzeniami, w tym np. przy placówkach edukacyjnych. K2.3.3. Włączanie mieszkańców w proces rewitalizacji dzielnic. K2.3.4. Promocja działań podejmowanych przez mieszkańców na rzecz poprawy jakości przestrzeni. K2.3.5. Działania edukujące mieszkańców w zakresie możliwości podejmowania społecznych działań na rzecz poprawy jakości przestrzeni.
C2.4. Warunki dla bezpiecznej imigracji krajowej i zagranicznej zasilającej kapitał ludzki miasta.	K2.4.1. Promocja Bytomia w otoczeniu, jako miejsca bardzo atrakcyjnego dla kapitału ludzkiego o wysokich kwalifikacjach. K2.4.2. Współpraca z bytomskimi przedsiębiorcami i podmiotami edukacji w zakresie integracji osób napływających do miasta z lokalnym rynkiem pracy. K2.4.3. Działania wspierające integrację nowych mieszkańców miasta ze społecznością lokalną.
C3. BYTOM INTELIGENTNY	
C3.1. Inteligentne technologie wspierające zrównoważone korzystanie z zasobów lokalnych.	K3.2.1. Wdrażanie inteligentnych narzędzi monitorujących zmiany środowiska przyrodniczego miasta. K3.2.2. Wdrażanie rozwiązań z zakresu gospodarki o obiegu zamkniętym w sektorze prywatnym i publicznym. K3.2.3. Ograniczanie antropopresji na środowisko przyrodnicze miasta poprzez rozwój infrastruktury technicznej i narzędzi sterowania tą infrastrukturą. K3.2.4. Wspieranie zastosowania inteligentnych technologii energooszczędnych w gospodarstwach domowych, podmiotach administracji i obiektach użyteczności publicznej oraz firmach.
C4. BYTOMSKI START-UP	
C4.1. Miasto przyjazne dla przedsiębiorczych mieszkańców.	K4.1.1. Rozwijanie edukacji przedsiębiorczej dla mieszkańców miasta. K4.1.2. Kształtowanie polityki wspierania biznesu w partnerstwie z lokalnymi przedsiębiorcami. K4.1.3. Tworzenie stref rozwoju przedsiębiorczości lokalnej (obiekty, tereny). K4.1.4. Implementacja instrumentów organizacyjnych, instytucjonalnych i finansowych wspierających rozwój

	istniejących i zakładanie nowych działalności gospodarczych. K4.1.5. Tworzenie dla absolwentów szkół z Bytomia i miast Metropolii warunków dla zakładania pierwszego biznesu.
C4.2. Rozwinięte sieci współpracy międzysektorowej wspierające rozwój nowej gospodarki.	K4.2.1. Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu wśród bytomskich firm. K4.2.2. Wdrażanie narzędzi ułatwiających komunikację między lokalnymi firmami oraz nawiązywanie relacji biznesowych. K4.2.3. Wspieranie transferu wiedzy o klimatycznie neutralnej gospodarce i partnerskich projektów realizowanych przez firmy, podmioty nauki, placówki edukacyjne, sektor pozarządowy. K4.2.4. Wspieranie transferu doświadczeń w zakresie innowacji między bytomskimi firmami. K4.2.5. Partnerstwo miasta i bytomskich firm w opracowywaniu nowych produktów i usług wspierających funkcjonowanie miasta. K4.2.6. Promocja lokalnych liderów nowej gospodarki.
C4.3. Atrakcyjność miasta dla inwestorów kreujących miejsca pracy i lokalne sieci kooperacyjne.	K4.4.1. Działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną miasta w oparciu o ofertę terenów i obiektów, poprawiającą się dostępność komunikacyjną, kwalifikacje mieszkańców oraz możliwości pozyskania kooperantów. K4.4.2. Działania na rzecz wykreowania i wzmacniania relacji między inwestorami a bytomskimi przedsiębiorcami, placówkami edukacyjnymi, instytucjami otoczenia biznesu. K4.4.3. Realizowana wspólnie z innymi miastami GZM promocja inwestycyjna w skali międzynarodowej.
C5. BYTOM WITALNEJ PRZESTRZENI	
C5.1. Czyste środowisko przyrodnicze.	K5.1.1. Działania podnoszące świadomość ekologiczną mieszkańców. K5.1.2. Działania na rzecz ograniczania tzw. niskiej emisji – inwestycyjne, promocyjne, finansowe. K5.1.3. Renaturyzacja terenów o potencjalnie wysokim znaczeniu ekologicznym. K5.1.4. Działania na rzecz podnoszenia efektywności energetycznej, w tym termomodernizacja obiektów publicznych, komunalnych i mieszkalnych. K5.1.5. Modernizacja i rozwój systemów sieci ciepłowniczych. K5.1.6. Wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych w zakresie produkcji i dystrybucji energii.
C5.2. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni i obiektów miejskich.	K5.2.1. Modernizacja oraz przebudowa przestrzeni miejskich – wzmacnianie lub kreowanie funkcji wypoczynkowych, komunikacyjnych i innych. K5.2.2. Poprawa jakości i rozwój infrastruktury kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej oraz społecznej poprzez inwestycje. K5.2.3. Nasycenie przestrzeni miejskich informacją ułatwiającą

	codzienne funkcjonowanie mieszkańców. K5.2.4. Ograniczanie negatywnego oddziaływania ruchu samochodowego na przestrzenie miejskie (np. podziemne parkingi, woonerfy, rozwiązania zwalniające ruch samochodowy, lokalne centra logistyczne ograniczające ciężki transport itp.). K5.2.5. Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie ich wpływu na jakość przestrzeni miejskich. K5.2.6. Porządkowanie zaśmieconych przestrzeni miejskich, w tym z udziałem mieszkańców. K5.2.7. Rozwijanie małej infrastruktury ułatwiającej utrzymanie czystości przestrzeni. K5.2.8. Promocja rozwiązań umożliwiających zachowanie (przywrócenie) tradycyjnego stylu typowych przestrzeni miejskich.
C5.3. Przywrócona wartość materialnego dziedzictwa kulturowego miasta, ze szczególnym uwzględnieniem postindustrialnego dziedzictwa.	K5.3.1. Odnowa obiektów zabytkowych, historycznych, symbolicznych. K5.3.2. Realizacja wydarzeń promujących obiekty materialnego dziedzictwa kulturowego miasta. K5.3.3. Tworzenie szlaków miejskich łączących obiekty dziedzictwa kulturowego. K5.3.4. Wzbogacanie szaty informacyjnej upowszechniającej wiedzę o obiektach dziedzictwa kulturowego. K5.3.5. Nowoczesne prezentowanie dziedzictwa kulturowego miasta w przestrzeni wirtualnej.
C5.4. Przestrzenie przyrodnicze kreujące atrakcyjne, zdrowe oblicze miasta.	K5.4.1. Rozwijanie na terenach przyrodniczych infrastruktury poszerzającej ofertę rekreacyjną i wspierającej ochronę wartości środowiskowych. K5.4.2. Popularyzacja terenów cennych przyrodniczo – np. Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Żabie Doły”, Suchogórskiego Labiryntu Skalnego, Rezerwatu przyrodniczego Segiet – obszaru wpisanego na listę UNESCO. K5.4.3. Wykorzystywanie terenów przyrodniczych do realizacji działań edukacyjnych.
C5.5. Ożywione tereny pogórnicze i poprzemysłowe.	K5.6.1. Rekultywacja terenów poprzemysłowych i pogórniczych. K5.6.2. Rewitalizacja prowadzona na terenach poprzemysłowych i pogórniczych. K5.6.3. Realizacja przedsięwzięć na terenach i w obiektach pogórniczych i poprzemysłowych. K5.6.4. Rewitalizacja i renaturalizacja zalewisk pogórniczych i stawów dla celów rekreacyjnych i środowiskowych.
C6. BYTOM AUTENTYCZNY	
C6.1. Wzmocniona, odpowiadająca aktualnym wyzwaniom społecznym i gospodarczym, struktura demograficzna miasta.	K6.1.1. Tworzenie warunków przyciągających osoby reprezentujące kapitał kreatywny (twórcy, naukowcy, kreatywni profesjonaliści). K6.1.2. Tworzenie warunków do osiedlania się młodych wykształconych mieszkańców, w tym przyciąganych spoza regionu.
C6.2. Pozytywnie wyróżniający miasto wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek.	K6.2.1. Promocja Bytomia jako ośrodka szans rozwojowych dla osób twórczych i przedsiębiorczych.

C6.3. Unikatowe wydarzenia o utrwalonej renomie wykorzystujące wyjątkowość miasta i jego historii.	K6.3.1. Realizacja wydarzeń kulturalnych wykorzystujących tradycje operowe, baletowe, muzealne miasta. K6.3.2. Realizacja wydarzeń eksponujących wielokulturowe dziedzictwo miasta i jego wielowiekową historię. K6.3.3. Realizacja wydarzeń nawiązujących do bogatych tradycji bytomskiego sportu. K6.3.4. Realizacja wydarzeń w odnowionych przestrzeniach postindustrialnych. K6.3.5. Realizacja wydarzeń biznesowych i naukowych wspierających innowacyjny wizerunek miasta.
C+. OŚRODEK INNOWACJI METROPOLII	
C+.1. Ukształtowane specjalizacje gospodarcze Bytomia, utrwalające zachodzące procesy transformacji gospodarczej miasta.	K+.1.1. Wspieranie rozwoju innowacyjnych branż rozwijających się w mieście – ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Zielonej Gospodarki. K+.1.2. Wspieranie partnerstwa gospodarczego w ramach rozwiniętej helisy innowacyjności (biznes – nauka – kultura – władza samorządowa – organizacje pozarządowe). K+.1.3. Wspieranie tworzenia klastrów innowacyjności i kreatywności.
C+.2. Bytom miastem oryginalnej turystyki metropolitalnej opierającej się na kulturze, wyjątkowości architektury, dziedzictwie postindustrialnym i postmilitarnym.	K+.3.1. Uczestnictwo Bytomia w tworzeniu metropolitalnej oferty turystyki kulturowej. K+.3.2. Promocja oferty turystycznej wykorzystującej postindustrialne i postmilitarne dziedzictwo miasta.

Źródło: Strategia Rozwoju Miasta Bytomia. Bytom 2030+

Jednym z kluczowych wyzwań decydujących o rozwoju Bytomia są wyzwania rewitalizacyjne obejmujące:

- zapobieganie redukowaniu funkcji gospodarczych, spadkowi witalności miasta, regresowi funkcjonalnemu kluczowych przestrzeni publicznych,
- poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców i wzrost popytu na funkcje wyższego rzędu istotne dla witalności miasta,
- zmniejszenie skali ubóstwa i wyłączenia społecznego w oparciu o istniejące oraz nowe rozwiązania organizacyjno-inwestycyjne.

Cele strategiczne strategii rozwoju Miasta Bytomia są spójne z celami strategicznymi zawartymi w kluczowych dokumentach regionalnych i krajowych, w tym z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030" - Zielone Śląskie, Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 roku oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" dotyczy fragmentu miasta (obszaru rewitalizacji) i jest uszczegółowieniem zapisów w zakresie planowanych do realizacji projektów rewitalizacyjnych. GPR realizuje cele i kierunki strategii miasta i stanowi w polityce miejskiej podstawę koordynacji oraz podejmowania wszelkich działań rewitalizacyjnych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2021-2026

„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2021-2026" zawiera główne cele wyznaczające kierunki działań oraz podstawowe przedsięwzięcia służące realizacji wizji społecznego rozwoju Miasta. Niniejszy dokument zastąpił obowiązującą od 2015 r. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bytomia na lata 2015-2020. Sprawy społeczne pełnią funkcję wiodącą dla całego procesu rewitalizacji

Bytomia, dlatego „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" jest spójny z założeniami „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych..." i uszczegółowia jej zapisy.

Cele realizowane przez GPR są zbieżne z celami polityki społecznej miasta. Strategia wskazuje priorytety, w ramach których zaproponowano cele strategiczne oraz kierunki działań:

A. Miasto włączające, otwarte na ludzi

Cel strategiczny dla priorytetu CS1: Równe szanse rozwoju mieszkańców
Kierunki działań

C1.K1. Oferta pomocy skierowana do osób z problemami, dostosowana do możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.
C1.K2. Wdrażanie rozwiązań premiujących osoby, które chcą poprawiać swoje położenie i współpracują z podmiotami pomocy społecznej i rynku pracy.
C1.K3. Dostępność oferty i usług wspierających rozwój osobowy i zawodowy mieszkańców o różnych potrzebach i predyspozycjach (oferta edukacyjna, kulturalna, rekreacyjna, zdrowotna).
C1.K4. Rozwój przedsiębiorczości społecznej wspierającej zatrudnienie i wsparcie osób z grup wymagających wsparcia.
C1.K5. Przyjazność miasta dla mniejszości etnicznych, w tym imigrantów podejmujących pracę w Bytomiu.
C1.K6. Zdywersyfikowany rynek pracy otwarty na osoby o różnych możliwościach realizacji karier zawodowych, w tym rozwój srebrnej gospodarki.

B. Przyjazność miasta dla rodzin

Cel strategiczny dla priorytetu CS2: Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju rodzin
Kierunki działań

C2.K1. Podnoszenie kompetencji rodzicielskich i wsparcie rodzin w ochronie dzieci i młodzieży przed zagrożeniami społecznymi.
C2.K2. Przeciwdziałanie dezintegracji rodzin oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
C2.K3. Profilaktyka i przeciwdziałanie problemom uzależnienia wobec osób uzależnionych, dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem i wykluczeniem społecznym.
C2.K4. Stworzenie optymalnego systemu pieczy zastępczej.
C2.K5. Sprzyjające warunki umożliwiające zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, szczególnie przez młode rodziny, rodziny wielodzietne, osoby w trudnej sytuacji finansowej.
C2.K6. Dostępność przestrzenna i finansowa usług wspierających opiekę nad dziećmi i seniorami w rodzinach.
C2.K7. Funkcjonowanie sprawnych rozwiązań zapobiegających przenoszeniu się problemów społecznych na kolejne pokolenia lub innych członków rodzin.

C. Społeczeństwo obywatelskie

Cel strategiczny dla priorytetu CS3: Silna tożsamość społeczności lokalnej i zaangażowanie w rozwój miasta
Kierunki działań

C3.K1. Zwiększenie partycypacji mieszkańców w zarządzaniu miastem.
C3.K2. Zaangażowanie mieszkańców w działania integrujące społeczności lokalne (dziedzictwo kulturowe, działalność społeczna, jakość przestrzeni itp.).
C3.K3. Dogodne warunki dla rozwoju sektora pozarządowego, w tym organizacji pozarządowych, grup obywatelskich, grup nieformalnych.

D. Wizerunek miasta

Cel strategiczny dla priorytetu CS4: Bytom miastem o pozytywnym wizerunku kreowanym przy współudziale mieszkańców
Kierunki działań

C4.K1. Wysoki poziom wiedzy mieszkańców o mieście i swojej dzielnicy.
C4.K2. Wzrost wśród mieszkańców poczucia bycia gospodarzem swojego miasta i miejsca zamieszkania.
C4.K3. Liderzy społeczni promowani w społecznościach lokalnych.

C4.K4. Poprawa bezpieczeństwa publicznego.

E. Potencjał systemu pomocy społecznej

Cel strategiczny dla priorytetu CS5: Sprawny, adaptujący się do potrzeb system pomocy społecznej

Kierunki działań

C5.K1. Finansowe i materialne warunki funkcjonowania pomocy społecznej adekwatne do nakładanych zadań.
C5.K2. Racjonalizacja infrastruktury pomocy społecznej nawiązująca do przemian społecznych i struktury przestrzennej miasta.
C5.K3. Wysoki i stale podnoszony poziom kompetencji (kwalifikacje fachowe oraz postawy) kadr pomocy społecznej.
C5.K4. Dogodne warunki pracy czyniące z podmiotów pomocy społecznej atrakcyjne miejsce realizacji kariery zawodowej.
C5.K5. Zmniejszenie przeciążeń pracowników systemu pomocy społecznej sprzyjające podnoszeniu efektywności działań i indywidualizacji wsparcia dla osób tego wymagających
C5.K6. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii informatycznych do rozwiązywania problemów społecznych oraz inkluzji społecznej.
C5.K7. Integracja podmiotów pomocy społecznej w zakresie kierunków rozwoju, oferty, wymiany informacji oraz doświadczeń.

F. Partnerstwa międzysektorowe na rzecz poprawy sytuacji społecznej

Cel strategiczny dla priorytetu CS6: Współpraca międzysektorowa podnosząca skuteczność rozwiązywania i zapobiegania problemom społecznym

Kierunki działań

C6.K1. Wzrost udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań z zakresu polityki społecznej.
C6.K2. Promowanie projektów rozwijających współpracę międzysektorową ukierunkowaną na rozwiązywanie problemów społecznych.
C6.K3. Wzrost poziomu społecznej odpowiedzialności biznesu, w szczególności zaangażowania bytomskich firm w rozwiązywanie problemów społecznych związanych z sytuacją na rynku pracy.

Powyższe cele będą realizowane przez wpisane do „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+", planowane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmujące działania ukierunkowane m.in. na niwelowanie istniejących negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, wykluczenia społecznego, przestępczości czy niskiego poziomu kapitału społecznego.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Bytomiu opiera się na poniższych priorytetach wynikających z przyjętych założeń strategicznych, wyników diagnozy oraz wizji sytuacji społecznej:

- poszerzania przestrzeni szans rozwoju mieszkańców i wzrostu samodzielności mieszkańców, rozwoju kompetencji zawodowych i cywilizacyjnych, uaktywniania i wykorzystywania ich talentów, pobudzania przedsiębiorczości społecznej,
- dostarczania możliwości dla rozwoju rodzin,, w tym wspierania procesu opiekuńczo-wychowawczego oraz godzenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi,
- podnoszenia aktywności społecznej, wzmacniania kapitału relacyjnego i kapitału zaufania w mieście, integracji różnych grup społecznych, przyjmowania odpowiedzialności mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej,
- przemiany wizerunkowej w kierunku postrzegania Bytomia jako miasta ludzi aktywnych i związanych ze swoim miejscem zamieszkania.
- stałego doskonalenia i poszerzania możliwości działania pomocy społecznej w aspekcie warunków pracy i kompetencji,
- rozwijania partnerstw międzysektorowych wspierających nie tylko rozwiązywanie problemów społecznych, ale przede wszystkim usuwanie ich przyczyn.

Działania w takim zakresie stanowią odpowiedź na występujące wysokie nagromadzenie zdiagnozowanych problemów społecznych w wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, a równocześnie są elementem rewitalizacji społecznej miasta poprzez realizację zadań bezpośrednio związanych z procesem kompleksowej rewitalizacji.

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" realizuje cele „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2021-2026", a jego wdrożenie spowoduje pozytywne zmiany w sferze społecznej.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym strategicznym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy, zawierającym uwarunkowania dla kierunków zagospodarowania przestrzennego terenów zurbanizowanych i niezurbanizowanych miasta.

Zapisy niniejszego GPR są powiązane z obowiązującym studium. W obowiązującym dokumencie w tomie II „Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego" zapisano, iż podstawowym celem wszystkich określonych w studium kierunków rozwoju Bytomia jest **„zmiana wizerunku miasta z miasta monofunkcyjnego przemysłowego na miasto wielofunkcyjne, dobrego miejsca zamieszkania, rozwoju nowoczesnych form przedsiębiorczości i aktywności, realizowanego w przyjaznym zurbanizowanym środowisku, z jednoczesnym zachowaniem wysokich standardów środowiska przyrodniczego, stanowiącego objęty ochroną niezurbanizowany obszar miasta"**, co jest spójne z zapisami niniejszego programu.

Cele rozwojowe ukierunkowane są na szybkie przeprowadzenie pozytywnych zmian w obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, kulturalnym i materialnym, dla przeprowadzenia których studium jest podstawowym strategicznym dokumentem, decydującym o planowanych działaniach. Podkreśla się między innymi konieczność:

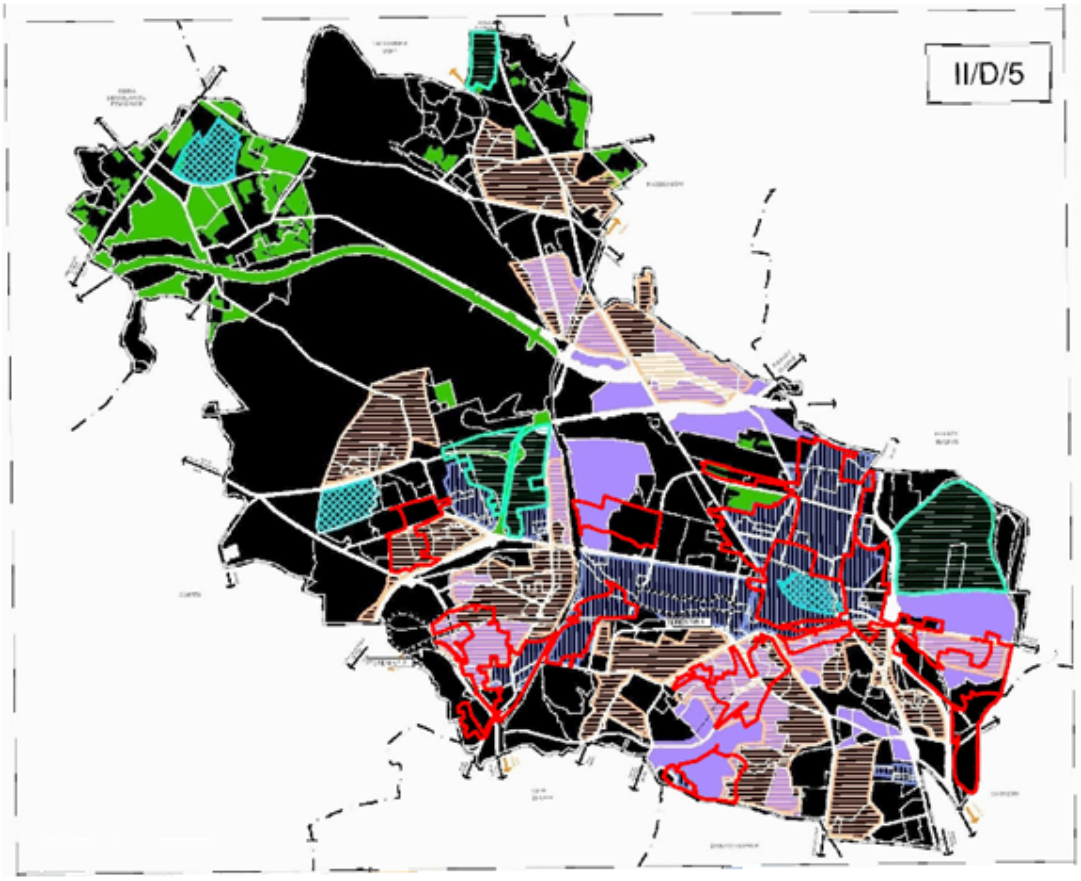
- ochrony, konserwacji i ukierunkowanego przekształcania obszaru ścisłego centrum miasta, pełniącego unikatową rolę w strukturze Bytomia oraz Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego aktywizującej w sposób zrównoważony wszystkie obszary przestrzeni publicznych oraz poszczególnych kwartałów decydujących o jakości struktury urbanistycznej, standardach zabudowy, standardach życia i czasowego przebywania,
- rehabilitacji, rewaloryzacji i rewitalizacji historycznej struktury urbanistycznej, założeń architektonicznych, budynków i budowli, przestrzeni publicznych, przestrzeni wewnątrzkwartałowych, przywracającej dawną wielokulturową i wielostykową świetność Starego Miasta oraz przyległych do starówki kwartałów miasta z przełomu XIX i XX wieku,
- rehabilitacji i rewitalizacji licznych obszarów poprzemysłowych w obrębie miasta,
- aktywizacji rejonu elektrociepłowni Szombierki, obszaru będącego łącznikiem miejskich pasm rozwojowych,
- utworzenia (...), obszaru ukierunkowanego na kreację unikalnego programu rehabilitacji i rewitalizacji obszarów poprzemysłowych, polegającego na świadomym kształtowaniu idei nowej wielofunkcyjnej dzielnicy miasta, tak zwanego miasta w mieście, będącego kontynuacją historycznych założeń urbanistycznych dzielnic Bobrek i Karb,
- realizacji komunikacyjnego węzła przesiadkowego, integrującego wszystkie środki transportu publicznego i dróg układu podstawowego,
- utrzymania i rozwijania istniejącego systemu terenów kolejki wąskotorowej, w połączeniu z kreacją specjalistycznych punktów aktywizacji turystycznej, takich jak muzeum kolejnictwa wąskotorowego i obiektów architektury z nimi związanych, regionalnego centrum modelarstwa i parku modeli oraz krajobrazowych tras rowerowych i terenów pieszych, w rejonie obecnego dworca kolejowego,
- rozwijania w granicach administracyjnych miasta systemu ścieżek, w tym ścieżek pieszych, rowerowych i szlaków turystycznych, tworzących system tematycznych powiązań pomiędzy ważnymi miejscami, obiektami i założeniami miasta, należących do miejskiego systemu przestrzeni publicznych i miejskiego systemu przestrzeni zieleni,
- utrzymania i rozwijania urbanistycznych i architektonicznych tradycji, decydujących o świadectwie i wartościach kultury materialnej metropolii górnośląskiej, indywidualizujących i wyróżniających poszczególne dzielnice Bytomia, w tym m.in. średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta

z Rynkiem oraz sąsiednie kwartały XIX i XX zabudowy, osiedla robotnicze: Kolonia Zgorzelec i Kolonia Bobrek, szyb „Krystyna", Park Ludowy, Park Miejski im. F. Kachla,

- utrzymania i rekultywacji ważnych w skali regionu i cennych pod względem biologicznym kompleksów leśnych oraz powiązanych z nim terenów zieleni chronionej, decydujących o świadectwie i wartościach środowiska przyrodniczego metropolii górnośląskiej, w tym zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Żabie Doły",
- przywrócenia priorytetowej roli dziedzictwa urbanistycznego i architektonicznego w tworzeniu nowego wizerunku miasta, bazującego na wielokulturowości swego dziedzictwa historycznego, w tym wykształcenie i rozwój obszaru przestrzeni publicznych w tym placów, ulic, parków i skwerów, tworzących specyficzną oprawę istniejących i przyszłych terenów zurbanizowanych i zabudowanych, opartego na istniejących ukształtowanych systemach przestrzeni publicznych: centrum, śródmieścia i poszczególnych dzielnicach oraz przestrzeniach nowych kreowanych, rozwijających wielokierunkową gęstą siatkę pieszych i kołowych połączeń, podkreślaną, w miejscach ważnych przestrzennie i funkcjonalnie, nowymi uformowanymi placami, skwerami i parkami,
- przywrócenia roli architektonicznych i naturalnych terenowych dominant w urbanistycznej kompozycji miasta i włączenia ich w obszar przestrzeni publicznych,
- przeciwdziałania przed destrukcją wartościowych układów urbanistycznych i obiektów zabytkowych,
- przeciwdziałania przed dekapitalizacją istniejącej zabudowy mieszkaniowej i obiektów publicznych,
- przywrócenia stanu ładu przestrzennego decydującego o możliwości osiągnięcia w mieście wysokiego poziomu życia,
- ochrony obiektów i obszarów objętych ochroną prawną ze względu na ich wartości kulturowe, z jednoczesnym zagwarantowaniem niekonfliktowego i harmonijnego rozwoju unikalnego systemu przestrzennego,
- wykształcenia nowych jakościowo mechanizmów i sposobów użytkowania historycznych i współczesnych przestrzeni miejskich,
- promocji spuścizny materialnej i kultury śląskiej.

Wśród szczegółowych kierunków zmian w strukturze przestrzennej miasta wymienia się m.in. wyznaczenie obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji, które stanowią obszary wymagające interwencji. Obszary te, wskazane w studium na rysunku pomocniczym II/D/5, są zgodne z obszarem rewitalizacji, dla którego opracowano niniejszy GPR. Wszystkie podobszary włączone do obszaru rewitalizacji zostały wskazane w studium jako wymagające przekształceń, rehabilitacji, w tym rewitalizacji lub rekultywacji. Jedynym wyjątkiem jest podobszar 31 obejmujący rezerwat przyrody Żabie Doły. Obrazowo prezentuje to poniższa mapa poprzez nałożenie na tereny wskazane w studium podobszarów włączonych do obszaru rewitalizacji.

Mapa 1. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji objęte obszarem rewitalizacji

	PODZIAŁ NA TERENY STUDIUM		OBSZARY REWALORYZACJI
	OBSZARY PRZEKSZTAŁCEŃ GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH		OBSZARY REWITALIZACJI
	OBSZARY PRZEKSZTAŁCEŃ GRUNTÓW BUDOWLANYCH PRZEMYSŁOWYCH		OBSZARY WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI
	OBSZARY REHABILITACJI		GRANICE PODOBSZARÓW WŁĄCZONYCH DO OBSZARU REWITALIZACJI

Źródło: Opracowanie własne

Zdefiniowane w studium cele i kierunki rozwoju przestrzennego miasta powinny umożliwić skuteczne prowadzenie polityki rozwoju: przestrzennego, programowego, społecznego, środowiskowego, gospodarczego, kulturalnego i technicznego, zachowując jednocześnie cechy i zasady zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju.

„Uwarunkowania Zagospodarowania Przestrzennego" w tomie I Studium wskazują po przeprowadzonej obszernej analizie stanu miasta, iż przy zrównoważonym budżecie struktura wydatków nie gwarantuje rozwijania ze środków budżetowych strategicznych dla rozwoju miasta zadań i inwestycji. Z punktu widzenia koniecznych do przeprowadzenia inwestycji zdecydowanie większych nakładów budżetowych wymagają m.in.: działalność usługowa, gospodarka komunalna i ochrona środowiska, ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna i sport. Dla ich realizacji należałoby pozyskać wieloletnie gwarantowane dotacje celowe, których całość winna być wydatkowana na cele inwestycyjne.

Cele „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" znajdują potwierdzenie w wyznaczonych w studium kierunkach zmian struktury przestrzennej miasta. Tym samym dokument stanowi uszczegółowienie zapisów studium.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem prawa miejscowego określającym przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego.

W Bytomiu obowiązuje 48 planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujących głównie obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami, obszary przeznaczone pod inwestycje, obejmujące tereny poprzemysłowe oraz obszary leżące wzdłuż infrastruktury transportowej.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są powiązane z gminnym programem rewitalizacji i obejmują swoim zasięgiem w całości lub w części podobszary włączone do obszaru rewitalizacji:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego na północ od ul. Powstańców Śląskich, obejmującego obszar w rejonie ulicy Dworskiej i Al. Jana Pawła II, zwany planem „Dworska-Wschód” – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XLV/628/09 z dnia 27 kwietnia 2009 r. (podobszary: 11 ,13);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie ulic: Dworskiej, Strzelców Bytomskich i Stanisława Witczaka w Bytomiu - Etap II - uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XIV/112/25 Rady Miejskiej W Bytomiu z dnia 10 lutego 2025 r. (podobszar 13);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu obszaru Rozbarku – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr LVII/756/22 z dnia 28 marca 2022 r. (podobszar 12);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu „Starych Miechowic” – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr VIII/87/11 z dnia 23 lutego 2011 r. z późn. zm. (podobszar 28);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego południowej części Miechowic w Bytomiu – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr LIV/737/22 z dnia 28 lutego 2022 r. (podobszar 28);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w południowej części miasta Bytomia, zwanego planem „Łagiewniki-Zachód” – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XXI/286/11 z dnia 28 grudnia 2011 r. z późn. zm. (podobszar 26);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu dawnej KWK Rozbark – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XXVIII/418/12 z dnia 25 kwietnia 2012 r. (podobszar 24);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego na poprzemysłowych terenach południowej części miasta Bytomia, zwanego planem „Szombierki-Południe" – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XXXVI/485/12 z dnia 30 lipca 2012 r. z późn. zm. (podobszary: 19, 25, 26);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru Bobrka w Bytomiu – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr X/119/13 z dnia 25 lutego 2013 r. (podobszary: 8, 29);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru Karbia w Bytomiu – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr IX/129/15 z dnia 27 maja 2015 r. z późn. zm. (podobszar 29);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego śródmieścia Bytomia oraz terenu położonego w rejonie ul. Wrocławskiej w Bytomiu - uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XLIII/590/21 z dnia 24 maja 2021 r. (podobszar 11);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego śródmieścia Bytomia oraz terenu położonego w rejonie ul. Wrocławskiej w Bytomiu - część 2 - uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr LIV/738/22 z dnia 28 lutego 2022 r. z późn. zm. (podobszar 10, 11, 13);
- zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia dla terenu w obrębie działek nr: 255/13, 256/13, 263/13 położonych przy ulicy Siemianowickiej w Bytomiu - uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr V/55/03 z dnia 29 stycznia 2003 r. (podobszar 32);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie ulicy Łużyckiej w Bytomiu – uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr LXXX/1009/23 z dnia 26 czerwca 2023 r. (podobszar 27);
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Topolowej w Bytomiu - część południowa - uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu nr XLIII/592/21 dnia 24 maja 2021 r. (podobszar 27).

Obszary objęte planami miejscowymi w większości do siebie przylegają, tworząc spójną całość w ramach dzielnic. „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+” powiązany jest ze wskazanymi powyżej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego miasta.

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Bytom na lata 2020-2026

Program określa obecną wielkość i stan techniczny zasobu mieszkaniowego Gminy Bytom oraz prognozy jego zmian, wskazując jednocześnie, że gmina będzie podejmować wszelkie działania w celu utrzymania posiadanego zasobu mieszkaniowego na takim poziomie, aby umożliwiał on tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty samorządowej.

Program zawiera również zapisy rekomendacje dotyczące sposobu i zasad zarządzania lokalami i budynkami wchodzącymi w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Bytom oraz przewidywane zmiany w tym zakresie, określa zasady polityki czynszowej, a także warunki obniżania czynszu. Przedstawiono w nim także założenia, pozwalające na poprawę wykorzystania i racjonalizację gospodarowania zasobem oraz pozyskanie dodatkowych lokali mieszkalnych do mieszkaniowego zasobu gminy. Powiększanie mieszkaniowego zasobu gminy, w tym zasobu lokali powinno być realizowane w szczególności przez:

- adaptacje budynków komunalnych i powierzchni niemieszkalnych (np. strychów, pralni itp.) na lokale mieszkalne i socjalne;
- przekwalifikowanie lokali na lokale socjalne lub tymczasowe pomieszczenia;
- przejęcie budynków lub lokali na podstawie obowiązujących przepisów prawa od innych podmiotów, w tym również celem adaptacji na lokale mieszkalne, socjalne lub tymczasowe pomieszczenia.

W okresie obowiązywania niniejszego Programu, w celu poprawy wykorzystania i racjonalizacji gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, planowane są zadania dotyczące zagadnień związanych z rewitalizacją:

- kontynuowanie procesu zamiany lokali mieszkalnych służącego do realizacji celów jakimi są racjonalne przeprowadzanie napraw i remontów lokali mieszkalnych poprzez dostarczenie lokali zamiennych najemcy w każdym przypadku, gdy rodzaj naprawy lub remontu wymaga przeniesienia do lokalu zamiennego na czas jego trwania;
- działania zmierzające do weryfikacji umów najmu i wypowiadania ich najemcom, których potrzeby mieszkaniowe są zaspokojone;
- pozyskanie zewnętrznych środków finansowych na budownictwo socjalne i komunalne;
- prowadzenie remontów i modernizacji w sposób kompleksowy z równoczesną rewitalizacją terenów przyległych, w szczególności zagospodarowanie podwórek, urządzenie małej architektury, aranżowanie przestrzeni wspólnych;
- urbanistyczną rewitalizację zaniedbanych dzielnic miejskich oraz przebudowę substancji mieszkaniowej;
- podjęcie działań polegających na zmianie systemu ogrzewania w celu zmniejszenia niskiej emisji i poprawy bezpieczeństwa użytkowników, jak również zastosowania liczników na media oraz inne działania techniczne, zmierzające do poprawy efektywności rozliczeń;
- odtwarzanie elementów zabytkowych w remontowanych budynkach.

Jednym z założeń programu jest udostępnianie przez gminę lokali na potrzeby mieszkań chronionych, wspomaganych i treningowych, w celu realizacji przepisów ustaw: o pomocy społecznej oraz o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, co jest zgodne z zapisami dokumentu „Polityka mieszkaniowa Bytomia do 2050 roku. Nowy wizerunek miasta”.

Za cel polityki remontowej nieruchomości przyjmuje się wyrównanie stanów technicznych wszystkich budynków stanowiących mieszkaniowy zasób gminy, poprzez przyjęcie zasady, iż nakłady na remonty pozwolą na utrzymanie budynków w stanie niepogorszonym, a budynki będą posiadać sprawnie działające instalacje wodociągowe, kanalizacyjne, bezpieczną instalację elektryczną odpowiadającą obecnym wymogom technicznym oraz niskie zużycie ciepła będące wynikiem dokonanej termorenowacji (ocieplenia) budynku.

Mając na uwadze ograniczone możliwości finansowe gminy na realizację nowego budownictwa mieszkaniowego, a także wzrastającą liczbę osób oczekujących pomocy gminy w zakresie uzyskania lokalu mieszkalnego, podkreślono konieczność podejmowania działań mających na celu skuteczną realizację zadań dotyczących zapewnienia mieszkańcom lokali, w tym lokali socjalnych, lokali zamiennych oraz pomieszczeń tymczasowych.

Program wskazuje źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej, w tym jednym z nich są dotacje z Unii Europejskiej pozyskiwane w ramach programów operacyjnych. Priorytetem powinno być dążenie do zrównoważenia struktury dochodów i wydatków w zakresie gospodarki mieszkaniowej w ramach środków finansowych ujętych w budżecie gminy na dany rok.

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" jest zbieżny z celami wpisanymi w obowiązującym wieloletnim programie gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Bytom.

Polityka mieszkaniowa Bytomia do 2050 roku. Nowy wizerunek miasta

„Polityka mieszkaniowa Bytomia do 2050 roku. Nowy wizerunek miasta" to dokument, który pokazuje wizję i długoterminowe cele miasta w zakresie kształtowania warunków mieszkaniowych bytomian. Zostały one sformułowane na podstawie analizy danych dotyczących gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy i innymi zasobami nieruchomości na terenie Bytomia, prognoz dotyczących przyszłego zapotrzebowania mieszkańców na mieszkania, a także planów miasta w zakresie rewitalizacji. W dokumencie sformułowano wizję, według której jakość zamieszkania w Bytomiu jest efektem współpracy miasta, podmiotów prywatnych i organizacji pozarządowych, dzięki czemu mieszkania są sprawnie zarządzane, dostępne dla osób o różnych potrzebach, gwarantują dobrą jakość życia w przyjaznym otoczeniu z dostępem do terenów rekreacyjnych i sportowych.

Realizacji tej wizji służą następujące cele długoterminowe:

1. Poprawa sprawności zarządzania zasobem mieszkaniowym gminy.
2. Poprawa jakości zamieszkania poprzez remonty i kształtowanie wysokiej jakości środowiska mieszkaniowego.
3. Poprawa dostępności mieszkań – gwarancja prawa do mieszkania w zasobie mieszkaniowym gminy i zasobach innych podmiotów.

Długoterminowe cele polityki mieszkaniowej Bytomia mogą być osiągnięte za pomocą instrumentów polityki mieszkaniowej pogrupowanych w główne komponenty:

- Komponent 1: Zarządzanie zasobem mieszkaniowym gminy bytom
- Komponent 2: Polityka sprzedaży lokali
- Komponent 3: Polityka remontowa
- Komponent 4: Bytomski model dostępnego mieszkalnictwa

Jako jedno z narzędzi realizowania polityki remontowej gminy dokument wskazuje „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020". Rozwiązania rekomendowane w dokumencie są zbieżne z celami „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020", w szczególności z Celem operacyjnym 3.1: Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy, ale także pośrednio z innymi celami i działaniami dotyczącymi remontów budynków mieszkalnych oraz poprawy jakości życia mieszkańców. W dokumencie zdefiniowano katalog działań takich jak: przywracanie pustostanów do życia, restrukturyzacja zasobu mieszkaniowego Bytomia, remonty dróg, tworzenie przestrzeni publicznych, skwerów oraz miejsc związanych z odpoczynkiem, które są zbieżne ze strategicznym podejściem do uczynienia rewitalizacji motorem rozwoju miasta – poprzez skoncentrowanie działań w zakresie mieszkalnictwa w podobszarach rewitalizacji.

Program Opieki nad Zabytkami Miasta Bytomia na lata 2022-2025

Gminny program opieki nad zabytkami dla Bytomia określa priorytety wynikające m.in. z diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego i oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Bytomia figuruje ponad 2 312 obiektów zabytkowych. Spośród nich 87 znajduje się również na liście obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa śląskiego.

Takie nasycenie miasta substancją zabytkową, a często wartość i różnorodność obiektów, wyróżniają Bytom w regionie. Wielki problem stanowi jednak stan tych zabytków oraz skala koniecznych działań rewaloryzacyjnych.

W złym stanie znajduje się większość czynszowej zabudowy z końca XIX i początku XX wieku. Budynki są zaniedbane a niektóre poważnie zniszczone. Złożyły się na to wpływy szkód górniczych oraz długotrwały brak remontów. Jeśli chodzi o obiekty należące do osób prywatnych zaniedbania są także wynikiem zaniechań właścicieli. Takie obiekty są zwykle słabo wyposażone. To tam do tej pory funkcjonuje ogrzewanie piecowe i często występuje brak łazienek i ubikacji w mieszkaniach. Duży stopień zużycia budynków, ich wiek, niewystarczająca w stosunku do potrzeb wysokość środków finansowych przeznaczana przez lata na ich utrzymanie powodują liczne awarie, wymuszające przeprowadzenie doraźnych działań interwencyjnych i remontowych, umożliwiających ich funkcjonowanie, niekoniecznie jednak korzystnych dla estetyki i wartości historycznej obiektów.

Należy zauważyć postęp na tym polu w stosunku do lat ubiegłych, choć środki finansowe niezbędne do poprawy stanu zabudowy przekraczają możliwości budżetu miasta oraz właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. Niewystarczające są zarówno krajowe środki pomocowe jak i zewnętrzne mechanizmy wspomagające pielęgnację dziedzictwa kulturowego.

Budowle sakralne na terenie miasta poddawane są bieżącej konserwacji, a najczęściej zakres niezbędnych do wykonania działań przewyższa możliwości finansowe administratorów obiektów. Wiele z obiektów, w tym: kościół Św. Małgorzaty, kościół p.w. Świętej Trójcy , kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, kościół filialny p.w. Św. Ducha poddanych zostało rewitalizacji ze środków EFRR w ramach RPO WSL na lata2014-2020.

W najgorszej sytuacji znajdują się zabytki przemysłowe. Procesy likwidacyjne zakładów przemysłowych (głównie kopalń i hut) powodują, że duża liczba zabytkowych zespołów przemysłowych uległa zniszczeniu. Towarzyszą temu często nieuregulowane stosunki własnościowe. Obiekty znajdujące się na tych terenach są zazwyczaj trudne do adaptacji. Program opieki nad zabytkami wskazuje na konieczność zatrzymania procesu niszczenia substancji zabytkowej, a w przypadku najwartościowszych obiektów ich pełnej rewitalizacji lub nadania im nowych funkcji.

W zakresie dziedzictwa kulturowego należy się kierować następującymi priorytetami programu, które realizowane będą przez niniejszy program rewitalizacji:

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego miasta

Kierunek działań: Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych
Zadania:

- zlecanie robót budowlanych i prac konserwatorskich w obiektach zabytkowych, do których Miasto posiada tytuł prawny;
- prowadzenie działań pielęgnacyjnych i rewaloryzacyjnych zabytkowych parków i cmentarzy (oferty pracy sezonowej w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych i porządkowych);
- rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych poprzemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji;
- rewitalizacja zabytkowego osiedla robotniczego Bobrek;
- kontynuacja prac związanych z rewitalizacją zabytkowego osiedla Kolonia Zgorzelec (remont generalny 14 budynków oraz zagospodarowanie przestrzeni wokół tych budynków) oraz remont budynków przy ul. Olszewskiego 11, ul. Zabrzańskiej 126 i pojedynczych lokali mieszkalnych zlokalizowanych na obszarze Nowej Kolonii Robotniczej;
- termomodernizacja oraz zmiana systemów ogrzewania nieruchomości zlokalizowanych w Śródmieściu Bytomia - ulice: Katowicka, ul. Korfantego, ul. Matejki, ul. Staromiejska, ul. Żeromskiego, ul. Kochanowskiego, ul. Witczaka, ul. Miętkiewicza, ul. Józefczaka;
- rewitalizacja podobszaru 10 w Bytomiu - okolice ulicy Dworcowej i Rynku;
- rewitalizacja podobszaru 10 w Bytomiu - kwartał ulic: Głęboka, Matejki, Katowicka;
- rewitalizacja podobszaru 13 w Bytomiu - ulice Mickiewicza, Orląt Lwowskich, Powstańców Śląskich;
- rewitalizacja terenów przy ulicach: Piłsudskiego i Kwietniewskiego;
- termomodernizacja i remonty przy ul. Piłsudskiego 34, 36, 38, 40, 42, 50 oraz przy ul. Kwietniewskiego 23;
- remont budynku na ul. Piekarskiej 39 – utworzenie Centrum Usług Społecznych w Bytomiu;
- dalsze prace remontowo-konserwatorskie przy budynku IV Liceum Ogólnokształcącego;

- modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej w Bytomiu przy ul. Parkowej 2;
- modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej w Bytomiu przy ul. Olejniczaka 22.

Kierunek działań: Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb turystycznych i edukacyjnych
Zadanie:

- udostępnianie kolejno remontowanych obiektów zabytkowych dla ruchu turystycznego.

Priorytet II: Sprawne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań: Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej związanej z zabytkami
Zadania:

- zaproponowanie trasę turystyczną „Śladami Modernizmu Bytomskiego i Secesji";
- rozważenie postulatu Stowarzyszenia „Pro Fortalicium" stworzenia w Bytomiu sieci podziemnych izb muzealno edukacyjnych zlokalizowanych w centrum miasta;
- wspieranie rozwoju turystyki rowerowej związanej z zabytkami regionu;
- zaplanowanie wycieczek rowerowych po rewitalizowanych i planowanych do rewitalizacji zabytkowych obiektach poprzemysłowych oraz parkach, wznowienie imprezy w formule otwartej dla uczestników.

Priorytet III: Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej

Kierunek działań: Edukacja społeczności lokalnej w kwestii znaczenia dziedzictwa dla regionu
Zadania:

- wspieranie imprez w ramach „Industriady" (Górnośląskie Koleje Wąskotorowe, EC Szombierki);
- wspieranie Europejskich Dni Dziedzictwa;
- organizowanie i wspieranie organizacji konkursów, wystaw, imprez, kiermaszy, rajdów i festynów kulturowych z dziedzictwem kulturowym w tle;
- dalsze wprowadzanie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej poprzez organizowanie odpowiednich zajęć i konkursów;
- kontynuacja edukacji regionalnej w szkołach – współpraca z instytucjami i organizacjami propagującymi edukację regionalną, udział uczniów w konkursach o tematyce regionalnej;
- promowanie najlepiej przeprowadzonych prac w obiektach zabytkowych;
- wspieranie inicjatyw obywatelskich służących zachowaniu tradycji lokalnych.

Zaplanowane działania rewitalizacyjne w ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" są spójne z priorytetami i działaniami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego wskazanymi w ramach „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Bytomia na lata 2022-2025".

Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytom na lata 2022-2030, z perspektywą do roku 2035

„Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytom na lata 2022-2030, z perspektywą do roku 2035" to podstawowe narzędzie koordynowania, wdrażania i integrowania polityki rozwoju miasta w zakresie ochrony, gospodarowania i zarządzania środowiskiem i jego zasobami oraz bezpieczeństwem środowiskowym. Ma charakter operacyjny wobec strategii rozwoju miasta oraz pozostaje w ścisłej korelacji z dokumentami regionalnymi i krajowymi.

Celem nadrzędnym programu jest ochrona, poprawa i utrzymanie stanu środowiska miasta Bytom, poprze zintegrowane zarządzanie jego zasobami i kapitałem przyrodniczym oraz kształtowanie postaw społecznej odpowiedzialności za jakość środowiska. W programie sformułowano następujące cele główne, które przyporządkowane zostały do poszczególnych obszarów interwencji:

1. Poprawa jakości powietrza w wmieście.
2. Adaptacja do zmieniających się warunków termicznych w mieści.
3. Eliminacja uciążliwości akustycznych w środowiskach zamieszkania i rekreacji mieszkańców oraz przestrzeni publicznej Bytomia.

4. Utrzymanie natężenia pól elektromagnetycznych w przestrzeni miasta poniżej poziomów dopuszczalnych.
5. Ochrona i poprawa stanu wód powierzchniowych i podziemnych miasta.
6. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury wodno-ściekowej miasta.
7. Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami geologicznymi.
8. Zmniejszenie trendu wzrostu areału gleb/gruntów nieprzepuszczalnych/uszczelnionych.
9. Uporządkowanie gospodarki odpadami. Eliminacja ich składowania i uzyskanie określonych prawnie poziomów recyklingu.
10. Zachowanie, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych i krajobrazowych miasta.
11. Ograniczenie ryzyka wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska na terenie miasta i minimalizowanie skutków środowiskowych w przypadku ich wystąpienia.

Większość problemów środowiskowych Bytomia jest naturalną konsekwencją znacznego zagęszczenia sieci osadniczej i transportowej, a część z nich wynika także z działalności przemysłowej, zwłaszcza górnictwa. Do najważniejszych zaliczyć należy:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych,
- zagrożenie powierzchni ziemi, głównie deformacjami wywołanymi działalnością górniczą,
- zagrożenie hałasem komunikacyjnym,
- zanieczyszczenie powietrza związane głównie z niską emisją ze źródeł komunikacyjnych i stacjonarnych (lokalnie bardzo istotne),
- skażenie gruntów,
- znaczny udział terenów zdegradowanych, w tym poprzemysłowych,
- zagrożenie fragmentacją przestrzeni przyrodniczej,
- zaniedbanie terenów zielonych i otwartych,
- niedostatki świadomości ekologicznej mieszkańców miasta.

Poważny problem stanowi deformacja powierzchni ziemi spowodowana dotychczasową działalnością górniczą. Rozległe negatywne skutki eksploatacji górniczej, dotyczące zasobów mieszkaniowych, infrastruktury komunalnej i środowiska przyrodniczego stanowią jeden z głównych powodów konieczności objęcia całego obszaru miasta programem rewitalizacji.

Przyjmuje się, że w nadchodzących latach niezbędne będzie położenie szczególnego nacisku na przedsięwzięcia mające na celu eliminację zanieczyszczeń wód powierzchniowych, minimalizowanie skutków deformacji terenu, ochronę przed hałasem komunikacyjnym oraz zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza. Bardzo ważne będą również systemowe działania w zakresie edukacji oraz doskonalenia zarządzania środowiskiem, w tym uspołecznienia procedur. Nie można również zapomnieć o tych aspektach polityki przestrzennej miasta, które zadecydują o możliwości odtworzenia ciągłości przestrzeni przyrodniczej. Znajduje to odzwierciedlenie w następujących celach szczegółowych programu: przywrócenie lub nadanie nowych funkcji dawnym terenom górniczym i hutniczym, wzbogacenie przestrzeni publicznej w zieleń urządzoną, rewitalizację istniejących założeń zieleni, zakładanie nowych zieleńców i parków, poprawę jakości powietrza. Równocześnie są one elementem planowanych do realizacji w ramach niniejszego programu działań rewitalizacyjnych na terenie miasta w aspekcie rewitalizacji środowiskowej, ale także infrastrukturalnej, przestrzennej i społecznej.

Założenia „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Bytom na lata 2022-2030, z perspektywą do roku 2035" są zbieżne z następującymi celami operacyjnymi „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+": Cel 3.2. Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych, Cel 4.1. Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy, Cel 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych.

Proponowane działania podejmowane w ramach obszaru rewitalizacji są zgodne z ustaleniami „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Bytom na lata 2022-2030, z perspektywą do roku 2035".

Strategia rozwoju rynku ciepła systemowego na terenie Bytomia i Radzionkowa na lata 2024 -2034

Strategia zakłada dynamiczny rozwój rynku ciepła systemowego na terenie Bytomia, skoncentrowany na pozyskiwaniu nowych odbiorców zarówno w krótkim, jak i długoterminowym horyzoncie czasowym. Priorytetem dokumentu opracowanego w 2023 r. jest zrównoważony rozwój, minimalizujący negatywny wpływ na środowisko i redukcję emisji gazów cieplarnianych. Strategia zakłada dążenie do inwestowania w nowoczesne, efektywne technologie produkcji i dystrybucji ciepła, zwiększające efektywność energetyczną, ograniczające straty i tworzące atrakcyjny produkt dla klientów. Realizacja strategii powinna przyczynić się do ograniczenia niskiej emisji w regionie, co stanowi odpowiedź na problemy i wyzwania zidentyfikowane w „Gminnym Programie Rewitalizacji. Bytom 2020+".

Aktualizacja Studium wykonalności dla projektu pn. „Rewitalizacja starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu – etap I"

To dokument opracowany w 2013 r. na zlecenie Miasta Bytom przez Główny Instytut Górnictwa w Katowicach. Jest aktualizacją Studium wykonalności dla projektu pn. „Rewitalizacja starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu – etap I" z 2006 r. Celem opracowania jest określenie priorytetowych obszarów interwencji w śródmiejskiej przestrzeni miasta Bytom dla zniwelowania kluczowych problemów przestrzennych, technicznych, środowiskowych, społecznych oraz poprawy jakości życia mieszkańców i ożywienia gospodarczego w perspektywie lat 2014 – 2020.

W studium przeprowadzono analizę sytuacji w Śródmieściu Bytomia, wskazano główne problemy w poszczególnych dziedzinach, a następnie wskazano obszary, w jakich prowadzona powinna być rewitalizacja:

1. **Rewitalizacja społeczna:**
   - Poprawa infrastruktury usług publicznych, w tym m.in. edukacji, kultury,
   - Poprawa przestrzeni i zasobów mieszkaniowych,
   - Inwestycje w kompetencje kadrowe,
   - Aktywizacja społeczności lokalnych,
   - Rozszerzenie oferty aktywnych form spędzania wolnego czasu,
   - Rozszerzenie oferty kulturalnej,
   - Promocja modelu rodziny wielodzietnej,
   - Przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji,
   - Wspieranie postaw obywatelskich w społecznościach lokalnych,
   - Poprawa poziomu bezpieczeństwa publicznego,
   - Integracja transportu publicznego w mieście.
2. **Rewitalizacja gospodarcza:**
   - Poprawa przestrzeni i infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości,
   - Wzmocnienie potencjału lokalnej przedsiębiorczości,
   - Ułatwienia i preferencje dla lokalnej przedsiębiorczości,
   - Kreowanie innowacyjnej przedsiębiorczości.
3. **Rewitalizacja kulturowa:**
   - Nadanie przestrzeniom śródmiejskim metropolitalnego charakteru oraz stworzenie „wizytówek" miasta,
   - Zagospodarowanie luk w zabudowie dla rozwoju funkcjonalności Śródmieścia,
   - Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej oraz miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych,
   - Tworzenie markowych produktów w oparciu o dziedzictwo historyczne i kulturowe miasta,
   - Poprawa systemu komunikacji dla harmonijnego współistnienia ruchu kołowego i pieszego oraz wyprowadzenie ruchu tranzytowego ze Śródmieścia,
   - Rozwój zaplecza infrastrukturalnego dla obsługi ruchu turystycznego (parkingi, hotele).
4. **Rewitalizacja środowiskowa:**
   - Uporządkowanie i wzbogacenie przyrodnicze terenów zielonych,

- Tworzenie zagospodarowanych enklaw zieleni miejskich,
- Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych, efektywnych energetycznie w budownictwie,
- Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi.

Działania zaproponowane w studium są spójne z zapisami miejskich dokumentów nadrzędnych, jak również uwzględniają wymagania nowej perspektywy finansowania Unii Europejskiej, a także są komplementarne z projektami realizowanymi (lub planowanymi do realizacji) w Śródmieściu Bytomia.

Nawiązując do obowiązujących w mieście dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych działania podejmowane w ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" powinny:

- wspierać aktywizację społeczną i gospodarczą mieszkańców służącą włączeniu społecznemu,
- wspierać i wykorzystywać promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości,
- zwiększać dostęp do usług społecznych, w tym m.in. dla rodzin, osób starszych, zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- wykorzystywać mechanizmy współdziałania i partycypacji społecznej,
- wspierać i promować integrację i aktywność społeczną osób niepełnosprawnych,
- przyczyniać się do poprawy skuteczności gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, w szczególności lokalami socjalnymi i pomieszczeniami tymczasowymi,
- przyczyniać się do podniesienia standardu zasobów mieszkaniowych,
- wspierać zrównoważony transport miejski, w szczególności rowerowy, zwiększać efektywność energetyczną zasobów, ograniczając niską emisję (termomodernizacja i wymiana źródeł ciepła, zastępowanie azbestu materiałami zdrowymi dla człowieka) oraz przyczyniając się do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców,
- zachować i eksponować: dziedzictwo kulturowe stanowiące o tożsamości miasta, dziedzictwo przemysłowe z lokalizacją nowych funkcji społecznych i gospodarczych, dziedzictwo przyrodnicze w postaci terenów zielonych, rezerwatów przyrody, terenów leśnych i parków oraz zabytki sakralne.

Równocześnie - obok przedsięwzięć przewidzianych do wdrożenia na wyznaczonym obszarze rewitalizacji – na terenie miasta zaplanowane zostały do realizacji ważne projekty inwestycyjne, które swoim wpływem obejmą całe miasto, w tym również podobszary rewitalizacji. Do projektów tych należą:

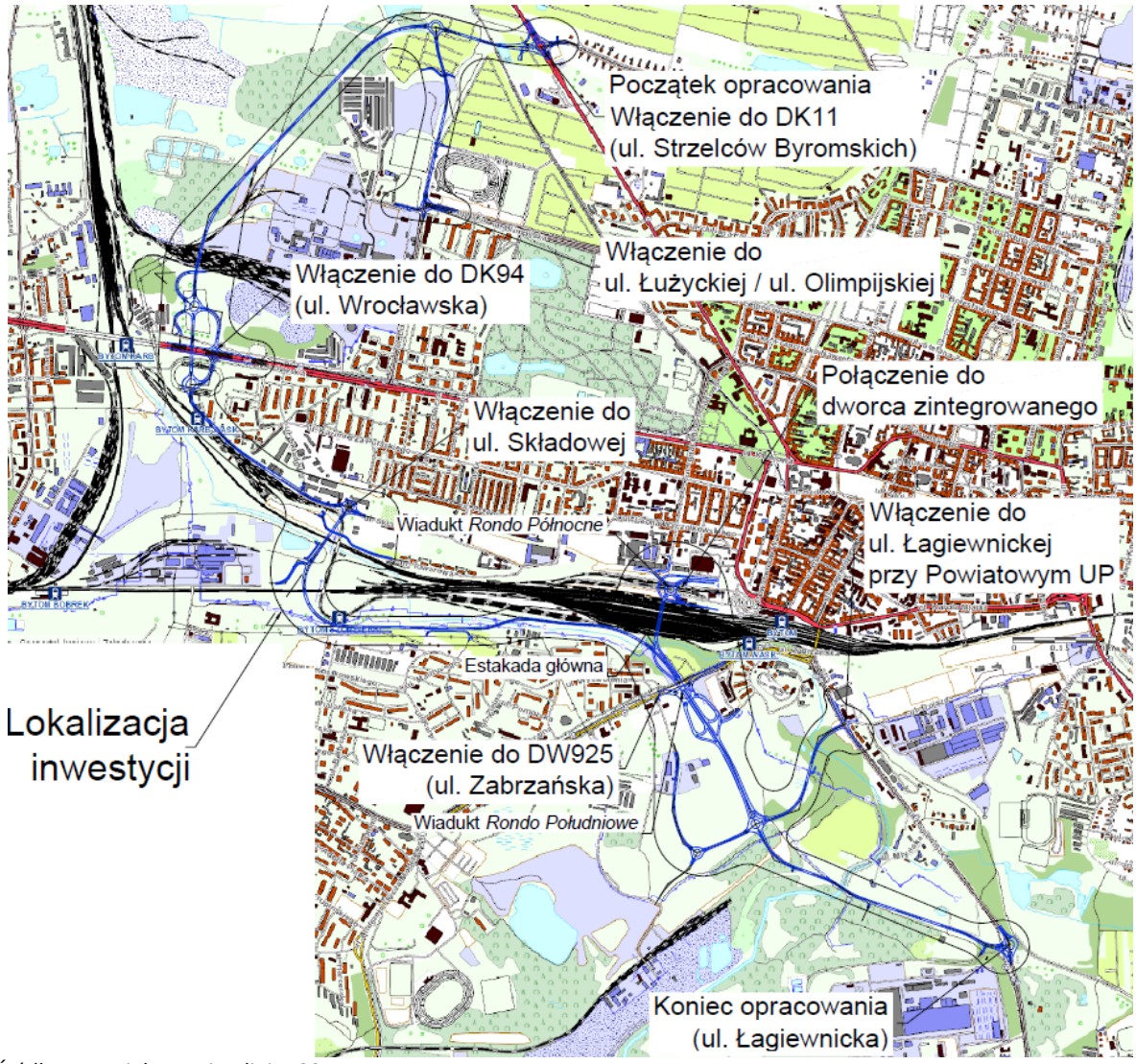
- Bytomska Centralna Trasa Północ-Południe BCT N-S jako nowy ciąg drogi wojewódzkiej,
- Budowa węzła przesiadkowego na Placu Wolskiego w Bytomiu wraz z przystosowaniem układu komunikacyjnego,
- Wdrażanie programu ograniczania niskiej emisji przez PEC Bytom – ucieplownienie zabudowy wielorodzinnej,
- Poprawa efektywności energetycznej Gminy Bytom poprzez modernizację oświetlenia drogowego,
- Budowa kompleksu sportowego przy ul. Olimpijskiej.

Bytomska Centralna Trasa Północ-Południe BCT N-S jako nowy ciąg drogi wojewódzkiej

Przedmiotem projektu jest budowa Bytomskiej Centralnej Trasy, w tym drogi wojewódzkiej o długości 6,43 km, łączącej drogi krajowe i wojewódzkie w centrum miasta Bytomia: od strony północnej DK11, zachodniej DK94, a od strony południowej DK79, DW 925 i ul. Łagiewnicką (DP 8618S) w kierunku DTŚ, tworząc obwodnicę centrum miasta.

Głównym celem projektu jest poprawa funkcjonalności, przepustowości i parametrów technicznych układu sieci drogowej Bytomia. Projekt poprzez obszar swojego oddziaływania, w związku z obsługą ruchu z autostrady A1 (węzeł na DK11) jest także komplementarny względem sieci TEN-T przebiegającej przez tereny województwa śląskiego. Cel główny wynika z zasadniczego problemu w układzie komunikacyjnym miasta, jakim jest niewydolność układu komunikacyjnego w centralnej części miasta, w tym brak dodatkowego ciągu komunikacyjnego, który przenosiłby ruch na kierunku północ-południe na drogach DK11 – DK79.

Mapa 2. **Projektowana Bytomska Centralna Trasa Północ-Południe**

Źródło: Materiały MZDiM, lipiec 2014 r.

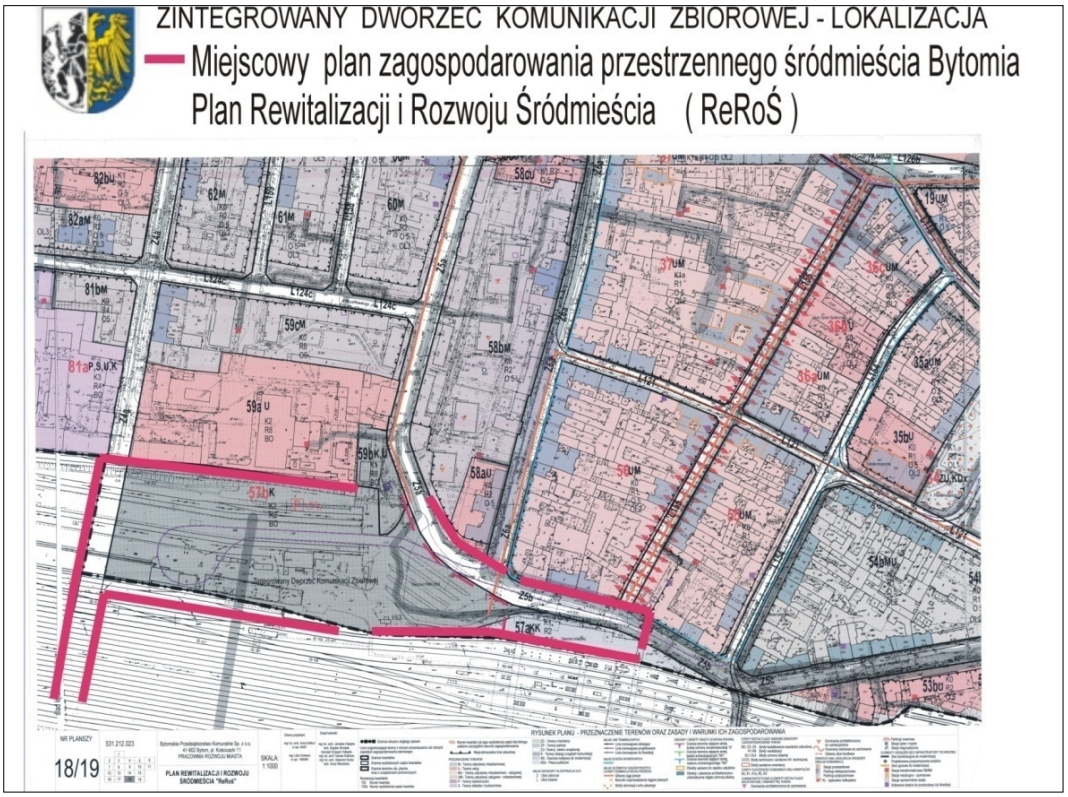
Przedmiotowy projekt będzie przyczyniał się do poprawy skomunikowania obszaru rewitalizacji, w szczególności podobszarów rewitalizacji 25 – teren dawnej KWK Szombierki, 30 EC Szombierki i Pola Szombierskie oraz 27 – teren KWK Centrum. Dzięki budowie trasy wyprowadzony zostanie częściowo ruch z centralnych dzielnic miasta (obszar rewitalizacji), a przez to poprawi się stan środowiska. Zmniejszenie ruchu przyczyni się do ograniczenia oddziaływania ruchu kołowego na postępującą degradację tkanki miejskiej. Ponadto ułatwiony zostanie dostęp do terenów inwestycyjnych leżących w obszarze rewitalizacji.

Budowa węzła przesiadkowego na Placu Wolskiego w Bytomiu wraz z przystosowaniem układu komunikacyjnego

Przedmiotem projektu jest budowa zintegrowanego węzła przesiadkowego, w którym łączą się wszystkie rodzaje transportu zbiorowego. Realizacja projektu umożliwi dogodną zmianę środka transportu i obejmie m.in. budowę niezbędnej dla obsługi podróżnych infrastruktury, takiej jak: miejsca postojowe, perony, parking przesiadkowy dla pasażerów i kierowców pojazdów osobowych, parking rowerowy, punkt sprzedaży biletów, poczekalnia. Projekt zakłada również budowę dróg rowerowych o charakterze ciągów komunikacyjnych o łącznej długości ok. 21 km. Projekt przewiduje włączenie zmienionego układu komunikacyjnego (wymuszonego budową dworca autobusowego) do łącznicy Bytomskiej Centralnej Trasy N-S, która będzie stanowiła nowy ciąg drogi wojewódzkiej.

Przedmiotowy projekt zlokalizowany jest na obszarze graniczącym z podobszarem rewitalizacji 10 Śródmieście, w centrum miasta. Skierowany jest do mieszkańców z całego obszaru miasta, w tym podobszarów rewitalizacji. Drogi rowerowe komunikujące węzeł przesiadkowy z resztą miasta przebiegać będą przez obszary rewitalizowane. Pojazdy komunikacji publicznej (autobusy, tramwaje) startujące z węzła przesiadkowego kursować będą w obrębie całego miasta, a w tym obszarów rewitalizowanych. Oddziaływanie projektu będzie miało wpływ na mieszkańców miasta, a także regionu, co przyczyni się do wzmocnienia pozytywnego postrzegania działań rewitalizacyjnych w mieście.

Mapa 3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia

Źródło: Prezentacja „Zintegrowany dworzec komunikacji zbiorowej Bytom, pl. Wolskiego – koncepcja architektoniczna", grudzień 2013 r.

Ilustracja 1. Wizualizacja dworca

Źródło: Materiały MZDiM, wrzesień 2015 r.

Wdrażanie programu ograniczania niskiej emisji przez PEC Bytom – ucieplownienie zabudowy wielorodzinnej

Projekt obejmuje przyłączenie do miejskiego systemu ciepłowniczego PEC Sp. z o.o. budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Bytomiu. Inwestycja polega na budowie nowej sieci ciepłowniczej (wraz z przyłączami) oraz w pełni zautomatyzowanych węzłów cieplnych w poszczególnych budynkach. Zakres

rzeczowy przewiduje budowę ok. 50 indywidualnych węzłów cieplnych oraz ok. 4 km sieci ciepłowniczych. W ramach projektu zostało wydzielonych na terenie miasta pięć obszarów, w dzielnicach:

1. Karb w rejonie ul. Konstytucji, ul. Popiełuszki i ul. Karlika,
2. Śródmieście w rejonie Placu Grunwaldzkiego i ul. Podgórnej,
3. Śródmieście w rejonie ul. Pułaskiego,
4. Śródmieście w rejonie ul. Morcinka, al. Legionów, ul. Strzelców Bytomskich,
5. Śródmieście w rejonie ul. Wyczółkowskiego.

Do najważniejszych korzyści wynikających z realizacji ww. projektu należy zaliczyć: zapewnienie bezpiecznych dostaw Ciepła Systemowego, ograniczenie poziomu niskiej emisji oraz wyeliminowanie zagrożenia występowania czadu w mieszkaniach dzięki likwidacji nieefektywnych pieców węglowych i gazowych, a także kotłowni lokalnych. Projekt ten obejmuje część ulic zlokalizowanych w podobszarze rewitalizacji 10 Śródmieście (pkt 2). Pozostałe obszary zlokalizowane są w bliskim sąsiedztwie podobszarów rewitalizacji i będzie tam odczuwalne oddziaływanie projektu (ograniczenie zanieczyszczenia środowiska). Projekt w sposób szczególny komplementarny jest z projektami z zakresu termomodernizacji zaplanowanymi do realizacji w obszarze rewitalizacji (w tym kamienic mieszkalnych będących w zasobach gminy oraz budynków użyteczności publicznej). Poprawa stanu środowiska w mieście oraz podniesienie standardu budynków mieszkalnych wesprze procesy rewitalizacyjne.

Poprawa efektywności energetycznej Gminy Bytom poprzez modernizację oświetlenia drogowego

Projekt dotyczy poprawy efektywności energetycznej poprzez modernizację oświetlenia drogowego (montaż nowych punktów oświetleniowych i wymianę starych) na obszarze całego miasta. Zakres modernizacji obejmuje jedynie punkty świetlne, których właścicielem jest Gmina Bytom.

Część działań w projekcie w zakresie modernizacji oświetlenia drogowego dotyczy podobszarów rewitalizacji:

8 – Bobrek,
10 – Śródmieście,
11 – Śródmieście Zachód,
12 – Rozbark,
13 – Śródmieście Północ,
19 – Kolonia Zgorzelec,
24 – Teren danej KWK Rozbark (granica podobszaru),
27 – Teren KWK Centrum (granica podobszaru),
28 – Teren inwestycyjny – Bytom Miechowice.

Działania te wzmocnią pozytywny efekt procesu rewitalizacji, w szczególności przyczynią się do poprawy stanu infrastruktury w otoczeniu życia mieszkańców i jakości przestrzeni miejskiej oraz poprawy stanu bezpieczeństwa mieszkańców.

Budowa kompleksu sportowego przy ul. Olimpijskiej

Projekt dotyczy budowy kompleksowej infrastruktury sportowej dla mieszkańców miasta i lokalnych klubów sportowych, która stanie się miejscem koncentracji życia sportowego i społecznego miasta. W kompleksie zaplanowano:

- Halę widowiskowo-lodowiskową (lodowisko główne) wraz z halą lodowiskowo-treningową,
- Stadion Piłkarski i Strefę Piłkarzy,
- Strefę basenową,
- Strefę SPA,
- Strefę fitness z siłownią,
- Strefę hotelowo-restauracyjną,
- Strefę squasha,
- Salę konferencyjną z zapleczem,
- Pomieszczenia biurowe, zaplecze techniczno-socjalne.

Potrzeba realizacji inwestycji wynika z braku na terenie Bytomia nowoczesnej, scentralizowanej infrastruktury, umożliwiającej zarówno mieszkańcom jak i turystom korzystanie z wysokiej klasy zaplecza do uprawiania sportów oraz organizacji imprez widowiskowo-sportowych.

Projekt zlokalizowany ma być w sąsiedztwie podobszaru rewitalizacji 27 teren KWK Centrum. Realizacja projektu wspierać będzie działania w zakresie rewitalizacji, m.in. poprzez umożliwienie osobom z obszaru rewitalizowanego korzystanie z wybudowanych obiektów, w szczególności w ramach realizowanych nieinwestycyjnych projektów rewitalizacji społecznej (np. zajęcia sportowe dla osób z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym).

1.1.2. Regionalne dokumenty strategiczne i programowe

Duże natężenie problemów społecznych, gospodarczych, przestrzennych oraz środowiskowych i związana z tym konieczność kompleksowej rewitalizacji Bytomia wskazane zostały również w regionalnych dokumentach strategicznych i programowych.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2030" Zielone Śląskie

W strategii przyjętej w październiku 2020 r. założono, że województwo śląskie będzie nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku. Osiągnięcie nakreślonej w dokumencie wizji rozwoju wymagać będzie koncentracji działań na czterech celach strategicznych, dla których sformułowano cele operacyjne w perspektywie do roku 2030.

Cel strategiczny A – Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej
Cele operacyjne:
A.1. Konkurencyjna gospodarka
A.2. Innowacyjna gospodarka
A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość

Cel strategiczny B - Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca
Cele operacyjne:
B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych
B.2. Aktywny mieszkaniec
B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki

Cel strategiczny C - Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni
Cele operacyjne:
C.1. Wysoka jakość środowiska
C.2. Efektywna infrastruktura
C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu

Cel strategiczny D - Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym
Cele operacyjne:
D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny
D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu
D.3. Nowoczesna administracja publiczna

Dla celu operacyjnego B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych, jako kierunki działań niezbędnych do podjęcia na obszarze województwa wskazano m.in.:

- Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami oraz wykluczonych społecznie.
- Podnoszenie dostępu do usług wspierających funkcjonowanie rodziny, w tym opieki wytchnieniowej nad osobami zależnymi.

Dla celu operacyjnego B.2. Aktywny mieszkaniec, jako kierunki działań niezbędnych do podjęcia na obszarze województwa wskazano m.in.:

- Podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty i infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i turystyki umożliwiającej wszechstronny rozwój mieszkańców.
- Promowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa kulturowego.
- Wyposażanie przestrzeni publicznych w infrastrukturę umożliwiającą wspólne spędzanie czasu przez mieszkańców oraz integrację społeczności lokalnych, w tym zapewniającą dostępność urbanistyczno-architektoniczną dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- Promocja i wsparcie podmiotów ekonomii społecznej.
- Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.
- Wsparcie przekwalifikowania zawodowego i nabywania nowych kompetencji przez osoby objęte procesem transformacji gospodarczej.

Dla celu operacyjnego C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu, jako kierunki działań niezbędnych do podjęcia na obszarze województwa wskazano m.in.:

- Rekultywacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów poprzemysłowych m.in. na cele środowiskowe, gospodarcze, kulturalne, rekreacyjne.
- Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast oraz osiedli mieszkaniowych i starych dzielnic.
- Adaptacja terenów miejskich i wiejskich do zmian klimatu, w tym wsparcie opracowania i wdrażania miejskich planów adaptacji, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury oraz zintegrowanych miejskich ekosystemów.
- Wspieranie rozwiązań ograniczających niską emisję, w tym poprawa standardu energetycznego zabudowy mieszkaniowej i budynków użyteczności publicznej.
- Rozwój zrównoważonego budownictwa mieszkaniowego, w tym tworzenie i wdrażanie instrumentów wspierających rodziny w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, z uwzględnieniem racjonalizacji świadczenia usług publicznych.
- Wsparcie wdrażania koncepcji „smart cities".
- Wsparcie rozwoju zintegrowanego, zrównoważonego i niskoemisyjnego transportu w miastach i ich obszarach funkcjonalnych oraz obszarach wiejskich, w szczególności transportu zbiorowego.

W diagnozie dokumentu Bytom wskazany jest jako jedno z miast województwa charakteryzujących się wysokim natężeniem problemów społeczno-gospodarczych, co znajduje potwierdzenie w niekorzystnych wartościach wskaźników takich jak: Wskaźnik Rozwoju Terytorialnego czy Indeks Aktywności Społecznej. W strategii rozwoju województwa miasto Bytom zaklasyfikowano jako Obszar Strategicznej Interwencji - OSI problemowe, wobec spełniania przesłanek gminy tracącej funkcje społeczno-gospodarcze oraz gminy w transformacji górniczej. Przy czym założono, że część dotycząca OSI - gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze obejmuje zarówno delimitację OSI z poziomu regionalnego, jak i krajowego. Na poziomie krajowym w KSRR 2030 miasto wskazano również jako Obszar Strategicznej Interwencji obejmujący miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Ponadto w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2030" Zielone Śląskie Bytom zidentyfikowany został jako OSI – obszary cenne przyrodniczo o przeciętnych walorach przyrodniczych, OSI – ośrodki wzrostu jako ośrodek uzupełniający oraz OSI – gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza jako III obszar problemowy.

W zakresie koncentracji wsparcia tematycznego dedykowanego dla poszczególnych OSI przedstawiono propozycje wybranych kierunków działań, które powinny być priorytetowo realizowane na wyznaczonych obszarach wsparcia. Do terenów o priorytetowym zakresie wsparcia będą zaliczone obszary kumulacji zjawisk problemowych tj. na których występują lub wystąpią problemy społeczne związane z redukcją zatrudnienia w sektorze górniczym oraz niekorzystne zmiany w środowisku oraz przestrzeni, skutkujące koniecznością podjęcia działań rewitalizacyjnych. Istotnym problemem jest zagospodarowanie terenów po zakończonej eksploatacji górniczej, przekwalifikowanie pracowników odchodzących z sektora górniczego, konieczność zapewnienia możliwości funkcjonowania dla firm z branży okołogórniczej lub ich przebranżowienia w tym przekwalifikowania kadr. Oprócz tworzenia alternatywnych miejsc pracy należy również ukierunkować wsparcie

na poprawę jakości środowiska, rozwój usług publicznych, poprawę jakości przestrzeni publicznych, zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój oferty czasu wolnego.

Zapisy strategii województwa potwierdzają trudną sytuację w Bytomiu i wskazują go jako ośrodek miejski wymagający skoncentrowanego wsparcia tematycznego. Działania zaplanowane do realizacji, a ujęte w niniejszym GPR będą realizować zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2030" Zielone Śląskie", a równocześnie należy podkreślić, że przeprowadzona w Bytomiu rewitalizacja przyczyni się do poprawy wizerunku całego regionu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (RPO WSL 2014-2020)

Jednym z głównych źródeł finansowania rewitalizacji w latach 2014-2020 były fundusze unijne. Przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji są współfinansowane z regionalnych oraz krajowych programów operacyjnych. Najwięcej środków na rewitalizację zostało przeznaczonych w ramach regionalnych programów operacyjnych. W każdym część alokacji może być wydatkowana jedynie na projekty rewitalizacyjne. Krajowe programy operacyjne stanowią uzupełniające źródło współfinansowania przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.

Na poziomie województwa śląskiego najistotniejszym dokumentem określającym instrumenty wsparcia na rzecz rewitalizacji był Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, który wspierał realizację projektów rewitalizacyjnych obejmujących różną problematykę i przyczyniających się do kompleksowej i skoordynowanej rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

W RPO WSL zwrócono uwagę na konieczność zintegrowanego podejścia terytorialnego, które wdrażane było na obszarze województwa. Wsparcie obejmowało wszystkie typy ośrodków miejskich, w tym obszary strategicznej interwencji. Rewitalizacja stanowiła jeden z pięciu terytorialnych obszarów strategicznej interwencji (OSI) wskazanych w Umowie Partnerstwa jako miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji.

Powołując się na badania unijne w ramach projektu SHRINK SMART – *The Governance of Shrinkage within a European Context*, w programie zapisano, iż wsparcie zostanie skierowane szczególnie do ośrodków o największym natężeniu problemów społecznych, gospodarczych i infrastrukturalnych (silna koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, tj. zamieranie centrów miast, wysokie bezrobocie, niska jakość infrastruktury, depopulacja, zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym), do których należy w szczególności Bytom charakteryzujący się oprócz wysokiego bezrobocia, występowaniem znacznych szkód pogórniczych, które powodują m.in. zawalenia budynków, a także postępującym wyludnieniem i dekapitalizacją obiektów w centrum miasta. Na obszarze Bytomia zaplanowane zostały zintegrowane działania w zakresie rewitalizacji.

Bezpośrednio zagadnieniom rewitalizacji poświęcone były dwie osie priorytetowe: IX *Włączenie społeczne* i X *Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna.* Projekty w ramach osi IX były wsparte środkami Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), natomiast osi X - środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Projekty wsparte z EFRR były realizowane w ścisłym połączeniu z działaniami nieinwestycyjnymi wspartymi z EFS.

W ramach EFRR główny ciężar wsparcia procesu rewitalizacji został położony na priorytet inwestycyjny 9b - wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich, odnoszący się do Działań 10.3 i 10.4 RPO WSL. Projekty realizowane z EFRR wspierały działania społeczne realizowane za pomocą EFS. Kluczowe dla zapewnienia komplementarności podejmowanych działań były priorytety inwestycyjne:

- 9i - aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie (Poddziałania 9.1.1, 9.1.2, 9.1.3 RPO WSL),
- 9iv - ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym (Poddziałania 9.2.1, 9.2.2, 9.2.3 RPO WSL).

Pozostały katalog priorytetów inwestycyjnych wskazanych z EFS stanowił dopełnienie katalogu wsparcia.

Warunkiem ubiegania się o środki na działania rewitalizacyjne było wpisanie planowanych projektów do gminnego programu rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne mogły dotyczyć projektów związanych z aktywizacją społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wsparciem wejścia lub powrotem na rynek pracy (aktywność zawodowa), rozwojem przedsiębiorczości, poprawą efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz mieszkalnych, zrównoważonym transportem miejskim, promocją działań dotyczących kultury, w tym ochrony i opieki nad zabytkami, środowiska naturalnego i ochrony terenów zielonych. O dofinansowanie występować mogły bardzo różne podmioty, m.in. samorządy, organizacje pozarządowe, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe czy przedsiębiorcy.

Głównym sposobem preferencji dla projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach OSI w przypadku:

- EFRR było dofinansowanie projektów w trybie pozakonkursowym.
- EFS były preferencje w postaci dedykowanych konkursów lub kryteriów wyboru projektów.

Kluczową rolę w planowaniu kompleksowej rewitalizacji powinny tworzyć problemy społeczne, jako jej fundament. Działania społeczne miały decydujące znaczenie z perspektywy dokonywanych zmian infrastrukturalnych warunkując ich trwałość i akceptację przez mieszkańców obszarów zdegradowanych.

Przewidziane do realizacji w terminie do 2023 roku, a więc w trakcie perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020 działania rewitalizacyjne zawarte w bytomskim programie rewitalizacji, wpisywały się w zapisy RPO WSL 2014-2020 i w większości dofinansowane były ze środków EFRR i EFS.

Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego

Stanowi dokument, którego zadaniem jest koordynacja polityk branżowych odnoszących się do miast oraz tworzenie na poziomie regionalnym sprzyjającego otoczenia organizacyjnego dla efektywniejszego prowadzenia działań na rzecz rozwoju miast i większego ich współdziałania. Przyjęta została przez Zarząd Województwa Śląskiego w 2021 roku.

Zgodnie z zapisami dokumentu Województwo Śląskie jest szczególnie wymagającym regionem w odniesieniu do procesu rewitalizacji. Negatywne zjawiska społeczne wynikające ze zmian strukturalnych, są następstwem kryzysów w innych obszarach życia miast. Tereny wymagające rewitalizacji cechują się wieloma problemami w strefie społeczno-gospodarczej, a zamieszkująca je ludność często dotknięta jest ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Jednocześnie analiza prowadzona w ramach wskaźnika rozwoju terytorialnego w odniesieniu do Bytomia wskazuje miasto jako zaliczające się do miast średnich tracące funkcje społeczno-gospodarcze, o bardzo niskim poziomie tego wskaźnika.

Regionalna Polityka Rewitalizacji Województwa Śląskiego

Do najważniejszych wyzwań, które stoją przed miastami, a które zostały zdefiniowane w dokumencie przyjętym w 2022 roku należą m.in.: zapewnienie wysokiej funkcjonalności i jakości przestrzeni publicznych i mieszkalnictwa, zagospodarowanie obiektów i terenów zdegradowanych oraz poprawa jakości środowiska na terenach zdegradowanych. Analiza poziomu problemów rewitalizacyjnych wskazuje Bytom jako miasto o wysokim poziomie problemów rewitalizacyjnych, w tym niedostosowania społecznego.

Celem generalnym regionalnej polityki rewitalizacji jest wsparcie procesów inkluzji społecznej, aktywizacji mieszkańców regionu oraz podniesienie warunków ich życia przy wykorzystaniu narzędzi rozwoju przedsiębiorczości, poprawy jakości środowiska oraz dostosowania przestrzeni życia do potrzeb mieszkańców. Cel generalny jest operacjonalizowany poprzez pięć celów operacyjnych oraz działania zapisane w każdym z nich.

Cel operacyjny C1 Wzrost kompetencji społecznych i aktywności mieszkańców oraz ich udziału w życiu społeczności lokalnych i regionu na terenach i obszarach zdegradowanych.

C1.1. Podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych zwiększających zdolność adaptacji mieszkańców z różnych grup wiekowych do zachodzących zmian.

C1.2. Wspieranie osób zagrożonych dziedziczeniem biernych postaw społecznych, trwałym bezrobociem oraz uzależnieniem od systemu pomocy społecznej.
C1.3. Budowanie tożsamości lokalnej opartej na tradycji i kulturze.
C1.4. Wzmocnienie wspólnot i oddolnych inicjatyw mieszkańców podnoszących aktywność i integrujących społeczności lokalne.
C1.5. Wspieranie partycypacji społecznej w procesach zarządzania rozwojem, w tym kształtowania polityki rewitalizacji.
C1.6. Promocja współpracy międzysektorowej i różnych grup mieszkańców na rzecz rewitalizacji.
C1.7. Rozwój relacji opartych na współpracy poprzez wspieranie rozwiązań ekonomii współdzielenia.
C1.8. Wspieranie inkluzji społecznej i odpowiadanie na potrzeby grup wrażliwych oraz z ograniczoną mobilnością (m.in. osób starszych, dzieci, osób z niepełnosprawnościami).

Cel operacyjny C2 Wzrost funkcjonalności i jakości przestrzeni publicznych oraz mieszkalnictwa na terenach i obszarach zdegradowanych.
C2.1. Zachowanie i nadanie nowych funkcji historycznej zabudowie w centrach miast i starych dzielnicach mieszkaniowych.
C2.2. Rozwój funkcji miastotwórczych i ożywiających przestrzeń w centrach miast.
C2.3. Tworzenie reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, służących integracji społecznej oraz stanowiących element promocji i konkurencyjności miast.
C2.4. Poprawa systemów bezpieczeństwa publicznego służących rozwiązywaniu wyzwań rewitalizacyjnych.
C2.5. Kształtowanie postaw w zakresie odpowiedzialności za przestrzeń publiczną.
C2.6. Rozwój systemu mieszkalnictwa socjalnego, opartego o deinstytucjonalizację usług społecznych i inkluzję społeczną oraz poprawa stanu technicznego mieszkań.
C2.7. Ochrona i podniesienie walorów architektonicznych zabudowy oraz ograniczenie barier architektonicznych.

Cel operacyjny C3 Poprawa konkurencyjności gospodarki regionalnej i lokalnej na obszarach oraz terenach zdegradowanych.
C3.1. Rozwój podmiotów i instrumentów wspierających przedsiębiorczość, w tym przedsiębiorczość społeczną.
C3.2. Wspieranie rozwoju współpracy sektora biznesu i edukacji w celu kształtowania umiejętności i kompetencji dostosowanych do potrzeb regionalnej gospodarki.
C3.3. Kreowanie wdrażania instrumentów organizacyjnych wspierających rozwój przedsiębiorczości.
C3.4. Przygotowanie terenów inwestycyjnych, w szczególności przekształcenie terenów typu brownfield i wspieranie lokowania na nich przedsiębiorstw działających w sferze nowoczesnej gospodarki, w tym przemysłu 4.0.
C3.5. Wspieranie współpracy sektora publicznego i inwestorów w celu efektywnej rewitalizacji.
C3.6. Pobudzanie przedsiębiorczości lokalnej opartej na zasobach lokalnych.
C3.7. Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych oraz ich wykorzystanie do tworzenia produktu lokalnego wspierającego rozwój obszarów wiejskich.

Cel operacyjny C4 Zagospodarowanie terenów i obszarów zdegradowanych.
C4.1. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego, w szczególności w centrach miast.
C4.2. Rozwój obszarów aktywności gospodarczej, w szczególności na terenach o największej dostępności transportowej.
C4.3. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele gospodarcze, kulturowe, turystyczne i społeczne oraz sportowo-rekreacyjne, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zabytków dziedzictwa przemysłowego.
C4.4. Wspieranie współpracy na rzecz zarządzania zrewitalizowanymi obiektami.
C4.5. Tworzenie kompleksowych produktów sieciowych w zrewitalizowanych obiektach.
C4.6. Wykorzystanie terenów zdegradowanych w celu zwiększenia proekologicznego potencjału energetycznego województwa poprzez inwestycje OZE.
C4.7. Stworzenie rozwiązań systemowych w obszarze zagospodarowywania terenów zdegradowanych, w tym wzmocnienie udziału społeczności lokalnej w procesie identyfikacji nowych funkcji.

Cel operacyjny C5 Poprawa jakości środowiska na terenach i obszarach zdegradowanych

C5.1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję, przemysł tradycyjny i hałas, a także przeciwdziałanie powstawaniu miejskich wysp ciepła oraz poprawa warunków retencji wód.

C5.2. Ekorewitalizacja z uwzględnieniem funkcji środowiskowych, utrzymania i wzmacniania powiązań przyrodniczych oraz rozwoju terenów zieleni miejskiej.

C5.3. Rekultywacja i renaturalizacja terenów zdegradowanych, rozwój funkcji ekosystemowych i wzmacnianie bioróżnorodności.

C5.4. Monitorowanie stanu terenów zdegradowanych i terenów wykorzystywanych przez podmioty gospodarcze znacząco oddziaływujące na środowisko.

W dokumencie zdefiniowano podstawowe zasady jakimi należy się kierować we wdrażaniu procesu rewitalizacji. Są nimi:

- zachowanie zabytkowych układów śródmiejskich z implementacją funkcji usługowych;
- transformacja dzielnic mieszkaniowych w kierunku rehabilitacji części zabudowy, częściowych wyburzeń oraz nowych inwestycji oraz ograniczenia niskiej emisji;
- likwidacja barier przestrzennych i funkcjonalnych;
- rozwiązywanie konfliktów społecznych oraz przeciwdziałanie konfliktom i ekskluzji społecznej;
- zwiększanie udziału terenów zielonych i ich integracja funkcjonalna z otoczeniem, ochrona lasów, zachowanie walorów przyrodniczych;
- zwiększanie retencyjności na obszarach miejskich i poprzemysłowych poprzez redukcję powierzchni nieprzepuszczalnych, zwiększanie udziału terenów biologicznie czynnych oraz rozwój zielono-błękitnej infrastruktury;
- kierowanie uwagi na przestrzenie śródmiejskie jako potencjalne miejsca zatrudnienia głównie w sektorze usług;
- zachowanie w krajobrazie wybranych, charakterystycznych elementów dziedzictwa poprzemysłowego.

Zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne w ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" są spójne z zasadami, celami i kierunkami działań wskazanymi Regionalnej Polityce Rewitalizacji Województwa Śląskiego.

Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 (FESL 2021-2027)

Na poziomie regionu, kluczowe wyzwania związane z zagadnieniem rewitalizacji w perspektywie finansowej na lata 2021 -2027 zostały wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030" oraz w Regionalnej Polityce Rewitalizacji Województwa Śląskiego. Umowa Partnerstwa nakreśla strategiczne kierunki programowania oraz zasady korzystania m.in. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus czy Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Działania zmierzające do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego zostały zaplanowane w ramach Celu Polityki 5 (EFRR). Wsparciem zostaną objęte „kompleksowe, zintegrowane działania na rzecz: lokalnej społeczności i gospodarki, ładu przestrzennego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji", przy czym działania te muszą być wdrażane poprzez inne instrumenty terytorialne. Program regionalny Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (FE SL 2021-2027) przewiduje wsparcie projektów rewitalizacyjnych, które odpowiadają na wyzwania i problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji.

W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego główny ciężar wsparcia procesu rewitalizacji został położony na *Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny - Działanie FESL.09.03 Rewitalizacja obszarów miejskich; 9.4 Działanie FESL.09.04 Rewitalizacja obszarów miejskich (IF); 9.5 Działanie FESL.09.05 Rewitalizacja obszarów wiejskich*. Alokacja została przydzielona na wsparcie projektów rewitalizacyjnych wynikających z gminnych programów rewitalizacji, spełniających wymogi strategii IIT, pozytywnie ocenionych przez Instytucję Zarządzającą programem Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 oraz wpisanych do Wykazu Gminnych Programów Rewitalizacji Województwa Śląskiego w ramach FE SL 2021-2027. Premiowanym jest powiązanie projektów infrastrukturalnych EFRR z projektami społecznymi EFS+ lub projektami realizującymi

cele EFS+ w zakresie włączenia społecznego. Dla działań z zakresu EFS+, w szczególności w ramach *Priorytetu 7 Fundusze Europejskie dla społeczeństwa*, przyjęcie zostanie kryterium wyboru projektów, które będzie odnosiło się do wynikania projektu z gminnego programu rewitalizacji. W przypadku pozostałych priorytetów inwestycyjnych EFRR wprowadzone zostały preferencje dla projektów rewitalizacyjnych w postaci dodatkowych punktów w trybie konkurencyjnym w ramach dedykowanych kryteriów wyboru projektów.

Realizowane projekty winny być ukierunkowane na rozwiązanie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych zdiagnozowanych na obszarach rewitalizacji. Ostatecznym celem działań w tym zakresie powinno być bowiem doprowadzenie do trwałych zmian społecznych na obszarze rewitalizacji. Działania społeczne mają też decydujące znaczenie z perspektywy dokonywanych zmian infrastrukturalnych warunkując ich trwałość i akceptację przez mieszkańców obszarów rewitalizacji.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+

Interwencje „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" wpisują się w cele i kierunki określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ przyjętego Uchwałą nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r. Dotyczy to w szczególności: Celu 3. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego, a w tym szczególnie Kierunku 3.2.: Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich, dla którego przewidziano działania zbieżne z interwencją niniejszego programu, takie jak:

- kształtowanie atrakcyjnych terenów mieszkaniowych o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych;
- kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu i integrację społeczności lokalnych;
- zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu, charakterystycznych dla danego obszaru wraz z ich adaptacją do nowych funkcji;
- kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne i przyrodnicze;
- kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w oparciu o lasy, parki regionalne i tereny otwarte;
- rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej;
- likwidowanie i rekultywowanie tzw. bomb ekologicznych tj. nieczynnych składowisk odpadów niebezpiecznych i skażonych terenów poprzemysłowych, stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi;
- rekultywacja, rewitalizacja i kształtowanie terenów zdegradowanych (w tym poprzemysłowych, powojskowych, pokolejowych) z wykorzystaniem ich na tereny o funkcjach komercyjnych i publicznych (ekologicznych, turystycznych, kulturowych, usługowych i społeczno-gospodarczych).

1.1.3. Krajowe dokumenty strategiczne i programowe

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Strategia przyjęta uchwałą Rady Ministrów we września 2019 r. poświęca zagadnieniom związanym z procesem rewitalizacji zapisy *Celu szczegółowego 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczy, środowiskowym i przestrzennym*, dla którego jednym z kierunków interwencji jest *Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych*. Stanowi to odpowiedź na zidentyfikowane w dokumencie *Wyzwanie 7. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.*

Rewitalizacja wykorzystana zostanie w dążeniu do zapewnienia spójności terytorialnej i wyrównywania szans obszarów borykających się z problemami rozwojowymi lub restrukturyzacyjnymi. W szerokim ujęciu proces rewitalizacji stanowić będzie jeden z impulsów przyspieszających procesy restrukturyzacyjne na obszarach zurbanizowanych, zmagających się z trudnościami przemian społecznych czy degradacją materialną. W dokumencie wskazano, że „obszarem o najwyższej koncentracji tych problemów jest Śląsk, dla którego

koniecznym stało się wsparcie z poziomu krajowego procesów reindustrializacji, rozwoju w regionie branż kreatywnych i nowoczesnych oraz projektów rewitalizacji”[1]. Strategia definiuje przesłanki do podejmowania działań rewitalizacyjnych w następujący sposób: „przemysł wydobywczy, który w przeszłości generował korzyści ekonomiczne, równolegle przyczyniał się do degradacji środowiska przyrodniczego, w tym przede wszystkim do pogorszenia jakości powietrza i degradacji terenu (…). Degradacja środowiska przyrodniczego, przestarzała infrastruktura oraz przede wszystkim problemy społeczne związane z transformacją regionalnej gospodarki wymuszają podjęcie aktywnych działań w zakresie rewitalizacji, uzupełnionych działaniami w sferze aktywizacji gospodarczej oraz rekultywacji”[2].

Kolejną grupą obszarów o szczególnej koncentracji problemów rozwojowych (OSI) wskazaną w strategii są miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, do których zalicza się Bytom[3]. Miasta te cechuje regres w rozwoju i utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności do dużych ośrodków, upadek tradycyjnych lokalnych przemysłów a także niezadowalająca dostępność terytorialna. Do grupy obszarów o istotnej koncentracji problemów rozwojowych, związanych ze specyficzną strukturą gospodarki, zalicza się również Śląsk, dla którego degradacja środowiska przyrodniczego, przestarzała infrastruktura oraz przede wszystkim problemy społeczne związane z transformacją regionalnej gospodarki wymuszają podjęcie aktywnych działań w zakresie rewitalizacji, uzupełnionych działaniami w sferze aktywizacji gospodarczej oraz rekultywacji.

Wyzwaniem w odniesieniu do ww. obszarów jest zastosowanie instrumentów wspomagania kompleksowej rewitalizacji i restrukturyzacji społeczno-gospodarczej. Działania takie w skali lokalnej przedstawia niniejszy GPR.

Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce

Dokument określający strategię wykorzystania funduszy unijnych na lata 2021 – 2027 został przyjęty w czerwcu 2022 r. Instrumentami realizacji umowy partnerstwa są krajowe i regionalne programy, które wraz z umową tworzą spójny system dokumentów programowych polityki spójności w perspektywie 2021-2027 w Polsce. Umowa Partnerstwa określa kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. Dokument stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów.

Podobnie jak w umowie dotyczącej perspektywy finansowej na lata 2014 – 2020, w aktualnie obowiązującym dokumencie podkreślono konieczność kontynuacji działań rewitalizacyjnych, które przyczynią się do zmniejszenia problemów społecznych i gospodarczych w obszarach zdegradowanych oraz do zielonej transformacji obszarów rewitalizowanych.

Instrumentem terytorialnym w perspektywie na lata 2021 -2027 będą programy rewitalizacji pełniące funkcję strategii terytorialnej dla obszaru rewitalizacji. Realizacja działań rewitalizacyjnych w obszarze będzie możliwa tylko z wykorzystaniem IIT wdrażanego przez gminę w oparciu o GPR.

„Szczególnym rodzajem działań podejmowanych w ramach CP5 (Europa bliższa obywatelom) będzie kontynuacja procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Wspierane będą kompleksowe, zintegrowane działania na rzecz: lokalnej społeczności i gospodarki, ładu przestrzennego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.”[4]

[1] KSSR 2030, 2019 r., str. 49
[2] KSSR 2030, 2019 r., str. 57
[3] KSSR 2030, 2019 r., str. 36
[4] Umowa Partnerstwa, czerwiec 2022 r., str. 129

2. DIAGNOZA

2.1. Obszar rewitalizacji

Szczegółowy opis procesu delimitacji znajduje się w załączniku nr 3 do uchwały nr XXIII/300/16 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom. W niniejszym podrozdziale przedstawiono główne etapy tego procesu.

Bytom został podzielony na 23 zamieszkałe jednostki urbanistyczne - tereny homogeniczne pod względem morfologicznym, funkcjonalnym i społecznym. Każdą z nich zbadano w taki sam sposób – poddając analizie ze względu na kilkanaście zjawisk społecznych oraz gospodarczych, technicznych, funkcjonalno-przestrzennych i środowiskowych. W celu obiektywnego porównania jednostek, dane przetworzono, uzyskując wskaźniki syntetyczne. W efekcie wyłoniono te jednostki urbanistyczne, które spełniają warunek kumulacji negatywnych zjawisk społecznych oraz występowania sytuacji kryzysowej w co najmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, lub technicznej, lub funkcjonalno-przestrzennej, lub środowiskowej. Są to następujące jednostki (według numeracji przyjętej w opracowaniu delimitacji):

7 - Karb
8 - Bobrek
10 - Śródmieście
11 - Śródmieście Zachód
12 - Rozbark
13 - Śródmieście Północ
16 - Łagiewniki
19 - Kolonia Zgorzelec
21 - Stare Miechowice

Jednostki te składają się na obszar zdegradowany.

Następnie zidentyfikowano niezamieszkałe podobszary zdegradowane – poprzemysłowe, zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, dla których przewidziano do realizacji projekty mające przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, o których mowa w art. 9 ust. 1. Są to następujące jednostki:

24 - Teren dawnej KWK Rozbark
25 - Teren dawnej KWK Szombierki
26 - Teren dawnej Huty Zygmunt
27 - Teren KWK Centrum
28 - Teren inwestycyjny – Bytom Miechowice
29 - Teren dawnej huty Bobrek
30 - EC Szombierki + Pola Szombierskie
31 - Rezerwat przyrody „Żabie Doły”
32 - Tereny poprzemysłowe „Orzeł Biały”

Na podobszarach zdegradowanych mieszka 39,66% populacji miasta, czyli więcej, niż dopuszcza ustawa o rewitalizacji. Dążąc do tego, by obszar rewitalizacji był *skoncentrowany terytorialne, a także wybierając tereny, które*, zgodnie z art. 10 ustęp 1 *Ustawy o rewitalizacji,* mają istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, a także biorąc pod uwagę informacje, gdzie gmina zamierza prowadzić rewitalizację - wskazano wszystkie 4 śródmiejskie podobszary (jednostki urbanistyczne objęte kryzysem) jako podobszary rewitalizacji:

- Śródmieście (jednostka nr 10),
- Śródmieście Zachód (jednostka nr 11),
- Rozbark (jednostka nr 12),
- Śródmieście Północ (jednostka nr 13).

Dodatkowo do obszaru rewitalizacji dołączono dzielnicę Bobrek (jednostka nr 8), z uwagi na znaczne nasilenie problemów społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych i technicznych oraz niewielką, przylegającą do

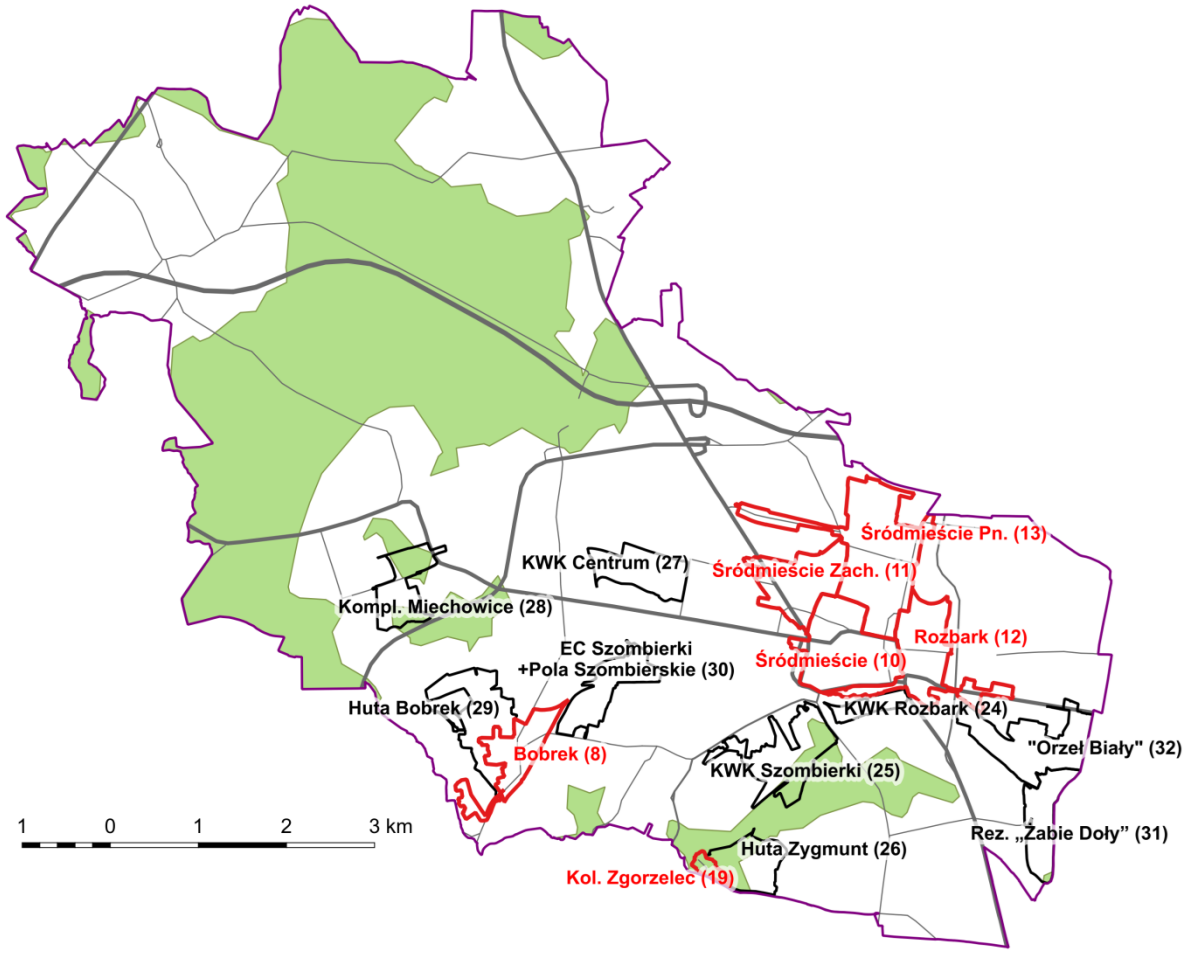
południowej granicy miasta jednostkę urbanistyczną – Kolonię Zgorzelec (jednostka nr 19), gdzie już w poprzednich latach podejmowano działania rewitalizacyjne, które powinny być kontynuowane.

W sumie jako zamieszkały podobszar rewitalizacji wskazano 6 zamieszkałych jednostek urbanistycznych, zajmujących 6,00% powierzchni Bytomia i zamieszkałych przez 28,97% mieszkańców miasta. Do obszaru rewitalizacji nie włączono ostatecznie 3 jednostek urbanistycznych uznanych za zdegradowane, ponieważ natężenie zjawisk kryzysowych było tam relatywnie mniejsze.

W art. 10 ust. 3 u*stawy o rewitalizacji* ustawodawca wskazał, że: *niezamieszkałe tereny poprzemysłowe, w tym poportowe i powydobywcze, tereny powojskowe albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt. 1–4, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, o których mowa w art. 9 ust. 1.* Zgodnie z tym zapisem wskazano w Bytomiu 9 wymienionych powyżej podobszarów niezamieszkałych, na których występują negatywne zjawiska i na których możliwa będzie realizacja działań, które przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym na zamieszkałych podobszarach włączonych do obszaru zdegradowanego.

Na obszar rewitalizacji składa się zatem sześć podobszarów zamieszkałych i dziewięć podobszarów niezamieszkałych (w większości poprzemysłowych), na których realizowane będą działania mające przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zidentyfikowanym na obszarach zamieszkałych. Na mapie na czerwono zaznaczono podobszary zamieszkałe, a na czarno – podobszary niezamieszkałe. Numery przy nazwach odpowiadają numeracji jednostek urbanistycznych przyjętej na etapie przygotowywania delimitacji.

Mapa 4. Obszar rewitalizacji w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Obszar rewitalizacji w Bytomiu zajmuje 828 ha, co stanowi 11,93% powierzchni miasta. Spośród sześciu podobszarów zamieszkałych cztery przylegają do siebie, tworząc zwartą grupę we wschodniej części miasta. Są to: Śródmieście, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód i Rozbark[5]. Razem zajmują one powierzchnię 360 ha. Niemal pięćdziesięciohektarowy podobszar Bobrek znajduje się na południowy zachód od tego zwartego terenu, a niewielki podobszar Kolonia Zgorzelec – przy południowej granicy miasta.

Jak wynika z zamieszczonej tabeli, poszczególne podobszary niezamieszkałe mają powierzchnię od około 40 do 70 ha, z wyjątkiem terenu dawnej kopalni Rozbark, który zajmuje jedynie 15 ha. Podobszary zamieszkałe cechuje większe zróżnicowanie powierzchni. Największy z nich, Śródmieście Północ, ma 133 ha, najmniejszy zaś, Kolonia Zgorzelec, jedynie 7 ha.

Tabela 3. Powierzchnia obszaru rewitalizacji

Obszar	ID obszaru	Powierzchnia [ha]	% powierzchni miasta
MIASTO BYTOM		**6 944**	**100,00%**
RAZEM OBSZAR REWITALIZACJI - OBSZARY ZAMIESZKAŁE I POPRZEMYSŁOWE		**828**	**11,93%**
OBSZARY ZAMIESZKAŁE			
Bobrek	8	49	0,71%
Śródmieście	10	90	1,30%
Śródmieście Zachód	11	61	0,88%
Rozbark	12	76	1,09%
Śródmieście Północ	13	133	1,92%
Kolonia Zgorzelec	19	7	0,10%
RAZEM OBSZARY ZAMIESZKAŁE		**416**	**6,00%**
OBSZARY POPRZEMYSŁOWE			
Teren dawnej KWK Rozbark	24	15	0,22%
Teren dawnej KWK Szombierki	25	64	0,92%
Teren dawnej Huty Zygmunt	26	39	0,56%
Teren KWK Centrum	27	44	0,63%
Teren inwestycyjny – Bytom Miechowice	28	39	0,56%
Teren dawnej Huty Bobrek	29	56	0,81%
EC Szombierki + Pola Szombierskie	30	44	0,63%
Rezerwat przyrody „Żabie Doły”	31	41	0,59%
Tereny poprzemysłowe „Orzeł Biały"	32	70	1,01%
RAZEM OBSZARY POPRZEMYSŁOWE		**412**	**5,93%**

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Na obszarze rewitalizacji zameldowanych jest 45 991 osób[6], co stanowi 28,97% populacji miasta. Jak wynika z tabeli, w poszczególnych podobszarach mieszka od 4,6 tys. do 13 tys. osób. Wyjątkiem jest Kolonia Zgorzelec, gdzie mieszkają jedynie 152 osoby. Większość ludności obszaru rewitalizacji skupiona jest w czterech przylegających do siebie podobszarach śródmiejskich: mieszka tam łącznie ponad 41 tys. osób.

[5] Delimitacja oparta była na podziale miasta na jednostki urbanistyczne, które wyznaczają fragmenty miasta o odmiennym charakterze. Granice podobszarów pokrywają się z granicami jednostek. Dlatego w Programie Rewitalizacji zachowano odrębność tych czterech podobszarów, mimo, że tworzą razem jeden większy obszar.

[6] Dane do delimitacji zbierane były w ciągu 2015 roku, dlatego mogą występować pewne różnice między wielkościami podawanymi w tekście, a informacjami pochodzącymi z późniejszego okresu.

Tabela 4. Ludność obszaru rewitalizacji (2015 r.)

Obszar	ID obszaru	Osoby zameldowane	% populacji miasta
OBSZAR REWITALIZACJI		**45 991**	**28,97%**
W tym:			
Bobrek	8	4 664	2,94%
Śródmieście	10	13 060	8,22%
Śródmieście Zachód	11	8 610	5,42%
Rozbark	12	7 904	4,98%
Śródmieście Północ	13	11 601	7,31%
Kolonia Zgorzelec	19	152	0,10%

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

2.2. Metodyka diagnozy

2.2.1. Cel diagnozy

Zgodnie z zapisami pkt. 5.2 Załącznika do „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”[7] diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych zawarta w programie rewitalizacji obejmuje analizę wszystkich sfer, o których mowa w rozdziale 3 pkt. 2 „Wytycznych”, tj. sferę społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną dla całego obszaru gminy i w pogłębiony sposób przedstawia obszar rewitalizacji. Szczególne znaczenie przypisano analizie kwestii społecznych, ponieważ na jej podstawie określa się potrzeby podjęcia działań wyprzedzających w tej właśnie sferze. Diagnoza prowadzona w niniejszej części Programu realizuje wymogi zawarte w powołanych zapisach „Wytycznych”, ponieważ:

- przedstawia czynniki i zjawiska kryzysowe, ich skalę i wynikające z nich potrzeby rewitalizacyjne w skali całej gminy, ilustrując każde z analizowanych zjawisk mapą obrazującą jego rozkład na obszarze całej gminy,
- analizy dotyczące skali i potrzeb rewitalizacyjnych zostały pogłębione w odniesieniu do obszaru rewitalizacji i ich wyniki zostały zebrane w komentarzach opisujących mapy,
- zarówno w odniesieniu do całej gminy, jak i w pogłębiony sposób do obszaru rewitalizacji przeanalizowano czynniki i zjawiska kryzysowe występujące we wszystkich sferach tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej,
- wnioski z analizy w sferze społecznej wychodzą poza standardową diagnozę, określając zakres potrzebnych wyprzedzających działań o charakterze społecznym.

Wymogi dotyczące diagnozy w gminnym programie rewitalizacji określają zapisy art. 4 ust. 1 pkt. 2) oraz art. 15 ust. 1 pkt. 1) ustawy o rewitalizacji, które stwierdzają odpowiednio:

- w celu opracowania diagnoz służących sporządzeniu gminnego programu rewitalizacji prezydent miasta prowadzi analizy, w których wykorzystuje obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań,
- gminny program rewitalizacji zawiera szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt. 2, obejmującą analizę negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru.

[7] Wersja z dnia 2 sierpnia 2016 r., s. 25-26

Niniejsza diagnoza realizuje w/w wymagania, ponieważ:

- w stosunku do diagnozy przeprowadzonej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeprowadzono uszczegóławiającą diagnozę przy zastosowaniu dodatkowych mierników oraz metod badawczych,
- zarówno zakres mierników jak i stosowane metody zostały dostosowane do lokalnych uwarunkowań,
- obok analizy negatywnych zjawisk przeanalizowano również potencjały obszaru rewitalizacji.

Podsumowując celem diagnozy przedstawionej w „Gminnym Programie Rewitalizacji. Bytom 2020+" była analiza negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1 o rewitalizacji na obszarze rewitalizacji oraz ukazanie lokalnych potencjałów występujących na tym obszarze. Przeanalizowano wszystkie sfery, a w odniesieniu do sfery społecznej zawarto wnioski dotyczące możliwości podjęcia uprzedzających działań rewitalizacyjnych.

2.2.2. Struktura części diagnostycznej

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt. 1 ustawy gminny program rewitalizacji powinien zawierać analizę negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, oraz lokalnych potencjałów występujących na tym obszarze. Wymogi wynikające z „Wytycznych" i ustawy wyznaczają strukturę części diagnostycznej Programu, która obejmuje:

1. Metodykę diagnozy;
2. Analizę negatywnych zjawisk i czynników w sferze społecznej na obszarze rewitalizacji z odniesieniem do całej gminy;
3. Analizę negatywnych zjawisk i czynników w pozostałych sferach na obszarze rewitalizacji w kontekście całej gminy;
4. Analizę lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji;
5. Podsumowanie skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych w poszczególnych podobszarach.

Art. 9 ust. 1 za kluczowe dla diagnozy uznaje negatywne zjawiska społeczne, w szczególności bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Uwzględniając kolejność wynikającą z tego wymogu, diagnozę zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji w Bytomiu przedstawiono w trzecim podrozdziale części diagnostycznej.
W kolejnych punktach art. 9 ust. 1 wymieniono sfery, w których mogą na obszarze rewitalizacji występować negatywne zjawiska:

a) **gospodarcze** – w szczególności niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw,
b) **środowiskowe** – w szczególności przekroczenie standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,
c) **przestrzenno-funkcjonalne** – w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych,
d) **techniczne** – w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Czwarty podrozdział części diagnostycznej poświęcony jest pozaspołecznym zjawiskom negatywnym. Kolejność ich prezentacji, nazewnictwo i zakres wynika z charakteru miasta oraz występujących tu specyficznych problemów. Piąty podrozdział dotyczy potencjałów obszaru rewitalizacji.
Ostatni, podsumowujący podrozdział, podaje najważniejsze wnioski z diagnozy zestawione w układzie podobszarów, realizując wymóg zawarty w art. 14 ust. 3 ustawy.

2.2.3. Metody badawcze i mierniki stosowane w części diagnostycznej

Dane zawarte w diagnozie w przeważającej większości przypisano do punktów adresowych. W celu przeprowadzenia analizy kolejnych zagadnień na mapę Bytomia naniesiono siatkę sześciokątów foremnych o powierzchni 3 ha. Otrzymane dane zagregowano do tak zdefiniowanych jednostek przestrzennych. W ten sposób dla każdego sześciokąta otrzymano wartość analizowanego wskaźnika. Po ustaleniu zakresu wartości przedziałów wyniki naniesiono na mapę Bytomia.
Metoda ta, z pozoru podobna do procedur stosowanych podczas delimitacji, w tym wypadku służyła zasadniczo innym celom. Pozwoliła bowiem na analizę każdego z badanych zjawisk nie tylko na poziomie podobszaru, ale znacznie dokładniejszą. Dzięki siatce heksagonalnej możliwa była interpretacja pogłębiona każdego zjawiska - dzięki uwidocznieniu zróżnicowania wewnątrz każdego podobszaru.
Prezentację danych przeprowadzono w większości na dwóch rodzajach map.

Pierwsza mapa pokazuje **wartość wskaźnika w każdym sześciokącie**. Najjaśniejszy odcień odpowiada wskaźnikowi niższemu od średniej miasta, czyli sytuacji korzystnej. Trzy ciemniejsze gradacje czerwieni odpowiadają trzem przedziałom wartości wskaźnika o średniej wyższej niż dla miasta; im ciemniejszy kolor, tym sytuacja gorsza.

Druga mapa informuje, **ile razy wskaźnik danego sześciokąta odbiega od średniej miasta**. Kolorem niebieskim zaznaczone sześciokąty, w których wskaźnik ten przybiera wartości niższe niż średnia dla miasta. Najciemniejszy odcień oznacza największe oddalenie od średniej, czyli najlepszą sytuację. Kolory pomarańczowe i czerwone oznaczają na mapie te sześciokąty, w których wskaźnik przekracza średnią miasta. Im intensywniejszy kolor, większe oddalenie od średniej w kierunku niekorzystnym.

Do analizy każdego zjawiska wykorzystano jedną z powyższych wersji mapy.

W diagnozie wykorzystano również dodatkowe informacje pochodzące z Urzędu Miejskiego w Bytomiu, jak dokumenty strategiczne, raporty z konsultacji społecznych i opracowania zespołów tematycznych powołanych w celu przygotowania informacji na potrzeby Gminnego Programu Rewitalizacji. Wykorzystano także fragmenty szczegółowego, bogatego w treść materiału przygotowanego przez Wydział Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu. Wskazane dane są aktualne, dotyczą stanu na grudzień 2015 r. lub czerwiec 2016 r.

2.3. Analiza negatywnych zjawisk i czynników w sferze społecznej na obszarze rewitalizacji z odniesieniem do całej gminy

2.3.1. Bezrobocie

Bezrobocie należy do najpoważniejszych i najtrudniejszych do rozwiązania problemów obszaru rewitalizacji. Mówią o tym zarówno liczne analizy sytuacji Bytomia, jak i wyniki badań ankietowych przeprowadzanych z mieszkańcami w ramach konsultacji społecznych. W Bytomiu co druga osoba bezrobotna mieszka na obszarze rewitalizacji. **Bezrobocie przekraczające średnią dla miasta występuje na obszarze zdegradowanym, w tym w szczególności na obszarze rewitalizacji.** Łącznie mieszka tu ponad 4 000 osób bezrobotnych.

Analizując zjawisko bezrobocia należy zwrócić uwagę na **niewielki – i malejący – odsetek osób aktywnych zawodowo zarówno w całym mieście, jak na obszarze rewitalizacji**. Wieloletnie, silne związki miasta z branżą górniczą w połączeniu z uprawnieniami do wcześniejszej emerytury, które przysługują górnikom powodują, że grupa osób aktywnych zawodowo w relacji do całej populacji jest w Bytomiu znacznie mniejsza niż w większości miast. Ma to znaczny wpływ na wartości stosowanego standardowo wskaźnika – stopę bezrobocia rejestrowanego definiowaną jako udział osób bezrobotnych w liczbie osób aktywnych zawodowo. Wynosi ona w Bytomiu, aż 17,8%, niemal dwukrotnie przekraczając wskaźnik dla Polski (9,8%)[8].

[8] Dane GUS na 31.12.2015 r.

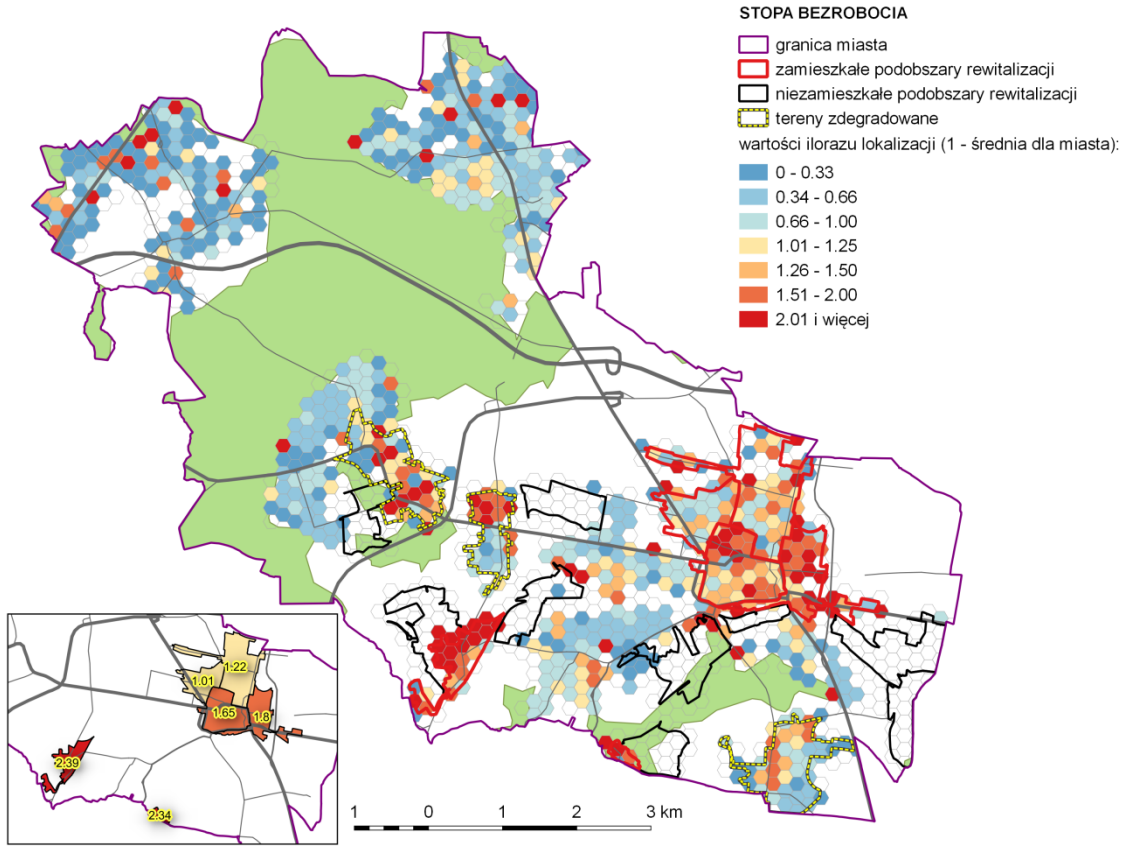
Zastosowanie innego wskaźnika - udziału liczby bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym - również potwierdza bardzo złą sytuację na rynku pracy. Różnice między Bytomiem a krajem nie są w przypadku tego wskaźnika już tak wysokie i lepiej odzwierciedla on rzeczywistą skalę problemu. Wskaźnik ten wyniósł dla Bytomia w 2015 r. 8,6%, a dla Polski 6,5%. W tabeli zestawiono jego wartość od 2004 r. w Bytomiu, w kraju i województwie. Na początku okresu niekorzystna różnica między Bytomiem, a Polską szybko malała, co dawało nadzieję na trwałą poprawę sytuacji. W 2008 i 2009 r. wskaźnik dla Bytomia osiągnął nawet wartość niższą niż w kraju. W kolejnych latach trend odwrócił się i obecnie **udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym jest w Bytomiu wyższy aż o 2,1 p.p. od średniego w Polsce i o 3,4 p.p. od średniego na Śląsku, z tendencją do pogłębiania różnicy**. Jest to niepokojący trend, wskazujący, że **w Bytomiu nie występują naturalne mechanizmy, które mogłyby zmienić ten stan.**

Tabela 5. Udział osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym

Wyszczególnienie		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BYTOM	[%]	13,7	12,4	10,2	7,4	5,7	7,9	8,6	9,5	9,8	10,5	9,6	8,6
Polska	[%]	12,4	11,4	9,4	7,1	6,0	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5	6,5
Bytom a Polska	**[pp]**	**1,3**	**1,1**	**0,7**	**0,3**	**-0,3**	**0,2**	**0,8**	**1,5**	**1,1**	**1,7**	**2,1**	**2,1**
BYTOM	[%]	13,7	12,4	10,2	7,4	5,7	7,9	8,6	9,5	9,8	10,5	9,6	8,6
Woj. Śląskie	[%]	10,1	9,2	7,5	5,4	4,0	5,6	6,0	6,2	6,9	7,1	6,1	5,2
Bytom a woj. Śląskie	**[pp]**	**3,6**	**3,2**	**2,7**	**2,0**	**1,7**	**2,3**	**2,6**	**3,3**	**2,9**	**3,4**	**3,5**	**3,4**

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Mapa 5. Udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych z PUP

Liczba bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym na obszarze rewitalizacji jest o ponad połowę wyższa, niż średnio w mieście, przy czym jak już sygnalizowano powyżej, średnia miasta jest jedną z najwyższych w województwie śląskim. **Wskaźnik liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym wynosi tu aż 14,4% (w Bytomiu 8,6%, w Polsce 6,5%, w województwie 5,2%). Szczególną koncentrację bezrobotnych obserwujemy w podobszarze Bobrek, gdzie ich udział w populacji osób w wieku produkcyjnym ponad dwukrotnie przekracza średnią dla miasta.** Z obliczeń wynika, że wynosi ono tam aż 22%[9]. Bezrobocie 17% i 15% występuje w podobszarach Rozbark i Śródmieście. Wymienione cztery podobszary na całej swej powierzchni borykają się z problemem braku zatrudnienia. Śródmieście Północ i Zachód jako jednostki przekraczają średnią miejską nieznacznie, ale w ich granicach także występują rejony o znacznie mniejszym nasileniu zjawiska. Działania naprawcze należy, więc prowadzić we wszystkich wskazanych podobszarach rewitalizacji mając na uwadze preferencje w rekrutacji uczestników projektów z podobszarów Bobrek, Śródmieście i Rozbark.

Na załączonej mapie kolorem niebieskim zaznaczone sześciokąty, w których wskaźnik udziału osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym przybiera wartości niższe niż średnia dla miasta. Najciemniejszy odcień oznacza najlepszą sytuację pod względem bezrobocia – wskaźnik jest tam trzykrotnie niższy od średniej. Kolory pomarańczowe i czerwone oznaczają na mapie te sześciokąty, w których bezrobocie przekracza średnią miasta. Im intensywniejszy kolor, tym większe bezrobocie. Najciemniejsze czerwone pola oznaczają wskaźnik dwukrotnie przewyższający średnią dla miasta.

Wysoka stopa bezrobocia w Bytomiu jest poważnym problemem. Jednak zdecydowanie najbardziej niepokojącym zjawiskiem obserwowanym na rynku pracy jest **bardzo wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych, który na koniec grudnia 2015 r. wyniósł 64,6%.** Grupa ta jest szczególnie obciążona społecznie. W Bytomiu 47% spośród osób bezrobotnych poszukuje zatrudnienia przez ponad 12 miesięcy, a 28% wszystkich bezrobotnych to bezrobotni pozostający bez aktywności zawodowej więcej niż dwa lata. **Problem bezrobocia długotrwałego jest jeszcze większym wyzwaniem na obszarze rewitalizacji -** odpowiednio 50% i 31%.

Tabela 6. Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy

Podobszar	na obszarze rewit.	do 1 miesiąca	1-3 miesięcy	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	12-24 miesięcy	powyżej 24 miesięcy
Cały obszar rewitalizacji	**4 105**	**7%**	**11%**	**14%**	**18%**	**19%**	**31%**
Bobrek	688	6%	10%	12%	16%	20%	36%
Śródmieście	1 267	6%	10%	14%	20%	19%	30%
Śródmieście Zachód	505	7%	13%	14%	19%	20%	27%
Rozbark	832	7%	10%	15%	15%	20%	33%
Śródmieście Północ	793	7%	13%	13%	19%	18%	30%
Kolonia Zgorzelec	20	0%	0%	15%	20%	20%	45%

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych z PUP

Najtrudniej jest doprowadzić do powrotu na rynek pracy osoby, które pozostają bezrobotne dłużej niż 24 miesiące. W praktyce większość z nich to osoby trwale bezrobotne. **Najwięcej procentowo jest ich w Kolonii Zgorzelec oraz w podobszarze Bobrek**[10]. W sumie **osób bezrobotnych powyżej 24 miesięcy jest na obszarze rewitalizacji 1 273 i jest to grupa rosnąca,** której w procesie rewitalizacji należy poświęcić szczególną uwagę. Pozostawanie bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok skutkuje degradacją ekonomiczną oraz szeroko rozumianą degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych, bierności, bezradności, utratę poczucia własnej wartości, zaniedbywanie obowiązków rodzinnych i wychowawczych wobec dzieci. W dłuższej perspektywie powoduje to wykształcenie patologicznych wzorców zachowań oraz wzrost przestępczości.

[9] Taki sam, bardzo wysoki wskaźnik występuje w Kolonii Zgorzelec; na 91 osób w wieku produkcyjnym bez pracy pozostaje tam 20 osób.

[10] W Kolonii Zgorzelec, z powodu niewielkiej liczby ludności, wysoki procentowo udział przekłada się na niewielką liczbę osób - chodzi jedynie o 9 osób.

Wysokie bezrobocie, czy też niski poziom aktywności zawodowej, bezrobocie długotrwałe spowodowane jest licznymi przyczynami specyficznymi dla Bytomia, obszaru zdegradowanego i podobszarów rewitalizacji.

Przyczyn wysokiego poziomu bezrobocia w Bytomiu należy szukać w procesie restrukturyzacji przemysłu ciężkiego w latach 90 ubiegłego wieku. Industrializacja Bytomia lat 70 i 80 XX wieku doprowadziła do bardzo dużych ruchów migracyjnych i napływu do miasta niskokwalifikowanej siły roboczej znajdującej zatrudnienie w bytomskich kopalniach, hutach i zakładach okołogórniczych. Specyfika systemu gospodarki centralnie planowanej i pełnienie przez zakłady pracy roli organizatora całości życia ekonomiczno-społecznego swoich pracowników doprowadziło do ich silnego uzależnienia i braku umiejętności poradzenia sobie przy procesie restrukturyzacji przemysłu ciężkiego w otoczeniu wolnorynkowym.

Do lat 90 XX w. rynek pracy w Bytomiu był niemal całkowicie nastawiony na obsługę dominującego tu przemysłu ciężkiego. Szkolnictwo było ukierunkowane na reprodukcję niewykwalifikowanej lub jednostronnie wykwalifikowanej siły roboczej dla górnictwa i hutnictwa, a napływający z innych części Polski do pracy w bytomskich kopalniach i hutach zwykle posiadali niskie kwalifikacje zawodowe.

Od początku lat 90 XX wieku głównym problemem osób bezrobotnych były niskie kwalifikacje. Osoby o wykształceniu niepełnym podstawowym, podstawowym i zawodowym na koniec 2001 r. stanowiły 77% bezrobotnych, na koniec 2010 r. 69,2% a na koniec 2014 r. 68,2%. Dodatkowo systemy osłonowe stosowane głównie przy likwidacji kopalń w postaci odpraw dla zwalnianych górników, przy jednoczesnym braku programów pomagającym w ich przekwalifikowaniu lub prowadzeniu własnej firmy, doprowadziły do wydatkowania tych środków na cele konsumpcyjne, a nie na przekwlifikowanie, w celu znalezienia pracy. W procesie restrukturyzacji zapomniano całkowicie o rzeszy osób zwalnianych z przedsiębiorstw okołogórniczych. Należy pamiętać, że likwidacja jednego miejsca pracy w przemyśle wydobywczym wiąże się z likwidacją od 3 do 4 miejsc pracy poza kopalnią. To doprowadziło do powstania wielkiej wyrwy na lokalnym rynku pracy, w którym w przeciągu kilku lat zniknęło w zależności od przyjętej metodologii od 30 do nawet 50 tysięcy miejsc pracy.

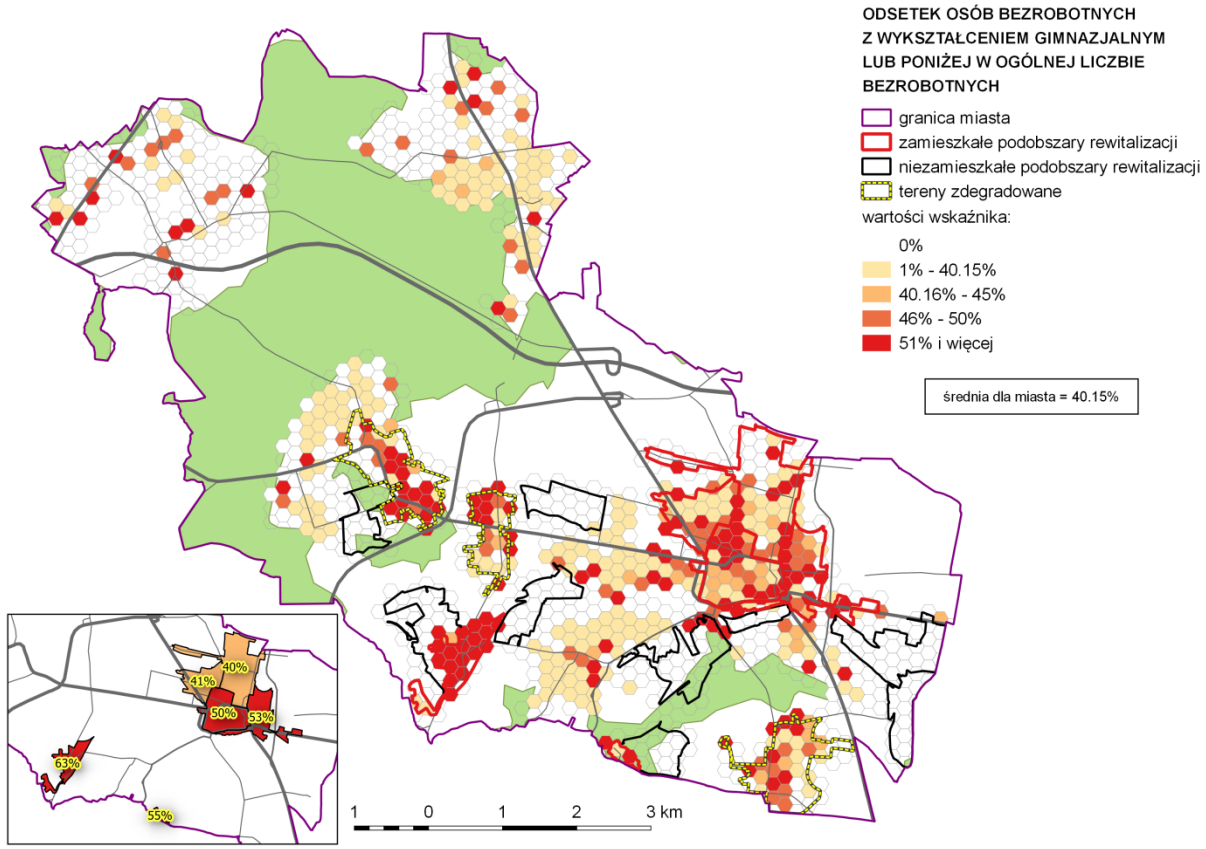
Niskie kwalifikacje osób, likwidacja dużych zakładów pracy oraz brak dostosowania do nowych standardów rynku pracy stanowią główne determinanty trudnej sytuacji na rynku pracy. Długie utrzymywanie się takiego stanu rzeczy spowodowało również **pojawienie się w mieście dużej skali tzw. bezrobocia wyuczonego,** które jest przekazywane kolejnym pokoleniom. To powoduje brak aktywności i mobilizacji w wejściu lub powrocie na rynek pracy. Obserwujemy niską skłonność do dojeżdżania do pracy w innej miejscowości, a nawet innej dzielnicy. Osoby o niskich kwalifikacjach niechętnie wykorzystują wolny czas na zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności. Nie wykazują gotowości do przekwalifikowania się i rzadko uczestniczą w programach oferowanych przez Powiatowy Urząd Pracy. W grupie tej często spotykamy się z wyuczoną bezradnością. **Dużym problemem jest również zadłużenie czynszowe i alimentacyjne dużej części bezrobotnych co powoduje ich ucieczkę w szarą lub czarną strefę rynku.** Zauważyć można niski odsetek osób do 30 roku życia posiadających wykształcenie zawodowe i konkretne kwalifikacje. Okoliczności te sprawiają, że pracodawcy napotykają trudność w znalezieniu osób posiadających odpowiednie przygotowanie i uprawnienia. Z kolei lokalne oferty pracy są mało atrakcyjne, ponieważ często oferowana jest jedynie minimalna płaca, nawet w wypadku prac złożonych i wymagających doświadczenia.

Przytoczone powyżej wyniki analiz wskazują, iż **należy wzmocnić przedsięwzięcia służące ograniczeniu bezrobocia zwłaszcza w podobszarach rewitalizacji,** ponieważ dotychczasowe wysiłki nie przyniosły spodziewanego efektu. Skala zjawiska, jego poważne przyczyny i głębokie utrwalenie wymagają niestandardowych działań w ramach programu rewitalizacji. **Istotny element dla prawidłowego ukierunkowania podejmowanej interwencji stanowi próba określenia profilu bezrobotnego na podobszarach rewitalizacji.** Podstawowe cechy demograficzno-społeczne istotne dla tworzenia profilu osób bezrobotnych to między innymi wykształcenie i wiek osób pozostających bez pracy.

Na obszarze rewitalizacji co drugi bezrobotny nie ukończył szkoły gimnazjalnej (wskaźnik dla całego miasta wynosi 40%). Zamieszczona poniżej mapa przedstawia rozkład w Bytomiu wskaźnika osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w stosunku do ogółu bezrobotnych. Najjaśniejszy odcień odpowiada wskaźnikowi niższemu od średniej miasta, czyli sytuacji korzystnej. Trzy ciemniejsze gradacje obejmują obszary o wartości wskaźnika wyższej niż dla miasta; im ciemniejszy kolor, tym sytuacja gorsza. Z mapy wynika, że najtrudniejszym pod tym względem obszarem jest Bobrek (wskaźnik 63%). Także w centrum widoczne są rejony, gdzie więcej niż połowa osób posiada niewystarczające wykształcenie. Wyraźnie widoczna jest koncentracja omawianego problemu na obszarze rewitalizacji, ale także na pozostałym obszarze

zdegradowanym. **W działaniach rewitalizacyjnych należy położyć nacisk na pracę z osobami bezrobotnymi o niepełnej edukacji, zwłaszcza, że są one nastawione niechętnie do zwiększania swoich kwalifikacji.**

Mapa 6. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w ogóle bezrobotnych

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych z PUP

Biorąc pod uwagę wiek osób bezrobotnych na obszarze rewitalizacji należy zwrócić uwagę na osoby młode. Z tabeli wynika, że **niemal we wszystkich podobszarach rewitalizacji prawie co trzeci bezrobotny ma mniej niż 30 lat.**

Tabela 7. Bezrobotni według wieku

Jednostka	Do 30 roku życia	Powyżej 30 roku życia	Powyżej 50 roku życia
Na obszarze rewitalizacji	**27%**	**44%**	**29%**
Bobrek	29%	45%	27%
Rozbark	27%	43%	29%
Śródmieście	27%	44%	30%
Kolonia Zgorzelec	13%	53%	33%

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych z PUP

Podsumowując, przeciętny bytomski bezrobotny, także na podobszarach rewitalizacji, cechuje się:

- wykształceniem gimnazjalnym,
- brakiem doświadczenia zawodowego,
- brakiem kwalifikacji zawodowych,
- długotrwałym bezrobociem,
- brakiem motywacji do poszukiwania pracy.

Na sytuację osób bezrobotnych wpływają zawsze dwie zmienne, tj. jej oddalenie od rynku pracy i gotowość do wejścia lub powrotu na ten rynek. Na oddalenie od rynku pracy wpływ mają te czynniki, które stoją na przeszkodzie w wejściu lub powrocie na rynek pracy, tj. m.in. wiek, płeć, poziom wykształcenia, doświadczenie zawodowe, znajomość języków obcych, orzeczony stopień niepełnosprawności, czas pozostawania bez pracy, uprawnienia zawodowe, umiejętności, miejsce zamieszkania. Z kolei na gotowość do wejścia lub powrotu na rynek pracy wpływają te czynniki, które wskazują na potrzebę i chęć do podjęcia pracy przez osobę bezrobotną, tj. zaangażowanie w samodzielne poszukiwanie pracy, powody rejestracji w powiatowym urzędzie pracy, gotowość do dostosowania się do wymagań rynku pracy, dyspozycyjność, powody skłaniające do podjęcia pracy. Analiza tych informacji pozwala określić profil pomocy bezrobotnego.

Na podobszarach rewitalizacji licznie reprezentowani są bezrobotni, dla których ustalono III profil pomocy, czyli wykazujący duże oddalenie od rynku pracy, a czasem nawet brak gotowości do podjęcia pracy. Stanowią oni prawie 1,5 tys. osób tj. nieco ponad 84% ogółu bezrobotnych w Bytomiu, dla których ustalono III profil pomocy. **Niskie kompetencje, brak kwalifikacji, orzeczona niepełnosprawność, brak opieki nad dziećmi, niewielka mobilność, wiek, to przyczyny, które najczęściej powodują wykluczenie z rynku pracy.** Konsekwencją długotrwałego pozostawania bez pracy jest zła sytuacja finansowa tych osób, a nawet ubóstwo. Bardzo często osoba bezrobotna borykająca się z takimi problemami korzysta również ze wsparcia opieki społecznej i zamieszkuje głównie obszar rewitalizacji.

Spośród wszystkich negatywnych zjawisk społecznych **bezrobocie jest problemem dominującym na podobszarach rewitalizacji.** Z problemem bezrobocia łączą się bezpośrednio i pośrednio wszystkie pozostałe negatywne zjawiska społeczne. Przedstawione powyżej **wyniki analizy pogłębionej uzasadniają konieczność podjęcia szeregu działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową osób bezrobotnych i poprawę ich zdolności do zatrudnienia między innymi poprzez dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, czy też promocję samozatrudnienia. Wysoki udział wśród bezrobotnych osób młodych uzasadnia odpowiednie ukierunkowanie i zaangażowanie środków z projektów systemowych realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, które pozwalają na odpowiednie wsparcie osób bezrobotnych do 30 roku życia.**

Odrębne **działania powinny być skierowane do osób długotrwale bezrobotnych** i najbardziej oddalonych od rynku pracy tak licznie reprezentowanych na podobszarach rewitalizacji. Uzasadnione jest w tym wypadku nie tylko **prowadzenie programów aktywnej integracji w ramach osi dziewiątej służącej włączeniu społecznemu.** Równie **istotne jest wsparcie i dalszy rozwój podmiotów reintegracji oraz ekonomii społecznej** zwłaszcza, że ich rola w procesie rewitalizacyjnym będzie kluczowa. Dzięki możliwości stosowania narzędzi ustawowych takich jak zlecenia wewnętrzne (np. na zasadzie formuły *in house*) dla podmiotów ekonomii społecznej, które będą realizować zlecenia od Miasta w zakresie m.in. utrzymania terenów zrewitalizowanych czy też prac remontowo-budowlanych w obszarze rewitalizacji (zamieszkałym i niezamieszkałym), lub też stosowania klauzul społecznych przy realizacji przedsięwzięć w obszarze rewitalizacji, realizowanych przez inne podmioty, będzie możliwość zaangażowania podmiotów ekonomii społecznej lub też pracujących w nich osób - które dzięki uczestnictwu w różnych projektach aktywizujących, będą w stanie wykorzystać nabyte kwalifikacje zawodowe i zyskać (utrzymać) zatrudnienie.

Analizując sytuację podmiotów ekonomii społecznej na terenie Bytomia skupiono się na tych faktycznie działających, których wkład w procesy rewitalizacyjne mógłby być wymierny i trwały. Na terenie miasta czynną działalność prowadzą następujące spółdzielnie socjalne o różnym profilu działania:

Bytomsko-Radzionkowska Spółdzielnia Socjalna, ul. Rynek 19

Powstała z inicjatywy gminy Bytom oraz gminy Radzionków. Siedziba BRSS znajduje się w Bytomiu, a zakres jej działalności obejmuje obie gminy założycielskie. Celem działalności BRSS jest odbudowa i umacnianie umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym osób bezrobotnych oraz podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych. Spółdzielnia zatrudnia 10 osób skierowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Bytomiu (stan na 18.10.2016 r.). Przedmiotem działalności BRSS są usługi związane z branżą budowlaną i pracami wykończeniowymi.

***W&TEAM* Spółdzielnia Socjalna, ul. Jagiellońska 6/21**

Została założona przez 5 osób (w tym 4 bezrobotne). Rozpoczęła działalność w 2011 r. Jest wspierana merytorycznie przez Fundację Gaudette, przy wykorzystaniu wsparcia finansowego PUP BYTOM. Produkuje kostiumy baletowe, stroje sceniczne i gimnastyczne. Świadczy usługi dla lokalnej ludności z zakresu krawiectwa. Jej odbiorcami są szkoły baletowe i muzyczne, domy kultury, fundacje i organizacje społeczne w całej Polsce. Współpracuje z MOPR w Bytomiu prowadząc nieodpłatnie spotkania w ramach Klubu Integracji Społecznej, gdzie rozpowszechnia wiedzę o spółdzielczości.

„FAJNA" Spółdzielnia Socjalna, Oddział w Bytomiu: Rynek 26/5

Działalność ponadnarodowego przedsiębiorstwa społecznego skupia się przede wszystkim na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami. Spółdzielnia działa w oparciu o wieloletnie porozumienia o współpracy z wieloma instytucjami i firmami. Prowadzi zdywersyfikowaną działalność gospodarczą opartą o produkcję, handel i usługi, obejmującą produkcję naturalnego mydła, organizację warsztatów wyrabiania mydeł metodami tradycyjnymi, wytwarzanie elementów małej architektury miejskiej, ogrodowej i parkowej, organizację szkoleń i warsztatów, wsparcie i koordynowanie działań rewitalizacji obszarów zdegradowanych, świadczenie usług projektowania wnętrz i przestrzeni.

Stanowią one właściwą formą wspierania zatrudnienia dla osób przeżywających rozmaite trudności życiowe, czy przebywających w środowiskach obarczonych dysfunkcjami. Są odpowiedzią na wiele sformułowanych w diagnozie problemów. Dlatego w ramach programu rewitalizacji należy stworzyć warunki do zwiększenia ich liczebności i zasięgu działania.

W kontekście przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu z przyczyn długotrwałego bezrobocia, czy też znacznego oddalenia od rynku pracy, a także specyficznych czynników określających sytuację na rynku pracy, np. niepełnosprawność, należy podkreślić znaczenie rozwoju usług świadczonych przez podmioty reintegracji, zwłaszcza Centra Integracji Społecznej, czy też Kluby Integracji Społecznej. Podstawowy potencjał usług reintegracji świadczonych przez działający w Bytomiu KIS (w strukturach MOPR) i CIS (odrębna jednostka miejska) jest zlokalizowany na obszarze rewitalizacji. Liczba dostępnych miejsc wynosi odpowiednio 24 w KIS i 50 miejsc w 5 pracowniach CIS. Obydwa podmioty na dzień dzisiejszy swoje wsparcie kierują do mieszkańców całego miasta. **Natomiast z uwagi na przytoczone wyniki diagnozy pogłębionej na obszarze rewitalizacji, zwłaszcza liczbę osób będących bezrobotnymi przez co najmniej 12 miesięcy (50% osób bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji), niezbędne jest odpowiednie ukierunkowanie i dalszy rozwój istniejących podmiotów reintegracji, a także tworzenie nowych.**

Tabela 8. Charakterystyka bezrobocia w podobszarach rewitalizacji

Wskaźnik	OBSZARY REWITALIZACJI					
	Bobrek	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Kolonia Zgorzelec
Liczba osób bezrobotnych	688	1267	505	793	832	20
Udział osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym	22%	15%	9%	11%	17%	22%
Udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy)	56%	49%	47%	48%	53%	65%
Udział osób bezrobotnych powyżej 24 miesięcy	36%	30%	27%	30%	33%	45%
Udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym	63%	50%	41%	40%	53%	55%
Udział bezrobotnych w wieku do 30 lat	29%	27%[11]	-	-	27%	13%

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

[11] Podana wielkość odnosi się do wszystkich trzech dzielnic Śródmieścia jako całości.

2.3.2. Ubóstwo

Transformacja gospodarcza zachodząca w mieście stała się generatorem problemów społecznych. Redukcja miejsc pracy, spadek dochodów znacznej części mieszkańców, brak przystosowania do nowych warunków ekonomicznych doprowadziły do pojawienia się w Bytomiu rozległych obszarów biedy.

Analiza pogłębiona zjawiska ubóstwa w podobszarach rewitalizacji skupiła się na trzech istotnych kwestiach:

- świadczeniach pomocy społecznej (stałych, okresowych, celowych),
- dożywianiu uczniów w szkołach,
- zadłużeniu czynszowym.

Skalę ubóstwa i ogniska jego występowania ujawnia analiza różnego rodzaju wsparcia, jakie na mocy przepisów otrzymują osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej. Najczęściej wykorzystuje się w tym celu dane o świadczeniach pomocy społecznej, ponieważ korzystać z niej mogą osoby o bardzo niskich dochodach. Próg dochodowy, poniżej którego o taką pomoc można się ubiegać, wynosi 634 zł w przypadku osoby gospodarującej samotnie i 514 zł na osobę w rodzinie przypadku gospodarstwa domowego. Od kilku lat liczba beneficjentów wszystkich rodzajów pomocy społecznej stanowi około 9% populacji miasta (około 6,5 tys. rodzin). Jednym z rodzajów tej pomocy są zasiłki pieniężne – stałe, okresowe i celowe. W 2015 r. udzielono ich 8 550 osobom, co daje wskaźnik 55 osób na 1 tys. mieszkańców. Ponad połowa tych zasiłków została przyznana na obszarze rewitalizacji.

Zasiłek stały może być przyznany pełnoletniej osobie niezdolnej do pracy. Jego wysokość wynika z różnicy między progiem dochodowym a uzyskiwanym dochodem. W Bytomiu w 2015 r. zasiłki stałe pobierały 1 134 osoby, co daje wskaźnik 7 osób na 1 tys. mieszkańców.

Zasiłek okresowy najczęściej przyznawany jest osobom długotrwale chorym, bezrobotnym, niepełnosprawnym. W Bytomiu w 2015 r. zasiłki okresowe pobierało 4 368 osób, co daje wskaźnik 28 osób na 1 tys. mieszkańców. Zasiłek celowy przysługuje osobom nieprzekraczającym progów dochodowych – na pokrycie części lub całości: zakupu żywności, leków, leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, kosztów pogrzebu. W Bytomiu zasiłków celowych udzielono 3 048 osobom, co daje wskaźnik 19 osób na 1 tys. mieszkańców.

W tabeli zestawiono wskaźniki ubóstwa mierzonego liczbą zasiłków wydawanych na 1 tys. osób w poszczególnych podobszarach rewitalizacji. **We wszystkich podobszarach wskaźniki ubóstwa przekraczają średnią dla miasta. Problem najsilniej występuje w podobszarze Bobrek, gdzie wskaźniki od trzech do czterech razy przekraczają średnią miasta. Zwraca tu uwagę wyjątkowo wysoka liczba zasiłków okresowych – otrzymuje go w Bobrku, aż co dziesiąta osoba.**

Tabela 9. Zasiłki pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców

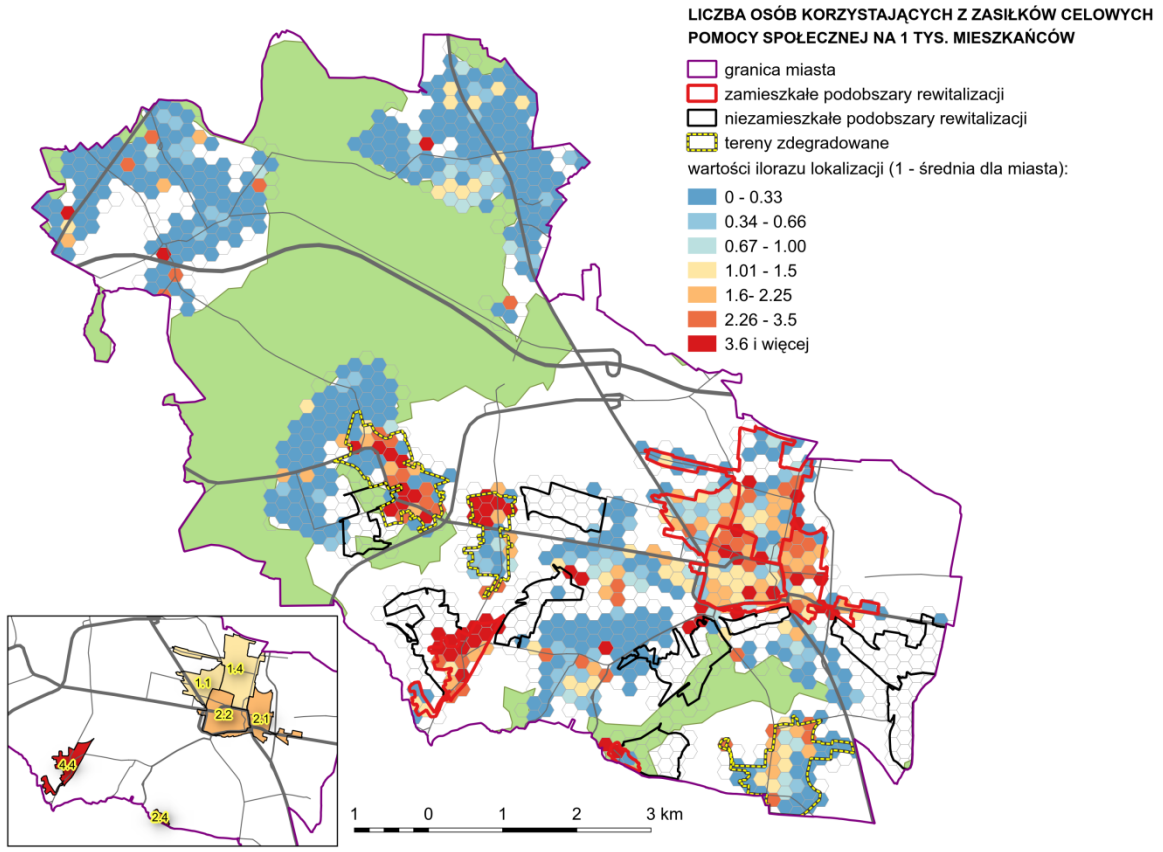
Podobszar	Zasiłki stałe	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe
Bytom	7	28	19
Bobrek	21	106	85
Śródmieście	17	59	42
Śródmieście Zachód	10	30	22
Rozbark	12	60	41
Śródmieście Północ	8	33	26
Kolonia Zgorzelec	7	46	46

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR w Bytomiu

Wizualizacja na mapach rozkładu każdego z trzech rodzajów zasiłków daje podobny obraz zależności między poszczególnymi podobszarami i sytuacją w całym mieście. Dlatego poniżej zamieszczono tylko jedną z map – dotyczącą zasiłków celowych (mapa ilorazowa). Potwierdza ona, że w Bytomiu **najbardziej dotknięty problemem ubóstwa jest Bobrek**, gdzie średnia miejska w wypadku zasiłku celowego na 1 tys. mieszkańców została przekroczona ponad czterokrotnie. **Ubóstwo silnie występuje także w Śródmieściu, Rozbarku**

i w Kolonii Zgorzelec – średni wskaźnik miasta został tam przekroczony dwukrotnie. W tych podobszarach należy skupić działania naprawcze. Natomiast Śródmieście Zachód i Północ charakteryzują się wskaźnikiem zbliżonym do przeciętnego, chociaż również w tych podobszarach występują rejony ubóstwa.

Mapa 7. Osoby otrzymujące zasiłki celowe w Bytomiu

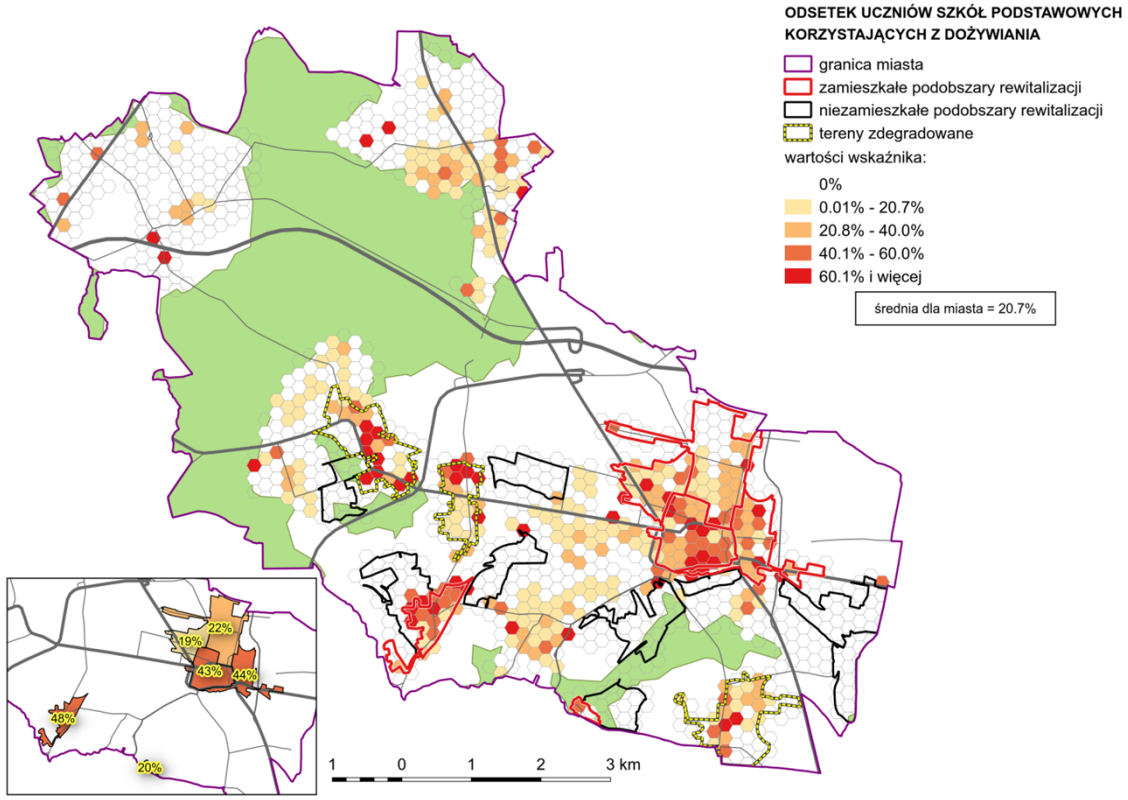

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR

W każdym mieście znajdują się enklawy, w których mieszkają osoby zmagające się z problemem ubóstwa. Do rzadkości jednak należy sytuacja, w której problem ten dotyka tak rozległych obszarów, składających się z wielu sąsiadujących kwartałów, jak ma to miejsce w zaznaczonych najciemniejszym kolorem rejonach na mapie Bytomia. Należy zaznaczyć, że **główną przyczyną ubóstwa i trudnej sytuacji rodzin na obszarze rewitalizowanym jest wysoki poziom bezrobocia, który zdecydowanie obniża jakość ich życia. Zwykle rodziny nim dotknięte muszą znacznie redukować swoje wydatki do niezbędnego minimum popadając z czasem w zadłużenie czynszowe.**

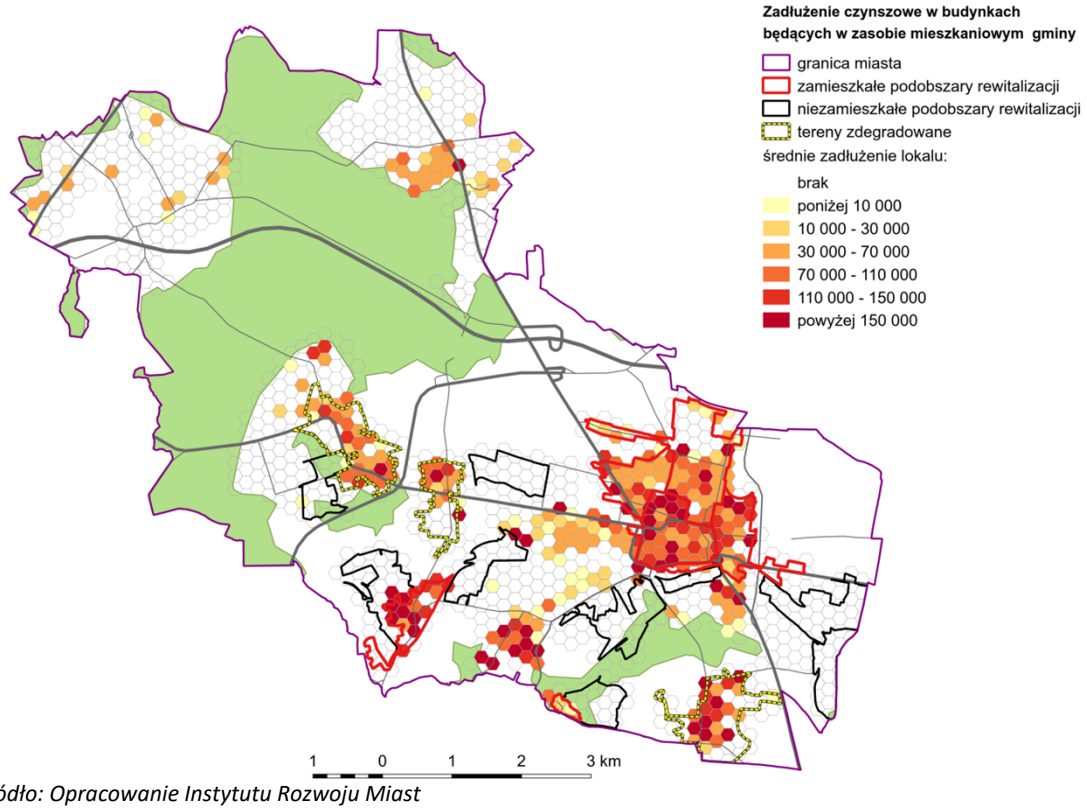
Rodziny niezamożne mogą otrzymywać pomoc z różnych tytułów. Potwierdzeniem trafności zdiagnozowanych ognisk ubóstwa na obszarze rewitalizacji jest duża korelacja, jaka występuje między pobieraniem zasiłków a miejscem zamieszkania uczniów korzystających z dożywiania w szkole i otrzymujących stypendium socjalne. Poniżej zamieszczono mapę obrazującą rozkład pierwszego z tych zjawisk. Wynika z niej, że **w skali całego miasta co piąty uczeń szkoły podstawowej korzysta z dożywiania. Natomiast w podobszarze Bobrek odsetek takich uczniów wynosi 48% (niemal co drugi uczeń), w Śródmieściu 43%, a w Rozbarku 44%.** W pozostałych podobszarach wskaźnik jest zbliżony do średniej miasta.

Mapa 8. Uczniowie szkół podstawowych korzystający z dożywiania

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR w Bytomiu

Mapa 9. Zadłużenie czynszowe w budynkach komunalnych

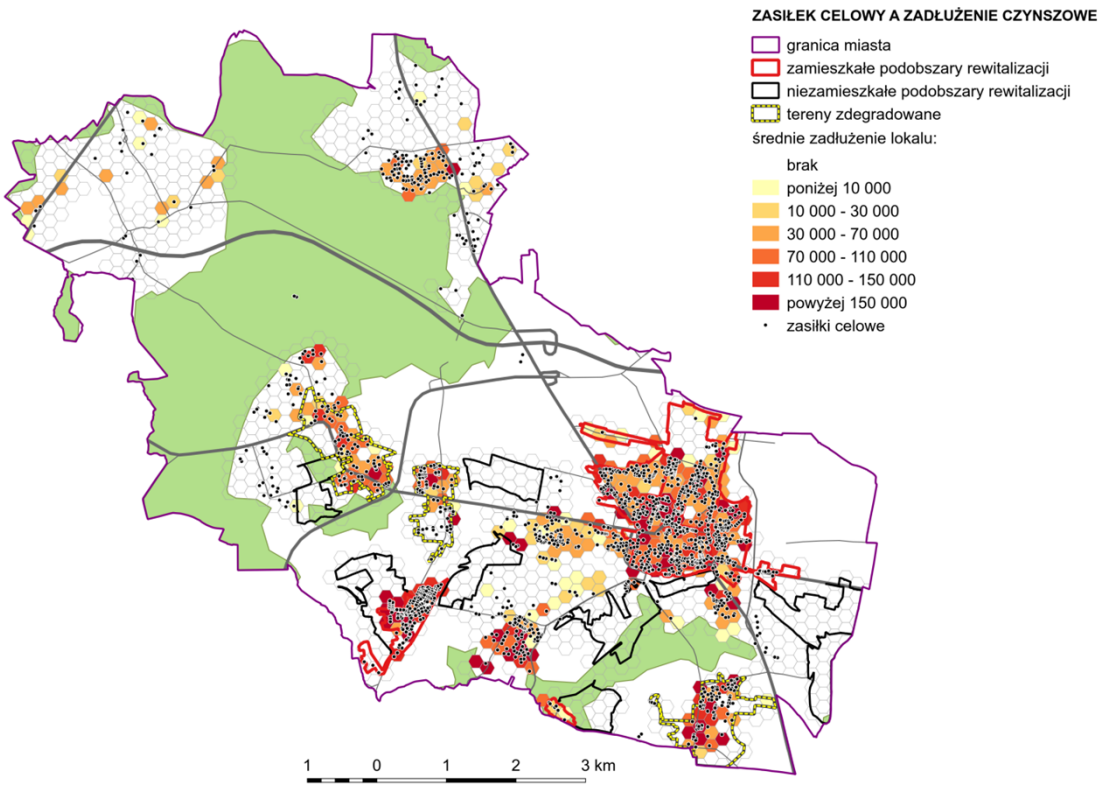
Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Kolejnym z przejawów biedy i ubóstwa mieszkańców na obszarze rewitalizacji może być skala zadłużenia czynszowego.

W Bytomiu Zespół analizujący na potrzeby programu rewitalizacji zadłużenie w opłatach czynszowych opracował ankietę dla zbadania tego problemu[12]. Odpowiedzi na zadane pytania udzieliły 302 osoby otrzymujące pomoc społeczną, z których 182 osoby mieszkają na obszarze rewitalizacji. Z badania wynika, że na obszarze tym wskaźnik zadłużenia jest wyższy w porównaniu z całym Bytomiem, a grupa osób zadłużonych jest większa niż w pozostałej części miasta. Swoich długów nie spłaca tu 67% osób, a pozostali jedynie w części. W wypadku 83% badanych na obszarze rewitalizacji zadłużenie będą dziedziczyć ich dzieci. Na potrzeby diagnozy przeanalizowano wysokość średniego zadłużenia lokalu mieszkalnego w budynkach będących w zasobie mieszkaniowym gminy zlokalizowanych w obszarze rewitalizacji. **Dramatycznie wysokie wartości wskaźnika zanotowano w Bobrku, ale również w całym Śródmieściu jest to poważny problem.**

Na mapie 13 zestawiono średnie zadłużenie w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy z przyznanymi zasiłkami celowymi. Wynika z niej, że zasiłki celowe są skoncentrowane w zasobie komunalnym, co oznacza koncentrację problemów związanych z ubóstwem w tym zasobie, nie tylko w obszarze rewitalizacji, ale w całym mieście. **Współwystępowanie na obszarze rewitalizacji problemów z zadłużeniem czynszowym oraz ubóstwem jest ze względu na koncentrację zasobu komunalnego szczególnie widoczne w Bobrku i w śródmiejskiej części obszaru rewitalizacji.**

Mapa 10. Zadłużenie czynszowe w budynkach komunalnych w zestawieniu z zasiłkami celowymi

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Spłatę zadłużenia za lokale mieszkalne osobom będącym w trudnej sytuacji materialnej lub życiowej w formie odpracowania należności na rzecz gminy Bytom umożliwia wprowadzone w życie w 2012 r. zarządzenie nr 158 Prezydenta Bytomia. W momencie wyrażenia przez dłużnika chęci przystąpienia do odpracowania jest on zobowiązany do złożenia wniosku o odpracowanie należności wraz z dołączonym aktualnym zaświadczeniem o ubezpieczeniu zdrowotnym z Powiatowego Urzędu Pracy bądź z zakładu pacy

[12] W skład Zespołu weszli przedstawiciele Urzędu Miejskiego w Bytomiu, MOPR i Bytomskich Mieszkań.

oraz innych dokumentów, z których wynikać będą dodatkowe wskazania dotyczące odpowiedniego zatrudnienia m.in. orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

Podczas przeprowadzania rozmów mediacyjnych wierzyciel może wskazać dodatkowe warunki, które winien wypełnić dłużnik w okresie realizacji umowy dotyczącej spłaty zadłużenia w formie odpracowania a w szczególności: obowiązek regulowania przez dłużnika bieżących opłat z tytułu czynszu najmu/odszkodowania i innych opłat związanych z użytkowaniem zajmowanego lokalu, obowiązek założenia wodomierza w lokalu bądź złożenie wniosku o dodatek mieszkaniowy. Świadczeń rzeczowych nie mogą wykonywać osoby, wobec których prowadzona jest skuteczna egzekucja należności.

W ramach odpracowania dłużnik może wykonywać następujące czynności:

- prace porządkowe,
- pomocnicze prace administracyjne,
- prace ogrodnicze,
- drobne prace remontowe i konserwatorskie.

Czynności wykonywane w ramach świadczeń rzeczowych w zależności od rodzaju świadczeń rozlicza się według stawki godzinowej w wysokości:

- 6 zł za godzinę w przypadku prac porządkowych, pomocniczych prac administracyjnych,
- 8 zł za godzinę w przypadku prac ogrodniczych,
- 10 zł za godzinę w przypadku drobnych prac remontowych i konserwatorskich.

W chwili, gdy dłużnik z przyczyn przez siebie zawinionych nie zrealizował w sposób należyty umowy dotyczącej spłaty w formie świadczenia rzeczowego, zostaje wykluczony w trybie natychmiastowym i nie może uzyskać ponownej zgody na spłatę zadłużenia w formie świadczenia rzeczowego.

Od momentu wejścia w życie programu tj. 2012 r. wniosek złożyło ponad 800 osób, a od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2016 r., aktywnie brało udział w odpracowaniu 136 osób.

Lokale socjalne

Wskazane powyżej podstawowe **problemy społeczne związane z niedostatkiem materialnym i ubóstwem, często wiążącym się z brakiem zatrudnienia, czy wręcz długotrwałym bezrobociem, ale także niepełnosprawnością, czy też długotrwałą chorobą warunkują konieczność podjęcia wskazanych już w poprzednim podrozdziale działań na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej, wsparcia materialnego, ale także zapewnienia lokali socjalnych dla potrzebujących mieszkańców obszarów rewitalizacji.** O lokale socjalne ubiegają się osoby o bardzo niskich dochodach, zbyt małych, aby wynajmować mieszkanie komunalne, a także osoby, które posiadają sądowy wyrok eksmisji z prawem do lokalu socjalnego.

W Bytomiu jest 347 lokali socjalnych, z czego większość – aż 67% - znajduje się na obszarze rewitalizacji. Najwięcej lokali socjalnych znajduje się w podobszarze Bobrek – 89 oraz Śródmieście – 68. Umiejscowienie lokali komunalnych w mieście i w podobszarach rewitalizacji obrazuje mapa 14.

Średnio w Bytomiu na 1 tys. osób przypada 2,19 mieszkań socjalnych. Na obszarze rewitalizacji wskaźnik jest ponad dwa razy wyższy, wynosi 5 mieszkań na 1 tys. osób. Spośród podobszarów rewitalizacji tylko w Śródmieściu Zachód wskaźnik plasuje się poniżej średniej miasta (1,63), a w niewielkim podobszarze Kolonia Zgorzelec mieszkania socjalne nie występują. W pozostałych podobszarach wskaźnik znacznie przewyższa średnią miejską, najwięcej w Bobrku, gdzie wynosi 19 mieszkań socjalnych na 1 tys. osób.

Na mapie 15 zilustrowano wskaźnik liczby mieszkań socjalnych na 1 tys. mieszkańców w postaci ilorazu. Im ciemniejszy czerwony kolor tym więcej razy wskaźnik przewyższa średnią miasta. **W Bobrku zagęszczenie lokali socjalnych w relacji do ludności jest aż dziewięć razy wyższe niż przeciętnie w mieście. Skupienie lokali socjalnych obserwujemy także na zachodzie, południu i na wschodzie podobszaru Śródmieście.**

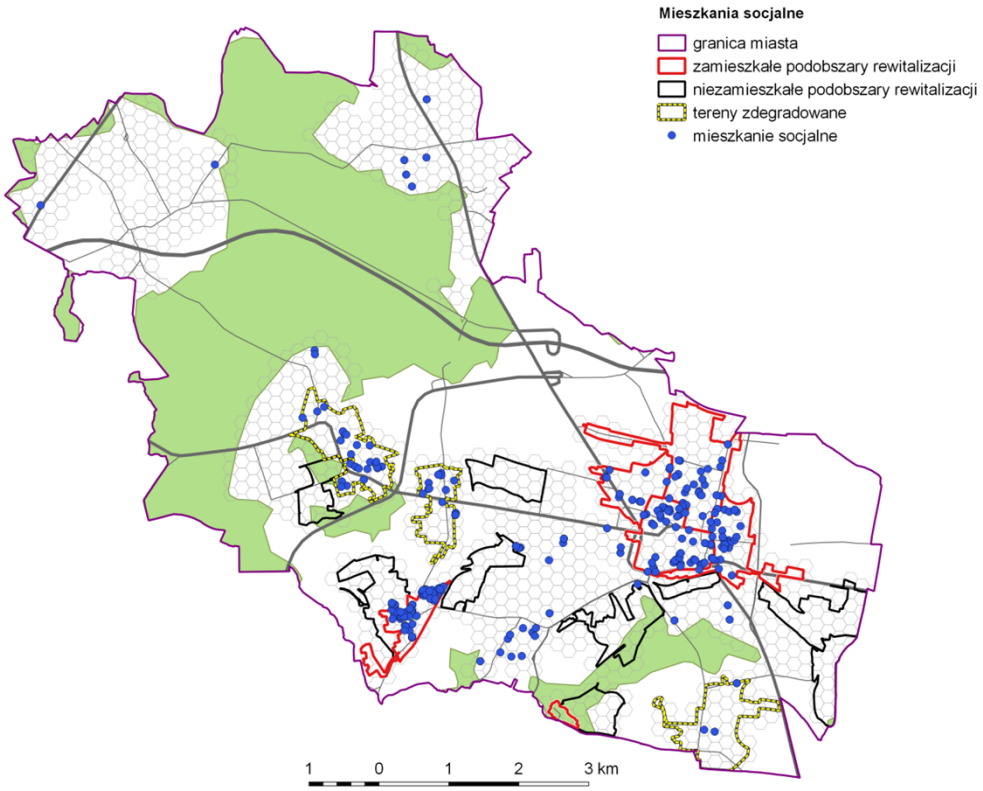
Według stanu na wrzesień 2016 r. na przydział lokali socjalnych oczekiwało 1 146 rodzin, w tym:

- z tytułu wykwaterowania ze względu na zły stan techniczny budynku lub lokalu: 20 rodzin,
- z tytułu wyroków eksmisyjnych: 1065 rodzin,
- z powodu sytuacji materialnej i bytowej: 61 rodzin.

W 2015 r. przydział mieszkania socjalnego otrzymało zaledwie 41 rodzin, w tym:

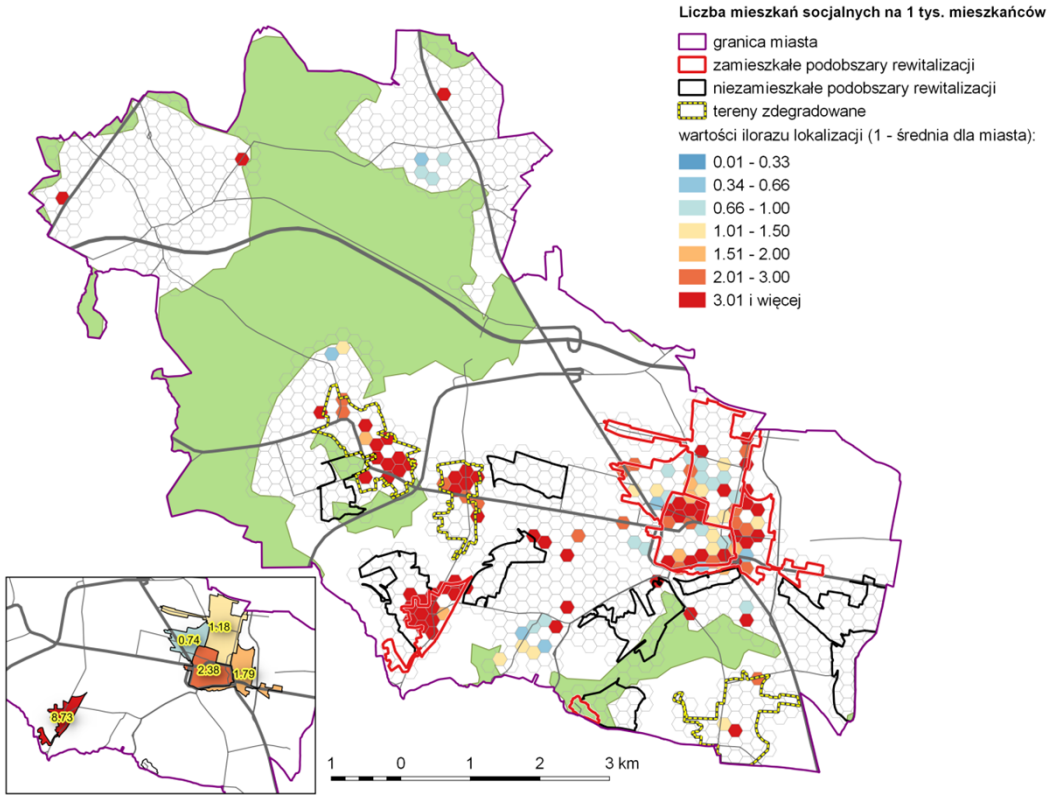
- w realizacji wyroku sądowego z prawem do mieszkania socjalnego: 12 rodzin
- z tytułu wykwaterowania ze względu na zły stan techniczny budynku lub lokalu: 25 rodzin
- z powodu sytuacji materialnej i bytowej: 4 rodziny.

Mapa 11. Mieszkania socjalne w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Mapa 12. Mieszkania socjalne na 1 tys. mieszkańców w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Jednocześnie w samym 2015 r. zapadło 214 wyroków sądowych z prawem do mieszkania socjalnego. Zestawienie powyższych danych świadczy o **radykalnym niedoborze mieszkań socjalnych.** Wyniki przedstawionej powyżej analizy skali zagrożenia ubóstwem w podobszarach rewitalizacji i **zdiagnozowane niedobory w zasobie mieszkań socjalnych miasta rodzą pilną potrzebę zwiększenia ich dostępności, a także zapewnienia standardów jakości gwarantowanych w obowiązującym prawodawstwie. Działania w tym zakresie powinny zostać uwzględnione w projektach rewitalizacyjnych.**
Istotną kwestię stanowi również w powyższym kontekście rozwój mieszkalnictwa wspieranego, które chociaż ukierunkowane na różne grupy docelowe zagrożone wykluczeniem społecznym z takich przyczyn jak niepełnosprawność, bezdomność, czy też młodzież opuszczającą pieczę zastępczą[13], to jednak pośrednio wiążące się z zagrożeniem ubóstwem powyższych grup. Wymienione grupy są bowiem równocześnie beneficjentami świadczeń opieki społecznej, zwłaszcza zasiłków okresowych i celowych, uznanych za jeden z poddanych analizie zjawisk obrazujących zagrożenie ubóstwem na obszarze rewitalizacji.

W ramach istniejącego zasobu mieszkalnictwa wspieranego w Bytomiu można wskazać cztery mieszkania chronione funkcjonujące w strukturze MOPR:

1. **ul. Cicha 24/2** – dla 4 osób (poza obszarem rewitalizacji),
2. **ul. Matejki 27/1** – dla 3 osób (podobszar Śródmieście),
3. **ul. Strzelców Bytomskich 43/3** – dla 3 osób (podobszar Śródmieście Zachód),
4. **ul. Korfantego 22/1** – dla 4 osób (podobszar Śródmieście).

Kolejne 12 miejsc jest dostępnych w mieszkaniach chronionych prowadzonych przez organizacje pozarządowe, które zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji (podobszar Rozbark). Większość dostępnych miejsc ukierunkowana jest na potrzeby osób chorych psychicznie, a także niepełnosprawnych intelektualnie i przyjmuje formę mieszkań chronionych. Zarówno w kontekście zagrożenia ubóstwem, zarówno osób niepełnosprawnych i bezdomnych oraz przedstawionej w dalszych podrozdziałach pogłębionej analizy ww. grup społecznych staje się **dalszy rozwój mieszkalnictwa wspieranego, zwłaszcza w formie mieszkań treningowych i wspomaganych wspierających proces reintegracji społecznej oraz zawodowej.**

Tabela 10. Charakterystyka ubóstwa w podobszarach rewitalizacji

Wskaźnik	OBSZARY REWITALIZACJI					
	Bobrek	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Kolonia Zgorzelec
Zasiłki stałe na 1 tys. mieszkańców	21	17	10	8	12	7
Zasiłki okresowe na 1 tys. mieszkańców	106	59	30	33	60	46
Zasiłki celowe na 1 tys. mieszkańców	85	42	22	26	41	46
Odsetek uczniów szkół podstawowych korzystających z dożywiania	48%	43%	19%	22%	44%	20%
Wysokość średniego zadłużenia budynku w zasobie gminy	148 tys. zł	126 tys. zł	78 tys. zł	79 tys. zł	106 tys. zł	25 tys. zł

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

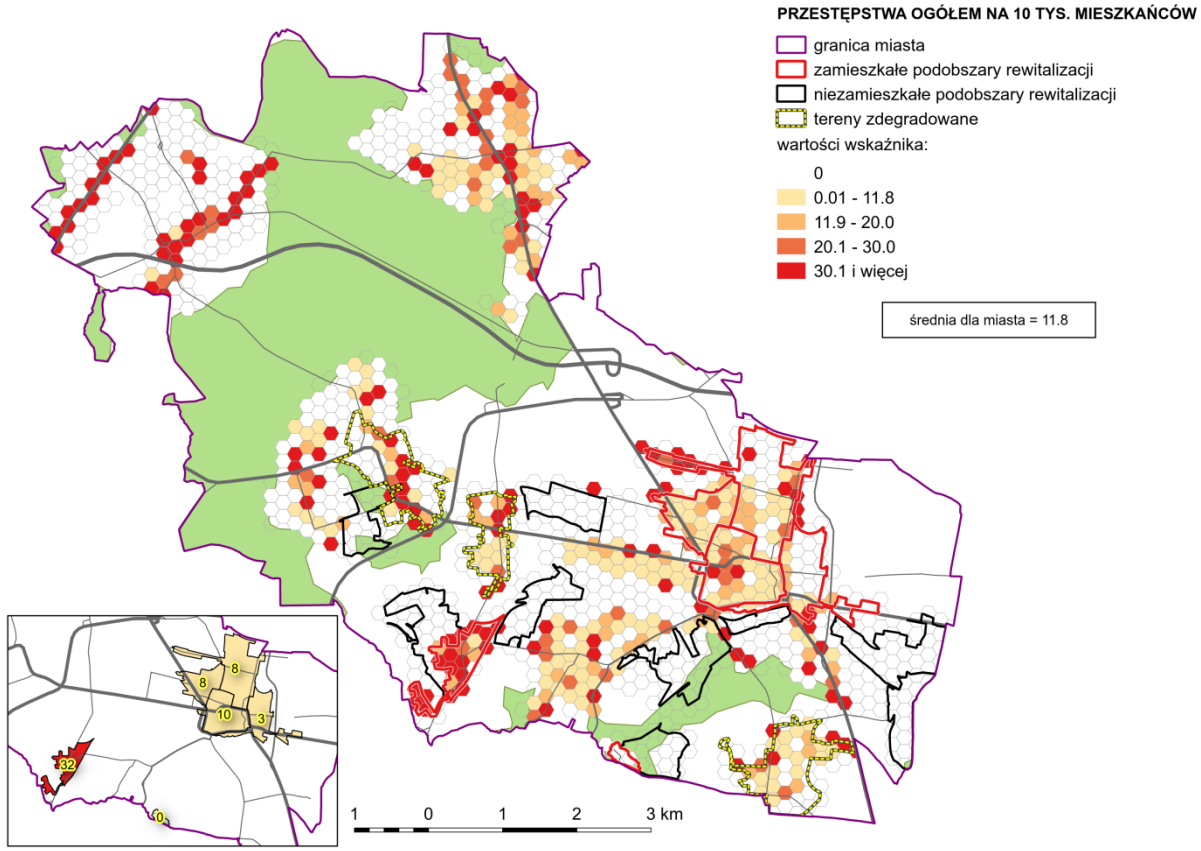
[13] Obowiązująca lista osób oczekujących do zawarcia umowy najmu przez osoby opuszczające rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą obejmuje 70 osób.

2.3.3. Przestępczość

Przestępczość z reguły jest wypadkową wielu problemów społecznych i innych, negatywnych czynników. **Jedną z przyczyn jej występowania w Bytomiu są nasilające się negatywne zjawiska społeczne, takie jak bezrobocie, ubóstwo czy uzależnienia (alkoholizm, narkomania) wynikające przede wszystkim z niedostatku materialnego spowodowanego brakiem zatrudnienia.** Dlatego też realizacja projektów ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów dotyczących wyżej wskazanych problemów w sferze społecznej przełoży się bezpośrednio na ograniczenie zjawiska przestępczości występującego w obszarze rewitalizowanym.

Analizę problemu przestępczości na obszarze rewitalizacji rozpoczęto od zestawienia statystyk dotyczących wykroczeń przeciwko porządkowi publicznemu dokonywanych w przestrzeni publicznej. **Szczególna koncentracja zdarzeń przestępczych występuje w Bobrku.** Należy jednak podkreślić, że w Bytomiu również poza obszarem rewitalizacji występują enklawy o dużym stopniu zagrożenia bezpieczeństwa i dotyczy to nie tylko obszarów zdegradowanych.

Mapa 13. Przestępstwa ogółem na 10 tys. mieszkańców popełnione w 2015 r.

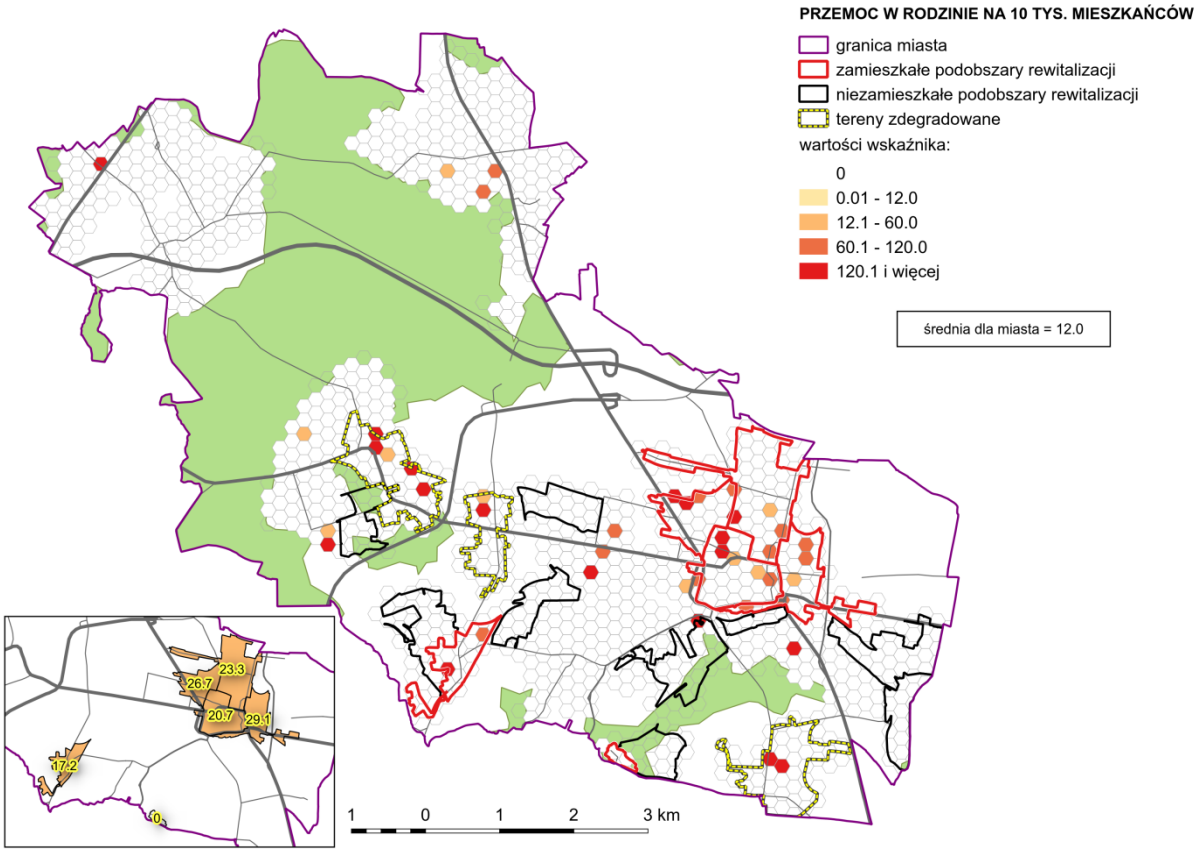
Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Bytomiu

Uzupełnieniem badania przestępczości jest analiza poszczególnych rodzajów wykroczeń. Poniżej pokazano rozkład na terenie miasta wskaźników opisujących wykroczenia nieletnich i przemoc w rodzinie.

W 2015 r. **na obszarze rewitalizacji odnotowano 209 czynów karalnych osób nieletnich, co stanowiło 44% wszystkich takich zdarzeń w mieście. Aż 116 z nich miało miejsce w podobszarze Śródmieście**. Wskaźnik czynów karalnych w stosunku do liczby mieszkańców przekroczył tu średnią miasta trzykrotnie, a w Śródmieściu Zachód – dwukrotnie. W Śródmieściu Północ wskaźnik jest zbliżony do średniej miasta, **nie obserwujemy natomiast znacznej skali wykroczeń nieletnich w Rozbarku (9 zdarzeń), w Bobrku ani w Kolonii Zgorzelec.** W skali całego miasta nigdzie poza centralnymi obszarami rewitalizacji nie występuje duża koncentracja czynów karalnych osób nieletnich.

W 2015 r. **w Bytomiu odnotowano 190 przypadków przemocy w rodzinie, z czego ponad połowa (108) miała miejsce na obszarze rewitalizacji. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwięcej zdarzeń zaobserwowano w Rozbarku i w Śródmieściu Zachód**, gdzie wskaźnik ponad dwukrotnie przekroczył średnią miasta. W pozostałych obszarach był on od 1,4 do 1,9 razy wyższy niż w Bytomiu[14]. Z zamieszczonej mapy wynika, że przemoc domowa nie występuje na całym obszarze rewitalizacji, ale w określonych kwartałach. Poza obszarem rewitalizacji problem ten występuje jedynie sporadycznie.

Mapa 14. Przemoc w rodzinie na 10 tys. mieszkańców w 2015 r.

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych Komendy Policji w Bytomiu

Tabela 11. Charakterystyka przestępczości w podobszarach rewitalizacji

Wskaźnik	OBSZARY REWITALIZACJI					
	Bobrek	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Kolonia Zgorzelec
Przestępstwa ogółem na 10 tys. mieszkańców	32	10	8	8	3	0
Liczba osób nieletnich popełniających czyny karalne	0	116	209	46	9	0
Liczba odnotowanych przypadków przemocy w rodzinie	8	27	23	27	23	0

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

[14] Z wyjątkiem Kolonii Zgorzelec, gdzie nie odnotowano przypadku przemocy w rodzinie.

Pogłębionej analizy zjawiska przestępczości na obszarze rewitalizacji dokonano w ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych. Niemal we wszystkich podobszarach problemy przestępczości stanowiły jeden z najważniejszych poruszanych tematów. Liczne były głosy wskazujące na poczucie braku bezpieczeństwa, wiele osób mówiło o obawie wychodzenia z domu po zmroku czy o niechętnie udzielanemu dzieciom pozwoleniu na wyjście bez opieki. Formułowano także problem zbyt długiego czasu oczekiwania na interwencję policji po zgłoszeniu. Zwracano uwagę na piractwo drogowe i problem wandalizmu, a także nielegalnego graffiti.

Zdiagnozowana skala problemów związanych z przestępczością na podobszarach rewitalizacji i brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców uzasadnia podjęcie działań ukierunkowanych między innymi na rozwój monitoringu, czy też objęcie wsparciem młodzieży zagrożonej demoralizacją.

2.3.4. Inne problemy społeczne i dysfunkcje

Na obszarze rewitalizacji w stopniu większym niż przeciętnie w mieście występują inne problemy ze sfery społecznej, jak uzależnienia, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, długotrwałe choroby i niepełnosprawność.

2.3.4.1. Uzależnienia

Uzależnienia, wśród których najczęściej występuje choroba alkoholowa, należy traktować jako jeden z ważniejszych problemów obszaru rewitalizacji. Dane pozyskane z jednej z podstawowych jednostek prowadzących działania w sferze zapobiegania i minimalizacji skutków uzależnień w Bytomiu, a mianowicie Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom wykazały, iż liczba osób uzależnionych i korzystających z usług świadczonych w Centrum wyniosła w samym tylko 2015 roku 428 osób. Natomiast **liczba mieszkańców Bytomia przyjętych do Izby Wytrzeźwień to prawie 4000 osób. Prawie jedna czwarta osób przyjętych do Izby Wytrzeźwień w 2015 roku mieszkała na obszarze rewitalizacji.**

Warto podkreślić, iż na podstawie danych dotyczących osób doprowadzanych do Izby Wytrzeźwień, a także korzystających z oferty terapeutycznej lub też podejmujących leczenie w CIKiPU można stwierdzić, iż problemy związane z uzależnieniami dotyczą wszystkich podobszarów rewitalizacji, przy czym najbardziej widoczne są na podobszarze Śródmieścia.

Tabela 12. Korzystający z usług CIKiPU w 2015 roku

Podobszar	Osoby doprowadzone do Izby Wytrzeźwień	Osoby skierowane do leczenia przez MKRPA	Osoby korzystające z oferty terapeutycznej
Bobrek	165	16	12
Śródmieście	260	31	23
Śródmieście Zachód	123	18	17
Rozbark	182	17	18
Śródmieście Północ	161	21	14
Kolonia Zgorzelec	0	0	0

Źródło: Opracowanie na podstawie danych CIKiPU w Bytomiu

Niestety, problemy związane z zagrożeniem uzależnieniami i eksperymentowaniem z substancjami psychoaktywnymi coraz częściej dotyczą osób nieletnich. W 2015 roku odnotowano wyraźny wzrost osób niepełnoletnich eksperymentujących i uzależnionych od substancji psychoaktywnych korzystających z usług Centrum – odpowiednio 33 osoby nieletnie w 2015 roku, wobec 11 osób w 2014 roku. Podobnie jak w przypadku osób pełnoletnich, także w przypadku osób nieletnich widoczne jest pewne nieznaczne zróżnicowanie zjawiska w wyznaczonych podobszarach rewitalizacji. **Najwięcej młodzieży korzystającej z usług Centrum zamieszkiwało podobszar rewitalizacji Śródmieście.**

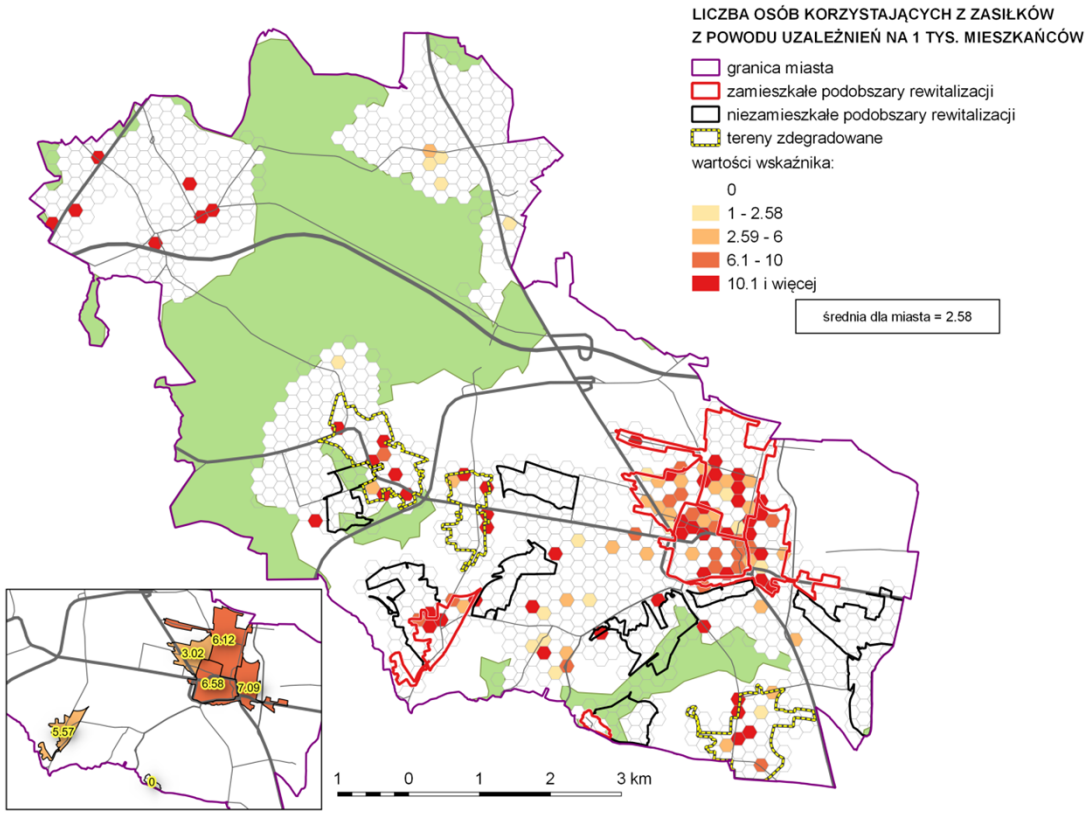
Tabela 13. Osoby nieletnie korzystające z usług CIKiPU w 2015 roku

Podobszar	Liczba osób
Bobrek	3
Śródmieście	8
Śródmieście Zachód	0
Rozbark	3
Śródmieście Północ	1
Kolonia Zgorzelec	0

Źródło: Opracowanie na podstawie danych CIKiPU w Bytomiu

Skalę problemu uzależnienia wśród mieszkańców obszarów rewitalizacji obrazuje również częściowo liczba osób (zasiłkobiorców) korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu. Wskaźnik zasiłków udzielonych w związku z uzależnieniami wynosi w Bytomiu 2,6 na 1 tys. osób. Z przeprowadzonych analiz wynika, że **w Rozbarku jest on niemal trzykrotnie wyższy, w Śródmieściu, Śródmieściu Północ i w Bobrku 2 do 2,5 razy wyższy od średniej dla miasta.** Po naniesieniu wartości wskaźnika na mapę okazało się, że problem uzależnienia od alkoholu występuje niemal wyłącznie w obszarze rewitalizacji. Czerwone punkty, oznaczające największe nasilenie problemu, skupiają się w wybranych rejonach Śródmieścia, na granicy Śródmieścia z Rozbarkiem i w zachodniej części podobszaru Bobrek.

Mapa 15. Wskaźnik zasiłków z powodu uzależnień w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR w Bytomiu

Warto podkreślić, iż osoba uzależniona generuje poważne problemy dla całej rodziny i krąg osób dotkniętych patologią jest znacznie szerszy, niż liczba uzależnionych. W badaniach ankietowych, służących pogłębieniu diagnozy problemu uzależnień na obszarze rewitalizacji, problem alkoholizmu mieszkańcy stawiali na drugim miejscu, po bezrobociu. Podnosili także kwestię spożywania alkoholu w miejscach publicznych,

zauważając jednocześnie, że niekorzystnym zachowaniom sprzyja duża liczba sklepów sprzedających alkohol, szczególnie punktów całodobowych. Oprócz problemu alkoholizmu na obszarze rewitalizacji występuje ze szczególnym nasileniem zjawisko narkomanii.

Przedstawiona powyżej **skala problemu uzależnienia na podobszarach rewitalizacji uzasadnia wsparcie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych ukierunkowanych na wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin, zwłaszcza osób nieletnich zagrożonych demoralizacją.** Powyższe dane wskazują, iż w świetle odczuć społecznych, a także skali wsparcia pomocy społecznej świadczonej w związku z problemem zagrożenia uzależnieniami na obszarze rewitalizacji liczba osób korzystających z usług w jednostkach specjalizujących się w przeciwdziałaniu i minimalizacji negatywnych skutków uzależnień jest nadal niewielka.

Tabela 14. Charakterystyka problemu uzależnień w podobszarach rewitalizacji

Wskaźnik	OBSZARY REWITALIZACJI					
	Bobrek	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Kolonia Zgorzelec
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na 1 tys. mieszkańców	5,6	6,6	3,0	6,1	7,1	0
Liczba osób skierowanych do leczenia w CIKiPU przez MKRPA	16	31	18	21	17	0

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

2.3.4.2. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

Pracownicy pomocy społecznej wielokrotnie spotykają się ze zjawiskiem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Jak wynika z nazwy, może ona dotyczyć relacji, ale także nieumiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego, zapewnienia żywności, odzieży, itp[15]. Z powodu tej dysfunkcji w Bytomiu z pomocy skorzystało ogółem 1 681 rodzin, łącznie 7 035 osób.

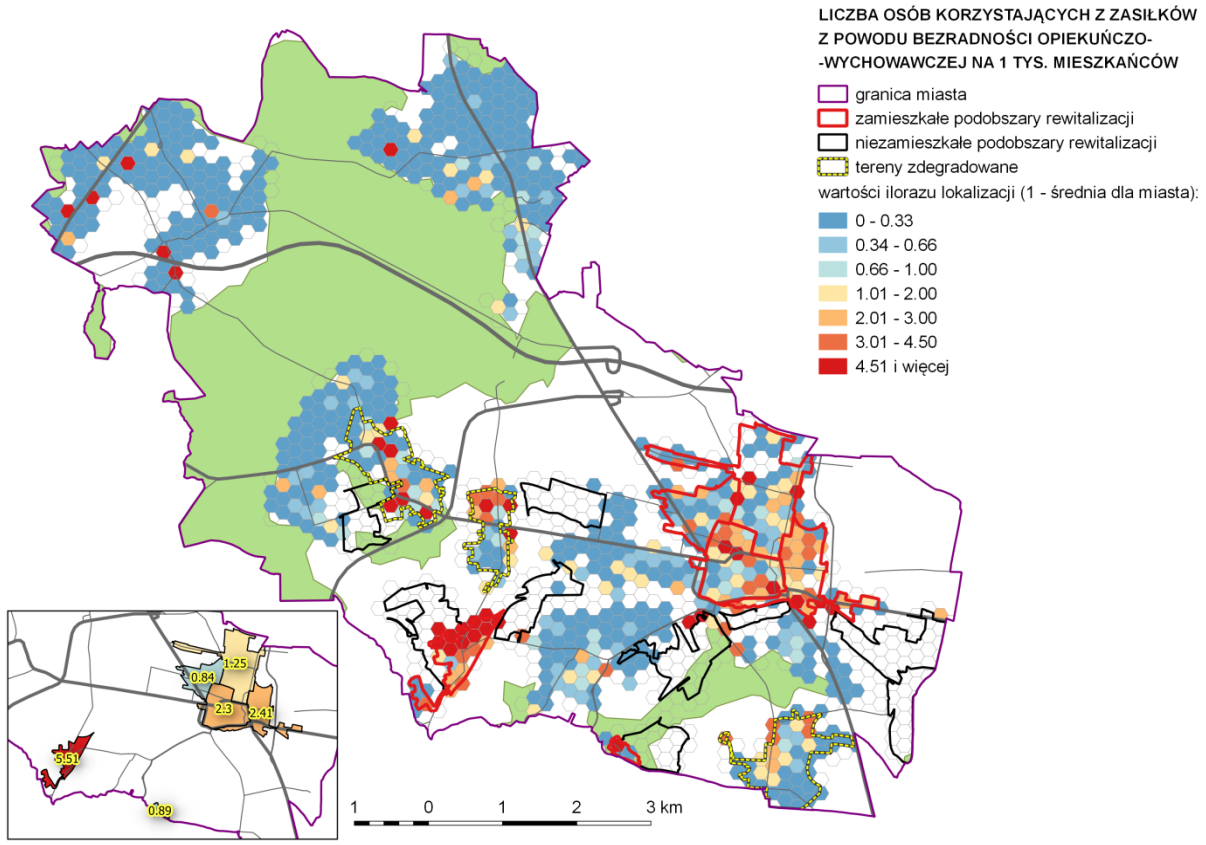
Problem wyjątkowo silnie występuje **w podobszarze Bobrek, gdzie niemal co czwarta osoba korzysta ze wsparcia MOPR w związku z bezradnością** (1 143 osoby w całym, niewielkim podobszarze). **W Śródmieściu i Rozbarku wskaźnik przekracza 100 na 1 tys.** mieszkańców, w pozostałych podobszarach kształtuje się blisko średniej (45 na 1 tys. mieszkańców). Na zamieszczonej mapie im ciemniejszy czerwony kolor, tym bardziej przekroczona jest średnia dla Bytomia. Należy zauważyć, że **poza obszarem rewitalizacji problem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych występuje sporadycznie**, jedynie punktowo. W ramach programu rewitalizacji należy wzmocnić działania wspierające rodziny głównie w podobszarze Bobrek oraz w wyróżniających się na mapie kolorem czerwonym rejonach Śródmieścia.

Jednym ze skutków bezradności opiekuńczo – wychowawczej jest brak wzorców prawidłowo kształtujących dzieci i młodzież. Domy, w których występuje ta dysfunkcja, często są jednocześnie dotknięte bezrobociem i ubóstwem. W efekcie dzieci są zaniedbane zarówno w sferze fizycznej, jak i rozwojowej. Rzutuje to na ich gorszy start edukacyjny i sprzyja zachowaniom nieakceptowanym społecznie, a także karalnym. **Dlatego na obszarze rewitalizacji obserwujemy:**

- duży odsetek uczniów wychowujących się w rodzinach dotkniętych bezrobociem, ubóstwem;
- duży odsetek uczniów zagrożonych demoralizacją i wykluczeniem społecznym;
- niski udział uczniów w życiu kulturalnym;
- dewastację i niszczenie mienia szkoły oraz obiektów na terenie miasta (np. elementów małej architektury, wyremontowanych budynków).

[15] O bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego mówi się w odniesieniu do rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie podstawowych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób.

Mapa 16. Zasiłki z powodu bezradności opiekuńczo - wychowawczej w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR w Bytomiu

Konsekwencją powyższych negatywnych zjawisk społecznych, których koncentracja jest widoczna na podobszarach rewitalizacji (Bobrek, Śródmieście, Rozbark) jest znacząca skala potrzeb wsparcia rodzin w pełnionych przez nich funkcjach w formie asystentury rodzinnej, usług świadczonych w placówkach wsparcia dziennego i środowiskowych formach opieki, czy też tzw. pracy podwórkowej. Wsparcie w tym zakresie świadczą zarówno jednostki systemu edukacji, wsparcia rodziny oraz organizacje pozarządowe. Negatywną konsekwencją niewystarczającego wsparcia dysfunkcyjnych rodzin jest znaczna liczba dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej, zarówno w formie instytucjonalnej, jak i rodzinnej. Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej wynosi obecnie 828 (stan na 8 listopada 2016 r.) **Z uwagi na większą skalę bezradności opiekuńczo - wychowawczej w obszarze rewitalizacji, dzieci umieszczane w pieczy zastępczej w większości pochodzą z tego obszaru.**

Tabela 15. Wybrane formy wsparcia problemów opiekuńczo - wychowawczych

Podobszar	Liczba rodzin objętych asystenturą rodzinną	Liczba rodzin zastępczych	Liczba usamodzielnianych wychowanków opuszczających pieczę zastępczą
Bobrek	24	21	17
Śródmieście	25	22	17
Śródmieście Zachód	15	18	8
Rozbark	31	35	10
Śródmieście Północ	17	25	31
Kolonia Zgorzelec	0	0	0
RAZEM	**112**	**121**	**83**

Źródło: Opracowanie Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Bytomiu

W porównaniu ze znaczną liczbą rodzin objętych pomocą społeczną z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, liczba aktualnie pracujących asystentów rodziny jest niewystarczająca. Dodatkowo dostęp do usług wsparcia rodziny ogranicza fakt znacznego obciążenia zatrudnionych asystentów rodziny. Obecnie pracują oni z maksymalną ustawowo określoną liczbą rodzin (15 rodzin na każdego asystenta). Można ocenić, że zarówno dostępność, jak i efektywność tych usług jest niezadowalająca.

Analogiczna sytuacja występuje w przypadku form wsparcia dedykowanych rodzinom zastępczym. Zatrudnieni przez MOPR koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej pracują z 15 środowiskami każdy. Obecnie tylko 30 rodzin zastępczych w całym mieście jest objętych wsparciem koordynatorów, podczas gdy tylko na obszarze rewitalizacji takich rodzin jest 121.

Dotychczasowa praktyka MOPR wskazuje, że **proces usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą powinien być prowadzony kompleksowo, łącznie z wyposażeniem części wychowanków w dostęp do lokalu mieszkalnego dostosowanego do ich możliwości finansowych.** Wychowankowie oprócz pomocy ze strony opiekunów usamodzielnienia wymagają wsparcia w postaci treningów życiowych, kształcenia umiejętności społecznych, czasem wyposażenia w kompetencje zawodowe.

Placówki opiekuńcze dla dzieci i młodzieży

W Bytomiu funkcjonują trzy placówki opiekuńczo – wychowawcze dla dzieci i młodzieży:

- Dom Dziecka nr 1, ul Matki Ewy 5,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Bezpieczny Dom" ul Wrocławska 46,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Szansa dla Dziecka" plac Jana 13.

Łącznie dysponują one 116 miejscami i jest to liczba niewystarczająca – w 2015 r. w placówkach poza Bytomiem przebywało 47 dzieci, których miejscem zamieszkania przed umieszczeniem w placówce był Bytom.

Ze względu na ochronę danych osobowych dotarcie do danych adresowych dzieci znajdujących się w placówkach jest utrudnione. **Na podstawie zdiagnozowanych negatywnych zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji można przyjąć, że duża liczba dzieci przebywających w placówkach pochodzi z obszaru rewitalizacji. W ramach programu rewitalizacji należy stworzyć warunki do zwiększenia dostępności takich placówek. W szczególności dostępność powinna być powiązana z deinstytucjonalizacją placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz rozwojem rodzinnych form pieczy zastępczej.**

2.3.4.3. Osoby z niepełnosprawnościami w strukturze mieszkańców i stan zdrowia mieszkańców

Analiza zagadnień problemowych w obszarze zdrowia, a także sytuacji osób niepełnosprawnych napotyka na istotne przeszkody wynikające z charakteru danych koniecznych do pozyskania, które nie tylko wiążą się z ochroną danych osobowych, ale należą do grupy danych wrażliwych.

Na podstawie uzyskanych informacji, najczęściej stwierdzaną grupą chorób wśród pacjentów w wieku powyżej 19 lat, objętych opieką lekarza POZ, są w Bytomiu choroby układu krążenia oraz nowotwory. Obserwuje się wzrost liczby osób, u których zdiagnozowano zaburzenia zachowania i choroby psychiczne, a także osób poddawanych terapii uzależnień, głównie w grupie osób w wieku produkcyjnym. Wzrost jest w pewnym stopniu wynikiem rosnącej świadomości charakteru tych zaburzeń – dawniej osoby nimi dotknięte rzadziej zgłaszały się do lekarza. Skala zjawiska wymaga jednak podjęcia działań zaradczych. W tabeli zestawiono dane zebrane przez Zespół analizujący na potrzeby GPR aspekty zdrowotne[16].

[16] W skład Zespołu weszli przedstawiciele Wydziału Polityki Społecznej, Bytomskiego Ośrodka Promocji Zdrowia, miejscowych szpitali oraz Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej.

Tabela 16. Zaburzenia i choroby psychiczne w Bytomiu

Wyszczególnienie	2013	2014	2015
Liczba pacjentów Poradni Zdrowia Psychicznego Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego nr 4	1000	1065	1090
- w tym w wieku produkcyjnym	778	884	873
Liczba pacjentów Oddziału Psychiatrycznego Dziennego	101	109	103
- w tym w wieku produkcyjnym	78	109	92
Liczba pacjentów leczonych w Oddziale Psychiatrycznym	262	248	326
- w tym w wieku produkcyjnym	206	206	241

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Skala problemów zdrowotnych na obszarze rewitalizacji nie została szczegółowo zbadana ze względu na trudność w dostępie do danych wrażliwych. Biorąc jednak pod uwagę jego charakterystykę, w tym kumulację problemów społecznych, należy wnioskować, że **problemy zdrowotne występują tu w sposób znacznie silniejszy, niż w całym mieście.**

Określenie dokładnej liczby mieszkańców z niepełnosprawnościami w obszarze rewitalizacji i ich precyzyjna analiza jest równie trudna z uwagi na brak dokładnych i kompleksowych danych w tym zakresie. Podobnie jak w przypadku ochrony zdrowia dane te są szczególnie wrażliwe. Zespół analizujący na potrzeby programu rewitalizacji skalę niepełnosprawności w Bytomiu[17] na podstawie danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności określił, że w 2015 roku w obszarze rewitalizacji wydano łącznie 1 181 orzeczeń dla osób dorosłych i dzieci. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Osoby z niepełnosprawnością na obszarze rewitalizacji

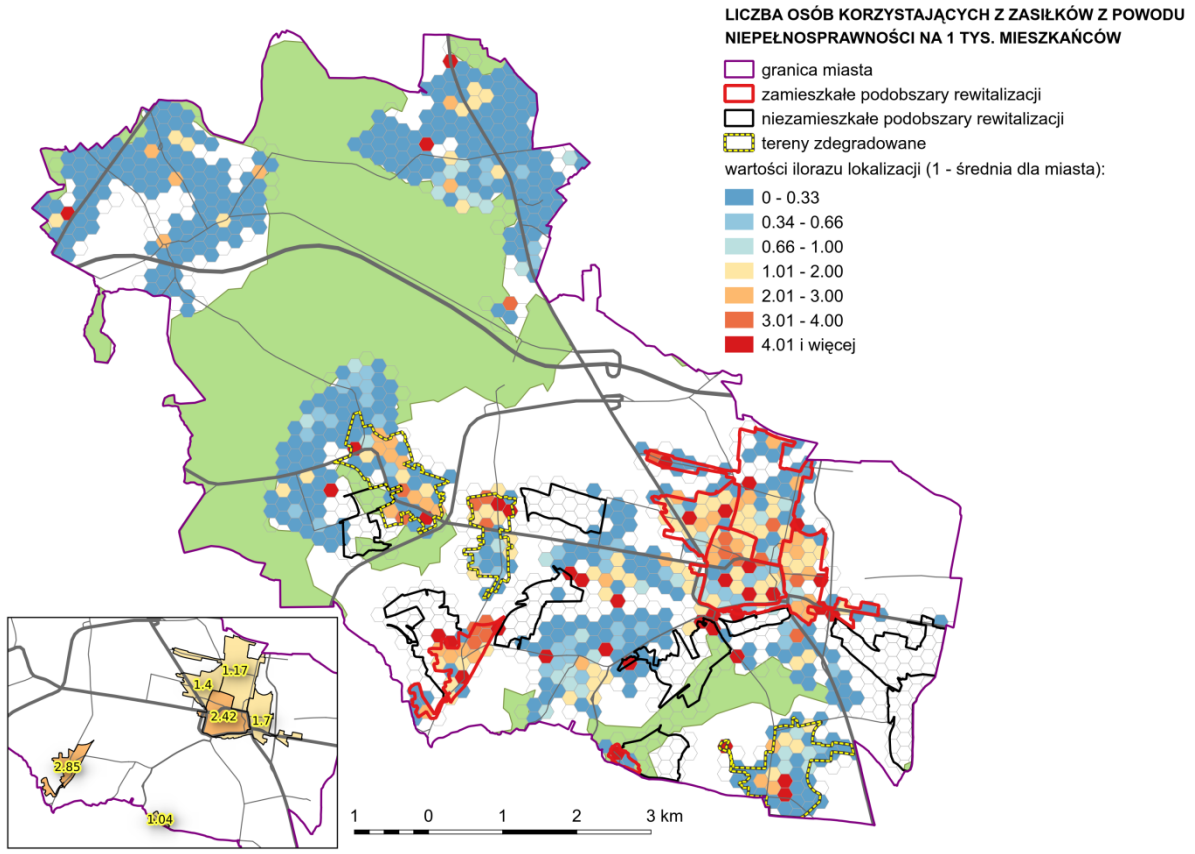
Wyszczególnienie	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Bobrek	Razem
Stopień znaczny	86	55	56	53	20	270
Stopień umiarkowany	128	104	106	87	27	452
Stopień lekki	67	44	53	42	31	237
Dzieci	63	23	49	49	38	222
RAZEM	**344**	**226**	**264**	**231**	**116**	**1181**

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Z zamieszczonej poniżej mapy wynika, że poza obszarem rewitalizacji liczba osób korzystających z zasiłków z powodu niepełnosprawności tylko sporadycznie przekracza średnią dla miasta. **Osoby z niepełnosprawnością mieszkają w większości na obszarze rewitalizacji: w Bobrku jest ich w stosunku do liczby mieszkańców niemal trzykrotnie więcej niż przeciętnie w Bytomiu, w Śródmieściu 2,5 razy więcej.** Jedynie w Śródmieściu Północ problem niepełnosprawności nie występuje w dużym natężeniu. Wyraźna koncentracja osób niepełnosprawnych na obszarze rewitalizacji skłania do zaplanowania w ramach Programu działań skierowanych na ich wsparcie i na ułatwienie im funkcjonowania w przestrzeni publicznej. W kontekście występującego zagrożenia osób niepełnosprawnych biedą i ubóstwem, niejednokrotnie związanej z brakiem możliwości podjęcia pracy, uzasadnione staje się podjęcie działań mających na celu ich integrację społeczną, między innymi poprzez rozwój usług świadczonych w mieszkaniach wspomaganych i treningowych, czy też rozwój usług społecznych i zdrowotnych. Niewielka część osób ze stwierdzoną niepełnosprawnością aktywnie poszukuje pracy, pomimo wsparcia jakie oferowane jest przez szereg instytucji rynku pracy. W 2015 roku, na obszarze rewitalizacji, tylko 264 osoby niepełnosprawne były zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne (najwięcej, bo **157 osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych jako bezrobotni zamieszkiwało podobszar Śródmieścia). Przedstawione wyniki analizy pogłębionej podkreślają konieczność realizacji projektów wspierających rozwój podmiotów reintegracji, między innymi wspomnianych już Centrów Integracji Społecznej, czy też Klubów Integracji Społecznej.**

[17] W skład Zespołu weszli przedstawiciele MOPR oraz instytucji i organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

Mapa 17. Osoby z niepełnosprawnością w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych MOPR w Bytomiu

2.3.4.4. Bezdomność

Jednym ze szczególnie trudnych problemów społecznych jest bezdomność. Szacuje się, że na terenie gminy Bytom osób bezdomnych jest około dwustu. Problematyka bezdomności i same osoby bezdomne niejednokrotnie wymykają się „zapisom" statystyki. W związku z powyższym, pogłębioną analizę zjawiska na obszarze rewitalizacji oparto na danych i informacjach udostępnionych przez jednostki działające na rzecz osób bezdomnych.

Liczba osób bezdomnych, korzystających z Noclegowni, których ostatnim adresem stałego zameldowania był obszar rewitalizacji kształtuje się następująco:

- Śródmieście - 26 osób,
- Śródmieście Północ - 10 osób,
- Śródmieście Zachód - 10 osób,
- Rozbark - 12 osób,
- Bobrek - 20 osób,
- Kolonia Zgorzelec - 0 osób.

Osoby bezdomne przebywające w noclegowni to osoby w większości długotrwale bezrobotne, posiadające wykształcenie podstawowe bądź zasadnicze zawodowe. Około 20% osób bezdomnych to osoby z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności bądź z orzeczeniem ZUS o niezdolności do pracy. W 2015 r. większość osób bezdomnych korzystających z noclegowni miało ostatni adres zameldowania na obszarze rewitalizacji. Interwencje Straży Miejskiej związane z osobami bezdomnymi głównie dotyczą koczowania w miejscach niezamieszkałych, popełniania drobnych wykroczeń.

Bezdomność z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o zasięgu i znaczeniu globalnym, mającą jednak swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania. Bezdomność na terenie Bytomia zasadniczo nie różni się od innych miejskich aglomeracji, zjawisko warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- rozpad rodziny, zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych,
- eksmisje – prawny nakaz opuszczenia lokalu, spowodowany w ponad 90 % przypadków zadłużeniem czynszowym,
- opuszczenie zakładu karnego, brak stałych dochodów,
- przemoc w rodzinie,
- uzależnienia,
- powrót z emigracji zarobkowej przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,
- brak schronienia spowodowany likwidacją hoteli pracowniczych, opuszczeniem Domu Dziecka, placówki wychowawczej itp.

Jednostki działające na rzecz osób bezdomnych w Bytomiu borykają się z problemem bezdomności lokalnej, czyli osobami, których ostatnim miejscem zameldowania była gmina Bytom. Powyższy problem dominuje w obszarach objętych programem rewitalizacji w odniesieniu do pochodzenia a więc ostatniego miejsca zameldowania osób bezdomnych. Dominującym problemem w tym obszarze są eksmisje oraz bezrobocie, zjawisko to warunkują liczne przyczyny nie różniące się od opisanych powyżej.

Tabela 18. Charakterystyka problemu bezdomności w podobszarach rewitalizacji

Wskaźnik	Obszary rewitalizacji					
	Bobrek	Śródmieście	Śródmieście Zachód	Śródmieście Północ	Rozbark	Kolonia Zgorzelec
Liczba osób bezdomnych korzystających z noclegowni według ostatniego adresu zameldowania	20	26	10	10	12	0

Źródło: Opracowanie własne

Ze względu na istotę, przedmiot i zakres kwestii społecznej bezdomności **do głównych celów interwencji podejmowanej w obszarze rewitalizacji należy zaliczyć przede wszystkim: zapewnienie osobom bezdomnym bezpieczeństwa socjalnego oraz warunków do pełnienia właściwych, adekwatnych do ich możliwości i potrzeb,** społecznie użytecznych ról i funkcji, reintegrację społeczno - zawodową, zwiększenie szans na wyjście z bezdomności poprzez wspieranie i promocję stosowanych metod w celu samodzielnego funkcjonowania w środowisku. **W celu skutecznego wyprowadzania osób z bezdomności należy uzupełnić system wsparcia o element pośredni pomiędzy noclegownią a samodzielnym zamieszkiwaniem, np. poprzez mieszkania wspomagane.** Dodatkowo należy podjąć działania zmniejszające skalę bezdomności ulicznej poprzez wdrożenie metod pracy z osobami bezdomnymi bezpośrednio w ich środowisku.[18]

2.3.5. Osoby starsze na obszarze rewitalizacji

W Bytomiu, podobnie jak w całym kraju, występuje proces starzenia się społeczeństwa. W 2015 r. osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły w Polsce 19,6% populacji, w województwie śląskim 20,7%, a w Bytomiu 22,1%. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym rodzi konieczność podejmowania działań wychodzących naprzeciw problemom, z jakimi borykają się osoby starsze. Do najważniejszych należą:

- trudność w dostosowaniu się do zmienionej sytuacji życiowej po przejściu na emeryturę czy śmierci małżonka,
- ograniczenie kontaktów, wycofanie się z życia społecznego i w konsekwencji samotność,

[18] Informacje na temat bezdomności przygotował Zespół analizujący ten problem na potrzeby programu rewitalizacji. W skład Zespołu weszli przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Straży Miejskiej i Bytomskich Mieszkań.

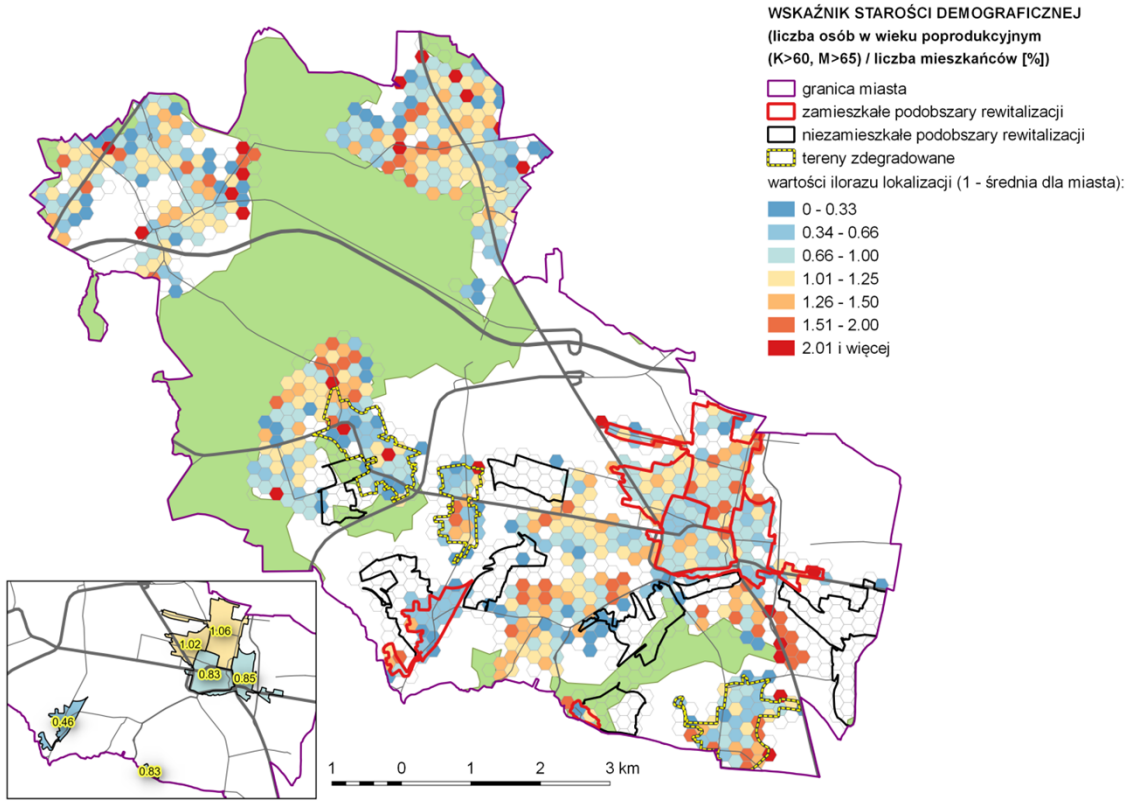
- stan zdrowia – choroby, niesprawność, brak samodzielności w codziennych sprawach,
- bariery architektoniczne i niewystarczająca ilość ułatwień w przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności, trudność w korzystaniu z komunikacji, a w konsekwencji ograniczony dostęp do usług.

Na obszarze rewitalizacji w 2015 r. mieszkało 9 065 kobiet powyżej 59 r.ż. i mężczyzn powyżej 64 r.ż. Z zamieszczonej mapy wynika, że **w podobszarach Śródmieście Północ i Śródmieście Zachód udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji przekracza średnią dla miasta.** Działania skierowane na zaspokojenie potrzeb osób starszych powinny być wdrażane szczególnie w tych podobszarach.

W pozostałych podobszarach wskaźnik starości demograficznej plasuje się poniżej średniej dla miasta. Jednak w każdym z nich występują enklawy o podwyższonym udziale osób starszych wśród ogółu mieszkańców. Nawet w podobszarze Bobrek, dla którego wskaźnik starości demograficznej jest o ponad połowę niższy niż średnia, znajdują się rejony, gdzie mieszka więcej niż przeciętnie osób w wieku starszym (Osiedle ul. Pod Brzozami). Należy podkreślić, że problemy identyfikowane zwykle w odniesieniu do osób w wieku 60+ i 65+, w Bytomiu obejmują znaczną grupę osób poniżej wieku emerytalnego. Składają się na to dwa powody:

a) górnicy są szczególnie narażeni na problemy zdrowotne, wynikające z pracy w kopalni. Zły stan zdrowia, występowanie poważnych chorób, dotyczy tu znacznie większej grupy osób, w wieku określanym jako produkcyjny, niż przeciętnie w kraju;
b) problem wolnego czasu i braku aktywności, formułowany zwykle dla grupy osób w wieku poprodukcyjnym, w Bytomiu dotyczy również tych osób, które pobierają wcześniejszą emeryturę, a więc już nie pracują, chociaż wiekowo należą do grupy osób w wieku produkcyjnym.

Mapa 18. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji

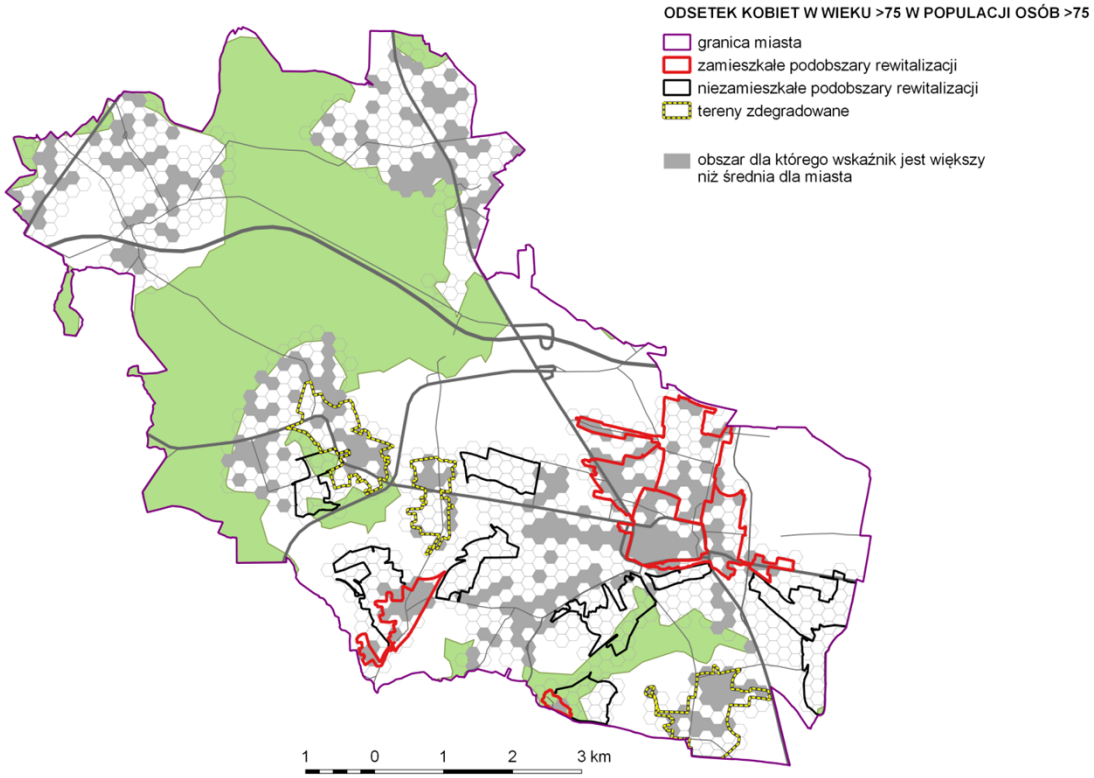

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

W konsekwencji **na obszarze rewitalizacji mieszka znaczna grupa osób poniżej zdefiniowanego wieku emerytalnego, która jednak ze względu na brak aktywności zawodowej i stan zdrowia ma potrzeby takie same, jak grupa 60+ i 65+**. Podobny jest także stosunek większości z tych osób do pracy zawodowej: otrzymując emeryturę nie są zwykle skłonne do poszukiwania zatrudnienia, mimo młodszego wieku, także

dlatego, że emerytury górnicze są wysokie. Dlatego mówiąc o działaniach skierowanych do osób w wieku poprodukcyjnym należy mieć na uwadze, że powinny one objąć znacznie więcej osób, niż wynikałoby to z danych statystycznych.

Mapa 19. Kobiety w wieku powyżej 75 lat w populacji osób w tym wieku

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Szczególną grupą wśród osób starszych są te, które ukończyły 75 rok życia (tzw. wiek starczy). Średnio w całym mieście jest ich w populacji 7%, a w obszarze rewitalizacji 8%. Największy udział osób w wieku powyżej 75 lat odnotowano w podobszarze Śródmieście Północ, gdzie przeciętnie co dziesiąty mieszkaniec należy do tej grupy wiekowej. W Bytomiu w grupie osób, które przekroczyły 75 rok życia, niemal 2/3 stanowią kobiety. Świadczy to o znacznie wcześniejszej umieralności mężczyzn. Zachodzi potrzeba wsparcia w codziennych sprawach znacznej grupy starszych, samotnych kobiet – wsparcia ze strony bliskich oraz ze strony instytucji publicznych. **Ogółem na obszarze rewitalizacji mieszkają 2 322 kobiety, które przekroczyły 75 rok życia i tylko 1 144 mężczyzn. W większości podobszarów udział kobiet w tym wieku w populacji 75+ wynosi powyżej 67%.** Z zamieszczonej mapy wynika, w których fragmentach obszaru rewitalizacji przewaga liczebna starszych kobiet jest wyższa niż przeciętnie. Należy tu wymienić głównie Bobrek i Śródmieście. Różnice w udziale kobiet i mężczyzn w populacji obserwujemy także w niższych grupach wiekowych, przy czym dysproporcje rosną wraz z wiekiem.

Ludność miasta Bytomia jest przykładem „starzejącego się" społeczeństwa. Wskazuje to na zagrożenie ciągłości rozwoju demograficznego Bytomia, co może mieć swoje konsekwencje w rozwoju większości dziedzin w mieście. **Szczególną grupę wymagającą wsparcia stanowią osoby starsze powyżej 75 roku życia, wymagające niejednokrotnie specjalistycznych usług opiekuńczych o charakterze zdrowotnym**, ale także ukierunkowanych na tą grupę usług społecznych służących ich włączeniu społecznemu, czy też międzypokoleniowej, lokalnej integracji. Ważną rolę w systemie wsparcia osób starszych pełnią placówki opiekuńcze dla dorosłych, a więc domy pomocy społecznej i dzienne domy pomocy. W Bytomiu znajduje się pięć domów pomocy społecznej, odpowiednio:

- Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych, 41-902 Bytom ul. Dworcowa 7,
- Dom Pomocy Społecznej "Kombatant", ul. Stolarzowicka 33,

- DPS „Wędrowiec", ul. ks. Frenzla 204,
- Ewangelicki Dom Opieki „Ostoja Pokoju", ul. Matki Ewy 1,
- DPS Stowarzyszenie „Pomocna dłoń", ul. Strzelców Bytomskich 450.

Tylko jedna z powyższych placówek zlokalizowana jest na podobszarze rewitalizacji (w Śródmieściu). Uzupełnienie potencjału organizacyjnego miasta stanowi pięć dziennych domów pomocy, z których pierwszy, drugi i ostatni działają na obszarze rewitalizacji, a mianowicie:

- Dzienny Dom Pomocy nr 1 – ul. Piłsudskiego 69,
- Dzienny Dom Pomocy nr 2 – ul. Woźniaka 28,
- Dzienny Dom Pomocy nr 3 – ul. Orzegowska 20a,
- Dzienny Dom Pomocy nr 4 – ul. Karpacka 25,
- Dzienny Dom Pomocy nr 5 – ul. Pasteura 4.

W kontekście powyższych wyników analiz, **rozwój dziennych jednostek wsparcia osób dorosłych, w tym osób starszych powinien być jednym z istotnych kierunków podejmowanej interwencji na obszarze rewitalizacji**, zwłaszcza w kontekście deinstytucjonalizacji świadczonej opieki i wsparcia, a także lokalnego charakteru świadczonej opieki. Kluczowe są dwie sfery: zdrowie i czas wolny. Na obszarach zamieszkałych przez osoby starsze należy wzmocnić działania profilaktyczne podtrzymujące dobry stan zdrowia, a także zapewnić pomoc w sytuacji występowania chorób i ograniczeń związanych z wiekiem. Potrzebne są punkty opieki dziennej i specjalistyczne usługi skierowane do osób starszych. Należy także zadbać o propozycje aktywnego spędzania czasu, szczególnie w formie różnorodnych zajęć aktywizujących.

Przedstawiona powyżej pogłębiona analiza problemów społecznych w poszczególnych obszarach rewitalizacji w pełni nie odzwierciedla zagadnień problemowych związanych z funkcjonowaniem społeczności lokalnych, które mają szerszy, przekrojowy charakter i których nie można przypisać do żadnego z omówionych powyżej działów (np. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość). Uzyskane w drodze wywiadów bezpośrednich z mieszkańcami i spotkań warsztatowych informacje pokazały, iż tego typu kwestię problemową stanowi **niewystarczający poziom zaangażowania mieszkańców w działania lokalne**, a także niska świadomość w zakresie długofalowego charakteru działań rewitalizacyjnych. W konsekwencji, za jeden z bardziej pożądanych kierunków działań we wszystkich podobszarach rewitalizacji należy uznać **podejmowanie inicjatyw służących wzmacnianiu zaangażowania społecznego, a także potencjału środowisk i społeczności lokalnych, przykładowo poprzez programy aktywności lokalnych, identyfikację i wsparcie lokalnych liderów, czy też inicjatyw sąsiedzkich**. Działania w tym zakresie powinny nawiązywać do zidentyfikowanych potrzeb i bazować na dotychczasowych doświadczeniach w sferze animowania działalności środowisk lokalnych. Potrzebę rozwoju tego typu inicjatyw potwierdzają również przedstawione poniżej wyniki analizy pogłębionej kapitału społecznego i organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji.

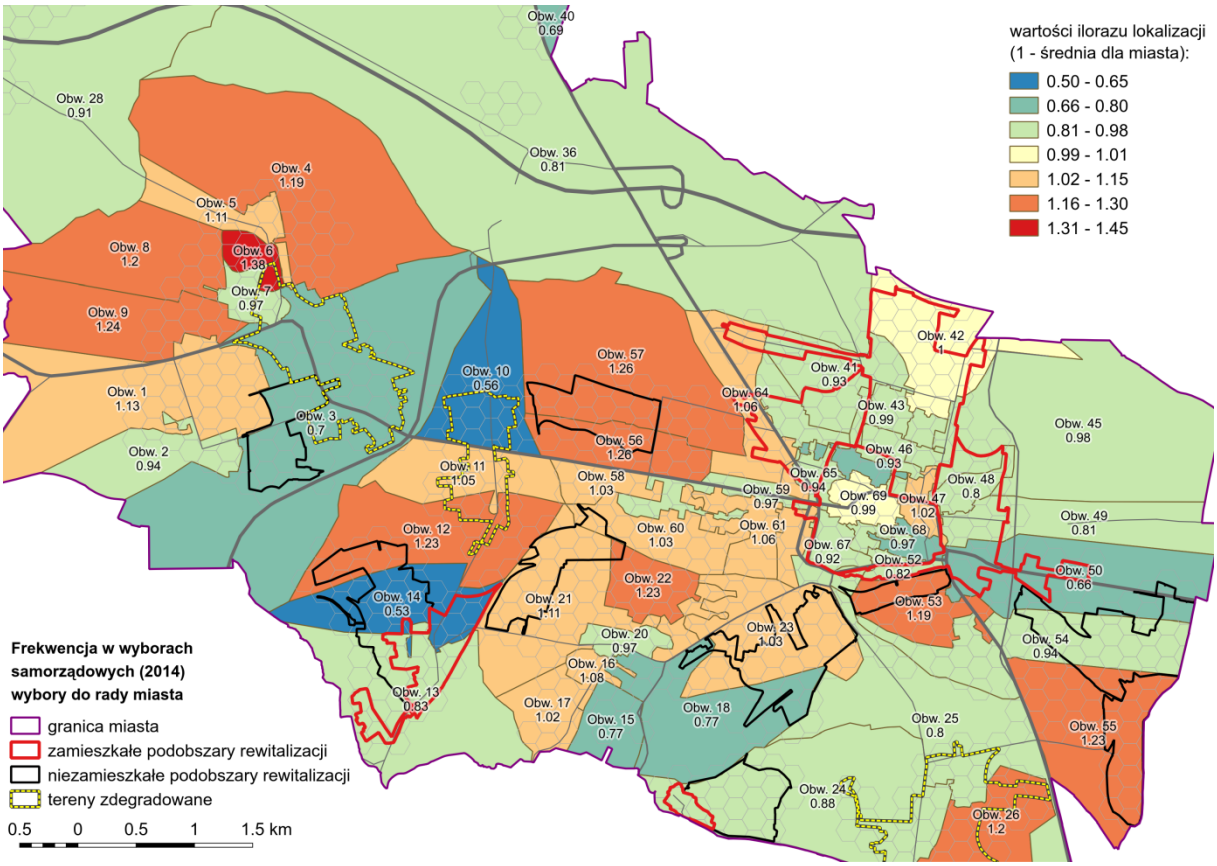
2.3.6. Kapitał społeczny i organizacje pozarządowe

Z analizy przeprowadzonej przez Zespół badający na potrzeby programu rewitalizacji aktywność społeczną i kulturalną mieszkańców[19] wynika, że na obszarze rewitalizacji występuje m. in.:

- rażąco niska aktywność społeczna, obywatelska,
- bierność społeczna, wycofywanie się z przestrzeni publicznej,
- niska wartość kapitału społecznego,
- niski poziom zaufania społecznego,
- niski udział mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych i sportowych,
- niski stopień zrzeszenia się mieszkańców,
- rezygnacja z udziału w wydarzeniach kulturalnych z pobudek ekonomicznych,
- zjawisko braku potrzeby uczestnictwa w kulturze.

[19] W skład Zespołu weszli przedstawiciele Wydziału Kultury i Sportu, Wydziału Edukacji, Referatu Obsługi Klastra Rewitalizacji i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi oraz Bytomskiego Centrum Kultury.

Mapa 20. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r.

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Niski poziom kapitału społecznego na obszarze rewitalizacji potwierdza niska frekwencja w wyborach samorządowych przeprowadzonych 16 listopada 2014 r. W Polsce średnio wyniosła ona 45,5%, w Bytomiu tylko 33,4%. Na obszarze rewitalizacji była jeszcze niższa, jedynie na północy Śródmieścia, na niewielkim terenie ścisłego centrum i we wschodniej części Śródmieścia była zbliżona lub nieznacznie przekroczyła średnią (33-34%). Z zamieszczonej mapy wynika, że w pozostałej części obszaru frekwencja wypadła znacznie poniżej tej (bardzo przecież niskiej) średniej miasta[20]. **W północnej części podobszaru Bobrek była o połowę niższa (17%). W pozostałej części tej dzielnicy i w Rozbarku wyniosła od 22% do 26%.** W podobszarach Śródmieścia najczęściej była o kilka p.p. niższa od średniej miasta.

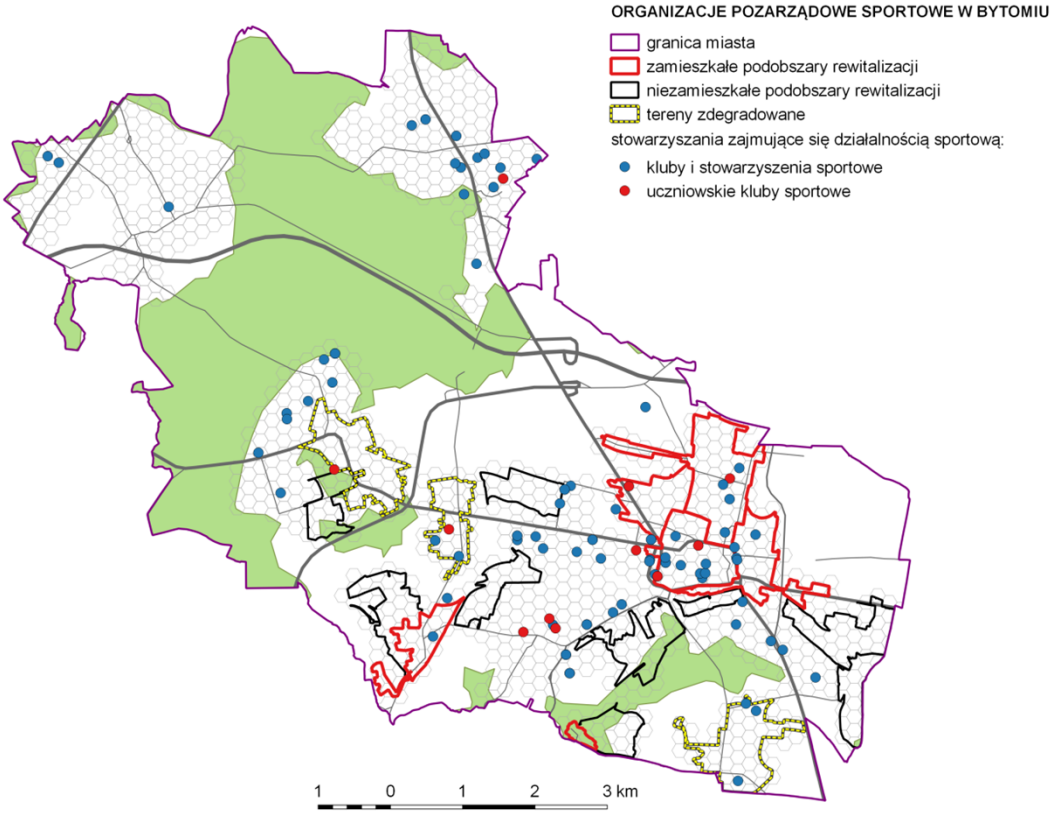
Można zatem przyjąć, że **w Bobrku i Rozbarku mogą wystąpić trudności z zaangażowaniem mieszkańców w działania rewitalizacyjne**. Potrzebna jest tam długotrwała praca animatorów i instytucji (samorządowych, pozarządowych, kościołów), aby stopniowo doprowadzić do wzrostu aktywności społecznej. Działania takie są już tam prowadzone i należy je kontynuować. **W pozostałych podobszarach centralnych można liczyć na włączenie się części społeczności w działania** rewitalizacyjne. Wnioski te pokrywają się z obserwacjami zaangażowania społeczności lokalnych podczas konsultacji społecznych prowadzonych w poszczególnych podobszarach.

Kapitał społeczny mieszkańców obszaru rewitalizacji poza Śródmieściem jest niewielki. Przekłada się to na liczbę organizacji pozarządowych, których w Rozbarku i Bobrku jest mało (po 6 w każdym z tych podobszarów na 233 w mieście). Natomiast tam, gdzie zdiagnozowano wyższy poziom kapitału społecznego, czyli **w podobszarach Śródmieścia, działa łącznie 90 organizacji pozarządowych. Mogą one spełnić ważną rolę w procesie rewitalizacji, jednak pod warunkiem, że ich zakres działania i oferta będzie adekwatna do potrzeb**

[20] Na mapie pokazano frekwencję w obwodach wyborczych i granice podobszarów rewitalizacji.

ludności zamieszkującej obszar. Należy dokonać rewizji działalności organizacji pod tym kątem i wdrożyć mechanizmy zachęcające działające i nowe organizacje do zaproponowania oferty, jakiej potrzebują mieszkańcy obszaru interwencji.

Mapa 21. Kluby sportowe i Uczniowskie Kluby Sportowe w Bytomiu

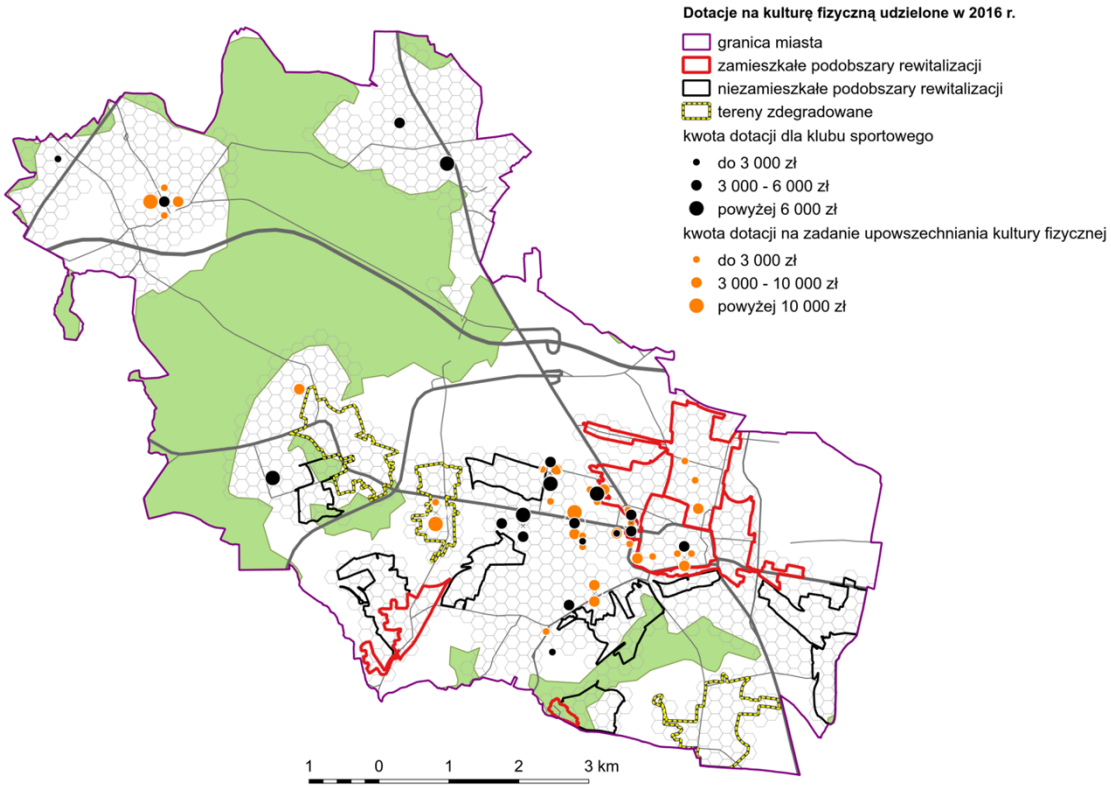
Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Szczególnie ważna na terenach problemowych jest działalność w zakresie kultury fizycznej. Z mapy 24 wynika, że na obszarze rewitalizacji nie ma wielu podmiotów tego typu. **Kluby sportowe i Uczniowskie Kluby Sportowe tylko nielicznie występują w dzielnicach Śródmieścia, a niemal wcale nie ma ich w Bobrku i Rozbarku.** Tymczasem właśnie aktywność sportowa może być dla młodzieży z obszaru rewitalizacji tym elementem, który pozwoli na pokonanie licznych obciążeń i negatywnych wzorców związanych z trudnym środowiskiem.

Należy podjąć działania zachęcające osoby o odpowiednim przygotowaniu do pracy sportowej z młodzieżą na obszarze rewitalizacji. Jednym ze sposobów może być zwiększenie budżetu na dotacje dla organizacji sportowych.

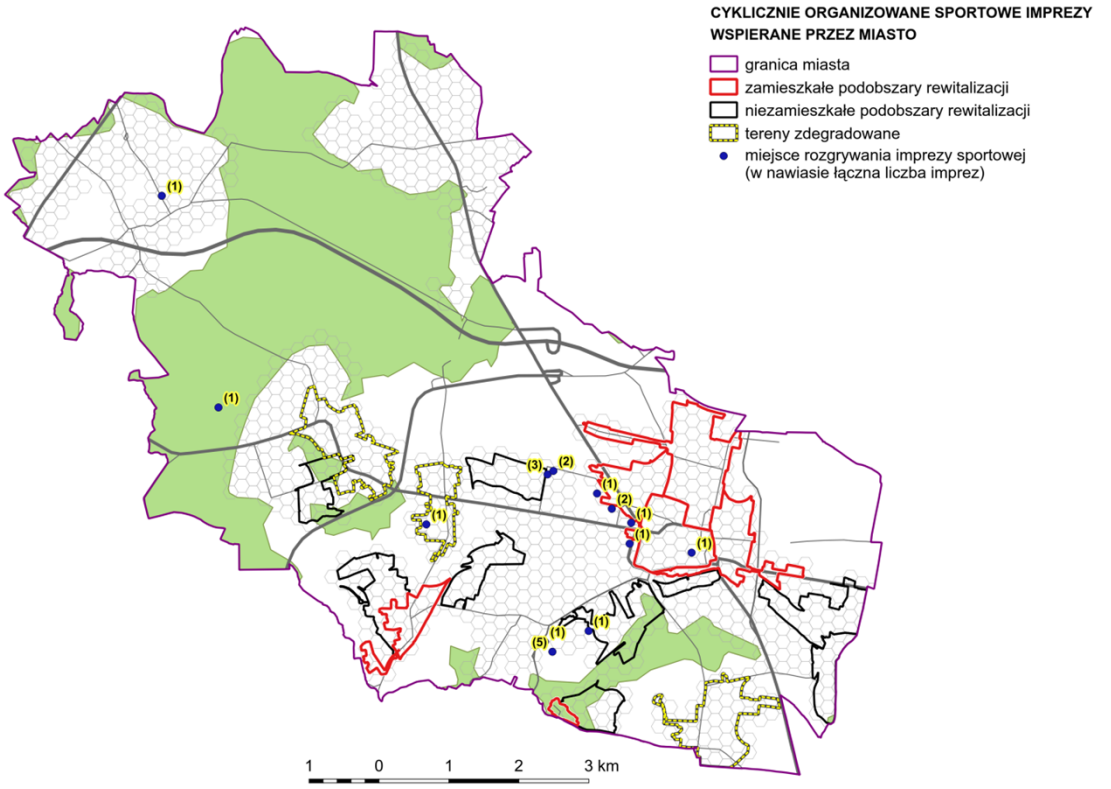
W Bytomiu w 2016 r. na zadania kultury fizycznej przeznaczono 382 tys. zł, z czego 200 tys. zł na finansowanie działalności klubów sportowych i 182 tys. zł na organizację imprez. Środki te trafiły w większości do klubów poza obszarem rewitalizacji. Na mapie zaznaczono dotacje z budżetu gminy, jakie otrzymały w 2016 r. kluby sportowe na swoją działalność oraz dotacje udzielone na organizację zajęć i imprez sportowych. Obszar rewitalizacji jest pod tym względem wspierany w niewystarczającym stopniu.

Mapa 22. Dotacje udzielone organizacjom sportowym w 2016 r.

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

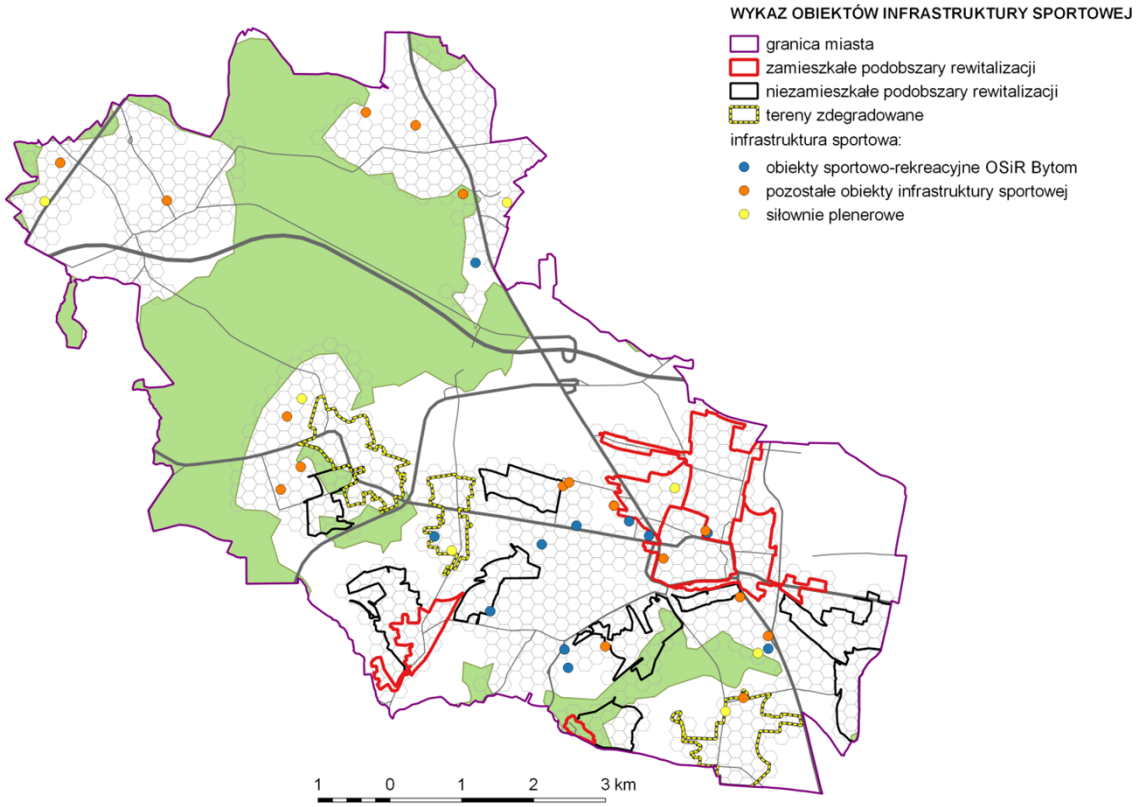
Mapa 23. Cykliczne imprezy sportowe w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Cykliczne imprezy sportowe organizowane w Bytomiu przez kluby, a dofinansowywane przez gminę, w większości odbywają się poza obszarem rewitalizacji. Ich lokalizację zaznaczono na mapie. Numery odpowiadają liczbie zaplanowanych w danym miejscu imprez w 2016 r. Uwagę zwraca całkowity brak takich wydarzeń w podobszarach Bobrek i Rozbark.

Mapa 24. Obiekty sportowe w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

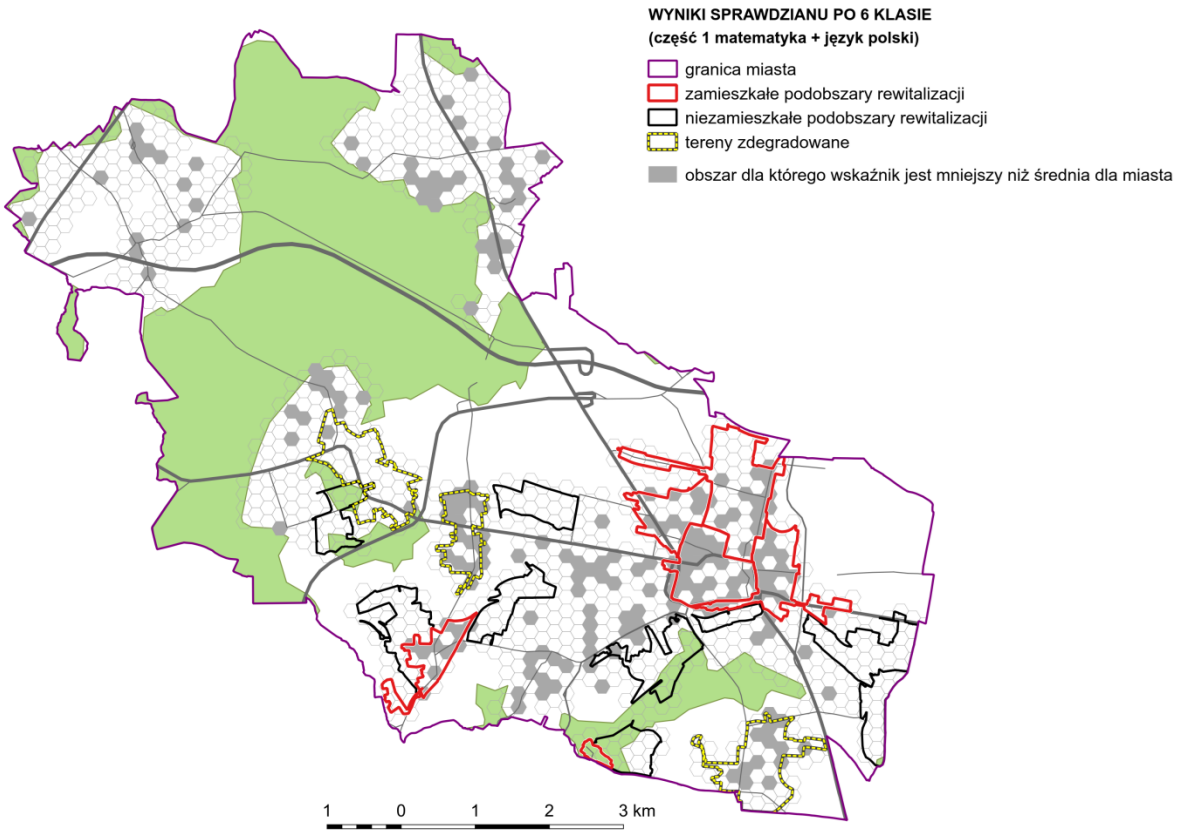
Imprezy sportowe i rekreacyjne mogą być organizowane nie tylko w obiektach sportowych, ale także w szkołach i na wolnym powietrzu. Mimo tego należy zauważyć, że brak odpowiednich obiektów sportowych utrudnia organizację takich imprez. Analiza kolejnej mapy prowadzi do wniosku, że **w Bytomiu jest zbyt mało obiektów sportowych oraz – że niemal nie występują one na obszarze rewitalizacji.**

Jak wynika z powyższych analiz, oferta sportowa i dostępność bazy sportowo – rekreacyjnej jest na obszarze rewitalizacji niewystarczająca. Rekreacja i sport są sprawdzonymi narzędziami dającymi szansę młodym ludziom na przezwyciężenie obciążeń wynikających z dorastania w trudnym społecznie obszarze. **W ramach GPR należy zadbać o dowartościowanie tej dziedziny poprzez zwiększenie budżetu przeznaczonego na sport młodzieżowy, skierowania go na obszar rewitalizacji, tworzenie warunków do rozwoju małych klubów sportowych (UKS-y) i radykalną poprawę infrastruktury sportowej.**
Ten ostatni aspekt wiąże się z koniecznością poprawy możliwości uprawiania rekreacji również przez osoby dorosłe, co jest szczególnie istotne wobec zdiagnozowanych problemów zdrowotnych ludności. **Infrastruktura sportowa oraz zajęcia ruchowe dostosowane do wieku powinny także być w znacznie większym stopniu dostępne dla osób starszych** – zarówno w wieku poprodukcyjnym, jak i tych, które otrzymują wcześniejszą emeryturę. Mogą one spełnić ważną rolę w procesie rewitalizacji, jednak pod warunkiem, że ich zakres działania i oferta będzie adekwatna do potrzeb ludności zamieszkującej obszar (potencjał aktywnie działających organizacji pozarządowych został przedstawiony w podrozdziale 2.5.1).

2.3.7. Edukacja

O ile wyniki uczniów z egzaminu maturalnego zasadniczo nie odbiegają *in minus* od średniej dla Polski oraz województwa, a niekiedy je przewyższają, to wyniki uczniów ze sprawdzianu po szóstej klasie szkoły podstawowej i egzaminu gimnazjalnego plasują Bytom wyraźnie poniżej wartości przeciętnych dla kraju i regionu[21].

Mapa 25. Wyniki sprawdzianu po 6. klasie w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Na potrzeby diagnozy zbadano wyniki sprawdzianu po 6 klasie według miejsca zamieszkania uczniów. Wyniki dotyczące części pierwszej sprawdzianu, czyli j. polskiego i matematyki, naniesiono na mapę. Szare pola oznaczają te rejony, w których średni wynik mieszkających tam uczniów uplasował się poniżej średniej dla Bytomia. Wyniki poniżej przeciętnej występują we wszystkich rejonach miasta. Zauważalna jest jednak ich koncentracja w podobszarach rewitalizacji. Słabsze wyniki osiągają uczniowie znacznej części Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia, a także wschodniej części Śródmieścia Północ. Dlatego na wszystkich tych podobszarach średni wynik ze sprawdzianu jest 10% poniżej średniej dla miasta. Odwrotna sytuacja ma miejsce w Śródmieściu Zachód, gdzie średni wynik przewyższa o 10% średnią.

Powyższe stwierdzenie uzasadnia wdrożenie działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na wzrost jakości poziomu edukacji na różnych poziomach – przedszkolnym (cel: wzrost upowszechnienia wysokiej jakości edukacji przedszkolnej), ogólnokształcącym (cel: wzrost dostępu do wysokiej jakości oferty kształcenia ogólnokształcącego) oraz zawodowym (cel: wsparcie szkolnictwa zawodowego).

[21] Na podstawie materiału roboczego przygotowanego przez zespół ekspertów IRM w ramach umowy z MR służącego do opracowania koncepcji projektu pilotażowego.

2.4. Analiza negatywnych zjawisk i czynników w pozostałych sferach na obszarze rewitalizacji w kontekście całej gminy

2.4.1. Sfera gospodarcza: Rynek pracy i przemysł

Baza ekonomiczna Bytomia uległa w ciągu ostatnich kilkunastu lat drastycznemu zredukowaniu, a w strukturze gospodarczej miasta nie ukształtowały się perspektywiczne sektory działalności, mogące stać się nowymi filarami konkurencyjności. Potwierdzają to wnioski zawarte w raporcie z przeprowadzonego badania pn. „Ocena kondycji ekonomicznej osób fizycznych i podmiotów gospodarczych miasta Bytom" sporządzonego przez Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych w Łodzi:

„Z przeprowadzonych analiz wynika, że sytuacja społeczno-gospodarcza Bytomia w badanym okresie[22] *należała do najtrudniejszych w skali całego GZM. (...) Bytom należy do najsłabszych pod względem społeczno-ekonomicznym ośrodków GZM. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy dopatrywać się w górniczej historii miasta. Znaczna redukcja działalności wydobywczej – spowodowana likwidacją sześciu z siedmiu kopalń węgla kamiennego funkcjonujących na terenie Bytomia w latach 90-tych XX wieku – dała początek większości problemów społeczno-gospodarczych, z którymi miasto nadal się boryka*."

Bezpośrednią przyczyną dzisiejszego stanu miasta jest zatem regres dominującej do lat dziewięćdziesiątych XX wieku działalności górniczej i hutniczej. Źródła problemów są jednak znacznie głębsze, gdyż wiążą się przede wszystkim z utratą wielofunkcyjnego charakteru miasta po 1945 roku oraz jego zdominowaniem przez monofunkcyjny kompleks górniczo-hutniczy [zob. Gwosdz 2014, Krzysztofik 2012[23]].

Od roku 1995, tj. od momentu rozpoczęcia procesu restrukturyzacji przemysłu (zamknięcie 6 kopalń i 2 hut) nastąpiła głęboka zmiana bytomskiego rynku pracy. Zamknięcie kopalń i hut pociągnęło za sobą upadek zakładów z nimi kooperujących oraz rozbicie lokalnych i regionalnych łańcuchów współpracy. Według GUS spowodowało to w sumie utratę ponad 30 tys. miejsc pracy, szacuje się jednak, że było to ponad 50 tys. Liczba pracujących w tradycyjnych sektorach przemysłowych – górnictwie i hutnictwie zmniejszyła się, natomiast wzrosła rola innych branż przemysłu przetwórczego, a przede wszystkim usług.

Największym pracodawcą w sektorze przedsiębiorstw pozostaje ostatnia funkcjonująca w mieście kopalnia węgla kamiennego, tj. KWK Bobrek-Piekary Ruch Bobrek (około 2,0 tys. zatrudnionych).

Utrata dotychczasowej bazy ekonomicznej oraz niewielkie zdolności do wykreowania nowych dynamicznych działalności gospodarczych wywołały w Bytomiu regres we wszystkich sferach, także gospodarczej.

Jedną z barier utrudniających przyciąganie nowych inwestorów i rozwój przedsiębiorczości w mieście jest niewystarczająca oferta inwestycyjna (tj. brak kompleksowo przygotowanych oraz uzbrojonych terenów inwestycyjnych). Większość potencjalnych terenów inwestycyjnych w Bytomiu stanowią tereny i obiekty poprzemysłowe, które wymagają poniesienia znacznych nakładów w celu ich przygotowania pod nowe inwestycje [*Bytom 2020+. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze… 2013*][24]. Jednocześnie możliwości lokalizacji nowych inwestycji gospodarczych w Bytomiu istotnie ograniczone są ze względu na znaczną powierzchnię terenów objętych szkodami górniczymi (ponad ⅓ obszaru miasta). Ponadto czynnikami wpływającymi na obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta są negatywna presja środowiskowa ze strony dużych zakładów przemysłowych reprezentujących tradycyjne branże gospodarki, a także negatywny wizerunek Bytomia jako miasta zdegradowanego [*Strategia Rozwoju Miasta. Bytom 2020+*].

W konsekwencji Bytom cechuje się relatywnie **niskim poziomem atrakcyjności inwestycyjnej również dla zagranicznych inwestorów**, czego przejawem jest niewielka liczba funkcjonujących w mieście podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. W 2014 roku na Bytom przypadało jedynie 2,0% ogółu podmiotów

[22] Badanie obejmowało lata 2002-2012 i zostało wykonane na zlecenie Górnośląskiego Związku Metropolitalnego w ramach projektu pn. „Ocena kondycji ekonomicznej osób fizycznych i podmiotów gospodarczych w kontekście dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego wraz z opracowaniem Programu Rozwoju Gospodarczego Metropolii "Silesia" do 2025" współfinansowanego w ramach PO Pomoc Techniczna 2007-2013.

[23] Krzysztofik R., 2012, Uruchomienie mechanizmów zmieniających dotychczasową ścieżkę rozwoju Bytomia. Rekomendacje do strategii rozwojowej Bytomia.

[24] Konkurencja terenów *greenfield* w innych miastach konurbacji i słaba dostępność komunikacyjna Bytomia w latach 1990. i 2000. była jednym z głównych barier utrudniających odbudowę bazy ekonomicznej miasta.

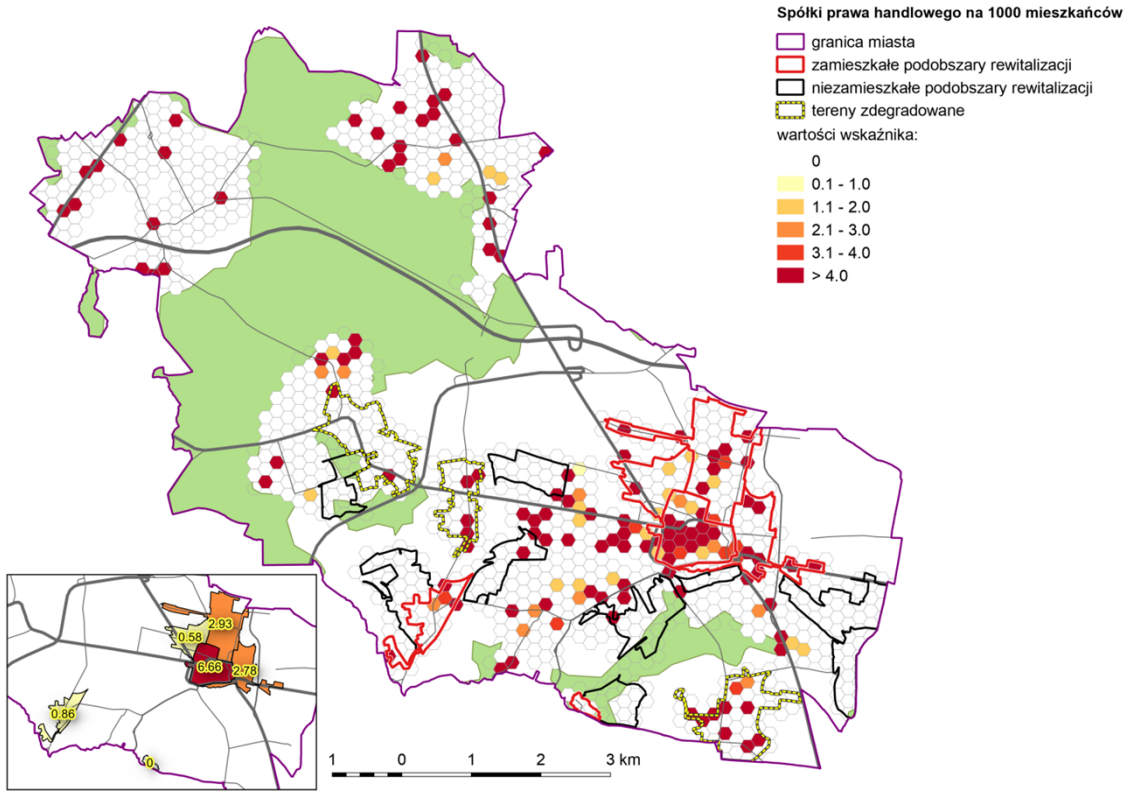
z udziałem kapitału zagranicznego działających w województwie śląskim i tylko 0,7% całkowitej wartości kapitału zagranicznego zainwestowanego w regionie [BDL GUS, dane za 2014 r.].

Słabością miasta jest mała liczba dużych i rozpoznawalnych podmiotów gospodarczych mających siedzibę w Bytomiu[25]. Jedynie dwie firmy zlokalizowane w Bytomiu znajdują się na najnowszej edycji listy 2000 największych polskich przedsiębiorstw dziennika Rzeczpospolita (dla porównania w stolicy województwa funkcjonuje 45 takich firm, w Gliwicach – 13, w Chorzowie – 9, w Zabrzu – 5)[26]. **W Bytomiu działa także niewiele dynamicznych małych i średnich przedsiębiorstw.** Liczba bytomskich firm notowanych w rankingu Gazele Biznesu wyraźnie odbiega *in minus* od wartości notowanych dla innych dużych miast konurbacji katowickiej.

Na tle Polski i województwa śląskiego, a także pozostałych miast na prawach powiatu w kraju, Bytom cechuje się niskim poziomem przedsiębiorczości. W 2014 roku na każdy 1000 mieszkańców Bytomia przypadało średnio 96 podmiotów wpisanych do rejestru REGON, podczas gdy przeciętnie w Polsce i województwie odpowiednio 107 oraz 101. Różnice te są jeszcze większe w zestawieniu ze średnią dla wszystkich miast w kraju (130) oraz regionie (106). Zauważamy jednocześnie **niską dynamikę przyrostu nowych przedsiębiorstw**. W 2014 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła w Bytomiu 6,7. W tym samym czasie przeciętnie w kraju i regionie wskaźnik ten przyjmował wartości odpowiednio 9,3 oraz 8,0 [BDL GUS, dane za 2014 r.].

Na poniższej mapie przedstawiono rozkład przestrzenny na terenie Bytomia spółek prawa handlowego (a więc jednej z kategorii podmiotów z rejestru REGON). Widoczne jest znaczne zagęszczenie spółek na niemal całym obszarze Śródmieścia. We wszystkich pozostałych podobszarach rewitalizacji wskaźnik liczby firm na 1 tys. ludności jest znacznie niższy; liczne są tam kwartały, w których albo w ogóle nie ma spółek prawa handlowego, albo występują one w śladowych ilościach (białe pola na mapie).

Mapa 26. Spółki prawa handlowego w Bytomiu na 1 tys. mieszkańców

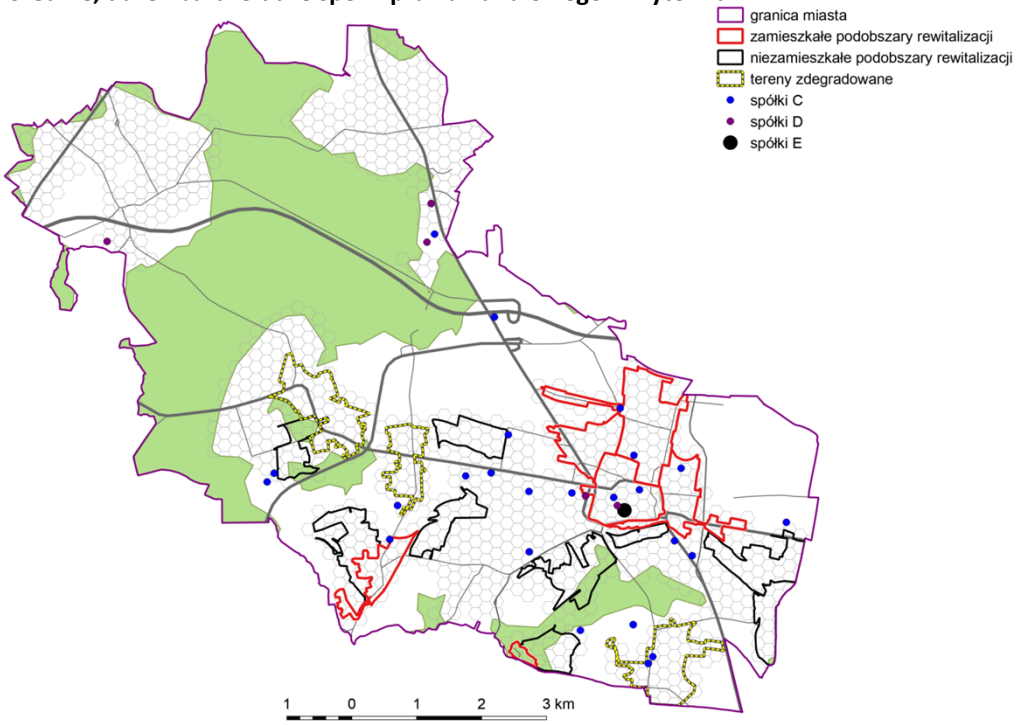

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

[25] Warto zauważyć, że znana firma odzieżowa Bytom S.A. w 2013 r. przeniosła siedzibę zarządu do Krakowa.
[26] Źródło: Lista 2000 Polskich Przedsiębiorstw i Eksporterów, Rzeczpospolita, 21.10.2015 r.

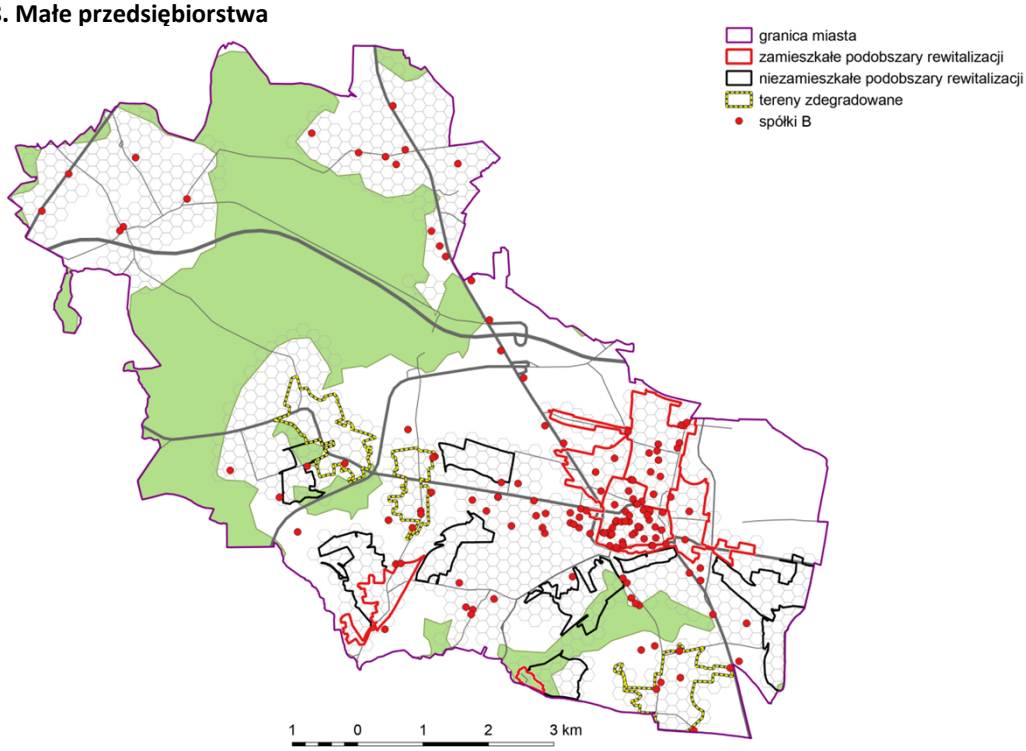
Na kolejnej mapie punkty odpowiadają średnim, dużym i bardzo dużym spółkom. Większość firm z tej grupy występuje poza obszarem rewitalizacji, co potwierdza diagnozę o słabej kondycji gospodarczej na obszarze interwencji. Z kolei małe przedsiębiorstwa (mapa 31) są liczni reprezentowane w podobszarach centralnych, ale niemal nieobecne w pozostałych podobszarach rewitalizacji.

Mapa 27. Średnie, duże i bardzo duże spółki prawa handlowego w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

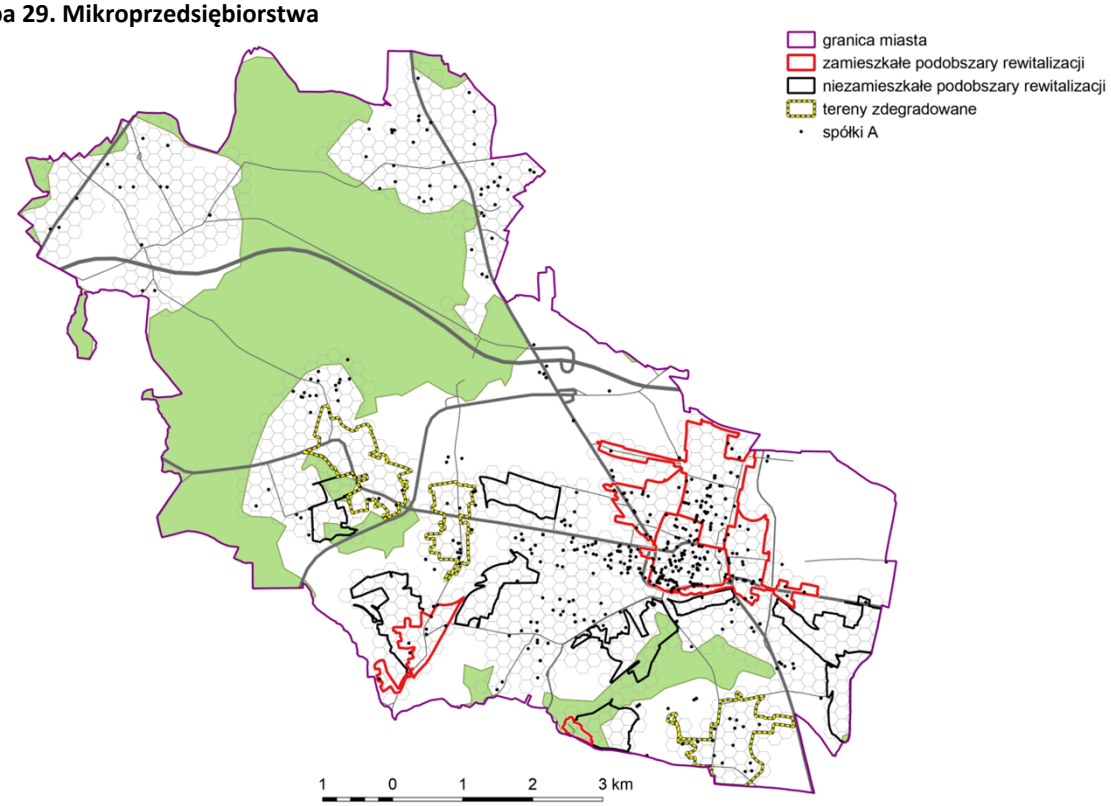
Mapa 28. Małe przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Najwięcej działa w Bytomiu mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników. Obserwujemy zagęszczenie tego typu spółek w Śródmieściu i Śródmieściu Północ. W pozostałych podobszarach rewitalizacji występują one śladowo, znacznie mniej intensywnie, niż na innych zamieszkałych terenach miasta. Szczególnym brakiem miejsc pracy, także w mikroprzedsiębiorstwach, charakteryzuje się Bobrek.

Mapa 29. Mikroprzedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

We wszystkich podobszarach najbardziej powszechnym rodzajem działalności spółek jest handel hurtowy (PKD nr 46), następnie zazwyczaj handel detaliczny (PKD nr 47) i roboty budowlane (PKD nr 41)[27]. Z poniższej tabeli wynika, że firmy reprezentujące trzy najbardziej powszechne rodzaje działalności stanowią w poszczególnych podobszarach od 37,7% do 49,5%. Oznacza to znaczną koncentrację profilu firm[28].

Tabela 19. Trzy najczęściej występujące rodzaje działalności spółek w podobszarach rewitalizacji

PKD	Śródmieście	Śródmieście Północ	Rozbark	Śródmieście Zachód
Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	18,10%	21,50%	31,30%	23,10%
Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	10,30%	19,60%	10,40%	11,60%
Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	9,30%	8,40%	6,30%	
Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem				7,70%
Udział trzech pierwszych rodzajów działalności	**37,70%**	**49,50%**	**48,00%**	**42,40%**

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

[27] W Kolonii Zgorzelec nie odnotowano żadnej spółki, zatem informacje odnoszą sie do pięciu podobszarów.
[28] W zestawieniu pominięto Bobrek z powodu bardzo małej liczby firm.

Dla pełniejszego zobrazowania rodzajów prowadzonej działalności poniżej zestawiono dla dwóch najbardziej nasyconych spółkami podobszarów – Śródmieścia i Śródmieścia Północ – rodzaje działalności PKD, które wystąpiły co najmniej dwa razy. Pominięto te rodzaje, które są domeną pojedynczych spółek. Przekrój rodzajów działalności jest szeroki, oczywiście większy w wypadku Śródmieścia, gdzie koncentruje się najwięcej firm.

Tabela 20. Charakterystyka działalności spółek wg PKD w Śródmieściu i Śródmieściu Północ

PKD	ŚRÓDMIEŚCIE – RODZAJ DZIAŁALNOŚCI WEDŁUG PKD	LICZBA SPÓŁEK
46	HANDEL HURTOWY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	37
47	HANDEL DETALICZNY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU DETALICZNEGO POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	21
41	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSZENIEM BUDYNKÓW	19
69	DZIAŁALNOŚĆ PRAWNICZA, RACHUNKOWO-KSIĘGOWA I DORADZTWO PODATKOWE	12
43	ROBOTY BUDOWLANE SPECJALISTYCZNE	11
68	DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA USŁUGI FINANSOWE ORAZ UBEZPIECZENIA I FUNDUSZE EMERYTALNE	10
71	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITEKTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE	10
86	OPIEKA ZDROWOTNA	10
64	FINANSOWA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Z WYŁĄCZENIEM UBEZPIECZEŃ I FUNDUSZÓW EMERYTALNYCH	8
49	TRANSPORT LĄDOWY ORAZ TRANSPORT RUROCIĄGOWY	5
62	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEM W ZAKRESIE INFORMATYKI	5
66	DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA USŁUGI FINANSOWE ORAZ UBEZPIECZENIA I FUNDUSZE EMERYTALNE	5
42	ROBOTY ZWIĄZANE Z BUDOWĄ OBIEKTÓW INŻYNIERII LĄDOWEJ I WODNEJ	4
70	DZIAŁALNOŚĆ FIRM CENTRALNYCH (HEAD OFFICES); DORADZTWO ZWIĄZANE Z ZARZĄDZANIEM	4
01	UPRAWY ROLNE, CHÓW I HODOWLA ZWIERZĄT, ŁOWIECTWO, WŁĄCZAJĄC DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWĄ	3
10	PRODUKCJA ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH	3
45	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH	3
52	MAGAZYNOWANIE I DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA TRANSPORT	3
56	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z WYŻYWIENIEM	3
18	POLIGRAFIA I REPRODUKCJA ZAPISANYCH NOŚNIKÓW INFORMACJI	2
27	PRODUKCJA URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH	2
78	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZATRUDNIENIEM	2
79	DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZATORÓW TURYSTYKI, POŚREDNIKÓW I AGENTÓW TURYSTYCZNYCH ORAZ POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA W ZAKRESIE REZERWACJI I	2
81	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z UTRZYMANIEM PORZĄDKU W BUDYNKACH I ZAGOSPODAROWANIEM TERENÓW ZIELENI	2
82	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ADMINISTRACYJNĄ OBSŁUGĄ BIURA I POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	2
85	EDUKACJA	2
PKD	**ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC – RODZAJ DZIAŁALNOŚCI WEDŁUG PKD**	**LICZBA SPÓŁEK**
46	HANDEL HURTOWY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	23
47	HANDEL DETALICZNY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU DETALICZNEGO POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	21
41	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSZENIEM BUDYNKÓW	9

71	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITEKTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE	6
63	FINANSOWA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Z WYŁĄCZENIEM UBEZPIECZEŃ I FUNDUSZÓW EMERYTALNYCH	5
45	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH	4
49	TRANSPORT LĄDOWY ORAZ TRANSPORT RUROCIĄGOWY	3
64	FINANSOWA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Z WYŁĄCZENIEM UBEZPIECZEŃ I FUNDUSZÓW EMERYTALNYCH	3
08	POZOSTAŁE GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	2
09	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	2
38	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA ZE ZBIERANIEM, PRZETWARZANIEM I UNIESZKODLIWIANIEM ODPADÓW; ODZYSK SUROWCÓW	2
42	ROBOTY ZWIĄZANE Z BUDOWĄ OBIEKTÓW INŻYNIERII LĄDOWEJ I WODNEJ	2
43	ROBOTY BUDOWLANE SPECJALISTYCZNE	2
56	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z WYŻYWIENIEM	2
62	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEM W ZAKRESIE INFORMATYKI	2
68	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	2
69	DZIAŁALNOŚĆ PRAWNICZA, RACHUNKOWO-KSIĘGOWA I DORADZTWO PODATKOWE	2
77	WYNAJEM I DZIERŻAWA	2
86	OPIEKA ZDROWOTNA	2

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Niezamieszkałe podobszary obszaru rewitalizacji z reguły są wyłączone z jakiejkolwiek aktywności gospodarczej. Jedynie w przypadku dwóch podobszarów występuje znikoma działalność, tj.:

- EC Szombierki – Pola Szombierskie (30) – 6 podmiotów, prowadzących działalność związaną ze sprzedażą detalicznej części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, konserwacją i naprawą pojazdów samochodowych, robotami budowlanymi związanymi ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, wytwarzaniem i zaopatrywaniem w parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, pozostałą działalność rozrywkowa i rekreacyjna,
- tereny poprzemysłowe Orzeł Biały (32) – 2 podmioty zajmujące się produkcją mebli i sprzedażą hurtową napojów bezalkoholowych.

W sumie należy zauważyć, że w Bytomiu mało jest inwestycji i inicjatyw gospodarczych mogących tworzyć podwaliny pod przyszłą dywersyfikację gospodarczą oraz takich, które budowałyby kapitał ludzki i instytucjonalny.

Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem, zarówno o charakterze ekonomicznym, jak również społecznym, jest **niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, mierzony liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym**. Należy zaznaczyć, że pod względem wartości powyższego wskaźnika, w 2014 roku, Bytom plasował się dopiero na 61 pozycji wśród miast na prawach powiatu w Polsce (niższe lokaty zajęły jedynie: Zabrze, Świętochłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska i Jastrzębie-Zdrój[29]). Niewątpliwie ważną przyczyną jest tu płytki rynek lokalny.[30]

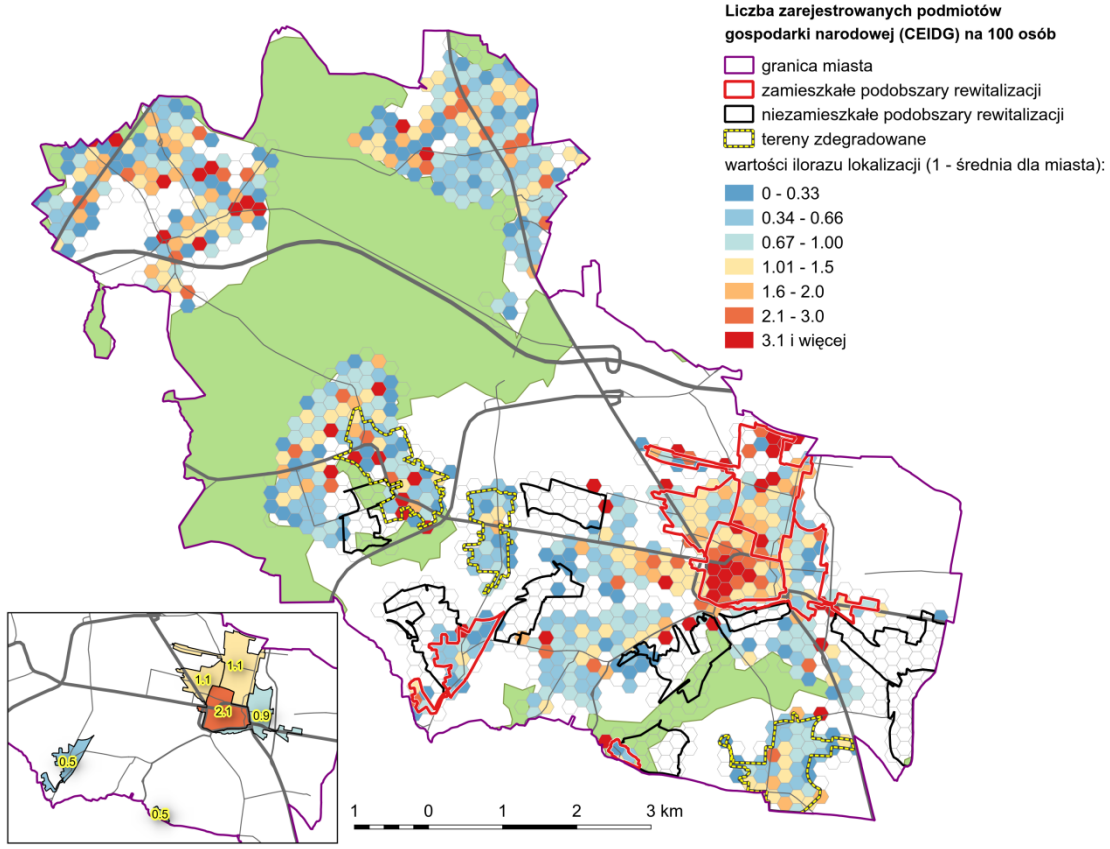
W Bytomiu średnio na 100 osób zarejestrowanych jest 6,9 działalności gospodarczych. Z załączonej mapy wynika, **że najmniejsza aktywność gospodarcza występuje w podobszarze Bobrek – wskaźnik jest tam dwukrotnie niższy, niż przeciętnie w mieście.** Podobszary Śródmieście Północ, Zachód oraz Rozbark

[29] Niska przedsiębiorczość jest jedną z charakterystycznych cech miast które były uzależnione od wielkich zakładów przemysłowych zwłaszcza tzw. przemysłu ciężkiego. Fenomen ten jest jedną z najsilniejszych barier ich odnowy gospodarczej i społecznej (zob. np. Carlsson B., Acs Z., Audretsch D., Braunerhjelm P., 2007, *The knowledge filter, entrepreneurship, and economic growth*, Jena Economic Research Paper No. 2007-057; GMU School of Public Policy Research Paper No. 2010-12. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1022922).

[30] W charakterystyce sytuacji gospodarczej w Bytomiu wykorzystano m. in. materiał roboczy wypracowany przez zespół ekspertów IRM w ramach umowy z MR służący wypracowaniu koncepcji projektu pilotażowego.

charakteryzują się wskaźnikiem zbliżonym do średniej. Natomiast **w podobszarze Śródmieście liczba działalności jest zdecydowanie wyższa niż w pozostałych rejonach miasta – wskaźnik dwukrotnie przewyższa tam średnią.**

Mapa 30. Podmioty zarejestrowane w CEIDG na 100 osób

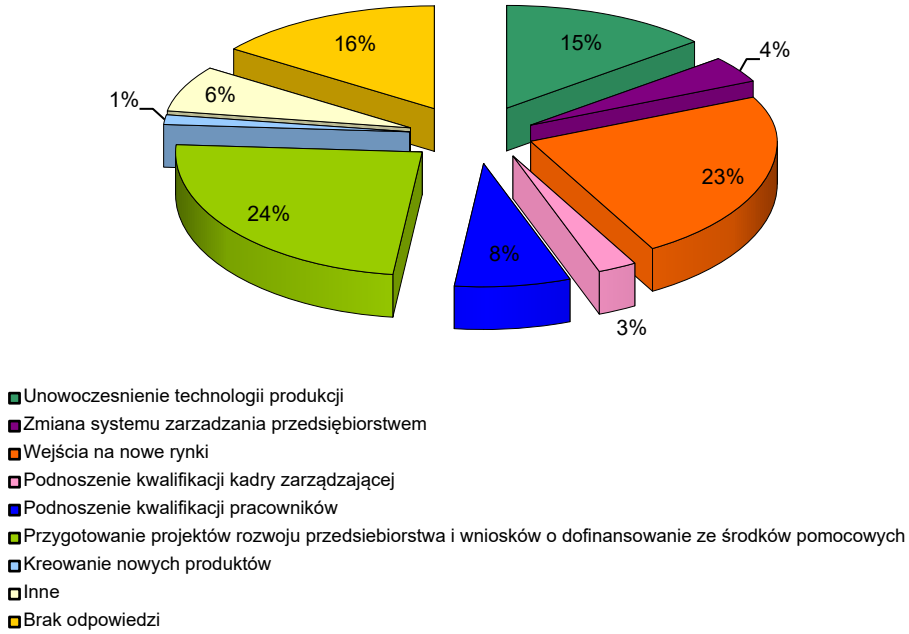

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Sytuacja ta jest typowa dla centrów wszystkich miast. Nie musi jednak oznaczać dobrej kondycji zlokalizowanych tu przedsiębiorstw. Przeciwnie, podczas konsultacji społecznych mieszkańcy dostrzegali niekorzystne zjawiska w tej sferze. Dużą liczbę ogłoszeń o wolnych lokalach użytkowych do wynajęcia odczytywali jako wyraz trudnej sytuacji mikroprzedsiębiorstw i słabych perspektyw ich rozwoju. Oceniali, że prywatne sklepy są zamykane z powodu braku przychodu wystarczającego na pokrycie podatków i opłat oraz wyrażali zaniepokojenie otwieraniem sklepów sieciowych. Tak, więc **podstawy ekonomiczne małych, lokalnych firm, działających na ubogim rynku są wątłe, a ich przetrwanie niepewne**.

Przeprowadzone w 2013 r. badanie klimatu przedsiębiorczości w Bytomiu wskazało, ze najistotniejszymi czynnikami utrudniającymi prowadzenie działalności gospodarczej na terenie Bytomia są: zły stan infrastruktury drogowej i mieszkaniowej, wysoka stopa bezrobocia, nadmiar sklepów wielkopowierzchniowych, biurokracja, podatki lokalne, zubożenie społeczeństwa oraz szkody górnicze. Ankietowani przedsiębiorcy podkreślali, że istotne znaczenie dla nich ma możliwość pozyskiwania bezzwrotnych środków zewnętrznych na dofinansowanie swoich projektów rozwojowych, przy czym blisko 60% ankietowanych nie korzystało jeszcze z żadnej formy pomocy finansowej.

Wykres 1. Obszary działalności przedsiębiorstwa, w których potrzebna jest pomoc zewnętrzna

Źródło: Badanie klimatu przedsiębiorczości w Bytomiu, Wydział Strategii i Funduszy Europejskich, Urząd Miejski w Bytomiu, lipiec 2013 r., str. 7

Znacząca grupa przedsiębiorców (70% badanych), uważa, że kondycja gospodarcza Bytomia w ostatnich trzech latach w znacznym stopniu pogorszyła się. Pomimo przekonania o małej atrakcyjności miasta do prowadzenia własnej działalności gospodarczej pozytywnym aspektem jest fakt, że bytomskie przedsiębiorstwa nie planują w przyszłości przeniesienia swojej działalności poza miasto Bytom (78% ankietowanych). Najwięcej ankietowanych zaznaczało, że samorząd lokalny powinien w szczególności wyznaczać sobie za główny cel przyciąganie inwestorów z zewnątrz. Gmina powinna podejmować działania, których efektem będzie wypracowanie odpowiedniego wizerunku miasta jako optymalnej lokalizacji dla biznesu. Stąd też **konieczne jest przyciągniecie do miasta dużych przedsiębiorstw produkcyjnych generujących dużo miejsc pracy. Stąd konieczność rekultywacji terenów zanieczyszczonych i ich uzbrojenie celem podniesienia jakości oferty inwestycyjnej miasta.**

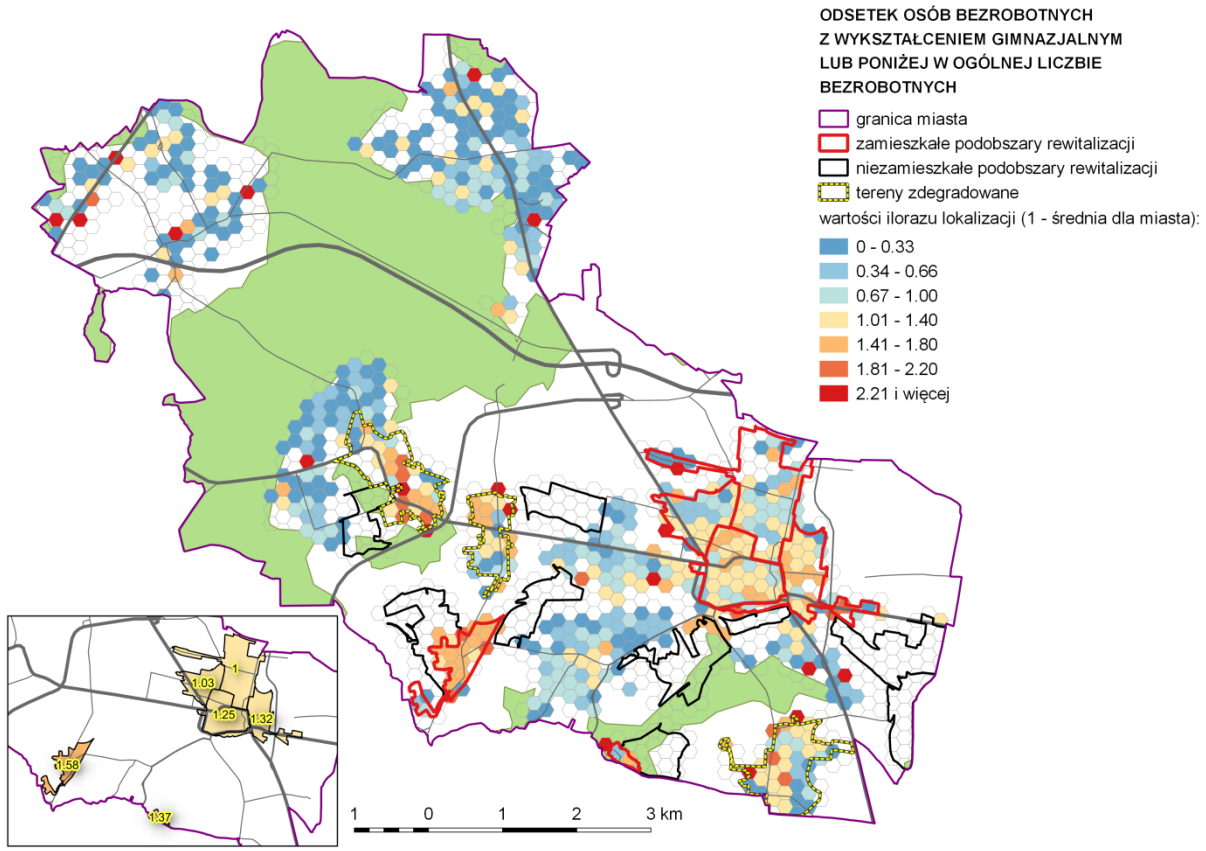
Działania gminy powinny zmierzać w kierunku poszukiwania rozwiązań, które umocniłyby przedsiębiorstwa lokalne, które mają znaczący wpływ nie tylko na rozwój miasta oraz kształtowanie jego wizerunku, ale także pośrednio na jakość życia mieszkańców.

Jednym z elementów wpływających na potencjał rozwoju gospodarczego jest odpowiednia liczba pracowników o kwalifikacjach odpowiadających lokalnemu rynkowi pracy, a także ich elastyczność w uzupełnianiu kompetencji zawodowych zgodnie z potrzebami pracodawców.

W poprzednim podrozdziale, charakteryzując aspekty bezrobocia, opisano problem wysokiego na obszarze rewitalizacji udziału wśród bezrobotnych osób o wykształceniu co najwyżej gimnazjalnym. Zauważono także niechęć bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji do nabywania kwalifikacji, które mogłyby zwiększyć ich szansę na znalezienie pracy.

Udział osób bezrobotnych o wykształceniu poniżej średniego jest wskaźnikiem używanym w sferze gospodarczej dla zdiagnozowania możliwości rozwoju przedsiębiorstw w oparciu o lokalne zasoby pracowników. **Wysoki wskaźnik jest czynnikiem niekorzystnym, zniechęca przedsiębiorców do prowadzenia działalności, a w konsekwencji nie sprzyja tworzeniu nowych miejsc pracy i hamuje możliwość rozwoju gospodarczego.** Dla zilustrowania tego aspektu poniżej powtórzono mapę wskaźnika udziału osób bezrobotnych z niskim wykształceniem – w wersji ilorazowej. Wynika z niej, że jedynie podobszary Śródmieście Północ i Zachód charakteryzują się wskaźnikiem odpowiadającym średniej miasta (a więc i tak stosunkowo niskim). We wszystkich pozostałych podobszarach wskaźnik jest od 25% do 58% wyższy.

Mapa 31. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w ogóle bezrobotnych

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

2.4.2. Sfera techniczna: Zły stan i standard budynków komunalnych

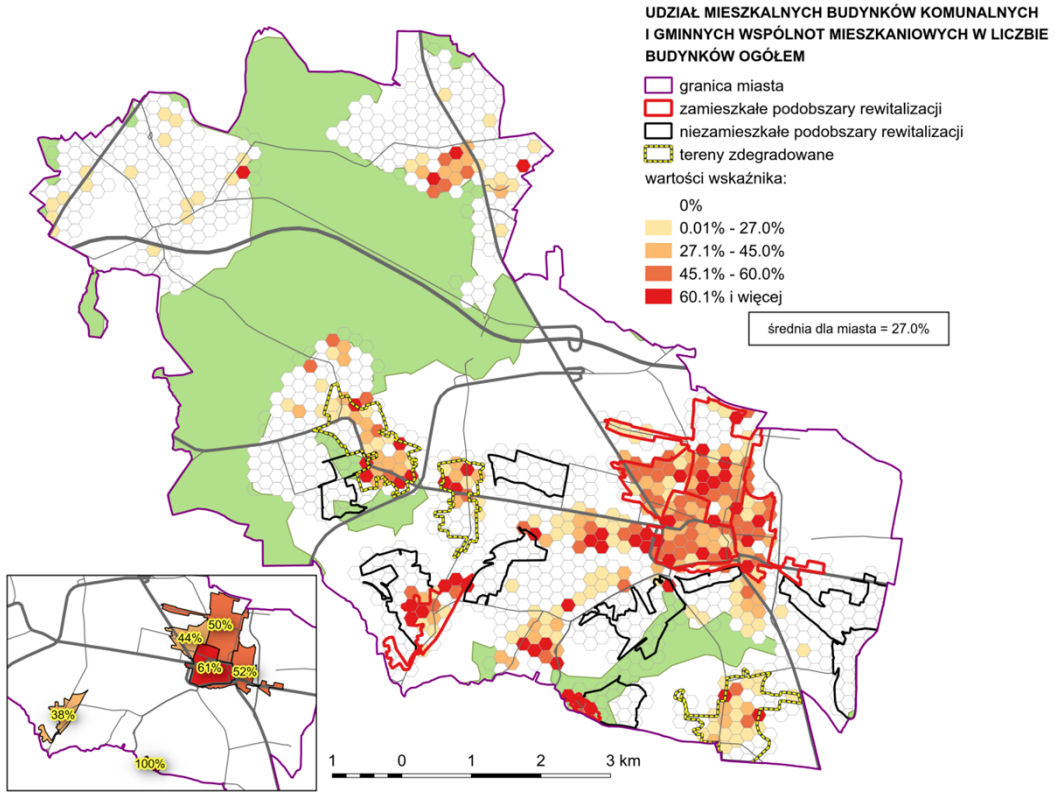
Na komunalną własność mieszkaniową składa się 13 888 lokali, w których mieszka 25 500 osób – 17% populacji miasta. Lokale te są usytuowane w budynkach należących do gminy (6 267 mieszkań) i w budynkach, w których gmina posiada udziały (7 621 mieszkań)[31]. W porównaniu z innymi miastami w Polsce liczba mieszkań komunalnych w relacji do wszystkich mieszkań jest wysoka.

Udział budynków należących do gminy i budynków wspólnot mieszkaniowych, w których gmina posiada mieszkania, w ogólnej liczbie budynków w mieście wynosi średnio aż 27%. Natomiast na obszarze rewitalizacji wskaźnik ten jest znacznie większy. Z mapy wynika, że **w Centrum od 44% do ponad 60% wszystkich budynków mieszkalnych stanowią budynki gminne lub wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy.**

Przytoczone dane wskazują na znaczną koncentrację budynków komunalnych w obszarze rewitalizacji. Mapa 36 potwierdza, że poza obszarem własność komunalna występuje w znacznie mniejszym stopniu. Co więcej, budynki poza obszarem rewitalizacji to w większości budynki wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy, natomiast **na obszarze rewitalizacji obserwujemy koncentrację budynków należących do gminy** (takich budynków znajduje się 485 na obszarze rewitalizacji). **W podobszarze Bobrek i Kolonia Zgorzelec niemal wszystkie mieszkania, jakimi dysponuje gmina, znajdują się w budynkach należących do gminy.**

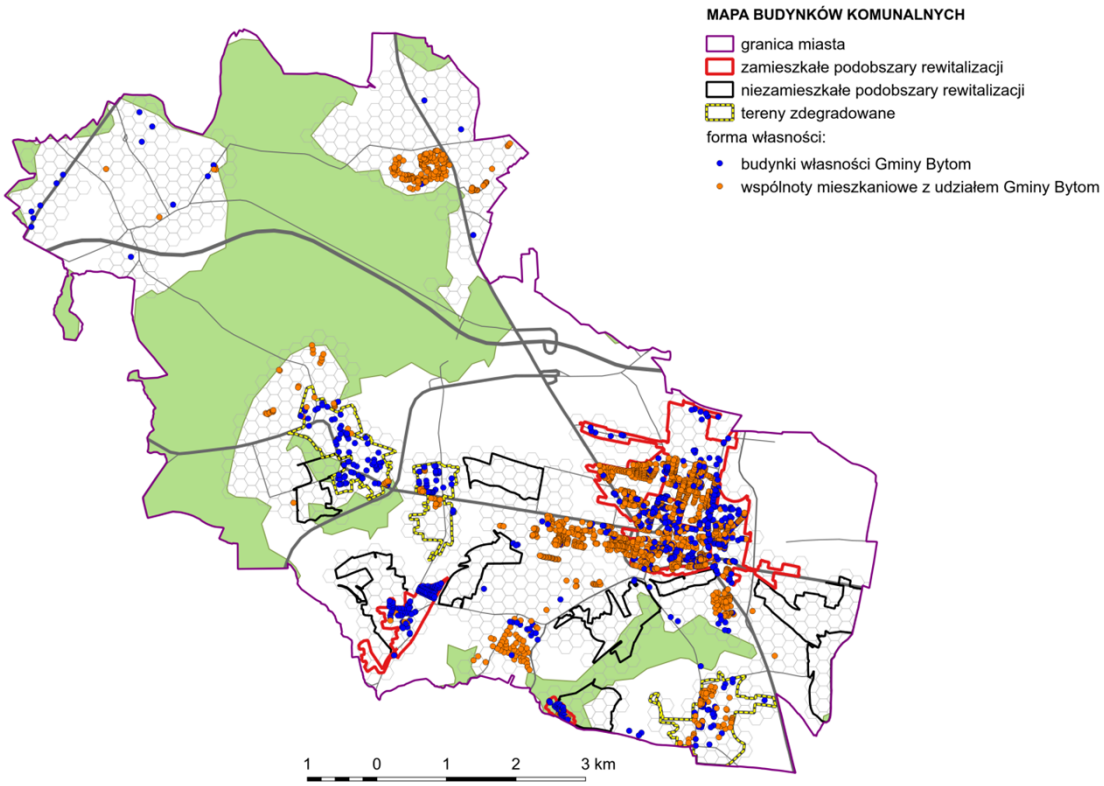
[31] W niniejszym opracowaniu określenie „budynki należące do gminy" obejmuje: budynki 100% własności gminy, własność Skarbu Państwa oraz własność osób prywatnych w przymusowym zarządzie. Dwie ostatnie grupy stanowią margines w porównaniu z budynkami 100% gminy. W praktyce gmina zarządza i dysponuje nimi tak samo, jak budynkami własnymi.

Mapa 32. Udział budynków należących do gminy i budynków wspólnot mieszkaniowych

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Mapa 33. Budynki gminne i budynki wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Mapa 34. Budynki gminne i budynki wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy - centrum

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

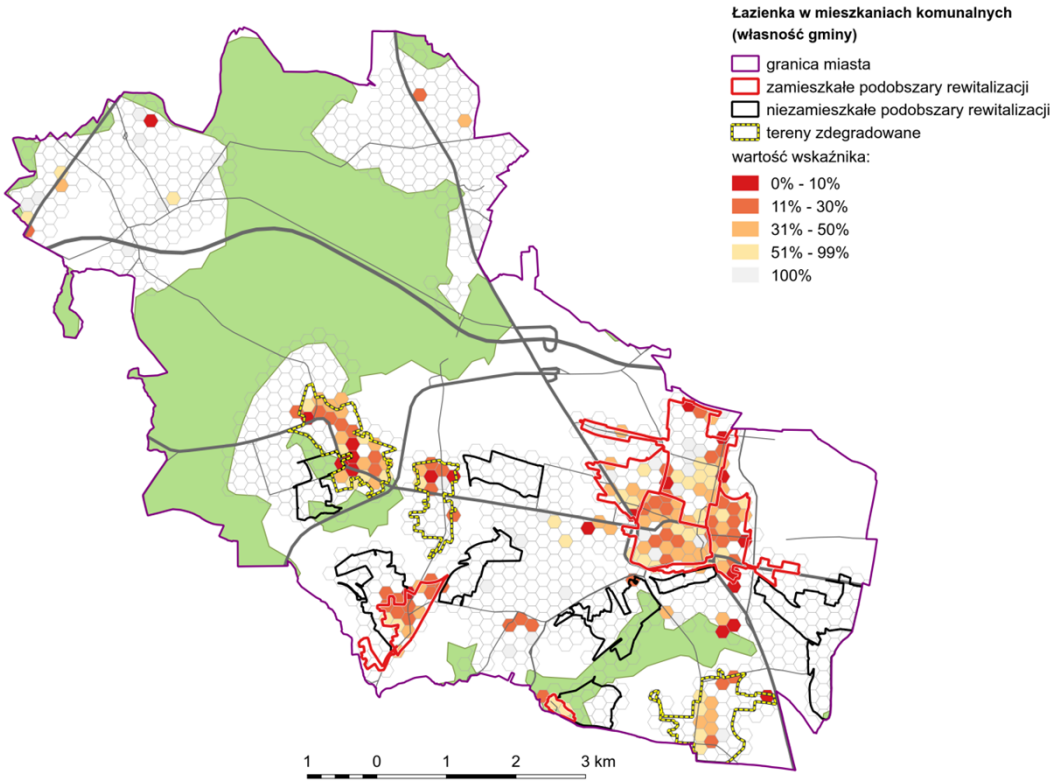
Opisane proporcje wskazują na specyficzny charakter obszaru rewitalizacji. Konsekwencje tak dużego udziału budynków komunalnych (należących do gminy i wspólnotowych) w przestrzeni obszaru rewitalizacji są wielorakie. Są to w dużej mierze **budynki stare, niedoinwestowane, często niespełniające współczesnych standardów wyposażenia w media, co negatywnie wpływa na obszar rewitalizacji.** Zaniechanie remontów budynków wchodzących w mieszkaniowy zasób Gminy Bytom przez ostatnie lata należy wyjaśnić brakiem środków w budżecie, to z kolei wiąże się nieodzownie z brakiem uiszczania opłat czynszowych przez najemców, dzierżawców i użytkowników przedmiotowych lokali. Problem ten posiada podłoże w bezrobociu – likwidacji miejsc pracy m.in. kopalń i zubożeniu społeczeństwa (z 11 niegdyś działających kopalń i 2 hut w Bytomiu obecnie funkcjonuje tylko 1 kopalnia). Z drugiej strony przewaga własności gminnej jest szansą, ponieważ publiczny właściciel i zarządca ma decydujący wpływ na kształtowanie przestrzeni poprzez spójne działania remontowe dotyczące większych ciągów zabudowy. Ma także możliwości pozyskiwania środków na poprawę stanu zasobu, jakich nie mają prywatni właściciele.

Budynki należące do gminy w większości mają ponad sto lat. W Kolonii Zgorzelec wszystkie pochodzą sprzed 1914 r., a w podobszarze Bobrek jedynie kilka budynków powstało po I wojnie światowej.

Z analizy przeprowadzonej przez Zespół badający na potrzeby Programu Rewitalizacji aspekty ekonomii społecznej[32] wynika, że średni wiek budynków mieszkalnych na obszarze rewitalizacji wynosi w Śródmieściu 109 lat, w Śródmieściu Zachód 84 lata, w Śródmieściu Północ 88 lat, w Rozbarku 97 lat, w podobszarze Bobrek 95 lat, w Kolonii Zgorzelec 109 lat.

Wiek budynków gminnych w podobszarach centralnych przedstawia mapa 37[33]. Kolorem ciemnoczerwonym oznaczono budynki sprzed 1914 r., pomarańczowym – z okresu międzywojennego. Jedynie kilka budynków powstało po 1945 r. (kolor niebieski) i po 1970 r. (kolor zielony).

Mapa 35. Łazienki w mieszkaniach komunalnych – budynki gminne

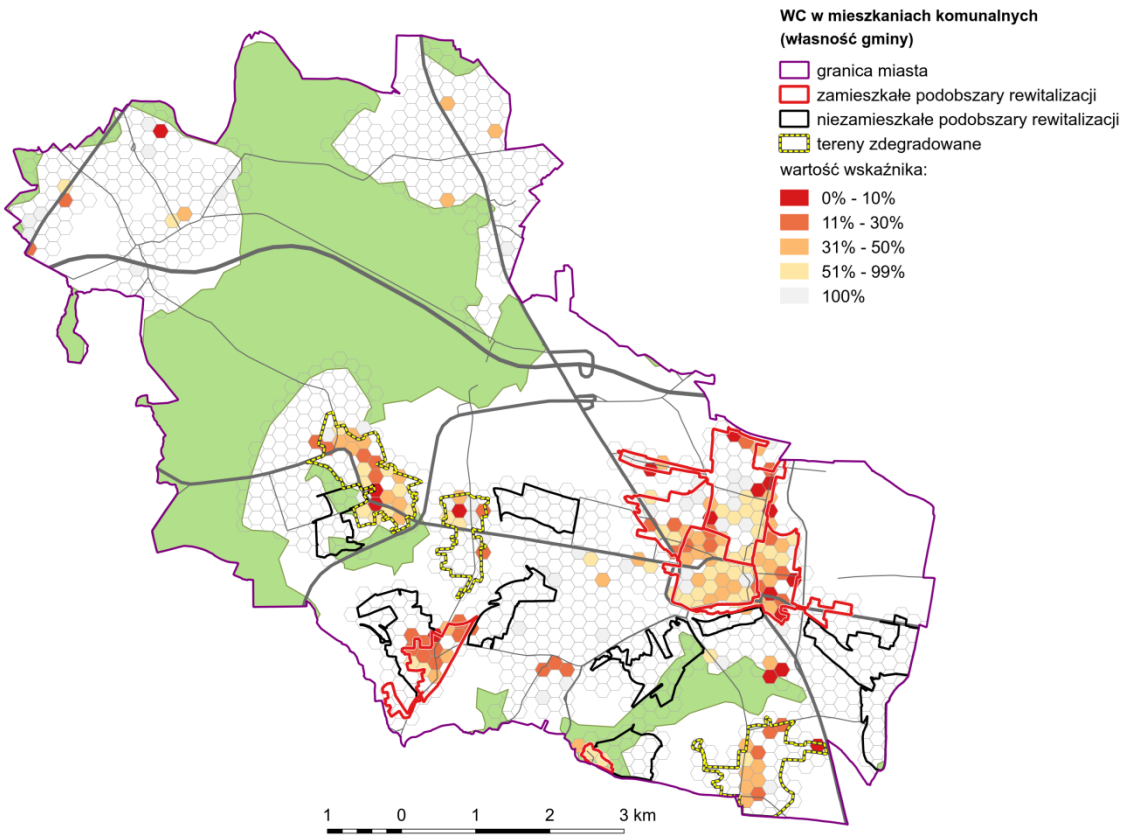
Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

[32] W skład Zespołu weszli przedstawiciele Centrum Integracji Społecznej, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Powiatowego Urzędu Pracy, Bytomskiego Centrum Wsparcia i Bytomskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.

[33] Analiza roku budowy dotyczy budynków należących do gminy. Dane budynków wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy nie są pełne. Można jednak stwierdzić, że budynki wspólnot mieszkaniowych powstały w późniejszym okresie, niż budynki należące do gminy.

Analogiczną sytuację obserwujemy **pod względem wyposażenia w WC, w które wyposażonych jest 87% mieszkań gminy w budynkach wspólnot, ale tylko połowa mieszkań w budynkach gminy**. Mapa ilustruje zróżnicowanie terytorialne pod tym względem. Ciemniejsze pola odpowiadają sytuacji, w której nawet tylko co dziesiąte mieszkanie posiada WC.

Mapa 36. WC w mieszkaniach komunalnych – budynki gminne

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Budynki komunalne nie posiadają instalacji centralnej ciepłej wody (jedynie 161 lokali na ponad 13 tys. posiada ciepłą wodę). W tym wypadku nie ma różnicy między budynkami wspólnot mieszkaniowych a budynkami gminy.

Budynki gminne w przeważającej większości posiadają ogrzewanie o niskiej sprawności energetycznej. Aż 95,5% budynków komunalnych posiada ogrzewanie piecowe węglowe. W podobszarach centralnych (tj. w podobszarze 10, 11, 12, 13) aż w 99% budynków komunalnych dominuje ogrzewanie węglowe (piece kaflowe opalane węglem kamiennym). W podobszarze rewitalizacji nr 8 tj. Bobrek, aż 98% budynków posiada nieefektywne źródło energii cieplnej. W odniesieniu do podobszaru nr 19 Kolonia Zgorzelec na 24 budynki własności Gminy Bytom tylko 4 posiadają efektywne źródła ogrzewania (wspólny kocioł gazowy umieszczony w piwnicy) tj. 16%.

Wyposażenie budynków komunalnych w instalację gazową stanowi niejako bezpośrednie nawiązanie do wcześniej wymienionych nieefektywnych źródeł ogrzewania. **Aż 55% wszystkich budynków gminnych nie posiada instalacji gazowej. Szczególnie widoczne to jest w podobszarze 8 (Bobrek), w których 100% budynków gminnych nie posiada instalacji gazowej i wykorzystuje do ogrzewania piece kaflowe zasilane węglem kamiennym.** Podobne problemy można zaobserwować w podobszarze 19 (Kolonia Zgorzelec), na 24 budynki będące własnością gminy Bytom, 84% nie posiada instalacji gazowej wykorzystując przy tym do ogrzewania niskosprawnościowe źródła ogrzewania. **W podobszarach centralnych (podobszary 10, 11, 12, 13) 21% budynków nie posiada instalacji gazowej.**

Gazyfikacja ww. podobszarów spowoduje znaczne ograniczenie niskiej emisji, podniesie standard zabudowy jednocześnie zwiększając atrakcyjność dzielnicy.

Stan techniczny budynków należących do gminy określany jest w Bytomiu w skali pięciostopniowej jako:

- bardzo dobry (5 budynków),
- dobry (12 budynków),
- zadowalający (526 budynków),
- zły (92 budynki),
- bardzo zły (43 budynki)[34].

Tabela 21. Kryteria oceny i klasyfikacji technicznej stanu zużycia technicznego elementów budynku

Klasyfikacja stanu technicznego	Procentowe zużycie elementów	Kryterium oceny
bardzo dobry	do 15%	Elementy budynku utrzymane są w stanie bardzo dobrym. Nie wykazują zużycia technicznego.
dobry	16-30%	Elementy budynku utrzymane są w stanie dobrym. Wykazują jedynie niewielkie zużycie techniczne.
zadowalający	31-50%	Elementy budynku utrzymane są w należytym stanie technicznym. Celowa jest bieżąca konserwacja.
zły	51-70%	W elementach budynku występują znaczne uszkodzenia lub ubytki. Wymagana naprawa główna.
bardzo zły	powyżej 70%	Budynek wykazuje poważne uszkodzenia elementów konstrukcyjnych stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. Budynek wyłączony z użytkowania.

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Zwraca uwagę znikoma liczba budynków w stanie dobrym i bardzo dobrym. Stan większości budynków określono jako zadowalający. Tak duża liczebność tej kategorii skłania do wniosku, że zawiera ona bardzo dużą grupę budynków, o zróżnicowanych potrzebach remontowych. Brakuje w mieście bardziej precyzyjnego określenia stanu budynków. W tej sytuacji umieszczenie budynku w grupie „zły" lub „bardzo zły" należy traktować jako wyraz stanu zdecydowanie wymagającego pilnych działań.
W złym lub bardzo złym stanie technicznym znajduje się co piąty budynek należący do gminy. W Kolonii Zgorzelec ponad 60% budynków należy do tej grupy. Są to budynki wyłączone z użytkowania.

Ilustracja 2. Kolonia Zgorzelec 10, 11

Źródło: Bytomskie Mieszkania

[34] Analiza stanu technicznego dotyczy tylko budynków należących do gminy, ponieważ dane budynków wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy nie są pełne. Można jednak stwierdzić, że stan budynków wspólnot mieszkaniowych jest lepszy niż budynków należących do gminy.

Ilustracja 3. Kolonia Zgorzelec 12, 16

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 4. Kolonia Zgorzelec 31, 32

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 5. Kolonia Zgorzelec 26, 33

Źródło: Bytomskie Mieszkania

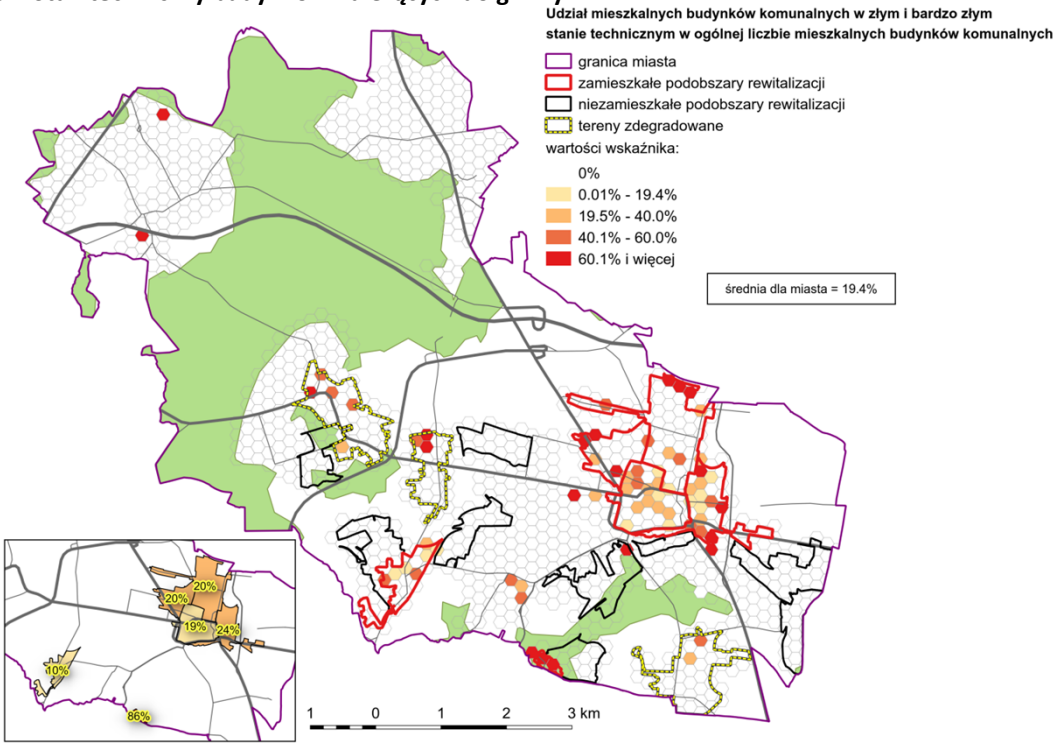
Ilustracja 6. Kolonia Zgorzelec 34, 37

Źródło: Bytomskie Mieszkania

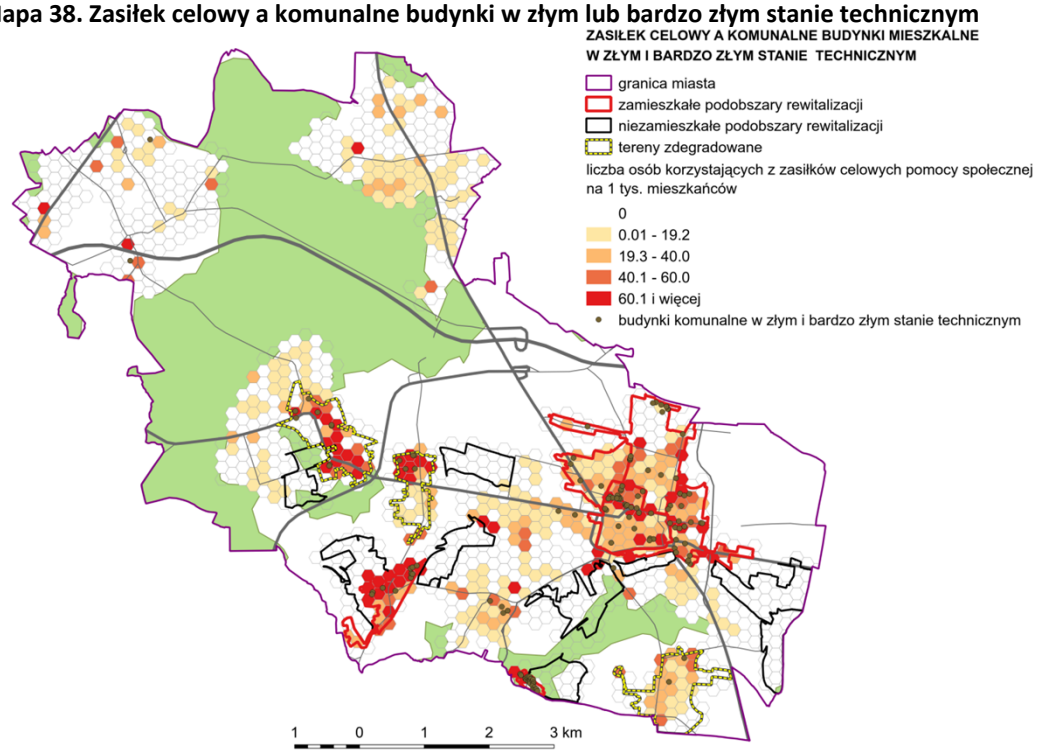
Natomiast w podobszarach centralnych obserwujemy liczne enklawy, gdzie w złym lub bardzo złym stanie technicznym jest co najmniej 40% budynków. Wszędzie tam, gdzie na mapie widoczne są ciemne odcienie koloru czerwonego, degradacja substancji komunalnej przybrała rozmiary ekstremalne i wymagana jest nadzwyczajna interwencja.

Mapa 37. Stan techniczny budynków należących do gminy

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Mapa 38. Zasiłek celowy a komunalne budynki w złym lub bardzo złym stanie technicznym

Zródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

W budynkach o złym i bardzo złym stanie technicznym mieszkają w dużej mierze osoby w trudnej sytuacji materialnej. Korelacje między stanem budynku, a zasiłkami pobieranymi przez lokatorów z MOPR przedstawia mapa 41.

Budynki komunalne na obszarze rewitalizacji stanowią dużą część wszystkich budynków mieszkalnych funkcjonujących w obszarze. Jako zły należy określić stan zachowania większości czynszowej zabudowy z przełomu XIX i XX w. Budynki są silnie zniszczone (długotrwały brak remontów, wpływy szkód górniczych na zaniedbania w postaci odpadających tynków, balkonów i wykuszy) i słabo wyposażone (ogrzewanie piecowe, częsty brak łazienek i ubikacji w mieszkaniach). W najgorszym stanie są budynki oficynowe – one też mają najniższy standard. Standard wyposażenia stanowi też główny problem w wypadku budynków kolonii robotniczych. Obecnie spełniają one jedynie warunki lokali socjalnych.

Ilustracja 7. Ul. Piekarska 27, 43

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 8. Ul. Żeromskiego 32, 34-36

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 9. Ul. Piłsudskiego 15

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 10. Ul. Piłsudskiego 34, 38

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 11. Ul. Konstytucji 31a, ul. Piecucha 10

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Kumulacja tak wielu wiekowych budynków w złym stanie na niewielkiej przestrzeni jest sytuacją wyjątkową. Taki stan mieszkalnictwa utrwala występujące tam problemy społeczne. Środki finansowe niezbędne na poprawę jakości zasobu przekraczają nie tylko możliwości gminy, ale także krajowych środków pomocowych. **Program rewitalizacji jest w tym kontekście ważnym narzędziem poprawy stanu zasobu komunalnego. Należy podkreślić, że bez radykalnej poprawy jakości środowiska mieszkaniowego inne działania rewitalizacyjne nie przyniosą oczekiwanych efektów.**

2.4.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna: Przestrzeń publiczna i aspekty funkcjonalne

Aspekt przestrzenny jest atutem dużej części obszaru rewitalizacji z powodu unikalnej architektury i zachowanych założeń urbanistycznych, co zostanie przedstawione w dalszej części diagnozy. Jednak zły stan techniczny wielu obiektów i zaniedbana przestrzeń wspólna powodują, że aspekt negatywny przeważa w wielu fragmentach obszaru rewitalizacji.

Przestrzeń publiczną w obszarze rewitalizacji stanowią przede wszystkim: ulice, place, parki i skwery, a potencjalną przestrzeń półpubliczną – przede wszystkim wnętrza kwartałów. Jakość przestrzeni publicznej oraz sposób jej zagospodarowania wpływa w decydującym stopniu na postrzeganie rewitalizowanego obszaru i miasta. **Stan przestrzeni publicznych na obszarach rewitalizacji w Bytomiu uległ głębokiej degradacji**. Zachowanie wartości kulturowo-przyrodniczych i ożywianie przestrzeni tych obszarów wymaga podjęcia kompleksowych, zakrojonych na szeroką skalę działań konserwacyjnych i modernizacyjnych przy konieczności racjonalnego gospodarowania przestrzenią w warunkach ograniczania liczby mieszkańców.

Specyfiką obszarów rewitalizacji jest nasycenie przestrzeni zabytkami oraz regres funkcji w kluczowych przestrzeniach publicznych.

Stan techniczny elewacji budynków, oceniany na podstawie okresowych rocznych obowiązkowych przeglądów ogólnobudowlanych budynków komunalnych, należących do gminy określany jest w skali czterostopniowej jako:

- **bardzo dobry** - 0,9% wszystkich budynków gminnych,
- **zadowalający** - 18,9% wszystkich budynków gminnych,
- **średni** - 67,0% wszystkich budynków gminnych,
- **zły** - 13,2% wszystkich budynków gminnych[35].

Tabela 22. Kryteria oceny i klasyfikacji technicznej stanu zużycia technicznego elewacji budynku

Klasyfikacja stanu technicznego	Procentowe zużycie elementów	Kryterium oceny
bardzo dobry	do 15%	Elewacje utrzymane są w stanie bardzo dobrym. Nie wykazują zużycia technicznego.
zadowalający	16-30%	Elementy elewacji utrzymane są w stanie dobrym. Cegły i tynki z niewielkimi widocznymi pęknięciami i miejscowym zmurszeniem do 15% powierzchni.
średni	31-50%	Elementy budynku utrzymane są w należytym stanie wymagającym interwencji. Zmurszenie i renowacja elementów elewacji w granicach do 35%. Celowa jest bieżąca konserwacja.
zły	51-70%	W elementach budynku występują znaczne uszkodzenia lub ubytki. Tynki skruszałe na powierzchni ponad 35%, elementy architektoniczne elewacji poważnie zniszczone. Wymagana jest naprawa główna.

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Elewacje budynków ocenionych w czterostopniowej skali jako stan średni wymagają daleko posuniętych prac konserwatorskich zarówno w obszarze odtworzenia częstokroć zabytkowych detali architektonicznych, ale także w zakresie estetyki.

Wysokiej klasy architektonicznej kamienice, poddane renowacji, współtworzą przestrzeń ze zdewastowanymi i nieużytkowanymi obiektami. Obecnie w Bytomiu 55 budynków jest wyłączonych z użytkowania. Są to najczęściej budynki w bardzo złym stanie technicznym.

Występują ubytki w pierzejach ulic, a jakość bezpośredniego otoczenia – przestrzeni półpublicznych i podwórek – jest niska. Przestrzenie półpubliczne i podwórka są w znacznej mierze niezagospodarowane, co powoduje, że mieszkańcy organizują ją samodzielnie, tworząc prowizoryczne, własne „meble miejskie" lub sadząc krzewy i kwiaty bezpośrednio pod oknami w strefie wejściowej do obiektu. Spędzanie wolnego czasu przed budynkiem razem z rodziną i sąsiadami jest ważnym elementem krajobrazu wielu śląskim miast - również Bytomia.

Często w przestrzeniach półpublicznych i podwórkach wolnostojące garaże lub śmietniki i wypadająca z nich zawartość znajdują się w centralnym punkcie podwórka. Zdecydowana większość podwórek na terenach rewitalizacji to brzydkie, brudne, zaniedbane place, bez jakiejkolwiek infrastruktury rekreacyjnej, urządzeń placów zabaw i oświetlenia. Stan placów zabaw zagraża niejednokrotnie zdrowiu i bezpieczeństwu użytkowników, natomiast ciemne i zaniedbane podwórka są miejscem sprzyjającym pogłębianiu istniejących patologii, często prowadzących do przestępstw (napadów, rozbojów, bijatyk, itp.).

Zdiagnozowanym zjawiskiem o charakterze funkcjonalno-przestrzennym jest nieodpowiadający potrzebom mieszkańców standard terenów rekreacyjnych i placów zabaw. Bardzo brakuje głębszego przyjrzenia się specyficznym potrzebom różnych grup wiekowych i osób o różnym stanie sprawności.

[35] Analiza stanu technicznego dotyczy tylko budynków należących do gminy, ponieważ dane budynków wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy nie są pełne. Można jednak stwierdzić, że stan budynków wspólnot mieszkaniowych jest lepszy niż budynków należących do gminy.

Ilustracja 12. Ul. Katowicka 11-13, ul. Siemianowicka 16

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 13. Przestrzeń miejska: Plac Drzymały, Kolonia Zgorzelec 10, 11, 12, 13

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 14. Przestrzeń miejska: ul. Stalowa, ul. Stalowa – ul. Pasteura – ul. Piecucha

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 15. Przestrzeń miejska: ul. Piecucha – ul. Pasteura, Piłsudskiego 50

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 16. Przestrzeń miejska: Piekarska 39, Piłsudskiego 34-36

Źródło: Bytomskie Mieszkania

Ilustracja 17. Przestrzeń miejska: ul. Jaronia – ul. Musialika, Plac Świętej Barbary – ul. Kochanowskiego

Źródło: Miejski Zarząd Zieleni i Gospodarki Komunalnej

Ilustracja 18. Przestrzeń miejska: ul. Królowej Jadwigi – ul. Reymonta, ul. Sienna

Źródło: Miejski Zarząd Zieleni i Gospodarki Komunalnej

Ilustracja 19. Przestrzeń miejska: ul. Musialika 3

Źródło: Miejski Zarząd Zieleni i Gospodarki Komunalnej

Place zabaw i miejsca rekreacji są wyeksploatowane, brakuje wybrukowanych dojść do klatek schodowych. Na Rozbarku znajdują się jeszcze pomieszczenia gospodarcze, pełniące niegdyś funkcje powiązane z hodowlą zwierząt czy gromadzeniem zapasów żywności dla poszczególnych domostw. Dzisiaj są one przekształcane przez mieszkańców (np. na garaże, warsztaty samochodowe) lub niszczeją.

Place zabaw i podwórka kształtują wizerunek miasta w oczach mieszkańców i przyjezdnych, wpływają na jakość życia mieszkańców, a równocześnie umożliwiają bezpieczny i atrakcyjny sposób spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży, ucząc odpowiedzialności za najbliższe otoczenie, pomagając nawiązywać przyjaźnie, uczyć współpracy i „zdrowej" rywalizacji. Zadbane i dozorowane podwórka i place zabaw ograniczają kontakt dzieci i młodzieży z środowiskami patologicznymi, a dla starszych są miejscem bezpiecznego odpoczynku na świeżym powietrzu.

Fakt ten potwierdzają wyniki „Badania opinii mieszkańców miasta Bytom dotyczącej oceny stanu miasta, warunków życia oraz oczekiwań wobec władz miejskich" z 2013 r., przeprowadzonego przez Marketing Research World z siedzibą w Gliwicach. W części „Moja dzielnica" pytano m.in. o skomunikowanie, czystość, stan budynków, ofertę sklepów, stan chodników, bezpieczeństwo, miejsca rekreacji i spędzania czasu na świeżym powietrzu, place zabaw. **Najwięcej negatywnych opinii mieszkańców dotyczyło placów zabaw. Najsłabszy wynik w tym zakresie uzyskały dzielnice Rozbark, Bobrek, Śródmieście. Nieco wyższe oceny dotyczyły miejsc do rekreacji i aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu. Najsłabiej wypadła tu dzielnica Bobrek.**

W podobszarze Śródmieście i Rozbark zabudowa w znacznej części tworzy zamknięte kwartały, zakomponowane przez budynki nawiązujące do siebie wysokością kondygnacji i podziałem okiennym. Tworzą one w wielu miejscach ład przestrzenny i atrakcyjne pierzeje ulic, pomimo niskiego lub złego stanu technicznego zabudowy mieszkaniowej. Dla obszaru rewitalizacji typowe są kontrasty. Piękne kamienice sąsiadują ze zdewastowanymi zabytkami i pozbawionymi opieki pustostanami. Podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych w podobszarze Śródmieście wiosną 2016 r. mieszkańcy zwracali uwagę na tę dwoistość, podkreślając wady w postaci chaosu przestrzennego i braku spójności estetycznej - wskazany szczególnie w okolicach Rynku. Mówili o witrynach sklepów, które wymagają uporządkowania, a także o banerach reklamowych o niskiej wartości estetycznej.

W Bytomiu wg stanu na 30 czerwca jest **695 sztuk pustostanów lokali użytkowych**, w tym w budynkach komunalnych będących w 100% własnością Gminy jest to 199 sztuk pustostanów, co stanowi 28,6% wszystkich pustostanów. Liczba pustostanów lokali użytkowych do zasiedlenia wynosi 272 sztuki, w tym w budynkach komunalnych będących własnością 100% Gminy wynosi 100 sztuk, co stanowi 36,7% wszystkich lokali użytkowych do zasiedlenia. Pozostała ilość pustostanów lokali użytkowych są to w przeważającej części pustostany zawieszone ze względu na stan techniczny. W przypadku budynków komunalnych jest to 99 sztuk lokali zawieszonych, co stanowi 49 % wszystkich pustostanów w budynkach komunalnych.

Podobne uwagi wnosili podczas konsultacji także mieszkańcy innych podobszarów. Dodatkowo uczestnicy spotkań narzekali na brak dbałości o zieleń; ich zdaniem często wystarczyłoby uporządkowanie zaniedbanych trawników i skwerów i przycięcie krzewów, aby znacznie poprawić estetykę przestrzeni. Mówiono także o niepospr zątanych ulicach, nieestetycznych śmietnikach czy zaniedbanych budynkach garażowych. Temat złego stanu technicznego budynków pojawił się niemal w każdym podobszarze, podobnie, jak kwestia licznych, stopniowo niszczejących pustostanów, często grożących katastrofą budowlaną.
Podobne uwagi formułowali mieszkańcy centrum podczas badania ankietowego przeprowadzonego w 2013 r. na potrzeby Programu Aktywności Lokalnej. Główne wnioski z ankiet odnoszące się do sfery przestrzennej to znaczny stopień zaniedbań w sprawach porządku i czystości oraz zaniedbana, niszczejąca infrastruktura mieszkaniowa (pustostany, zaniedbane kamienice i ich elewacje).

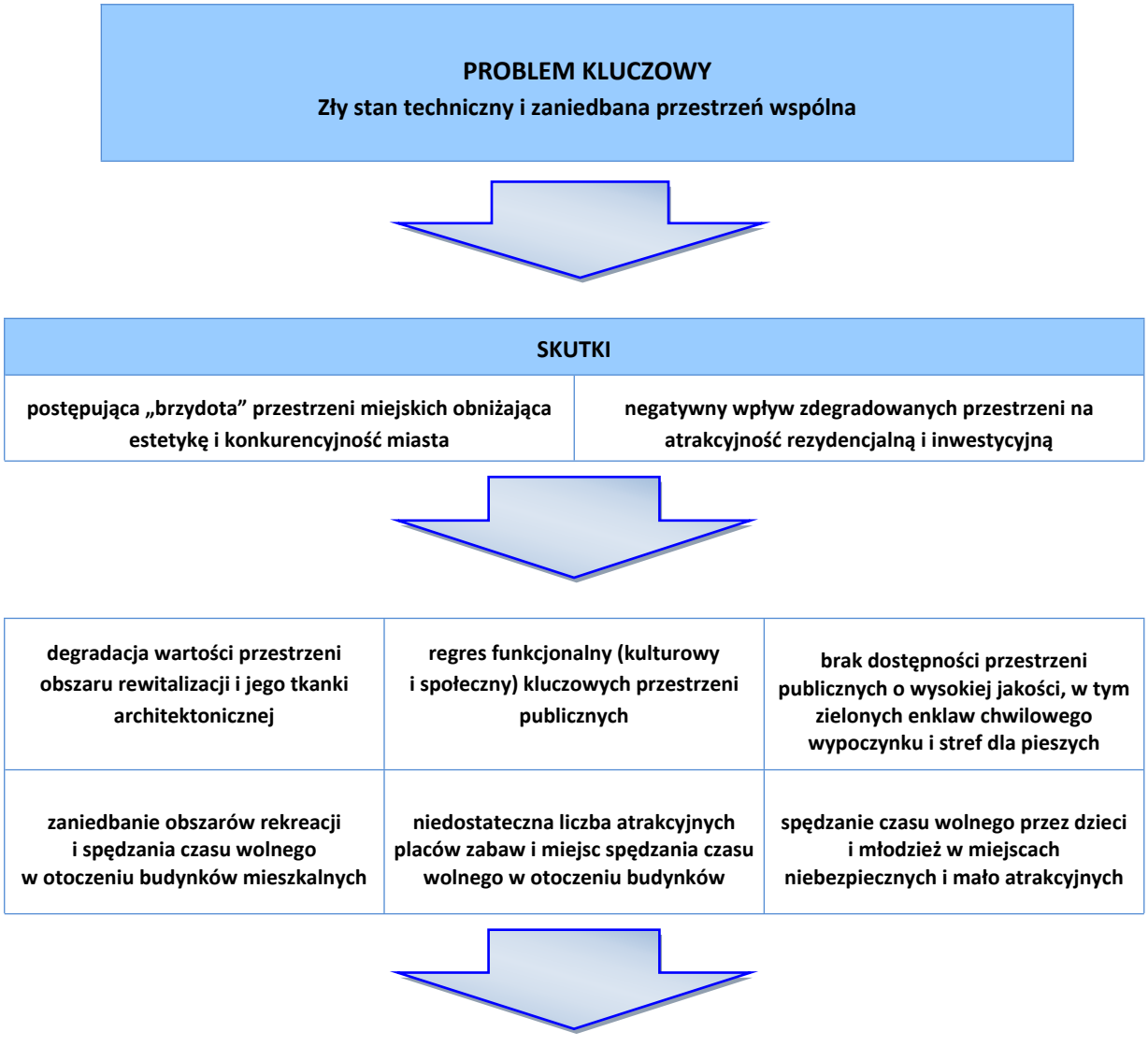
W tym samym badaniu ankietowym w odniesieniu do aspektów funkcjonalnych mieszkańcy podobszaru Śródmieście za najważniejsze braki uznali niedostatek w postaci placów zabaw i boisk, a także zbyt mało miejsc do wypoczynku. Z kolei podczas konsultacji społecznych wiosną 2016 r. mieszkańcy Śródmieścia Północ i Rozbarku sformułowali problem niewystarczającej komunikacji publicznej. Autobusy jeżdżą rzadko, przez co centrum miasta, mimo niewielkiej odległości, pozostaje niedostępne dla wielu osób. Również w innych podobszarach mówiono, że usprawnienia w tym względzie i modernizacja taboru są koniecznością, aby przekonać mieszkańców do rezygnacji z dojazdu samochodem. Bardzo często poruszano kwestię braku dróg rowerowych.

Diagnoza wykazała oczekiwanie urozmaicania przestrzeni, szczególnie wewnątrzkwartałowych względem głównych ulic i osi, które spełniałyby potrzeby różnych grup (młodzieży, dzieci, seniorów).

Miejskie przestrzenie powinny być określonymi przez architekturę ramami dla sieci powiązań wielu przejawów życia społecznego. Człowiek będąc twórcą krajobrazu powinien w istocie być także jego elementem. Miarą witalności przestrzeni miejskich jest więc człowiek, a odnowy krajobrazu miejskiego nie może ograniczać się jedynie do zabiegów konserwatorskich czy też estetyzacji przestrzeni ale ma ona prowadzić do wytworzenia się warunków dla indywidualnego i społecznego rozwoju oraz rzeczywistego trwałego ożywienia przestrzeni obszarów rewitalizacji.

Diagnoza potwierdziła także, iż **mieszkańcy zgłaszają postulat włączania ich w projektowanie własnego otoczenia, w szczególności przestrzeni publicznych**, których współużytkownikami staną się potem. W szczególności dotyczy to przestrzeni wewnątrz kwartałów, gdzie zasadą powinno być **otwieranie przejść i udostępnianie wnętrz kwartałów nie tylko ich mieszkańcom, ale szerszej grupie użytkowników miasta.**

Schemat 1. Przestrzeń publiczna

Źródło: Opracowanie własne

2.4.4. Sfera środowiskowa: Szkody górnicze, niska emisja i hałas

Eksploatacja górnicza wpłynęła w sposób dramatyczny na sytuację środowiskową miasta. Górnictwo węgla kamiennego oraz rud cynku i ołowiu tworzyło przez wiele wieków bazę rozwoju ekonomicznego miasta, generując jednak obok efektów pozytywnych także szereg zjawisk niepożądanych. Przed przekształceniami górnictwa, 83% całego obszaru miasta stanowiły obszary górnicze kopalń. Eksploatacja górnicza koncentrowała się pod gęstą zabudową Śródmieścia oraz pod dzielnicami Karb i Miechowice. Pod terenami dzielnic Szombierki, Bobrek, Łagiewniki i osiedlem Arki Bożka eksploatację górniczą zakończono pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku.

Przestrzeń objęta przewidywanymi szkodliwymi wpływami robót górniczych stanowi dużą cześć miasta i zlokalizowana jest w jego środkowej części, położonej w zasięgu obszarów górniczych[36] i terenów górniczych[37]. Obszary górnicze zajmują 23 km^2 (33,25% powierzchni miasta), natomiast tereny górnicze zajmują 32 km^2 (46,5% powierzchni miasta). Największą powierzchnię zajmuje teren górniczy Bytom – Centrum I, który obejmuje między innymi śródmiejskie podobszary rewitalizacji.

W latach 2014-2016 najwięcej uszkodzeń spowodowanych ruchem zakładu górniczego w budynkach komunalnych powstało poza obszarem rewitalizacji tj. w dzielnicy Karb i Miechowice, gdzie zrealizowano 71 ugód o naprawę szkody górniczej natomiast w Śródmieściu 21 ugód. Skalę ilościową występujących uszkodzeń w ww. latach obrazuje przedstawiona tabela 24.

Realizacja złożonych wniosków o naprawę szkód górniczych trwa od 1 roku do 3 lat.

Najczęściej występujące uszkodzenia budynków to: pęknięcia ścian, sufitów, nadproży, przewodów kominowych, wybrzuszenia ścian, posadzek, deformacja stolarki oraz w niektórych przypadkach wychylenie budynku.

Naprawa występujących uszkodzeń finansowana jest ze środków własnych przedsiębiorcy górniczego i polega m.in. na: przemurowaniu pęknięć ścian, przewodów kominowych, wymiany spękanych tynków, dopasowanie lub wymiana zdeformowanej stolarki, miejscowe wzmocnienie ścian piwnic i fundamentów oraz roboty malarskie.

W roku 2016 zrealizowano dwie ugody dotyczące ,,podnoszenia”/rektyfikacji budynku oraz zawarto dwie następne ugody na ww. roboty poza obszarem rewitalizacji.

Tabela 23. Ilościowy wykaz szkód górniczych 2014-2016

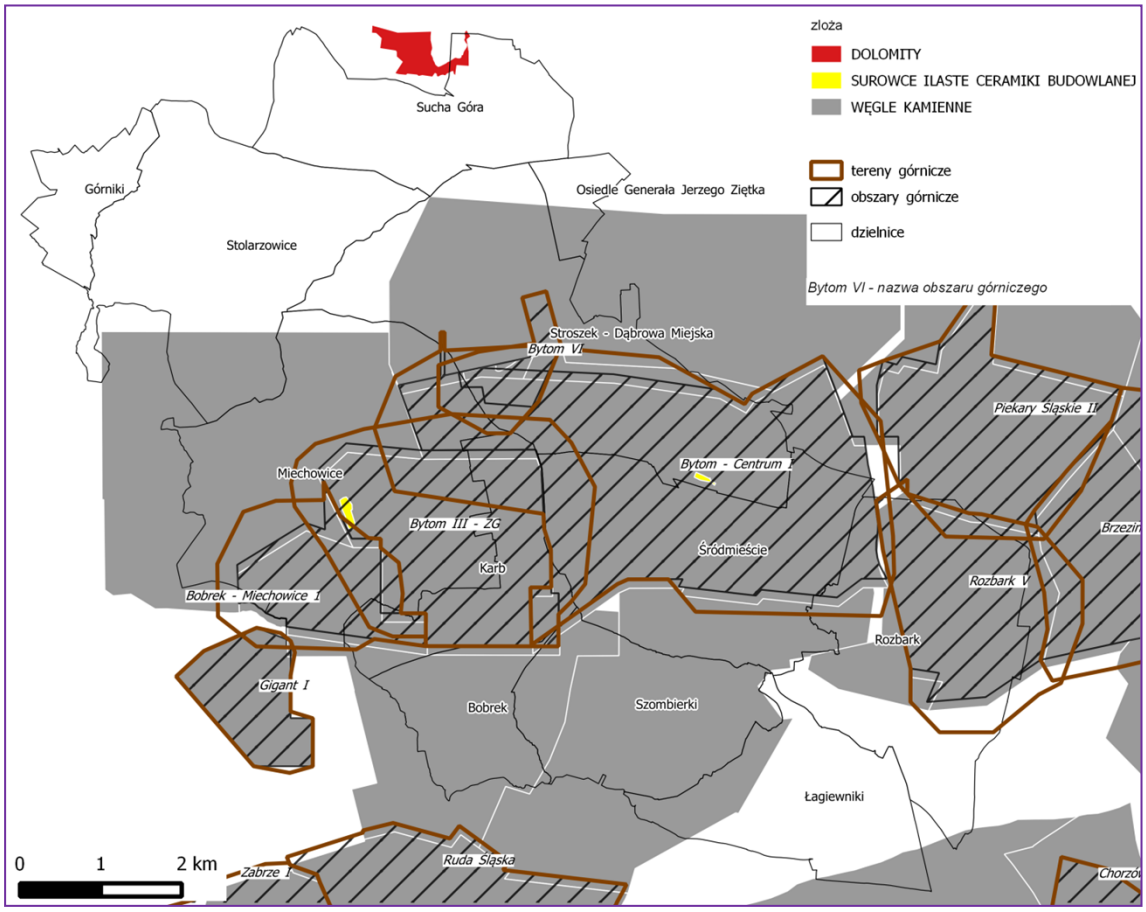
Wyszczególnienie	2014		2015		2016	
	Obszar rewitalizacji	Poza obszarem rewitalizacji	Obszar rewitalizacji	Poza obszarem rewitalizacji	Obszar rewitalizacji	Poza obszarem rewitalizacji
Wnioski o naprawę szkody górniczej	1	23	1	5	3	13
Zawarte ugody o naprawę szkody górniczej	4	11	0	15	4	8
Zrealizowane ugody z tytułu szkód górniczych	17	14	3	15	1	42

Źródło: Opracowanie własne

[36] **Obszarem górniczym** jest przestrzeń, w granicach której przedsiębiorca jest uprawniony do wydobywania kopaliny, podziemnego bez-zbiornikowego magazynowania substancji, podziemnego składowania odpadów, podziemnego składowania dwutlenku węgla oraz prowadzenia robót górniczych niezbędnych do wykonywania koncesji (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze, Dz. U. 2011 nr 163 poz. 981, z późn. zm.).

[37] **Terenem górniczym** jest przestrzeń objęta przewidywanymi szkodliwymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011 nr 163 poz. 981, z późn. zm.).

Mapa 39. Obszary eksploatacji górniczej na obszarze gminy Bytom

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Na powierzchni wystąpiły liczne skutki eksploatacji podziemnej w postaci obniżenia i deformacji terenu, występowania drgań gruntu wywołanych wstrząsami górniczymi, zaburzenia stosunków wodnych, które szkodliwie oddziałują na znajdujące się obiekty kubaturowe i liniowe. W obiektach drogowych pojawiły się uszkodzenia w postaci garbów, przełomów, zapadnięć, a w sieci wodno-kanalizacyjnej i gazowej rozerwania rur oraz wypadnięcia kielichów. W związku z tym, że działalność górnicza trwa nadal to przekształcenia powierzchni ziemi maja charakter postępujący i są bardzo istotnym problemem ochrony środowiska. Jak wynika z załączonej mapy, pokaźna część obszaru rewitalizacji znajduje się na terenach objętych powyższą charakterystyką. Budynki komunalne, które narażone są na wpływ szkód górniczych monitorowane są na bieżąco przez służby techniczne podmiotu odpowiedzialnego za zarządzanie mieszkaniowym zasobem gminy. Efektywność działań prowadzonych przez gminę Bytom sprowadza się do zawierania ugód dotyczących remontów lub odszkodowań z przedsiębiorcą górniczym będącym sprawcą szkody.

Mając na uwadze powyższe w obszarze rewitalizacji szkody górnicze występują w ograniczonym stopniu. Daje to niejako zielone światło do realizacji przedsięwzięć współfinansowanych ze środków zewnętrznych. Budowa obiektów na obszarach górniczych wymaga zazwyczaj dodatkowych rozwiązań konstrukcyjnych oraz właściwych metod w zakresie posadowienia fundamentów z uwagi na ewentualne osunięcia, przesunięcia lub tąpnięcia gruntu. Oznacza to, że podmiot prowadzący inwestycję budowlaną musi ponieść dodatkowe koszty zaprojektowania i wykonania zabezpieczenia przed tymi zjawiskami. Prawo do żądania zwrotu od zakładu górniczego uzasadnionych kosztów dodatkowego zabezpieczenia nieruchomości na obszarze górniczym wynika z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2014 r. poz. 613 ze zm.) Procedury zwrotu poniesionych kosztów różnią się między poszczególnymi zakładami górniczymi. W niektórych przypadkach kontakt między inwestorem i zakładem górniczym następuje przed rozpoczęciem inwestycji, co wiąże się z udzieleniem informacji przez zakład górniczy na temat warunków

górniczo-geologicznych terenu, na którym planowana jest inwestycja. Kooperacja ta w wielu przypadkach trwa przez kolejne fazy inwestycji, począwszy od planowania dodatkowego zabezpieczenia, poprzez nadzór nad prowadzonymi pracami, aż do ich zatwierdzenia, a podpisanie porozumienia (ugody) i wypłata środków jest często ostatnim krokiem dłuższego procesu. Niekiedy procedura zwrotu kosztów jest krótsza i sprowadza się do przedstawienia odpowiedniego wniosku wraz z dokumentacją na podstawie, której zakład górniczy przygotowuje ugodę.

W Bytomiu od kilku lat nie funkcjonuje już stacja pomiarowa śląskiego monitoringu powietrza, co utrudnia wykonywanie bieżących analiz sytuacji w mieście. Zgodnie z Ustawą Prawo Ochrony Środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 672) coroczne oceny stanu powietrza są dokonywane w strefach. Bytom znajduje się w strefie pn. aglomeracja górnośląska, jednej z 5 stref wydzielonych na terenie województwa śląskiego. W związku z tym dane publikowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska dotyczące tej strefy odnoszą się także do Bytomia. Bytom znajduje się wśród miast o dużej skali zagrożenia środowiska emisją zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych. Emisja zanieczyszczeń pyłowych w 2012 roku wyniosła 300 ton, z czego jedynie 16 ton zostało zatrzymanych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń. Emisja zanieczyszczeń gazowych składała się z emisji dwutlenku siarki (2 tys. ton), tlenku azotu (800 ton) i dwutlenku węgla (355 tys. ton). W urządzeniach do redukcji zatrzymanych zostało 400 ton zanieczyszczeń gazowych[38]. Źródłem zanieczyszczeń powietrza w obszarze Bytomia są przede wszystkim związki siarki, azotu, dwutlenek węgla oraz pyły, a ich obecność w powietrzu w różnym stopniu wpływa na klimat. Dużym rozmiarom emisji sprzyja koncentracja przemysłu i dużych skupisk ludzkich, a źródła zanieczyszczeń to głównie spalanie paliw kopalnych w elektrociepłowniach, przemyśle oraz środkach transportu. Bardzo dużą emisję zanieczyszczeń do atmosfery powoduje powszechne wykorzystanie węgla kamiennego jako podstawowego surowca opałowego.

Nie ma możliwości zbadania szczegółowych aspektów zanieczyszczenia w obszarze rewitalizacji. Należy przyjąć, że powyższa analiza dotycząca całego miasta charakteryzuje również obszar rewitalizacji. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy obszaru rewitalizacji podnosili problem zanieczyszczenia powietrza. Skarżyli się przede wszystkim na palenie materiałami nieprzeznaczonymi do tego celu w piecach w okresie wczesnej wiosny. Problem niskiej emisji wynika po części z ograniczonych możliwości finansowych mieszkańców, ale także z braku dostępu do miejscowej sieci ciepłowniczej lub efektywnych źródeł ogrzewania np. gazowego.

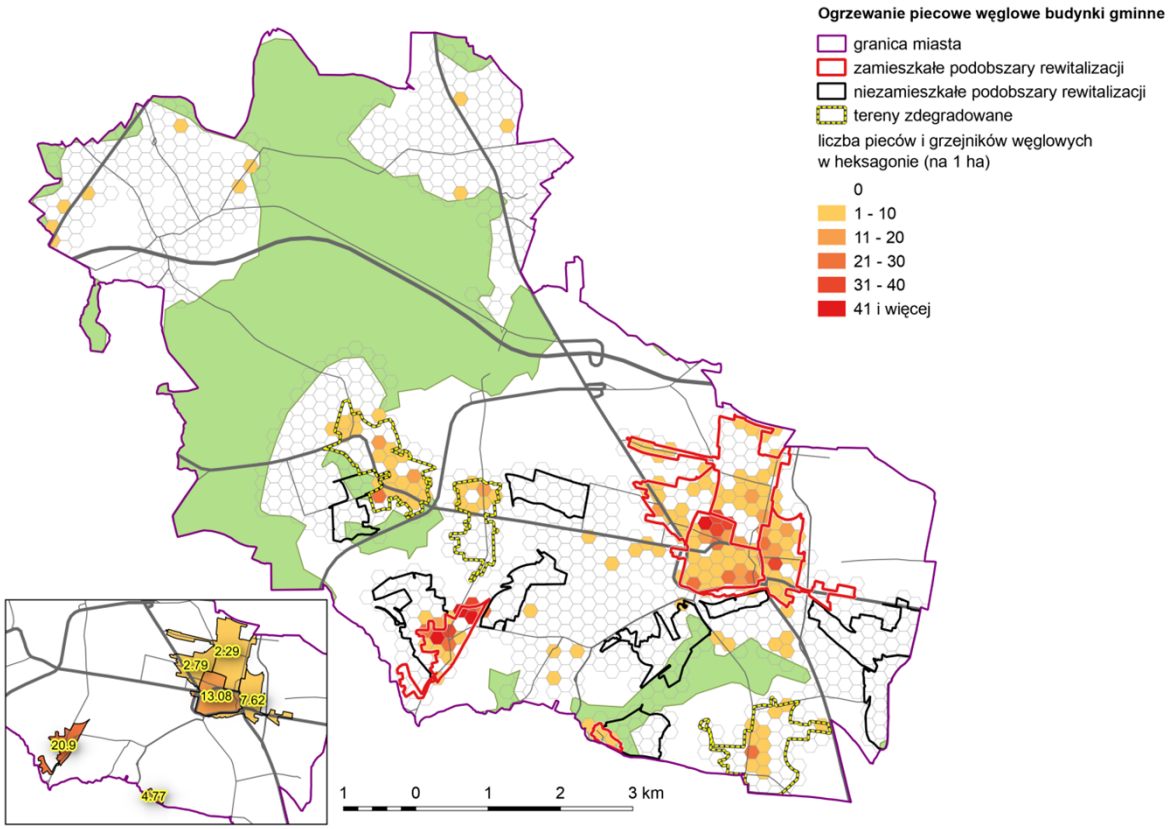
Zła sytuacja dotycząca wyposażenia lokali gminnych w budynkach komunalnych ma także odzwierciedlenie w nieefektywnych źródłach ogrzewania, które są jednym z głównych emiterów niskiej emisji. Należy zaznaczyć, że niska emisja jest wynikiem nieświadomości człowieka i źle pojmowanej oszczędności. Zazwyczaj do ogrzewania stosuje się niskiej, a nawet złej, jakości paliwo, które bardzo często mieszane są z odpadami powstającymi w gospodarstwach domowych. W ten sposób do atmosfery emitowane są zanieczyszczenia i niebezpieczne związki, które pogarszają jakość powierza.

Niskoemisyjne źródła ogrzewania w odniesieniu do budynków będących własnością Gminy Bytom występują w znaczącej przewadze na obszarze rewitalizacji. Tylko 4,5% budynków komunalnych posiada centralne ogrzewanie.

W budynkach mieszkalnych należących w 100% do Gminy znajduje się 4 248 pieców opalanych węglem oraz 186 grzejników etażowych opalanych węglem. Taki sposób ogrzewania mieszkań powoduje problem niskiej emisji. Na mapie kolorem zaznaczono te sześciokąty, w których występują budynki komunalne posiadające mieszkania opalane węglem. Im ciemniejszy kolor tym więcej źródeł niskiej emisji w sześciokącie. Niska emisja jest największym problemem w Bobrku, a także w północno – zachodniej części podobszaru Śródmieście.

[38] Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu Strategii Rozwoju Miasta Bytom 2020+, Bytom, lipiec 2014 r., str. 68.

Mapa 40. Ogrzewanie piecowe węglowe powodujące niską emisję (budynki 100% gminy)

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Pomimo dużego odsetka terenów zieleni, w tym także terenów o wysokiej wartości przyrodniczej, sytuacja ekologiczna miasta wymaga polepszenia. Przyroda miasta została zdegradowana w wyniku rozwoju osadnictwa, przemysłu i transportu. Szczególnie jest to odczuwalne w centralnych częściach miasta, gdzie stan zieleni jest niezadowalający.

Na obszarze Bytomia główne źródła hałasu to komunikacja i przemysł. Powoduje to, że najbardziej niekorzystne warunki pod względem hałasu występują wzdłuż szlaków komunikacyjnych oraz przy zakładach przemysłowych gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych wartości hałasu. W tych miejscach warunki akustyczne są uciążliwe, a nawet szkodliwe dla zdrowia ludzi[39]. Najwyższy poziom hałasu obserwuje się w centrum miasta, gdzie największy wpływ na poziom hałasu ma niekorzystne usytuowanie przecinających się tras komunikacyjnych samochodowych i tramwajowych oraz bliskie sąsiedztwo linii kolejowych. Na obszarze rewitalizacji obserwuje się tendencję wydłużania się czasu narażenia na hałas, szczególnie w porze nocnej. W związku ze stale zwiększającą się liczbą samochodów oraz towarzyszącym temu wzrostem natężenia ruchu ulicznego można przypuszczać, że na terenie Śródmieścia Bytomia mogą powstawać przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu.

Na przełomie października i listopada 2013 roku zostały przeprowadzone badania wśród 70 rodzin mieszkających w centrum Bytomia, objętych pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu w ramach Programu Aktywności Lokalnej. Głównym narzędziem badawczym była ankieta skierowana do mieszkańców Śródmieścia. Jednym z głównych problemów wskazanych w ankiecie był hałas.
Hałas, drgania oraz zanieczyszczenie powietrza były wskazywane jako powód planów wyprowadzenia się z miasta w najbliższej przyszłości.

[39] Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bytom, 2011 r.

2.5. Analiza lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji

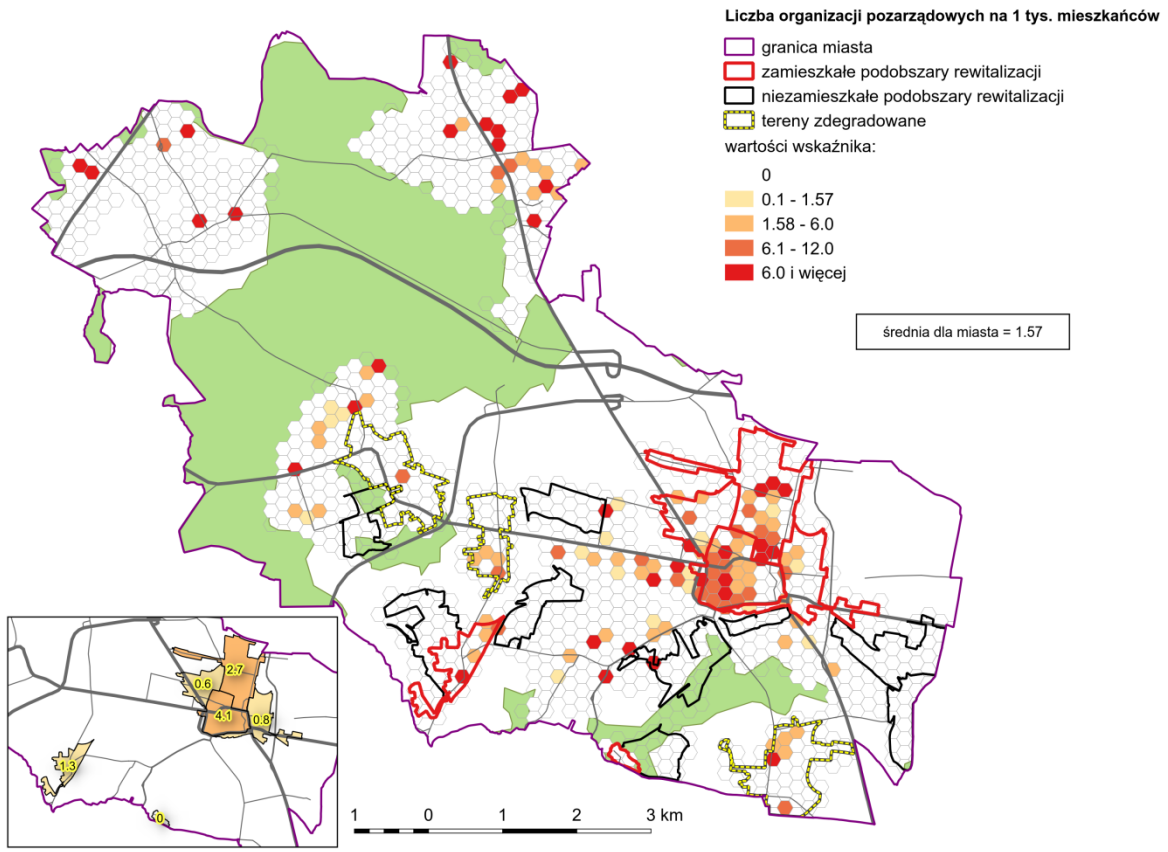
W poprzednim podrozdziale opisano liczne negatywne zjawiska występujące w obszarze rewitalizacji w Bytomiu, które obrazują głęboki kryzys, w jakim znajduje się ten obszar. Jednocześnie występuje tu kilka czynników, stanowiących potencjał do wykorzystania w procesie rewitalizacji:

- potencjał organizacji pozarządowych, które posiadają doświadczenie i zasoby mogące ułatwić i wzmocnić działania rewitalizacyjne,
- lokalizacja na obszarze rewitalizacji ważnych obiektów kultury,
- atrakcyjne założenia przestrzenne, architektura i zabytki,
- tereny zieleni.

2.5.1. Organizacje pozarządowe

W Bytomiu działają 233 organizacje pozarządowe, które prowadzą różnorodne działania dla wszystkich grup wiekowych mieszkańców miasta.

Mapa 41. Organizacje pozarządowe w Bytomiu na 1 tys. mieszkańców

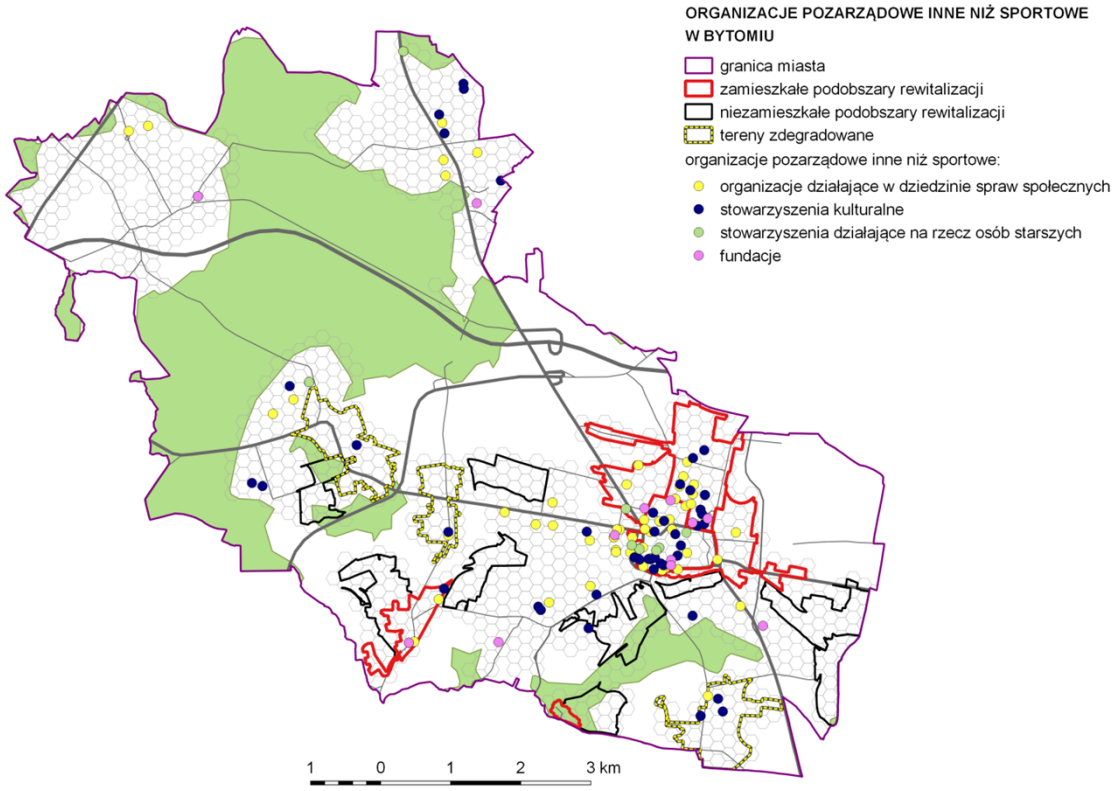
Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Niemal co druga organizacja znajduje się na obszarze rewitalizacji. Oznacza to, że na obszarze wymagającym szczególnej interwencji działania rewitalizacyjne znajdują oparcie w podmiotach, których naturalnym celem jest zaangażowanie w rozwiązywanie lokalnych problemów. Ta korzystna sytuacja ma miejsce głównie w dzielnicach centralnych. Z załączonej mapy wynika, że w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców

najwięcej organizacji działa w podobszarze Śródmieście, a także Śródmieście Północ. W tych dwóch podobszarach jest aż 85 organizacji. Zasięg ich działania obejmuje także pozostałe centralne podobszary. Aktywność organizacji uzupełniają parafie i organizacje kościelne, szczególnie tam, gdzie organizacji pozarządowych w relacji do liczby ludności jest mniej, jak w podobszarze Bobrek. Podejmują one szczególnie działania na rzecz rodzin i osób dotkniętych ubóstwem.

Ze względu na rodzaj działalności organizacje pozarządowe dzieli się zwykle na działające w sferze sportu i kultury fizycznej oraz pozostałe. Ten pierwszy rodzaj organizacji jest na obszarze rewitalizacji reprezentowany na poziomie przeciętnym. Natomiast organizacji zajmujących się kulturą i sprawami społecznymi jest tu wiele - na 142 organizacje pozarządowe pozasportowe działające w Bytomiu 86 znajduje się w obszarze rewitalizacji. Z mapy wynika, że większość z nich znajduje się w podobszarach śródmiejskich, przede wszystkim w Śródmieściu Centrum i Północ.

Mapa 42. Organizacje pozarządowe działające w dziedzinie kultury i spraw społecznych

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Wśród licznych organizacji prowadzących różnorodną działalność na obszarze rewitalizacji do najaktywniejszych należą między innymi:

IOGT Polska

Organizacja IOGT jest jedną z największych międzynarodowych organizacji pozarządowych na świecie, działającą w tematyce profilaktyki uzależnień od alkoholu. Głównym jej celem jest tworzenie środowiska wolnego od alkoholu i narkotyków oraz edukacja społeczeństwa w tym zakresie.

IOGT Polska działa w tematyce profilaktyki uzależnień oraz wykluczenia społecznego. Ma również na celu aktywizację różnych środowisk społecznych i umożliwienie im warunków do rozwijania swoich pasji i zainteresowań.

Fundacja Dom Nadziei

Katolicki Ośrodek „Dom Nadziei" im. Ks. Jana Berthiera, jest stacjonarnym i całodobowym oddziałem terapii i rehabilitacji dla młodzieży w wieku 14 - 21 lat, uzależnionej od substancji psychoaktywnych, w tym z podwójną

diagnozą (zaburzenia typu schizofrenii, zaburzenia afektywne, zaburzenia nerwicowe oraz inne). Fundacja prowadzi także Poradnię Profilaktyki i Terapii Uzależnień, która oferuje pomoc psychoterapeutyczną dla osób:

- z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych,
- z uzależnieniem od alkoholu,
- z uzależnieniami behawioralnymi,
- eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi.

Stowarzyszenie Liga Kobiet Nieobojętnych
Stowarzyszenie stawia sobie następujące cele:

- promocja bytomskiej kultury, historii, walorów turystycznych,
- promocja nowego wizerunku Bytomia, atrakcyjnego dla inwestorów i turystów,
- promocja bytomianek, wybór „Bytomianki Roku" i "Bytomianina Roku",
- wspieranie talentów naukowych, artystycznych i sportowych dzieci i młodzieży,
- inicjowanie działań na rzecz idei „czysty Bytom",
- nawiązywanie kontaktów z bytomiankami za granicą,
- inicjowanie działań niosących pomoc rodzinom w potrzebie,
- inicjowanie i organizowanie działań na rzecz bytomskich seniorów,
- wypowiadanie się w sprawach publicznych,
- pozyskiwanie środków na działalność z dostępnych funduszy pomocowych.

Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży „Nowe Pokolenie"
Zakres działania Stowarzyszenia to: pomoc społeczna, działalność charytatywna, turystyka i krajoznawstwo, przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym. Głównym celem stowarzyszenia i zarazem hasłem przewodnim jest: „Przygotować to pokolenie tak, aby nowe pokolenie miało za kim podążać". Przede wszystkim skupianie się na pracy z dziećmi i młodzieżą prowadząc spotkania edukacyjne, muzyczne i teatralne.

Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Starszych i Niepełnosprawnych Fizycznie, Intelektualnie, Osób Chorych Psychicznie oraz Osób Uzależnionych od Alkoholu „Pomocna Dłoń"
Polem działania jest pomoc społeczna, ochrona i promocja zdrowia, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym, przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym, aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych, wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych fizycznie i intelektualnie.

ZHP – Hufiec Bytom
Na obszarze rewitalizacji aktywnie działa harcerstwo. Hufiec ZHP Bytom jest organizatorem obozów letnich i zimowych. Komenda zarządza dwoma harcerskimi bazami turystyczno-noclegowymi, które są zlokalizowane w Kokotku i Przeczycach.

Fundacja „INICJATYWA"
Fundacja od momentu swojego powstania (2014) zajmuje się problematyką rewitalizacji społeczności lokalnej Miasta. Działalność Fundacji opiera się na integrowaniu szeroko pojmowanego środowiska obywatelskiego, ruchów społecznych i grup mniejszościowych. Realizowane działania Fundacji w zakresie rewitalizacji opierają się na wykorzystywaniu kompleksowych, zindywidualizowanych instrumentów aktywnej integracji. Fundacja prowadzi działania integrujące społeczność lokalną wykorzystując przy tym różne metody pracy ze społecznością lokalną – indywidualną, grupową oraz środowiskową.

Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego
Centrum aktywnie działa na rzecz osob wykluczonych – funkcjonująca w ramach niego **Grupa Pedagogów Ulicy (streetworkerów)** UNO działa od 2010 roku i realizuje program z zakresu pedagogiki ulicy w dzielnicach Bytomia - Bobrek i Rozbark. Jego celem jest wsparcie i rozwój dzieci marginalizowanych społecznie oraz towarzyszenie ich rodzinom. Pedagodzy pracują tam, gdzie można spotkać dzieci i młodzież, realizując z nimi zajęcia z zakresu animacji, warsztaty oraz projekty artystyczno-społeczne.

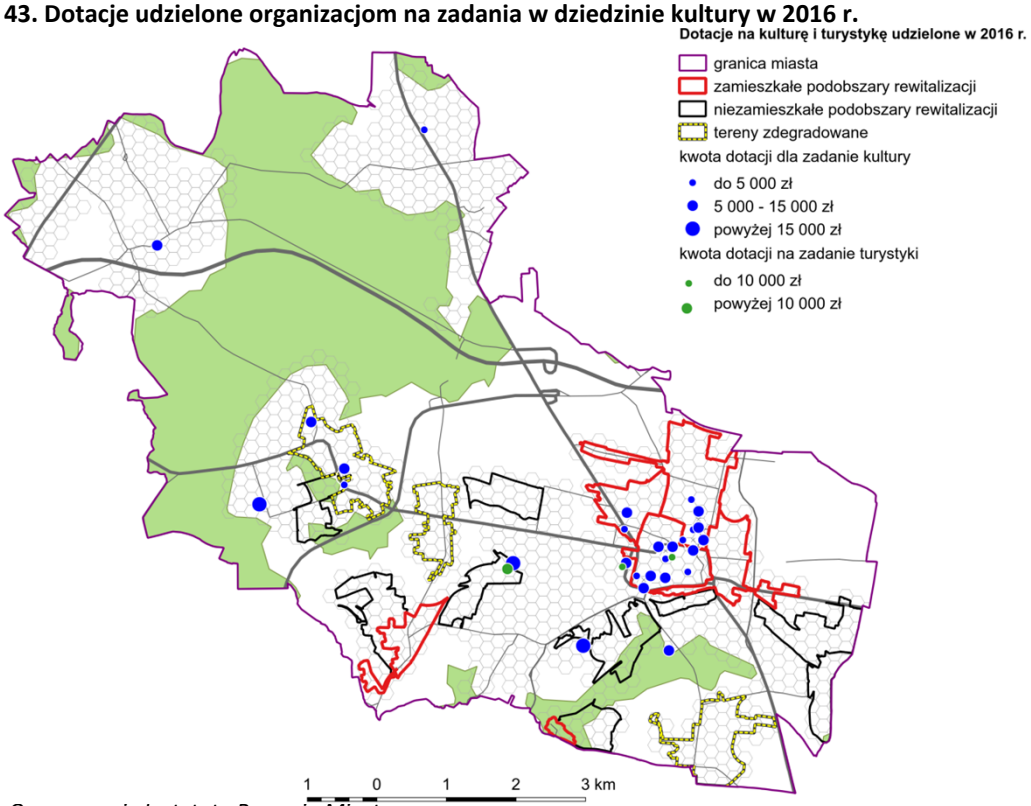
Polskie Stowarzyszenia Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną (wcześniej z Upośledzeniem Umysłowym) Koło w Bytomiu

Stowarzyszenie powstało w październiku 1993 roku, od początku aktywnie działając na rzecz osób niepełnosprawnych umysłowo. Obecne działania Stowarzyszenia obejmują szerokie spektrum interwencji prowadzonej na rzecz kompleksowego włączania osób wykluczonych z tytułu niepełnosprawności intelektualnej – poprzez placówki takie jak: Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy z Punktem Wczesnej Interwencji, Warsztat Terapii Zajęciowej, Mieszkania Chronione – Hostel czy Centrum Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie.

Powyżej wymienione podmioty to tylko niektóre spośród licznych organizacji pozarządowych, aktywnie działających w obszarze rewitalizacji. O ich potencjalne świadczy fakt, ze większość z nich aktywnie ubiegać się będzie o środki na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w ramach konkursów RPO WSL ogłaszanych dla Obszaru Strategicznej Interwencji - ich pomysły zostały uwzględnione w „Gminnym Programie Rewitalizacji. Bytom 2020+". Dużym potencjałem dysponują również stowarzyszenia, które poprzez profil swej działalności trwale związane są z miastem i z obszarem rewitalizacji – są to m.in. Towarzystwo Miłośników Bytomia, Stowarzyszenie Górnośląskich Kolei Wąskotorowych czy Inicjatywa ulicy Mickiewicza Bytom.

Organizacje pozarządowe realizują zadania powierzone im przez gminę w ramach konkursów. W budżecie miasta na 2016 r. przeznaczono na działania w dziedzinie kultury 297 tys. zł. Suma ta została przeznaczona na 42 wydarzenia realizowane przez lokalne podmioty. Większość imprez kulturalnych zaplanowano w centralnych podobszarach rewitalizacji. Jednak oddźwięk mieszkańców na te wydarzenia jest niewystarczający. Mieszkańcy wykazują niewielką aktywność i chęć udziału w proponowanych przez organizacje pozarządowe wydarzeniach. Taka sytuacja może wynikać z paru powodów. Jednym z nich jest podejmowanie przez mieszkańców aktywności w najbliższym otoczeniu domu – zabudowy wielorodzinnej w formie biernej (spędzanie czasu na ławce lub na placu zabaw z dziećmi). Innym powodem może być brak dostępu lub niewystarczający zasięg przekazywanych informacji o wydarzeniach, co powoduje, że mieszkańcy nie mają wiedzy o podejmowanych w mieście inicjatywach. Natomiast duże wydarzenia, koncerty są reklamowane w mieście i przyciągają duże grupy mieszkańców. Na mapie zaznaczono organizacje, które otrzymały dotacje w dziedzinie kultury w 2016 r. Większość z nich znajduje się na obszarze rewitalizacji.

Mapa 43. Dotacje udzielone organizacjom na zadania w dziedzinie kultury w 2016 r.

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Oferta organizacji pozarządowych jest często uzupełniana przez parafie aktywnie działające na rzecz osób wykluczonych w obszarze rewitalizacji. Do najbardziej aktywnych zaliczyć można parafie tak jak:

Parafia Św. Krzyża Bytom Miechowice
Parafia prowadzi szeroką działalność społeczną i kulturalną dla parafian oraz innych mieszkańców Bytomia w tym obszarów rewitalizowanych. Do głównych inicjatyw należą: chór parafialny, młodzieżowy i dziecięcy zespoły teatralne czy też klub seniora. Działalność parafii obejmuje również organizację imprez kulturalnych (w tym koncerty i festyny), półkolonii czy też darmowych zabaw i imprez dla dzieci i młodzieży. W działalności Parafii uczestniczy rocznie ok. 6 tys. osób.

Parafia Św. Trójcy
Aktywność społeczna Parafii Świętej Trójcy w Bytomiu płynie z jej misji i charakterystycznego położenie w ścisłym Śródmieściu - w części miasta silnie zdegradowanej w tkance społecznej i infrastrukturalnej. Działania parafii obejmują m.in.: organizację kolonii charytatywnych, festynów, koncertów, zajęć świetlicowych czy też wyjazdów o charakterze pielgrzymkowym. Parafia prowadzi również koło teatralne dla dzieci i młodzieży.

Parafia Św. Wojciecha
Obok działalności religijnej, parafia realizuje działania edukacyjne (katechezy, spotkania), kulturalne (koncerty, wystawy) oraz społeczne (zbiórki żywności dla najuboższych, dożywianie potrzebujących).

Parafia Św. Małgorzaty
Parafia pw. św. Małgorzaty poza działalnością podstawową, która przyczynia się do integracji społecznej parafian, zamieszkujących rewitalizowany obszar, prowadzi działalność społeczną i kulturalną dla parafian oraz innych mieszkańców Bytomia w tym obszarów rewitalizowanych. Do głównych działalności należą: comiesięczne spotkania z misjonarzami, spotkania z historykami dotyczące historii wzgórza św. Małgorzaty, organizacja wystaw związanych z historią, pracą misyjną oraz innych o tematyce religijnej i społecznej, organizacja kursów dla seniorów, comiesięczne spotkania grupy misyjnej, koncerty kolęd w kościele.

Parafia Wniebowzięcia NMP
Aktywność społeczna parafii w okresie ostatnich dwóch lat obejmowała m.in.: działania na rzecz rodzin w ramach Centrum Pomocy Rodzinie (bezpłatne usługi prawnika, logopedy, w razie konieczności kuratora rodzinnego); działania na rzecz uzależnionych (głównie młodzieży) w ramach Poradni Uzależnień – filii Domu Nadziei w Bobrku; wydawanie żywności bezdomnym i biednym (codziennie ok. 25 os.); wyjazdy dzieci na zimowisko oraz na obozy letnie, spotkania Wspólnoty AA i DAA; spotkania Wspólnoty Burego Misia i różnorodne działania na rzecz niepełnosprawnych dzieci i młodzieży z terenu miasta; spotkania chóru mniejszości niemieckiej, spotkania Związku Emerytów i Rencistów; okolicznościowe prelekcje, odczyty i spotkania dla bezrobotnych, chorych organizowane w domu katechetycznym przez różne instytucje.

Parafia Św. Jacka
Parafia jest największą i najaktywniejszą organizacją społeczną w podobszarze Rozbark, działającą na rzecz zmian lokalnej rzeczywistości przez zwiększenie integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych oraz ich otoczenia. Mieszkańcy uczestnicząc w działaniach podejmowanych przez Parafię mają szansę zmniejszenia barier psychologicznych, społecznych i zdrowotnych przyczyniających się do izolacji społeczno-zawodowej. Mogą także zdobyć lub rozwinąć umiejętności i kwalifikacje ułatwiające zaistnienie w życiu społecznym. Działalność Parafii ma głównie charakter kulturalny, w ramach której organizuje liczne imprezy, koncerty, wieczory autorskie zarówno o charakterze cyklicznym jak i okazjonalne. Prowadzi również działalność edukacyjną, w ramach której organizuje pozaszkolne zajęcia dla dzieci i młodzieży ze środowisk wykluczenia społecznego. Zajęcia dydaktyczne mają na celu wyrównanie szans poprzez rozwój intelektualny, kształtowanie tożsamości regionalnej i narodowej. W zajęciach tych bierze udział ok. 50 dzieci i młodzieży. Na terenie Parafii działa Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych, które wraz z Parafią prowadzi działalność na rzecz osób niepełnosprawnych. Stowarzyszenie zajmuje się organizacją zajęć dydaktycznych, warsztatów a także uczestniczy w programach kulturalnych oraz korzysta z pomocy instytucji i jednostek tj.: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Narodowego Centrum Kultury, PFRON, Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

2.5.2. Instytucje kultury

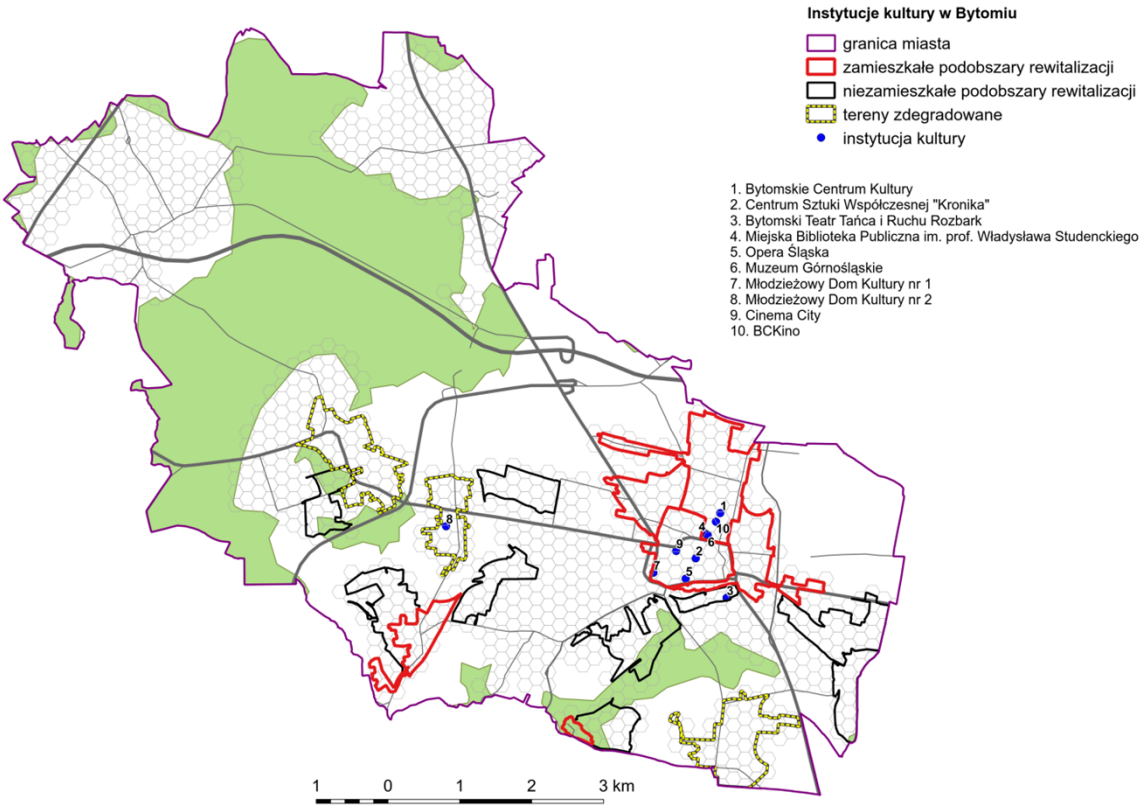
Potencjał organizacji pozarządowych, działających w dziedzinie kultury na obszarze rewitalizacji oraz skupione na tym obszarze instytucje kultury to czynnik istotny, sprzyjający wyprowadzaniu miasta z kryzysu. Ośrodki kulturalne o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym znajdujące się na obszarze rewitalizacji to: Opera Śląska, Muzeum Górnośląskie, Teatr Tańca i Ruchu ROZBARK, Bytomskie Centrum Kultury (BeCeK), Centrum Sztuki Współczesnej KRONIKA. Ich działalność może przyczynić się do wytworzenia nowych obszarów działalności (sztuka, media, rozrywka, usługi), a także do poprawy sytuacji gospodarczej obszaru rewitalizacji. Spośród instytucji kultury, w tym 5 o znaczeniu międzynarodowym, 7 o znaczeniu regionalnym, 7 o znaczeniu lokalnym - w tym 2 samorządowe instytucje kultury Województwa Śląskiego, należy wymienić:

- Operę Śląską,
- Muzeum Górnośląskie,
- Bytomski Teatr Tańca i Ruchu Rozbark,
- Bytomskie Centrum Kultury,
- Centrum Sztuki Współczesnej KRONIKA.

Z zamieszczonej mapy 47 wynika, że najważniejsze placówki kultury znajdują się wyłącznie w centralnym obszarze rewitalizacji. Z ich ofert rocznie korzysta ponad 239 000 osób. W roku 2015 liczba odwiedzających kształtowała się następująco:

- Opera Śląską - 67 187 widzów,
- Teatr Tańca i Ruchu ROZBARK - 19 906 widzów,
- BECEK - 69 905 widzów i osób biorących udział w innych niż spektakle wydarzeniach,
- Centrum Sztuki Współczesnej KRONIKA - 12 230 odwiedzających,
- Muzeum Górnośląskie - 33 265 odwiedzających,
- Miejska Biblioteka Publiczna - 12 816 czytelników,
- Galeria *Na Poziomie* w Centrum Handlowym AGORA - 8500 odwiedzających.

Mapa 44. Instytucje kultury w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Siedzibą **Opery Śląskiej** (istniejącej od 70 lat) jest zabytkowy, ponad 110-letni gmach. Opera, by upowszechniać sztukę stale gości na scenach macierzystego regionu, a także w innych miastach Polski. W roku 2015 Opera Śląska zaprezentowała ogółem 183 spektakle, w tym 145 w siedzibie (121 na dużej scenie i 24 w sali im. Adama Didura), spektakli premierowych – 1, koncertów premierowych – 1, wznowienia – 5, na wyjazdach krajowych – 38. Przedstawienia i koncerty obejrzało łącznie 67 187 widzów.

Stosunkowo młoda w porównaniu do innych instytucja kultury, jaką jest bytomski Teatr Tańca i Ruchu Rozbark, bardzo silnie zakorzeniła się w sercach mieszkańców miasta. Świadczyć o tym mogą liczne imprezy i przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym, naukowym i społecznym, które były w nim realizowane. Prowadzone w teatrze zajęcia kierowane są zarówno dla seniorów, jak również dzieci i młodzieży. Dzięki temu każdy może odnaleźć w nim coś dla siebie. Instytucja czynnie propaguje sztukę tańca współczesnego, wzbogaconego o inne formy sztuki ruchu, takie jak pantomima, balet klasyczny, taniec uliczny itp. Na deskach teatru regularnie prezentowane są przedstawienia w wykonaniu studentów Wydziału Teatru Tańca - Wyższej Szkoły Teatralnej im. L. Solskiego w Krakowie, który ma siedzibę w Bytomiu. Łącznie w 2015 roku, w Bytomskim Teatrze Tańca i Ruchu Rozbark miały miejsce 833 wydarzenia artystyczne, w których uczestniczyło 19 906 widzów.

W 2015 roku **Bytomskie Centrum Kultury** zorganizowało łącznie ok. 411 imprez, z czego 307 to projekty własne BCK, a 104 - imprezy obce. Łączna liczba widzów na wszystkich imprezach wyniosła nieco ponad 69 900 osób. Zwiększona ilość widzów podczas organizowanych imprez świadczy o dużym zainteresowaniu centrum. O znaczeniu BCK w życiu miasta świadczą niezwykle ważne, lokalne imprezy, takie jak Dni Bytomia czy Koncert Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. BCK z powodzeniem od lat prowadzi cieszące się wielkim zainteresowanie kino studyjne (BCKino), a także jest organizatorem licznych akcji i projektów integrujących lokalną społeczność, takich jak Klub Zielonej Żyrafy, Restart Przychodni Kreatywnej. Bobrek Art. 5! czy też Festiwal Teatralny dla Dzieci MASKARADA.

Centrum Sztuki Współczesnej „Kronika” to jedna z najbardziej znanych instytucji kultury w mieście. Galeria w 2015 roku zrealizowała 6 koncertów, 16 wystaw głównych w swojej siedzibie i 7 poza nią. Łączna frekwencja odwiedzających wyniosła 12 230 osób, w tym 3 752 osoby, które odwiedziły wystawy w siedzibie galerii. KRONIKA w ramach podejmowanych działań realizowała wiele projektów m.in. projekt edukacyjny współfinansowany przez Fundację Orange pod tytułem ”Nieograniczone Pole Widzenia”. Uczestnikami projektu byli wychowankowie Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej oraz Zespołu Szkół Specjalnych w Bytomiu.

Muzeum Górnośląskie jest jedną z najstarszych instytucji kultury w Bytomiu. Jego historia sięga 1910 roku, kiedy przez grupę miłośników dziejów Bytomia zostało założone Bytomskie Towarzystwo Historyczno-Muzealne. Dziś Muzeum Górnośląskie to poważna, licząca się w kraju placówka muzealna o niekwestionowanym dorobku, bogatych zbiorach i autonomicznym programie. W Muzeum funkcjonuje siedem działów merytorycznych: Dział Archeologii, Dział Etnografii, Dział Historii, Dział Przyrody, Dział Sztuki, Dział Edukacyjno-Promocyjny oraz działy pomocnicze jak np. Dział Wydawniczy czy Biblioteka. Pracownicy każdego z nich prowadzą własną działalność wystawienniczą, badawczą oraz przygotowują publikacje ze swojej dziedziny.

Program działania wymienionych placówek, aktywność środowisk artystycznych, organizowane w mieście wydarzenia kulturalne o charakterze doraźnym i cyklicznym, stawiają Bytom na pozycji jednego z liderów kulturalnych w Aglomeracji Górnośląskiej. Zainteresowanie odbiorców ofertą wzrasta, czego przykładem może być liczba osób zwiedzających Muzeum Górnośląskie. Wzrosła ona z 11,4 tys. osób w 2000 roku do 111 tys. w roku 2013.

Wsparciem dla funkcjonowania instytucji kultury oraz środowisk twórczych są placówki edukacyjne, zwłaszcza te ukierunkowane na edukację muzyczną. Na obszarze rewitalizacji funkcjonują:

- Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Fryderyka Chopina,
- Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Ludomira Różyckiego,
- Wydział Teatru Tańca stanowiący Oddział Zamiejscowy Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie ze specjalnością aktor ruchu.

Potencjał kulturalny Bytomia może stanowić dobrą podstawę dla odrodzenia miasta zarówno w płaszczyźnie gospodarczej, jak i społecznej. Rozwój funkcji kulturalnych stanowi też podstawę dla zmiany wizerunku miasta i ustalenia jego pozycji w otoczeniu[40].

2.5.3. Walory przestrzenne i zabytki

W porównaniu z innymi miastami Aglomeracji Górnośląskiej, Bytom posiada najwięcej obiektów zabytkowych. Spośród umieszczonych w ewidencji zabytków, największe nagromadzenie obiektów zlokalizowane jest w Śródmieściu.
Wśród zabytków architektonicznych, obiektami wyróżniającymi się w krajobrazie kulturowym miasta są:

- kościoły: Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (Rynek), św. Wojciecha (pl. Klasztorny), św. Jacka (ul. Witczaka), św. Trójcy (ul. Piekarska), kaplica św. Ducha (ul. Krakowska),
- budynki użyteczności publicznej: budynek dawnej Poczty Głównej (ul. Piekarska), Sąd Rejonowy (ul. Piekarska), Areszt Śledczy (ul. Wrocławska), Opera Śląska (dawny teatr miejski), Muzeum Górnośląskie (ul. Korfantego),
- zespół zabudowy wielkomiejskiej, w tym kamienice w rejonie ul. Dworcowej, Rynku, ul. Jainty, ul. Gliwickiej.

Część obiektów zabytkowych o wybitnych walorach pełni funkcje kulturotwórcze (np. gmachy Opery Śląskiej i Muzeum Górnośląskiego, kamienica przy Rynku 26 – siedziba galerii „Kronika", kamienica przy ul. Powstańców Warszawskich 12 – siedziba MDK nr I).

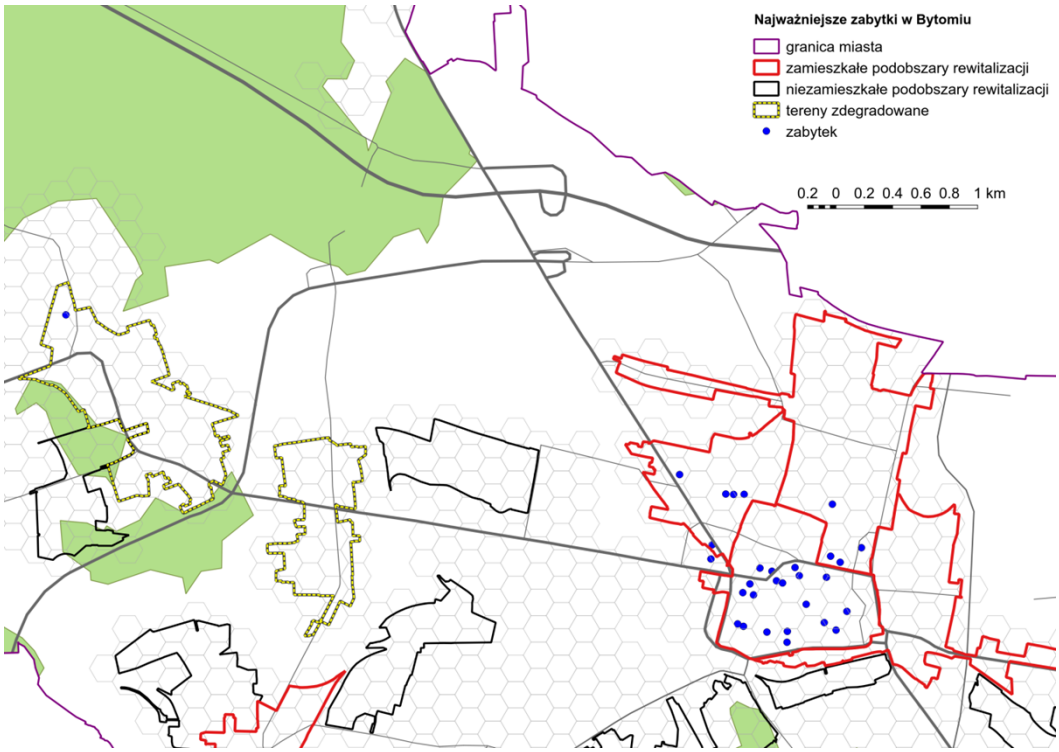
Większość istniejących zabytków Bytomia pochodzi z okresu XIX i XX w. W latach 2011-2015 wpisane do rejestru zabytki ruchome to 341 obiektów a uznane jako ruchome to 1083. W tym – obiekty sakralne w obszarze rewitalizacji, wpisane do rejestru to 6 obiektów, 3 cmentarze, w tym największy Mater Dolorosa i Żydowski. Do obiektów zabytkowych dodatkowo zaliczyć należy również **kościół pw. św. Małgorzaty** i przyległy do kościoła cmentarz, które znajdują się na terenie stanowiska archeologicznego na Wzgórzu Małgorzatki wpisanego do rejestru zabytków. Zabudowa średniowieczna w czystej postaci reprezentowana jest szczątkowo. Jej przykładami są: piwnice dawnego domu Gorywodów przy Rynku czy fragmenty murów miejskich. Archeologiczne badania ratownicze poprzedzające inwestycje w centrum dowodzą, że część reliktów dawnej zabudowy (ratusz miejski, waga miejska, bramy i mury miejskie) zachowana jest pod obecnymi poziomami użytkowymi. Najstarsze zachowane budowle – **gotyckie kościoły pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha** – zostały przebudowane w późniejszych latach. Z okresu baroku, w prawie niezmienionej formie zachował się natomiast **kościół Św. Ducha** wraz z prawie kompletnym wyposażeniem. Pozostałe obiekty sakralne prezentują formy neostylowe lub modernistyczne.

W architekturze świeckiej miasta dominuje budownictwo mieszczańskie, reprezentowane przez **kamienice czynszowe z przełomu XIX i XX** w. wznoszone w różnych stylach historycznych, eklektyczne i secesyjne, projektowane przez bytomskich, śląskich, berlińskich i wiedeńskich architektów. Tworzą one charakterystyczną grupę wyróżniającą się na tle pozostałej architektury Górnego Śląska. Cenny zespół stanowi kompleks modernistycznej zabudowy z czasów Republiki Weimarskiej, usytuowany w północnej i zachodniej części Śródmieścia oraz na Rozbarku.

Bytom oprócz zabytkowej architektury posiada również **zabytkowe układy komponowanej zieleni**. Wymienić należy krajobrazowy Park Miejski założony około 1840 r. (w którym w 1898 r. urządzono ogród zoologiczny), park leśny Fazaniec, park dworski w dawnej posiadłości Thiele-Wincklerów w Miechowicach. Na terenie miasta znajdują się także zabytkowe cmentarze: katolicki Mater Dolorosa, z zachowanym zespołem rzeźby nagrobnej i kaplic grobowych pochodzących z okresu od końca XIX w. do lat 20-tych XX w. oraz ewangelicki i żydowski.

[40] "Aktualizacja Studium wykonalności dla projektu pn. Rewitalizacja Starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu", Główny Instytut Górnictwa na zlecenie Gminy Bytom, Katowice 2013 r.

Mapa 45. Najważniejsze obiekty zabytkowe w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast

Osobną grupę atrakcyjnych obiektów stanowią dawne zespoły przemysłowe i zabytki techniki oraz zabytkowe, zachowujące lokalny śląski koloryt m.in.: kolonie i osiedla robotnicze (Bobrek i Kolonia Zgorzelec w Łagiewnikach) stanowiące przykład typowej zabudowy dzielnicy robotniczej. Na terenie miasta zewidencjonowano 72 zabytkowe obiekty związane z przemysłem. Do najwybitniejszych należą: modernistyczne zespoły dawnej oczyszczalni ścieków przy ul. Łagiewnickiej, elektrociepłowni „Szombierki", dawna cechownia kopalni „Rozbark" oraz budynek nadszybia dawnego szybu „Bończyk" tejże kopalni, wieża wyciągowa dawnego szybu „Krystyna" kopalni „Szombierki" oraz zespół dawnych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowych przy ul. Brzezińskiej.

Liczba, wartość i urozmaicenie zabytków zlokalizowanych na terenie rewitalizacji tworzą istotny wyróżnik Bytomia w regionie. Poważnym problemem jest jednak stan tych zabytków oraz skala koniecznych działań naprawczych.

2.5.4. Zieleń miejska

Bytom charakteryzuje się dużą powierzchnią terenów zieleni w porównaniu z innymi miastami Aglomeracji Górnośląskiej. Chociaż największe obszary zieleni znajdują się w północno-zachodniej części miasta, również obszar rewitalizacji wyróżnia się dużym udziałem zieleni urządzonej.

Na terenie podobszarów śródmiejskich, poza fragmentami o najściślejszej zabudowie, obserwujemy interesujące założenia planistyczne przedwojennych osiedli domów wielorodzinnych, w które starannie wkomponowano zieleń miejską. Na obszarze rewitalizacji znajdują się także osiedla domów jednorodzinnych, otoczonych zielenią.

Ważną rolę w przestrzeni przyrodniczej Bytomia pełnią parki miejskie. Oprócz podstawowej funkcji krajobrazowej parki miejskie pełnią także funkcje rekreacyjne, kulturowe i dydaktyczne. Park Miejski im. Franciszka Kachla zlokalizowany w Śródmieściu między ul. Wrocławską a Tarnogórską, zajmuje powierzchnię ok. 43 ha. Park, wpisany do rejestru zabytków, graniczy z podobszarem Śródmieście. Cenny

zespół tworzy w Miechowicach zabytkowy Park Ludowy z ruiną pałacu Thiele-Wincklerów. Zajmuje powierzchnię prawie 14 ha. Park znajduje się na jeden z niezamieszkałych podobszarów rewitalizacji (podobszar „Teren inwestycyjny - Bytom Miechowice").

Tereny zieleni stanowią duży potencjał w zakresie kreowania projektów społecznych i propozycji dedykowanych dla mieszkańców. Są także miejscami wypoczynku i rekreacji mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Ilustracja 20. Pałac Thiele-Wincklerów w Miechowicach

Źródło: UM Bytom

2.5.5. Niezamieszkałe obszary rewitalizacji

Oprócz podobszarów zamieszkałych, w obszarze rewitalizacji znalazło się dziewięć obszarów niezamieszkałych. Są to w większości tereny poprzemysłowe, które posiadają znaczny potencjał dla całego miasta. Warunkiem ich wykorzystania jest nadanie im nowych funkcji, poprzedzone niezbędnymi pracami renowacyjnymi. Działania na tych podobszarach będą miały pozytywny wpływ na pozostałe podobszary rewitalizacji i ich mieszkańców, poprzez m.in. tworzenie miejsc pod działalność gospodarczą, tworzenie nowych miejsc pracy, miejsc rekreacji, itp.

Teren dawnej KWK Rozbark (podobszar 24)

Na terenie znajdują się zabudowania pokopalniane, w znacznym stopniu zdewastowane. Trzy z nich tj. cechownia, kotłownia oraz maszynownia szybu „Bończyk" wraz z charakterystycznym murem oporowym wpisane są do rejestru zabytków województwa śląskiego. Część obszaru została poddana renowacji w latach 2011- 2013, w ramach projektu pn.: Rewitalizacja terenów po byłej KWK Rozbark - Etap I, realizowanego przy wsparciu funduszy unijnych (EFRR) w ramach RPO WSL 2007-2013.

Potencjał podobszaru związany jest z centralnym położeniem, bezpośrednio przy podobszarach rewitalizacji Rozbark i Śródmieście.

Dawną kopalnię Rozbark można wykorzystać w różny sposób. Jest tu możliwe utworzenie strefy aktywności gospodarczej. Na terenach pokopalnianych można zlokalizować nowe przedsiębiorstwa, w których zatrudnienie znajdą mieszkańcy zidentyfikowanych w mieście terenów zdegradowanych. Warto też rozważyć przekształcenie dawnej zabudowy przemysłowej i przystosowanie jej do funkcji rekreacyjnych. Wobec zdiagnozowanego niedostatku infrastruktury sportowo – rekreacyjnej w dzielnicach centralnych taka forma renowacji terenu przyczyniłaby się do rozwiązania jednego z istotnych problemów obszaru rewitalizacji.

Niezbędne będzie zrealizowanie działań związanych z dostosowaniem podłoża do nowych inwestycji poprzez wykonanie robót geologiczno – inżynierskich oraz badań geofizycznych, częściową wymianę gruntu, oczyszczanie gruntu z zanieczyszczeń, zagospodarowanie terenu wraz z uzbrojeniem i makroniwelacją z przeznaczeniem na strefę inwestycyjną.

Teren dawnej KWK Szombierki (podobszar 25)

Jest to teren po zlikwidowanej w 1997 r. kopani węgla kamiennego. Jest dogodnie położony na południe od centrum Bytomia. Zapisy MPZP „Szombierki Południe" świadczą o trafnym określeniu potencjału tego obszaru; zaplanowano tu połączenie funkcji mieszkaniowej z funkcją rekreacyjną. Na podobszarze istnieje możliwość budowy osiedli mieszkaniowych w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej. Duża powierzchnia, w tym biologicznie czynna oraz bliskość podobszaru nr 26 tereny po dawnej Hucie Zygmunt, posiadającego podobny potencjał rekreacyjny, stwarza warunki do dalszego rozwoju infrastruktury sportowej i wypoczynkowej (ogólnodostępna przestrzeń rekreacyjna, ścieżki rowerowe, boiska).
Należy również zauważyć potencjał zachowanego tu dziedzictwa materialnego, jak obiekty sakralne na wzgórzu św. Małgorzaty oraz postindustrialne (Szyb Krystyna i Szyb Ewa), mogące po rewaloryzacji pełnić atrakcyjną rolę edukacyjną i kulturalną.
Zagospodarowanie tego podobszaru zwiększy możliwości rekreacyjne dla mieszkańców położonych niedaleko podobszarów rewitalizacji.

Teren dawnej Huty Zygmunt (podobszar 26)

Teren zlokalizowany jest w sąsiedztwie zabytkowego osiedla mieszkaniowego Kolonia Zgorzelec. Stanowi zdegradowany teren po Hucie Zygmunt, na którym wcześniej prowadzono podziemną eksploatację węgla kamiennego przez zlikwidowaną KWK Szombierki. Działalność górnicza doprowadziła do deformacji powierzchni terenu oraz zanieczyszczeń gruntu. Teren wymaga przeprowadzenia działań naprawczych i rekultywacyjnych celem przywrócenia użyteczności na podobszarze zanieczyszczonym.
Podobszar ten, zgodnie z obowiązującym MPZP, można przeznaczyć pod zieleń i usługi sportu i rekreacji, zabudowę mieszkaniową jednorodzinną oraz produkcję, co pozwoli na nadanie nowych funkcji przyrodniczo-rekreacyjnych, mieszkalnych i produkcyjnych. Należy rozważyć utworzenie w tym miejscu rozległego terenu rekreacji, połączonego z pobliskim podobszarem KWK Szombierki oraz podobszarem Kolonia Zgorzelec.

Teren KWK Centrum (podobszar 27)

Teren po zlikwidowanej w 2015 r. kopalni Bobrek-Centrum. Na podobszarze znajdują się obiekty poprzemysłowe oraz duża ilość pokopalnianych hałd i osadników. Część podobszaru przeznaczona jest na nową strażnicę Państwowej Straży Pożarnej. Przez teren planuje się przeprowadzić Bytomską Centralną Trasę Północ-Południe (BCT N-S, tzw. BeCeTka).
Zgodnie z zapisami obowiązującego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom* znajdujące się na tym terenie obiekty produkcyjne i przemysłowe, po uprzedniej niwelacji i oczyszczeniu z ewentualnych depozytów skażonych chemicznie) mogą być wykorzystane pod nowe funkcje gospodarcze.

Teren inwestycyjny – Bytom Miechowice (podobszar 28)

Prowadzona tu była eksploatacja rud cynku i ołowiu, w granicach Obszaru Górniczego „Miechowice" byłego Zakładu Górniczo-Hutniczego „Orzeł Biały". Obecnie jest to teren nasypowy, po dawnej hałdzie należącej do ZGH „Orzeł Biały", który składował tam odpady kopalniane. Teren jest zanieczyszczony i wymaga rekultywacji z powodu przekroczenia standardów niektórych norm czystości gleby. Obecnie jest nieuzbrojony, niezagospodarowany, pokryty nieużytkami.
Po wykonaniu prac rekultywacyjnych, przebudowie układu drogowego i utworzeniu niezbędnej infrastruktury teren może stać się atrakcyjnym miejscem inwestycyjnym. Możliwa jest tu działalność produkcyjna i usługowa. Położenie przy drodze krajowej 88 tworzy dogodne warunki do lokalizacji firm logistycznych i transportowych.
W północnej części tego obszaru znajduje się zespół pałacowo - parkowy Thiele-Winclerów, obecnie w ruinie. Jest to zabytek wpisany do rejestru pod nr A/303/10. Założenie pałacowe wybudowane w stylu neogotyku angielskiego obejmuje pozostałości oficyny pałacu z wieżą wodną, stanowiącą fragment zachodniego skrzydła

pałacu oraz rumowisko po pozostałej części pałacu. Ocalały fragment pałacu znajduje się w złym stanie technicznym, wykazuje uszkodzenia spowodowane różnymi czynnikami głównie szkodami górniczymi. Całość jest zaniedbana, niedostępna i stanowi zagrożenie (obecnie obiekt zabezpieczony ogrodzeniem, a zewnętrzne otwory okienne i drzwiowe zamurowano). Rumowisko – wnętrze wtórne, jest gęsto porośnięte drzewami samosiejkami. Renowacja parku i pałacu Thiele-Wincklerów może przyczynić się do poprawy oferty kulturalno-edukacyjnej miasta.

Teren dawnej huty Bobrek (podobszar 21)

Jest to zdegradowany teren pohutniczy. Znajdują się tu obiekty poprzemysłowe, częściowo wykorzystywane na inne funkcje. Znaczną część nieużytkowanego obecnie terenu stanowi częściowo wyeksploatowana hałda pokutnicza z zachowanymi pozostałościami żelbetowych i betonowych konstrukcji nieistniejących obiektów.
MPZP przewiduje na tym terenie możliwość działalności inwestycyjnej. Mogą tu powstać obiekty produkcyjne, magazynowe oraz usługowe. Wcześniej jednak niezbędne jest zrealizowanie działań związanych z dostosowaniem podłoża do nowych inwestycji poprzez m.in. niwelację terenu, częściowa wymianę gruntu, oczyszczanie gruntu z zanieczyszczeń, itp.
Takie wykorzystanie tego terenu spowoduje utworzenie miejsc pracy, co stanowi szansę na poprawę sytuacji sąsiadującego podobszaru rewitalizacji „Bobrek".

EC Szombierki i Pola Szombierskie (podobszar 30)

Teren nieczynnej elektrociepłowni „Szombierki" zabudowany jest częściowo obiektami technologicznie związanymi z produkcją energii elektrycznej i cieplnej, z budynkiem głównym wpisanym do rejestru zabytków. W części niezabudowanej obiektu znajdują się liczne osadniki i zbiorniki technologiczne.
Pola szombierskie to część terenów byłej huty "Bobrek", wykorzystywanych poprzednio na cele magazynowo-składowe. W większości jest to teren niezabudowany z pozostałościami zlikwidowanych obiektów i niezinwentaryzowaną infrastrukturą techniczną w gruncie.
Na terenie EC Szombierki możliwa jest realizacja funkcji usługowych i częściowo produkcyjnych w powiązaniu z projektowanym układem komunikacyjnym i ze szczególnym uwzględnieniem funkcji wystawienniczych, handlowych, ekspozycyjnych, konferencyjnych, i wdrażania nowych technologii. Na terenie Pól Szombierskich możliwa jest realizacja zabudowy usługowej oraz nieuciążliwej działalności produkcyjnej.

Rezerwat przyrody „Żabie Doły" (podobszar 31)

Zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Żabie Doły" obejmuje teren licznych zbiorników wodnych oraz okalające nieużytki, hałdy osadów poflotacyjnych, podmokłe łąki i niewielkie kępy zadrzewień. Obszar ten już na początku lat osiemdziesiątych zaliczono do terenów ornitologicznie cennych w woj. katowickim. Na podobszarze konieczne są działania mające na celu zachowanie bioróżnorodności, w tym oczyszczeniu linii brzegowej zbiorników wodnych wraz z uzupełnieniem roślinności nadwodnej stanowiącej siedliska dla ptaków wodno-błotnych oraz uporządkowanie terenu wraz z usunięciem zalegających miejscowo odpadów, posadzenie nowych drzew i krzewów.
Po przeprowadzeniu działań renowacyjnych teren może stać się ważnym miejscem rekreacji w otoczeniu przyrody, szczególnie dla mieszkańców nieodległych śródmiejskich podobszarów rewitalizacji.
Działania skierowane na ochronę przyrody powinny tu być połączone z edukacją ekologiczną oraz rozwojem infrastruktury przyczyniającej się do zwiększenia atrakcyjności cennego przyrodniczo terenu w granicach miasta Bytomia (ścieżki spacerowe, ścieżki dydaktyczne, itp.). Ochrona i udostępnienie tego podobszaru będą odpowiedzią na niedostatek wysokiej jakości terenów przyrodniczych na zdegradowanych i wskazanych do rewitalizacji zamieszkanych podobszarach miasta.

Tereny poprzemysłowe „Orzeł Biały" (podobszar 32)

Teren o powierzchni 70 ha. Zdegradowany, poprzemysłowy, pohutniczy. Na terenie znajdują się obiekty poprzemysłowe, częściowo wykorzystywane na inne funkcje. Znaczną część nieużytkowanego obecnie terenu stanowi częściowo wyeksploatowana hałda pohutnicza z zachowanymi pozostałościami żelbetowych i betonowych konstrukcji nieistniejących obiektów. Zidentyfikowane problemy: gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne.

W oparciu o zapisy obowiązujących MPZP dla części podobszaru planowane jest powstawanie obiektów produkcyjnych i zaplecza magazynowego oraz obiektów usługowych. Na tym podobszarze będą mogły powstawać nowe miejsca pracy dla mieszkańców terenów wskazanych do rewitalizacji.
Niezbędne będzie zrealizowanie działań związanych z dostosowaniem podłoża do nowych inwestycji poprzez wykonanie robót geologiczno – inżynierskich oraz badań geofizycznych, niwelację terenu, częściową wymianę gruntu, oczyszczanie gruntu z zanieczyszczeń, zagospodarowaniem terenu wraz z uzbrojeniem z przeznaczeniem na strefę inwestycyjną.
Na terenie występują osadniki z pozostałościami odpadów technologicznych. Podobszar jest zanieczyszczony chemicznie i metalami ciężkimi.
Zgodnie z zapisami obowiązującego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom* może tu powstać zabudowa usługowo-techniczna, obiekty produkcyjne i przemysłowe. Niezbędne będzie uprzednie przygotowanie podobszaru, w tym w szczególności rozebranie zwałowisk pohutniczych (niwelacja, oczyszczenie z depozytów skażonych chemicznie) oraz realizacja uzbrojenia terenu i dróg wewnętrznych). Na tak przygotowanym terenie będą mogły powstawać inwestycje, w których zatrudnienie znajdą mieszkańcy podobszarów wskazanych do rewitalizacji, zwłaszcza pobliskich podobszarów rewitalizacji Rozbarku i Śródmieścia.

2.6. Podsumowanie skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych w poszczególnych podobszarach

Uchwałą Rady Miasta z dnia 29 marca 2016 r. wyznaczony został obszar rewitalizacji, na który składa się sześć obszarów zamieszkałych i dziewięć niezamieszkałych. Taka konfiguracja podobszarów wynika z analiz przeprowadzonych na etapie delimitacji. Znajduje ona usprawiedliwienie w charakterze miasta i rozłożeniu problemów na jego obszarze i umożliwia prowadzenie skutecznej interwencji tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna. Jednocześnie jednak wydzielenie wielu podobszarów wymagało decyzji co do struktury diagnozy obszaru rewitalizacji.
Poszczególne problemy w sferze społecznej i w pozostałych sferach występują zwykle albo na wszystkich podobszarach, albo przynajmniej na kilku z nich. Podobszary różnią się jedynie natężeniem niekorzystnych zjawisk. Charakteryzowanie kolejno każdego z podobszarów prowadziłoby do wielokrotnego powtarzania tych samych treści i spostrzeżeń, a także nie pozwalałoby na formułowanie problemów w szerszym kontekście i w ciągłości terytorialnej całego obszaru interwencji. Z tego powodu uznano, że lepiej odpowiada rzeczywistej sytuacji obszaru rewitalizacji traktowanie go w diagnozie jako całości i opisywanie kolejnych zjawisk dla całego obszaru rewitalizacji, z uwypukleniem zróżnicowania danego zjawiska w poszczególnych podobszarach.
Takie podejście pozwala także na konstruowanie projektów w sposób efektywny. Na przykład taki sam rodzaj interwencji oddziałujący na dany problem w wielu podobszarach dzięki zastosowanemu podejściu może być tworzyć jeden spójny projekt, który będzie realizowany na wszystkich podobszarach, które tego wymagają.
To adekwatne do sytuacji miasta podejście powinno być jednak uzupełnione o wymaganą przez ustawę charakterystykę każdego podobszaru oddzielnie. Temu celowi służy niniejszy podrozdział. Ma on charakter podsumowania i uwypukla najważniejsze cechy każdego z podobszarów. Nie zastępuje głównej części diagnozy. W celu pełnego rozpoznania kontekstów w poszczególnych podobszarach niezbędne jest zapoznanie się także z poprzednimi rozdziałami diagnozy, gdzie w sposób bardziej kompleksowy ujęto wszystkie zagadnienia dotyczące obszaru rewitalizacji jako całości oraz podobszarów.
Poniżej przedstawiono zatem syntetyczny opis każdego z sześciu podobszarów zamieszkałych. Natomiast charakterystyka obszarów niezamieszkałych została opracowana w poprzedniej części diagnozy, w rozdziale dotyczącym potencjałów obszaru rewitalizacji. Takie umiejscowienie opisu obszarów niezamieszkałych wynika z roli, jaką podobszary te mają pełnić w programie rewitalizacji: powinny być traktowane zdecydowanie jako potencjały wspomagające proces wychodzenia z kryzysu obszarów zamieszkałych.

Bobrek (podobszar rewitalizacji 8)

Dzielnica Bobrek znajduje się w południowo - zachodniej części Bytomia. Zajmuje powierzchnię 49 ha i zamieszkała jest przez 4 664 osoby[41], co stanowi 2,94% populacji miasta.

Jest to niewielki podobszar położony z dala od centrum miasta. Stanowi historycznie i przestrzennie odrębną dzielnicę, silnie związaną z nieczynną już miejscową hutą.

Zespół osiedla robotniczego w dzielnicy Bobrek powstał na przełomie XIX i XX wieku w zabudowie wolnostojącej lub pół zwartej. Budynki mieszkalne trzy i czterokondygnacyjne wybudowane z czerwonej cegły łączą różne konwencje stylowe i stanowią ciekawy zespół urbanistyczny. Duży wpływ na budowę i rozbudowę osiedla robotniczego miał prężnie rozwijający się w tamtych czasach przemysł, co wiązało się z dużym zapotrzebowaniem na mieszkania dla robotników, a co za tym idzie konieczność budowy obiektów sakralnych, użyteczności publicznej i kultury, które obecnie objęte są ochroną konserwatorską. Od końca XIX w. Bobrek przeżywał szybki rozwój, o czym świadczy narastająca liczba mieszkańców: 2 300 w 1891 r., 6 000 w 1904 r. i aż 12 900 w 1928 r. Po II wojnie światowej Bobrek tętnił życiem, działała tu kopalnia i huta z koksownią oraz wiele innych zakładów produkcyjnych. Upadek przemysłu spowodował masową emigrację z dzielnicy. Wolne mieszkania wykorzystano dla przesiedlania ludności z innych dzielnic, co wzmocniło problemy społeczne Bobrka. Obecnie podobszar ten cechują wybitnie negatywne wskaźniki kluczowych zjawisk społecznych, a skala problemów wymaga regularnego wsparcia ze strony pomocy społecznej.

W dzielnicy widocznie zarysowany został podział na charakter i rodzaj zabudowy i tak w części południowej dzielnicy Bobrek zlokalizowana jest zabudowa jednorodzinna powstała w okresie powojennym, zaś w części północnej dzielnicy znajdują się zabudowania z początku XX wieku tzw. familoki.

Charakterystyczna dla obszaru dzielnicy jest powtarzalność zabudowy i przestrzeni miejskich widoczna szczególnie w obszarze „Nowej Koloni Robotniczej" wpisanej do rejestru zabytków.

W podobszarze Bobrek bardzo silnie występuje problem ubóstwa. Podczas gdy przeciętnie w mieście z dożywiania korzysta co piąty uczeń szkoły podstawowej, w Bobrku co drugi. Z zasiłków celowych korzysta tu 85 osób na 1 tys., czyli niemal co dziesiąta osoba (w Bytomiu wskaźnik wynosi 19). Tak znaczne przekroczenie średniej plasuje Bobrek wśród najtrudniejszych pod względem ubóstwa podobszarów.

Obserwujemy tu także wybitne nasilenie problemu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Biorąc pod uwagę zasiłki pomocy społecznej udzielane z tego tytułu zaobserwowano, że aż co czwarta zamieszkała tu osoba żyje w rodzinie dotkniętej tą dysfunkcją.

W Bobrku najsilniej ze wszystkich podobszarów zaznacza się problem niepełnosprawności. Mieszka tu ponad trzykrotnie więcej osób dotkniętych niepełnosprawnością niż przeciętnie w Bytomiu.

Natomiast przemoc w rodzinie utrzymuje się na poziomie niższym, niż dla całego miasta, a czynów karalnych osób nieletnich nie odnotowano.

Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r. była na terenie dzielnicy najniższa ze wszystkich podobszarów. W północnej części Bobrka wyniosła ona jedynie 20%. Oznacza to, że kapitał społeczny jest tu wyjątkowo niski i należy spodziewać się trudności w zaangażowaniu mieszkańców na rzecz wspólnych działań.

Prawie nie działają tu organizacje sportowe, nie odbywają się imprezy sportowe, nie ma obiektów rekreacyjnych. Niemal nieobecne są organizacje pozarządowe ze sfery społecznej i kultury. Te braki w pewnym stopniu uzupełnia prężnie działający Katolicki Ośrodek „Dom Nadziei" prowadzony przez fundację, która pracuje z trudną młodzieżą.

Podobnie jak we wszystkich podobszarach, dużym problemem jest bezrobocie w tym bezrobocie osób posiadających wykształcenie najwyżej gimnazjalne. Wyjątkowo nieliczne są tu podmioty gospodarcze.

Budynków komunalnych jest tu więcej niż przeciętnie w mieście, a ich stan techniczny wymaga interwencji.

Podobszar charakteryzuje się większym niż przeciętnie udziałem dzieci i młodzieży w populacji.

Kolonia Zgorzelec (podobszar rewitalizacji 19)

Osiedle Kolonia Zgorzelec znajduje się w południowej części Bytomia. Zajmuje powierzchnię jedynie 7 ha, na której mieszkają tylko 152 osoby, co stanowi 0,1% populacji miasta. Kolonia Zgorzelec jest dawnym osiedlem robotniczym, założonym w ostatnich latach XIX w. przez Huberta von Tiele-Wincklera dla pracowników huty. Położone jest między Szombierkami i Łagiewnikami, dzielnicami Bytomia i obejmuje 34 budynki mieszkalne tzw.

[41] Dane ludnościowe dotyczące kolejnych podobszarów pochodzą z 2015 r.

familoki dwu i czterorodzinne, z których część jest obecnie niezamieszkała. Budynki zbudowane zostały z czerwonej cegły w zabudowie wolnostojącej. Osiedle robotnicze objęte jest ścisłą ochroną konserwatorską w 1994 r. osiedle zostało wpisane do rejestru zabytków. W latach 90 XX w. na terenie osiedla prowadzona była rewitalizacja jako działanie wspólne gminy Bytom, kraju związkowego Północna Nadrenia-Westfalia oraz wspólnoty mieszkaniowej z Recklinghausen w Republice Federalnej Niemiec. W trakcie tej rewitalizacji przeprowadzono remont w 9 budynkach. Układ urbanistyczny osiedla wraz z zabudową stanowi cenny przykład zespołu urbanistyczno-architektonicznego z okresu największego rozwoju przemysłu na terenie Górnego Śląska. Kolonia Zgorzelec została uwzględniona w „Gminnym Programie Rewitalizacji. Bytom 2020+" ze względu na wyjątkowy charakter i potencjał, jaki kryje w sobie jako zespół jednolitych budynków robotniczych, położonych w interesującej pod względem przyrodniczym okolicy. Występują tu w dużym nasileniu różnorodne problemy, głównie społeczne. Z uwagi na niewielką powierzchnię i populację możliwe są tu kompleksowe działania mogące stosunkowo niewielkim nakładem środków radykalnie poprawić sytuację osiedla.
Ubóstwo jest poważnym problemem dla co dwudziestej osoby z tej niewielkiej społeczności. Bezrobocie ponad dwukrotnie przekracza średnią dla miasta. Co drugi bezrobotny ma wykształcenie co najwyżej gimnazjalne. Osób niepełnosprawnych jest w populacji ponad dwukrotnie więcej, niż średnio w mieście. Frekwencja wyborcza, będąca miernikiem aktywności społecznej, jest niska.
Natomiast pozostałe badane negatywne zjawiska społeczne nie występują lub występują w stopniu niewielkim. Nie odnotowano tu przypadków przemocy w rodzinie, ani czynów karalnych osób nieletnich. Nie są przyznawane zasiłki z powodu uzależnień, a bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych występuje rzadko. Nie działają tu organizacje pozarządowe, ale spowodowane jest to wyjątkowo niewielkim terytorium i wyjątkowo niewielką liczbą zamieszkałych osób.
Wszystkie budynki wyłączone z użytkowania (14 budynków) znajdujące się w podobszarze należą do gminy (100% własności). Poważnym problemem jest ich stan techniczny - 85% z nich jest w złym lub bardzo złym stanie technicznym i wymaga pilnych remontów.

Rozbark (podobszar rewitalizacji 12)

Dzielnica leży na wschodnim skraju Bytomia. Od zachodu graniczy z dzielnicami śródmiejskimi. Podobszar rewitalizacji ma powierzchnię 76 ha i jest zamieszkały przez 7 900 osób (4,98% ludności Bytomia).
Przed II wojną Rozbark był elegancką, mieszczańską dzielnicą o charakterze przemysłowym, handlowym i usługowym. Po 1945 r. zaczął tracić swój charakter. Obecnie Rozbark dzieli się na kilka odrębnych osiedli. Na północnym zachodzie dzielnica stanowi przedłużenie śródmieścia, panuje tu gęsta zabudowa składająca się z poniemieckich kamienic. W części dzielnicy wciąż da się zauważyć funkcjonujące zabudowania typowe dla obszarów wiejskich (stodoły, stajnie) stanowią one zazwyczaj zabudowania zlokalizowane w części oficynowej. Interesującą przestrzenią publiczną w tym obszarze jest układ urbanistyczny wokół placu św. Barbary, który od wieków był niejako centrum Rozbarku.
Rozbark to drugi po Bobrku podobszar o wskaźnikach znacznie odbiegających od średniej miasta. Posiada najwyższy wskaźnik osób otrzymujących zasiłek z powodu uzależnień. Koncentracja zjawiska występuje w kilku konkretnych kwartałach ulic. Również najwyższy w całym obszarze rewitalizacji jest tu wskaźnik przemocy w rodzinie. Co ciekawe, znacznie mniej notuje się tu czynów karalnych osób nieletnich w stosunku do populacji, niż średnio w mieście.
Znacznym problemem jest ubóstwo. 44% uczniów szkół podstawowych korzysta z dożywiania, a wskaźnik osób otrzymujących zasiłki celowe dwukrotnie przekracza średnią dla miasta, podobnie, jak bezrobocie. Co drugi bezrobotny ma wykształcenie najwyżej gimnazjalne. Co dziesiąta osoba żyje w rodzinie dotkniętej problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, co oznacza, że wskaźnik dwukrotnie przekracza średnią dla miasta. Mieszka tu znacznie więcej osób niepełnosprawnych, niż w innych dzielnicach Bytomia.
Występuje bardzo niska frekwencja wyborcza, w jednym z obwodów nie przekroczyła ona w 2014 r. 25%. Świadczy to o niskim potencjale kapitału społecznego. Prawie nie ma w Rozbarku organizacji pozarządowych działających w dziedzinie sportu. Niewiele jest także pozostałych organizacji. Należy natomiast odnotować z rozmachem działający Bytomski Teatr Tańca i Ruchu ROZBARK, w którym prowadzone są różnorodne zajęcia, warsztaty teatralne i taneczne dla różnych grup wiekowych.
Co drugi budynek w dzielnicy należy do zasobu komunalnego, z czego większość wymaga remontów. Bardzo duża liczba starych budynków komunalnych w złym stanie wpływa negatywnie na charakter dzielnicy.

Śródmieście (podobszar rewitalizacji 10)

Podobszar rewitalizacji Śródmieście ma powierzchnię 90 ha i jest zamieszkały przez 13 000 osób (8,22% ludności Bytomia).

Dzielnicę cechują kontrasty przestrzenne – cenne zabytki sąsiadują tu z zaniedbanymi kwartałami. Charakterystyczny dla Śródmieścia jest najwyższy ze wszystkich podobszarów udział budynków komunalnych – sześć na dziesięć budynków należy do gminy. Wiele budynków jest w złym stanie, ponieważ niewystarczająca akcja remontowa jest typowym problemem zasobu komunalnego. Oznacza to również niedostatek w sferze estetyki przestrzeni publicznej, gdyż często stare, dawniej eleganckie budynki, mają obecnie elewacje, które od dawna nie były odnawiane.

Znaczna część obszaru Śródmieścia objęta jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego śródmieścia Bytomia pod nazwą „Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)".

Ponadto obszar Śródmieścia jest dobrze uzbrojony w sieci mediów w tym wodociągowo-kanalizacyjną, elektroenergetyczną, ciepłowniczą, gazową oraz teleinformatyczną. Taka infrastruktura pozwala na zapewnienie mieszkańcom podstawowych standardów niezbędnych dla zamieszkania zarówno dla młodych rodzin, jak i osób starszych.

W sferze społecznej Śródmieście ma najwyższy spośród podobszarów rewitalizacji wskaźnik czynów karalnych popełnionych przez nieletnich. Aż trzykrotnie przekracza on średnią miasta. Również tutaj, niewiele tylko słabiej niż w Rozbarku, zaznacza się problem uzależnienia, głownie od alkoholu. Pomoc społeczna związana z tą dysfunkcją udzielana jest dwa razy częściej, niż średnio w mieście. Podobne proporcje w stosunku do wyników dla całego miasta obserwujemy w przypadku bezrobocia, bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych, ubóstwa mierzonego korzystaniem z zasiłków stałych, okresowych i celowych czy odsetkiem uczniów szkoły podstawowej korzystających z dożywiania. Dla większości z wymienionych negatywnych zjawisk charakterystyczna jest szczególna koncentracja w północno – zachodniej części Śródmieścia, po obu stronach ul. Piłsudskiego. Wymienione zjawiska są w tym rejonie trzy razy bardziej nasilone niż przeciętnie w Bytomiu.

W Śródmieściu występują także pozytywne cechy. Bardzo dużo działa tu osób prowadzących działalność gospodarczą. Licznie reprezentowane są organizacje pozarządowe, które działają w różnych dziedzinach i kierują swoje propozycje do różnych grup wiekowych. Dotacje, które otrzymują od Miasta te organizacje, znacznie przekraczają skalą dotacje udzielane na działalność w innych podobszarach rewitalizacji. Warta podkreślenia jest duża liczba zabytków i obiektów kultury. Natomiast zbyt mała jest działalność klubów sportowych i UKS.

Śródmieście Zachód (podobszar rewitalizacji 11)

Podobszar rewitalizacji Śródmieście Zachód ma powierzchnię 76 ha i jest zamieszkały przez 8 610 osób (5,42% ludności Bytomia). W części północnej podobszaru zlokalizowana jest zabudowa typu jednorodzinnego szeregowego oraz drewniana zabudowa typu „fińskiego". Na pozostałym obszarze najczęściej usytuowane są budynki wzniesione przed II wojną światową. Większość budynków w tym obszarze to budynki będące własnością wspólnot mieszkaniowych. W dzielnicy tej budynki będące własnością Gminy Bytom są w najlepszym stanie technicznym.

Występuje tu wiele problemów, ale zwykle wskaźniki nie odbiegają od średniej miasta tak bardzo, jak w przypadku pozostałych podobszarów.

Wysoki jest wskaźnik przemocy w rodzinie, niemal dwukrotnie przewyższa średnią dla miasta. Problem skupia się w kilku kwartałach w północnej części podobszaru. W tych samych rejonach słabe są wyniki sprawdzianu po 6 klasie. Na całym podobszarze występuje nadreprezentacja osób w wieku poprodukcyjnym, a w jego środkowej części – znaczny odsetek osób w wieku powyżej 75 roku życia. Frekwencja wyborcza jest niska i niemal nie obserwujemy działalności organizacji pozarządowych.

Również tutaj znajduje się duża liczba budynków komunalnych – co drugi budynek należy do miasta i liczne są potrzeby remontowe.

Atutem jest Park Miejski im. F. Kachla, który co prawda nie znajduje się w podobszarze, ale ciągnie się wzdłuż jego zachodniej granicy, umożliwiając mieszkańcom Śródmieścia Zachód korzystanie z tego dużego kompleksu zieleni.

Śródmieście Północ (podobszar rewitalizacji 13)

Podobszar rewitalizacji Śródmieście Północ ma powierzchnię 76 ha i jest zamieszkały przez 11 600 osób (7,31% ludności Bytomia). Obszar północnego Śródmieścia nierozerwalnie związany jest ze ścisłym centrum miasta zarówno komunikacyjnie, jak i przestrzennie. W części północnej tego podobszaru znajduje się kilkanaście budynków jednorodzinnych o konstrukcji drewnianej typu ,,fińskiego'' powstałych w okresie powojennym. Przestrzenie publiczne charakterystyczne dla tego obszaru to place m.in. plac Słowiański czy też plac Akademicki.

Występuje tu wiele problemów społecznych, ale zwykle wskaźniki dla całego podobszaru nie odbiegają od średniej miasta tak bardzo, jak w przypadku pozostałych podobszarów. Stosunkowo najmniej negatywnych zjawisk występuje na północy podobszaru. Na całym podobszarze występuje nadreprezentacja osób w wieku poprodukcyjnym, a odsetek osób powyżej 75 roku życia jest największy spośród wszystkich podobszarów.

Poważnym problemem jest uzależnienie od alkoholu. Koncentracja zjawiska występuje w kwartałach skupionych w środkowej części podobszaru. W tym samym rejonie obserwujemy nasilenie czynów karalnych osób nieletnich. Organizacji pozarządowych nie jest dużo, ale te, które działają, mają siedzibę właśnie w centralnej części podobszaru, co daje możliwość adekwatnego oddziaływania na główne problemy lokalne.

Ubóstwo w środkowej i południowej części zaznacza się znacznie silniej niż w części północnej podobszaru. Odsetek osób otrzymujących zasiłki stałe, celowe i okresowe wyraźnie przekracza tu średnią miasta. W taki sam sposób rozkłada się problem bezrobocia, niepełnosprawności, ubóstwa i przemocy w rodzinie. Również tutaj znajduje się duża liczba budynków komunalnych. Połowa budynków to budynki komunalne, charakteryzujące się wysokimi potrzebami remontowymi.

W tabeli 25 zebrano najważniejsze informacje o poszczególnych podobszarach rewitalizacji, aby mogły służyć programowaniu działań w sferze społecznej.

Tabela 24. Podsumowanie diagnozy w podobszarach rewitalizacji Bytomia, w sferze społecznej

SYTUACJA LEPSZA NIŻ PRZECIĘTNIE W MIEŚCIE
BLISKO PRZECIĘTNEJ
SYTUACJA GORSZA NIŻ ŚREDNIO W MIEŚCIE
SYTUACJA ZNACZNIE GORSZA NIŻ ŚREDNIO W MIEŚCIE
SYTUACJA WYBITNIE NIEKORZYSTNA

WYSZCZEGÓLNIENIE	BOBREK	ROZBARK	ŚRÓDMIEŚCIE	ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD	ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC	KOLONIA ZGORZELEC
CHARAKTERYSTYKA PODOBSZARU	Niewielki podobszar z dala od centrum, odrębna dzielnica, silnie związana z nieczynną już miejscową hutą. Wybitnie złe wskaźniki kluczowych zjawisk społecznych. Skala problemów wymaga regularnego wsparcia ze strony pomocy społecznej, organizacji, parafii. Kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców minimalne, najniższe w mieście. Mało osób starszych, duży udział młodzieży w populacji	Podobszar graniczący z centrum, ale już pozbawiony atutów i szans dzielnicy centralnej. Podobnie jak w Śródmieściu – bardzo duża liczba starych budynków komunalnych w złym stanie, wpływająca negatywnie na charakter dzielnicy. Drugi po Bobrku podobszar o wskaźnikach znacznie odbiegających od średniej miasta. Bardzo słaba działalność NGO, brak imprez i atrakcji	Centrum miasta. Liczne budynki komunalne w złym stanie. Kontrasty przestrzenne – cenne zabytki obok zaniedbanych kwartałów. Wiele problemów charakterystycznych dla centrum, jednocześnie liczne potencjały, jak np. silnie rozwinięta działalność kulturalna	Występuje wiele problemów, ale zwykle wskaźniki nie odbiegają od średniej miasta tak bardzo, jak w przypadku pozostałych podobszarów. Więcej przestrzeni, więcej zieleni - atutem jest duży park tuż przy granicy podobszaru	Występuje wiele problemów, ale zwykle wskaźniki nie odbiegają od średniej miasta tak bardzo, jak w przypadku pozostałych podobszarów. Na północy podobszaru najczęściej brak negatywnych zjawisk. Największy spośród podobszarów odsetek osób powyżej 75 roku życia	Specyficzny, niewielki obszar na południu miasta, zamieszkały przez 152 osoby. Kompleks zabytkowych budynków robotniczych z XIX w. Przyroda, spokojna okolica. Koncentracja licznych problemów, jednak ilościowo zawsze niewielka ich skala z powodu małej liczby osób. Z uwagi na niewielką powierzchnię i populację – możliwe kompleksowe działania mogące radykalnie poprawić sytuację osiedla

WYSZCZEGÓLNIENIE	BOBREK	ROZBARK	ŚRÓDMIEŚCIE	ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD	ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC	KOLONIA ZGORZELEC
LUDNOŚĆ - % POPULACJI BYTOMIA	2,9%	5,0%	8,2%	5,4%	7,3%	0,1%
GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (BYTOM: 2 285 OSÓB NA KM^2)	9 600	10 450	14 480	14 190	8 690	2 130
ODSETEK OSÓB W WIEKU POPRODUKCYJNYM (BYTOM:22%)	10% - wyjątkowo mało osób starszych, dużo młodzieży.	Mniej osób starszych i więcej młodych niż przeciętnie w mieście.	Mniej osób starszych i więcej młodych niż przeciętnie w mieście.	Nieco większy odsetek osób starszych niż średnio w mieście.	Nieco większy odsetek osób starszych niż średnio w mieście.	Sytuacja nie odbiega od przeciętnej w mieście. Nieco większy udział osób 75+.
BEZROBOTNI W STOSUNKU DO OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM (BYTOM: 9,4%)	Bezrobocie ponad dwukrotnie przekracza średnią dla miasta.	Bezrobocie niemal dwukrotnie przekracza średnią dla miasta.	Bezrobocie niemal dwukrotnie przekracza średnią dla miasta.	Bezrobocie zbliżone do średniej dla miasta.	Koncentracja problemu bezrobocia jedynie w kilku punktach obszaru.	Bezrobocie ponad dwukrotnie przekracza średnią dla miasta (jest tu jednak tylko 20 bezrobotnych).
BEZROBOTNI Z WYKSZTAŁCENIEM GIMNAZJALNYM LUB PONIŻEJ W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH	Wskaźnik o połowę wyższy niż średnio dla miasta – 6 na 10 bezrobotnych ma zdefiniowane wykształcenie.	Co drugi bezrobotny ma zdefiniowane wykształcenie- wskaźnik nieco przekracza średnią dla miasta.	Co drugi bezrobotny ma zdefiniowane wykształcenie- wskaźnik nieco przekracza średnią dla miasta.	Sytuacja w granicach przeciętnej dla miasta.	Sytuacja w granicach przeciętnej dla miasta.	Co drugi bezrobotny ma zdefiniowane wykształcenie- wskaźnik nieco przekracza średnią dla miasta.
UBÓSTWO- KORZYSTAJĄCY Z ZASIŁKÓW CELOWYCH NA 1 TYS. MIESZK. (BYTOM: 19 NA 1 TYS.)	85(!!) – niemal co dziesiąta osoba.	41-wskaźnik ponad dwukrotnie wyższy niż dla miasta.	42-wskaźnik ponad dwukrotnie wyższy niż dla miasta.	Niewielkie przekroczenie średniej dla miasta.	Niewielkie przekroczenie średniej dla miasta. Na północy obszaru brak problemu.	46 – ubóstwo jest poważnym problemem dla co dwudziestej osoby z tej niewielkiej społeczności.
ODSETEK UCZNIÓW SP KORZYSTAJĄCYCH Z DOŻYWIANIA (BYTOM: 21%)	Co drugi uczeń korzysta z pomocy – najwyższy wskaźnik .	44% Poważna skala dożywiania dzieci.	43% Poważny problem.	Wskaźnik korzystniejszy od średniej dla miasta.	Przeciętna sytuacja. Na północy obszaru brak problemu.	Przeciętna sytuacja.

WYSZCZEGÓLNIENIE	BOBREK	ROZBARK	ŚRÓDMIEŚCIE	ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD	ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC	KOLONIA ZGORZELEC
PRZEMOC W RODZINIE NA 10 TYS. OSÓB (BYTOM: 12OS. NA 10 TYS.)	17-najmniej spośród podobszarów.	29 - wskaźnik najwyższy w mieście. Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	21 – Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	27 – ponad dwukrotnie więcej niż średnio. Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	23 - Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	Nie odnotowano przypadków przemocy.
CZYNY KARALNE NIELETNICH	Nie odnotowano.	Znacznie mniej w stosunku do populacji niż średnio w mieście.	Trzykrotnie więcej w stosunku do populacji niż średnio w mieście. Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	Nieco większe nasilenie niż średnio w mieście. Problem występuje w kilku kwartałach, nie na całym podobszarze.	Przeciętnie.	Nie odnotowano.
ZASIŁKI Z POWODU ALKOHOLIZMU NA 1 TYS. OSÓB (BYTOM: 2,6 OS. NA 1 TYS.)	Wskaźnik dwukrotnie większy niż dla miasta. Koncentracja zjawiska występuje w określonych kwartałach, nie na całym podobszarze.	7-najwyższy wskaźnik. Koncentracja zjawiska występuje w określonych kwartałach, nie na całym podobszarze.	Wskaźnik ponad dwukrotnie większy niż dla miasta. Koncentracja zjawiska występuje w określonych kwartałach, nie na całym podobszarze.	Wskaźnik nieznacznie powyżej średniej dla miasta.	Wskaźnik ponad dwukrotnie większy niż dla miasta. Koncentracja zjawiska występuje w określonych kwartałach, nie na całym podobszarze.	Brak zasiłków z tytułu uzależnienia.
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO WYCHOWAWCZYCH	Wybitne nasilenie problemu. Co czwarta osoba żyje w rodzinie dotkniętej problemem (!!).	Wskaźnik dwukrotnie przekracza średnią dla miasta. Co dziesiąta osoba żyje w rodzinie dotkniętej problemem.	Wskaźnik dwukrotnie przekracza średnią dla miasta. Co dziesiąta osoba żyje w rodzinie dotkniętej problemem.	Bezradność występuje rzadziej niż średnio w mieście.	Przeciętna sytuacja.	Bezradność występuje rzadziej niż średnio w mieście.
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W POPULACJI	Ponad trzykrotnie więcej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.	Ponad dwukrotnie więcej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.	Ponad dwukrotnie więcej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.	Mniej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.	Nieco więcej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.	Ponad dwukrotnie więcej osób niepełnosprawnych w populacji niż średnio w mieście.

WYSZCZEGÓLNIENIE	BOBREK	ROZBARK	ŚRÓDMIEŚCIE	ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD	ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC	KOLONIA ZGORZELEC
KAPITAŁ SPOŁECZNY – FREKWENCJA W WYBORACH SAMORZĄD. (BYTOM: 33,4%; PL:35,5%)	Wybitnie niska frekwencja. Na północy obszaru poniżej 20%.	Wybitnie Niska frekwencja. W jednym z obwodów niewiele ponad 25%.	Frekwencja nieco poniżej średniej.	Niska frekwencja.	Frekwencja nieco poniżej średniej.	Niska frekwencja.
LICZBA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	Mało organizacji.	Bardzo mało organizacji.	Bardzo dużo organizacji.	Bardzo mało organizacji.	Dużo organizacji.	Brak – ale specyfika podobszaru (152 osoby).
DOTACJE DLA NGO DZIAŁAJĄCYCH W DZIEDZINIE KULTURY I SPRAW SPOŁ.	Brak.	Brak.	Bardzo dużo dotacji w porównaniu z innymi podobszarami.	Bardzo mało dotacji.	Dużo dotacji.	Brak – ale specyfika podobszaru (152 osoby).
LICZBA KLUBÓW SPORTOWYCH I UKS	Niemal brak organizacji działających w dziedzinie kultury fizycznej.	Niemal brak organizacji działających w dziedzinie kultury fizycznej.	Zbyt mało klubów w stosunku do potrzeb podobszaru.	Niemal brak organizacji działających w dziedzinie kultury fizycznej.	Zbyt mało klubów w stosunku do potrzeb podobszaru.	Brak – specyfika podobszaru (152 osoby).
DOTACJE DLA KLUBÓW SPORTOWYCH	Brak.	Brak.	Niewystarczająco jak na potrzeby tego trudnego podobszaru	Brak.	Niewystarczająco jak na potrzeby tego trudnego podobszaru.	Brak – specyfika podobszaru (152 osoby).
CYKLICZNE IMPREZY SPORTOWE	Brak.	Brak.	Niemal nie odbywają się.	Brak. Ale wiele imprez w parku przylegającym do podobszaru.	Brak	Brak – specyfika podobszaru (152 osoby).
OBIEKTY SPORTOWE I REKREACYJNE	Brak.	Brak .	Liczba obiektów niewystarczająca.	Liczba obiektów niewystarczająca.	Brak.	Brak.
PODMIOTY GOSPODARCZE (CEIDG) NA 100 OSÓB	Dwa razy mniej niż średnio w mieście.	Przeciętnie, tak, jak średnio w mieście.	Bardzo dużo. Średnia dwa razy większa niż dla miasta.	Więcej niż średnio w mieście.	Więcej niż średnio w mieście.	Dwa razy mniej niż średnio w mieście.

WYSZCZEGÓLNIENIE	BOBREK	ROZBARK	ŚRÓDMIEŚCIE	ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD	ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC	KOLONIA ZGORZELEC
BUDYNKI GMINNE W STOSUNKU DO BUDYNKÓW OGÓŁEM (BYTOM:27%). (WIĘCEJ = GORZEJ – Z POWODU STANU I STANDARDU ZASOBU.)	Budynków komunalnych jest nieco więcej niż średnio w mieście. Stan techniczny bud. komunalnych jest lepszy niż przeciętnie w mieście.	Co drugi budynek na obszarze należy do zasobu komunalnego.	Sześć budynków na dziesięć należy do zasobu komunalnego.	Co drugi budynek na obszarze należy do zasobu komunalnego.	Co drugi budynek na obszarze należy do zasobu komunalnego.	Wszystkie budynki znajdujące się w podobszarze należą do gminy (100% własności). 85% z nich jest w złym lub bardzo złym stanie technicznym.

Źródło: Opracowanie własne

2.7. Geneza wiązek

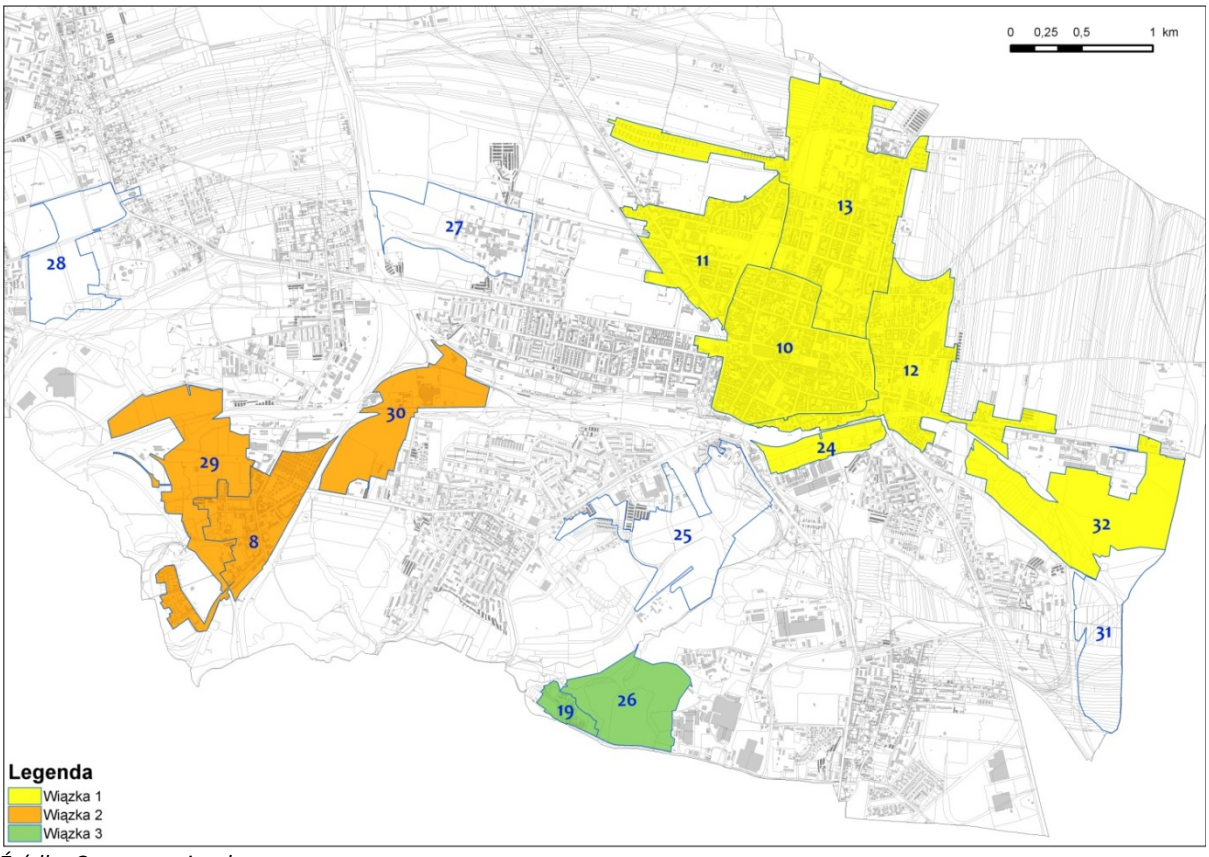
Zdefiniowane w ramach procesu delimitacji jednostki urbanistyczne (podobszary) zostały przeanalizowane pod kątem ich potencjałów, problemów na nich występujących, wzajemnych powiązań oraz położenia, a następnie pogrupowane w sposób pozwalający efektywnie wykorzystać realizowane na ich terenie projekty (tzw. wiązki projektowe). Każda z wiązek projektowych zawiera projekty z różnych zakresów tematycznych, które wyrażają podstawowe interwencje, mające w sposób zintegrowany i kompleksowy przyczynić się do rewitalizacji danego podobszaru lub grupy podobszarów. Podstawowym założeniem przy konstruowaniu wiązki było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji „miękkiej" (społecznej/nieinwestycyjnej) oraz „twardej" (infrastrukturalno-inwestycyjnej).

Z uwagi na znaczące zaangażowanie środków publicznych w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji, szczególne znaczenie przypisane zostało przedsięwzięciom zaplanowanym w ramach działań „rewitalizacyjnych" Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (działania w ramach Osi Priorytetowej IX oraz X).

Proces tworzenia wiązek poprzedzony był analizą czynników charakteryzujących poszczególne tereny oraz spajających podobszary rewitalizacji. Na tej podstawie zdefiniowano ogólne oraz indywidualne powiązania pomiędzy podobszarami zamieszkałymi. W związku z powyższym uzyskano 3 podstawowe wiązki projektowe:

- wiązka 1: Śródmieście – Rozbark;
- wiązka 2: Bobrek;
- wiązka 3: Kolonia Zgorzelec.

Mapa 46. Wiązka 1, 2, 3

Źródło: Opracowanie własne

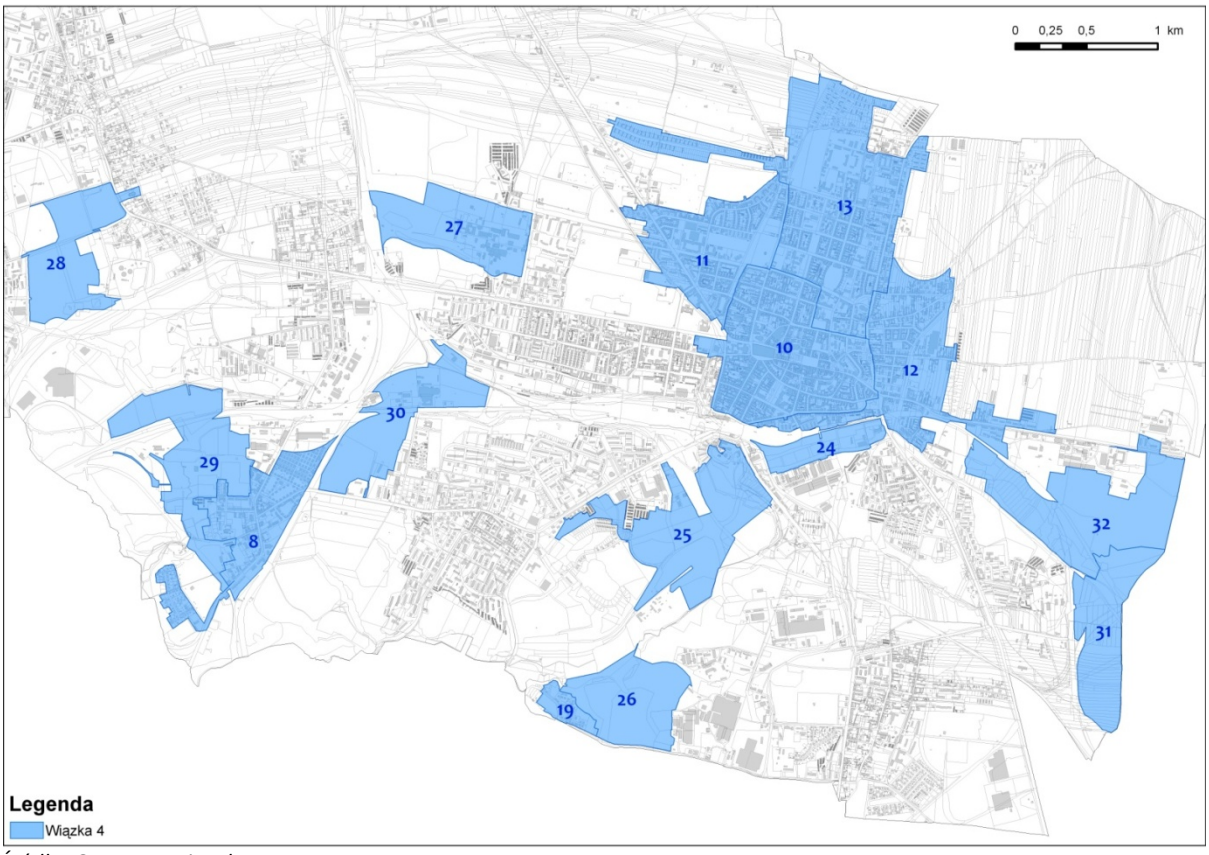
Za powyższym wyborem przemawiały przede wszystkim: podobieństwo występujących w poszczególnych podobszarach problemów oraz ich położenie. Nie bez znaczenia były również historyczne uwarunkowania (tereny te stanowiły osobne dzielnice). Następnie do wiązek przyporządkowano te obszary niezamieszkałe, gdzie prowadzona interwencja w najbardziej efektywny sposób przyczyni się do rozwiązania problemów zidentyfikowanych w podobszarach zamieszkałych. Przede wszystkim – z uwagi na łatwy dostęp – przyłączono tereny niezamieszkałe sąsiadujące z zamieszkałymi, które wcześniej wspólnie stanowiły jedną, funkcjonalną całość (np. Bobrek i Huta Bobrek czy Rozbark i KWK Rozbark).
W związku z powyższym zdefiniowano następujące wiązki:

- **wiązka 1: Śródmieście – Rozbark – KWK Rozbark – „Orzeł Biały";**
- **wiązka 2: Bobrek – Huta Bobrek – EC Szombierki + Pola Szombierskie;**
- **wiązka 3: Kolonia Zgorzelec – Huta Zygmunt.**

Ponadto, zidentyfikowano podobszary niezamieszkałe, które z uwagi na planowane funkcje i potencjalnie szersze oddziaływanie na cały obszar rewitalizacji, nie weszły do ww. wiązek. W związku z powyższym, zdefiniowano wiązkę 4 – tzw. horyzontalną:

- **wiązka 4: horyzontalna** (obejmująca wszystkie podobszary rewitalizacji, w tym w szczególności cztery podobszary niezamieszkałe: teren dawnej KWK Szombierki, teren KWK Centrum, teren inwestycyjny – Bytom Miechowice oraz rezerwat przyrody „Żabie Doły").

Mapa 47. Wiązka 4

Źródło: Opracowanie własne

Zidentyfikowane czynniki spajające podobszary w wiązkach:

- powiązania komunikacyjne istniejące pomiędzy wszystkimi podobszarami;
- ścisłe powiązanie podobszarów w centrum miasta w aspekcie społecznym, ekonomicznym i przestrzennym, warunkujące zastosowanie podobnych działań naprawczych (z uwagi na różnice potencjałów podobszary te nieznacznie się różnią, stąd podejmowane działania, choć podobne, będą musiały dostosować się do indywidualnych warunków miejsca);

- powiązania kulturowe w wyodrębnionych grupach podobszarów zamieszkałych i niezamieszkałych, wynikające z historycznego sąsiedztwa miejsc zamieszkania z miejscami pracy (w wyniku restrukturyzacji kopalń i hut miejsca pracy zostały zlikwidowane, a celem rewitalizacji będzie „zwrócenie" terenów mieszkańcom poprzez zaproponowanie nowych funkcji, usług, miejsc pracy w nowych sektorach).

Wiązka 1: Śródmieście – Rozbark – KWK Rozbark – „Orzeł Biały"

W skład wiązki wchodzą następujące podobszary:

- podobszar rewitalizacji 10 Śródmieście - otoczony przez ulice Powstańców Warszawskich, Aleję Legionów, Żeromskiego, Żołnierza Polskiego, Piłsudskiego, Witczaka, Karola Miarki, Plac Wolskiego (obejmujący ścisłe historyczne centrum miasta);
- podobszar rewitalizacji 11 Śródmieście Zachód – otoczony przez ulice Piekarską, Aleję Legionów, Powstańców Warszawskich, Strzelców Bytomskich, Tarnogórską (z przyległymi terenami), następnie ulice Fałata i Woźniaka (wzdłuż granicy ogródków działkowych) oraz Powstańców Śląskich;
- podobszar rewitalizacji 12 Rozbark – otoczony przez zabudowania przy ul. Szafranka, ulice Alojzjanów, Witczaka, Katowicką, Miarki, granicę podobszaru 24 (teren dawnej KWK Rozbark), następnie ulice Chorzowską, Sienną, Siemianowicką (z przyległymi terenami), tereny wzdłuż Alei Jana Pawła II oraz od północy tory kolejowe;
- podobszar rewitalizacji 13 Śródmieście Północ – otoczony przez ulice Piekarską, Żeromskiego, Żołnierza Polskiego, Piłsudskiego, Witczaka, Alojzjanów, zabudowania przy ul. Szafranka, Witczaka, Ułańskiej i Kędzierzyńskiej, ulice Kruszcową, Mickiewicza, Północą (z przyległymi terenami), cmentarz komunalny oraz obejmujący ulicę Odrzańską z przyległymi terenami;
- podobszar rewitalizacji 24 – teren dawnej KWK Rozbark;
- podobszar rewitalizacji 32 – tereny poprzemysłowe „Orzeł Biały".

Zidentyfikowane czynniki spajające podobszary w wiązce 1:

- powiązania kulturowe: mieszkańcy z podobszarów zamieszkałych (nr 10, 11, 12, 13) pracowali wcześniej w kopalni Rozbark oraz w zakładzie górniczo-hutniczym „Orzeł Biały" (położonych w podobszarach niezamieszkałych), stąd występuje silne poczucie identyfikacji z tymi miejscami - szczególnie mieszkańcy Rozbarku (podobszar nr 12) przejawiają silne przywiązanie do lokalnej tradycji. Co więcej, tereny w naturalny sposób wiążą się ze sobą, ponieważ kiedyś stanowiły jedną spójną, samowystarczalną (dom – praca – usługi) dzielnicę;
- kumulacja podobnych problemów społecznych, lokalowych, przestrzennych (zgodnie z zapisami pogłębionej diagnozy) – ich natężenie oraz potencjały są różne, rozwiązaniem jest adresowanie projektów zakładających wysoce zindywidualizowane podejście do grup beneficjentów w zależności od obszaru z jakiego pochodzą;
- Śródmieście jako centralna część miasta łączy liczne funkcje ogólnomiejskie, które stanowią istotny potencjał dla mieszkańców, tj. miejsca pracy, funkcje rozrywkowe, kulturalne, oświatowe, szpitale, służby miejskie, itd.
- powiązania przestrzenne wynikają ze zwartej struktury urbanistycznej, historycznej zabudowy Starówki i przyległych dzielnic;
- w podobszarze teren poprzemysłowy „Orzeł Biały" ze względu na możliwe lokalizacje powstaną dodatkowe lokale socjalne dla mieszkańców podobszarów śródmiejskich i Rozbarku (duże zapotrzebowanie na takie lokale w podobszarach zamieszkałych wiązki 1);
- w podobszarach niezamieszkałych powstaną uzupełniające funkcje mieszkaniowe, miejsca pracy, obiekty sportowo-rekreacyjne, tworzące dla mieszkańców podobszarów 10-13 nowe miejsca pracy – przewiduje się stosowanie klauzul społecznych przy potencjalnych przetargach – pierwszeństwo będą mieli mieszkańcy przeszkoleni w ramach projektów miękkich realizowanych w obszarze rewitalizacji. **Z uwagi na fakt, że działania w ramach programu kierowane będą przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji, zapisy dotyczące ww. preferencji pozwolą w większym stopniu zapewnić mieszkańcom (zwłaszcza tym uczestniczącym w projektach nieinwestycyjnych) udział w procesach rewitalizacyjnych.**

Wiązka 2: Bobrek - Huta Bobrek - EC Szombierki + Pola Szombierskie

W skład wiązki wchodzą następujące podobszary:

- podobszar rewitalizacji 8 Bobrek - teren obejmujący zamieszkałą część dzielnicy Bobrek wraz z osiedlem pod Brzozami;
- podobszar rewitalizacji 29 – teren dawnej Huty Bobrek;
- podobszar rewitalizacji 30 – EC Szombierki – Pola Szombierskie.

Zidentyfikowane czynniki spajające podobszary w wiązce 2:

- powiązania społeczno-kulturowe: mieszkańcy z podobszaru zamieszkałego (nr 8) pracowali w Hucie Bobrek, przywiązani są też do lokalnej tradycji, a tereny w naturalny sposób wiążą się ze sobą, stanowiąc wcześniej jedną, spójną dzielnicę;
- obszary niezamieszkałe stworzą nowe miejsca pracy – przewiduje się stosowanie klauzul społecznych przy potencjalnych przetargach – pierwszeństwo będą mieli mieszkańcy przeszkoleni w ramach projektów miękkich realizowanych w obszarze rewitalizacji.

Wiązka 3: Kolonia Zgorzelec – Huta Zygmunt

W skład wiązki wchodzą następujące podobszary:

- podobszar rewitalizacji 19 - Kolonia Zgorzelec - obszar robotniczego osiedla Kolonia Zgorzelec obejmującego 34 budynki mieszkalne wraz z otoczeniem;
- podobszar rewitalizacji 26 – teren dawnej Huty Zygmunt.

Zidentyfikowane czynniki spajające wiązki:

- powiązania społeczno-kulturowe: mieszkańcy z podobszaru zamieszkałego pracowali w obecnie niefunkcjonującej Hucie Zygmunt; społeczność jest przywiązana do lokalnej tradycji, a tereny mieszkaniowe i poprzemysłowe w naturalny sposób wiążą się ze sobą, ponieważ historycznie stanowiły jedną, spójną terytorialnie dzielnicę;
- obszary niezamieszkałe stworzą nowe miejsca pracy – przewiduje się stosowanie klauzul społecznych przy potencjalnych przetargach, ponadto uzupełnią funkcje rekreacyjne obszarów mieszkaniowych dla ich mieszkańców. **Z uwagi na fakt, że działania w ramach programu kierowane będą przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji, zapisy dotyczące ww. preferencji pozwolą w większym stopniu zapewnić mieszkańcom (zwłaszcza tym uczestniczącym w projektach nieinwestycyjnych) udział w procesach rewitalizacyjnych.**

Wiązka 4: horyzontalna

Obejmuje wszystkie podobszary rewitalizacji, w tym w szczególności cztery podobszary niezamieszkałe, nieujęte w pozostałych wiązkach, gdzie zlokalizowane zostaną funkcje przeznaczone dla mieszkańców całego obszaru rewitalizacji.
Jednym z głównych założeń rewitalizacji jest odbudowanie powiązań, które tradycyjnie występowały między obszarami mieszkaniowymi a obszarami industrialnymi (lub postindustrialnymi). Wszystkie zamieszkałe obszary rewitalizacji wytypowane do rewitalizacji w Bytomiu rozwijały się w oparciu o funkcje na terenach przemysłowych. W procesie rewitalizacji dąży się do zaszczepienia na obszarach rewitalizowanych nowych funkcji gospodarczych i usług czasu wolnego, a w konsekwencji wykorzystania potencjału przedsiębiorczości mieszkańców oraz dostarczenia szans na zdobycie atrakcyjnego miejsca pracy.

Obszar obejmuje m.in. niezamieszkałe tereny zdegradowane (nieujęte w wiązkach 1-3):

- podobszar rewitalizacji 25 – teren dawnej KWK Szombierki;
- podobszar rewitalizacji 27 – teren KWK Centrum;
- podobszar rewitalizacji 28 – teren inwestycyjny – Bytom Miechowice;
- podobszar rewitalizacji 31 – rezerwat przyrody „Żabie Doły”.

Zidentyfikowane czynniki spajające wiązki:

- podobszar rewitalizacji 25 - teren dawnej KWK Szombierki:
  - miejsce o wartościach historycznych dla miasta (początki osadnictwa), pełniące funkcje społeczno-kulturalne i rekreacyjne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji i pozostałych użytkowników,
  - nowe miejsca pracy z preferencją mieszkańców obszaru rewitalizacji,
  - poprawa skomunikowania z obszarem rewitalizacji;
- podobszar rewitalizacji 27 – teren KWK Centrum:
  - oddziaływanie skierowane przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale też – z uwagi na swoje centralne położenie oraz planowaną funkcję (strażnica PSP, powiatowe centrum zarządzania kryzysowego) - do pozostałych mieszkańców;
- podobszar rewitalizacji 28 - teren inwestycyjny – Bytom Miechowice:
  - miejsca pracy z preferencjami dla mieszkańców obszaru rewitalizacji (klauzule społeczne) w strefie przemysłowo-usługowej,
  - funkcje społeczno-kulturalne i rekreacyjne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale też pozostałych mieszkańców; przewiduje się działania zmierzające do pogłębiania tożsamości lokalnej poprzez realizację działań szkoleniowo-edukacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji (zamek miechowicki) – np. ścieżki edukacyjne dla uczniów szkół z obszaru rewitalizacji;
- podobszar rewitalizacji 32 – rezerwat przyrody „Żabie Doły":
  - podobszar realizacji działań tworzących nowe miejsca pracy,
  - wykorzystanie terenów rezerwatu na potrzeby edukacyjne i przeprofilowania zawodowego mieszkańców obszaru rewitalizacji (funkcje szkoleniowo-edukacyjne),
  - funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe dla mieszkańców obszaru rewitalizacji i pozostałych mieszkańców; tereny rekreacyjne odwiedzane są najczęściej przez mieszkańców okolicznych podobszarów rewitalizacji – Rozbark, Śródmieście,
  - podobszar ten jest skomunikowany z pozostałymi podobszarami rewitalizacji, ale przewiduje się dodatkowo poprawę skomunikowania z podobszarem Rozbark.

Zidentyfikowane i zaproponowane w ramach przedmiotowej wiązki przedsięwzięcia przyczynią się do rozwiązania szeregu problemów zdefiniowanych w całym obszarze rewitalizacji. Ich wybór i określenie zakresu jak i zasięgu miały przede wszystkim na celu maksymalnie szerokie oddziaływanie na mieszkańców całego obszaru rewitalizacji.

- Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- niewielki i malejący odsetek osób aktywnych zawodowo;
- niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej;
- niechęć bezrobotnych do nabywania nowych kwalifikacji.

- Projekty realizowane w ramach przedsięwzięcia Makerspace – FabLab Krystyna.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- niewielki i malejący odsetek osób aktywnych zawodowo;
- stosunkowo wysoki udział osób do 30 r. życia wśród osób bezrobotnych;
- wyższy niż w stosunku do całego miasta odsetek osób korzystających z zasiłków celowych pomocy społecznej;
- wyższy niż w stosunku do całego miasta odsetek uczniów szkół podstawowych korzystających z odżywiania;
- wyższa niż w stosunku do całego miasta skala problemów – w tym zaburzeń i chorób psychicznych;
- słabsze niż w stosunku do całego miasta wyniki sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej;
- niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej;
- niechęć bezrobotnych do nabywania nowych kwalifikacji;

- zły stan techniczny i zaniedbana przestrzeń wspólna;
- zdewastowane zabytki;
- szkody górnicze, niska emisja i hałas.

- Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców Bytomia, w szczególności dzielnicy Szombierki i dzielnic ościennych (program aktywności lokalnych).

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- niewielki i malejący odsetek osób aktywnych zawodowo;
- niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej;
- niechęć bezrobotnych do nabywania nowych kwalifikacji;
- zły stan techniczny i zaniedbana przestrzeń wspólna;
- zdewastowane zabytki;
- szkody górnicze, niska emisja i hałas.

- Rewitalizacja z Klubem Integracji Społecznej (3 edycje).

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- wysoki poziom bezrobocia długotrwałego;
- wyższy niż w stosunku do całego miasta odsetek osób korzystających z zasiłków celowych pomocy społecznej;
- niechęć bezrobotnych do nabywania nowych kwalifikacji;

- Rewaloryzacja zespołu pałacowego Thiele-Wincklerów zlokalizowanego w Parku Ludowym przy ul. Dzierżonia w Bytomiu-Miechowicach.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- zdewastowane zabytki.

- Przebudowa budynku po byłym hotelu robotniczym przy ul. Siemianowickiej 105 B w Bytomiu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję mieszkalną.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- szkody górnicze, niska emisja i hałas;
- zły stan i standard budynków komunalnych.

- Budowa nowej strażnicy Państwowej Straży Pożarnej z uwzględnieniem przystosowania pomieszczeń i wyposażenia dla biura Bezpieczeństwa Miasta i Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej.

- Uporządkowanie ruchu turystycznego na terenie Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego Żabie Doły celem ochrony przyrody i bioróżnorodności oraz przystosowanie obszaru na cele edukacyjne i rekreacyjno – wypoczynkowe.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- zły stan techniczny i zaniedbana przestrzeń wspólna;
- szkody górnicze, niska emisja i hałas;

- Przygotowanie terenu inwestycyjnego w Bytomiu – ulice Elektrownia i Racjonalizatorów

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej.

- Renowacja zabytkowego kościoła Św. Krzyża w Bytomiu.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- zdewastowane zabytki.

- Konserwacja i zachowanie zabytkowego kościoła św. Małgorzaty w Bytomiu.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- zdewastowane zabytki.

- Rewitalizacja terenów poprzemysłowych dzielnic Szombierki i Łagiewniki w dolinie rzeki Bytomki.

Zidentyfikowane problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja ww. projektu:

- zły stan techniczny i zaniedbana przestrzeń wspólna.

3. PLANOWANIE REWITALIZACJI

3.1. Wizja, cele i kierunki działań rewitalizacyjnych

Zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, w przypadku podziału obszaru rewitalizacji na podobszary, gminny program rewitalizacji jest opracowywany dla poszczególnych podobszarów.

W związku z powyższym wymogiem przeprowadzono 32 spotkania z mieszkańcami we wszystkich podobszarach zamieszkałych, w tym warsztaty, spacery studyjne, lotne punkty informacyjne oraz spotkania plenerowe. W trakcie, których wskazano problemy poszczególnych podobszarów. W ramach spotkań z interesariuszami wypracowano także wizje, cele i kierunki działań dla każdego z sześciu podobszarów zamieszkałych. W podobszarach niezamieszkałych nie prowadzono działań partycypacyjnych, nie wypracowano dla nich osobnych wizji, celów i kierunków działań. Niemniej jednak w trakcie spotkań partycypacyjnych mieszkańcy wskazywali na konieczność ponownego wykorzystania obszarów poprzemysłowych i nadania im nowych funkcji.

Po przeanalizowaniu wizji, celów i kierunków wypracowanych, w ramach partycypacji społecznej, w podobszarach zwrócono uwagę, że są one ze sobą zbieżne. Ponadto analiza danych statystycznych, wyniki pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, potwierdziły problemy zidentyfikowane w takcie partycypacji społecznej. Z uwagi na to opracowano wspólną wizję dla całego obszaru rewitalizacji Bytomia, do której wypracowano wspólne cele i kierunki działań. Cele i kierunki wypracowane przez interesariuszy obszaru rewitalizacji po przeanalizowaniu pogrupowano oraz rozszerzono na podstawie wniosków z diagnozy oraz uwag zebranych w trakcie konsultacji projektu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

3.1.1. Wizja rewitalizacji w podobszarach rewitalizacji

Wypracowane w ramach partycypacji społecznej wizje, cele i kierunki działań dla każdego z podobszarów są odpowiedzią na zidentyfikowane w podobszarach problemy. **Poniżej przedstawiono efekty pracy w podobszarach w zakresie wizji, celów i kierunków działań. Propozycje interesariuszy rewitalizacji zebrane w trakcie partycypacji w podobszarach były punktem wyjścia do sformułowania spójnej wizji oraz celów dla obszaru rewitalizacji, a jednocześnie stanowiły ich najważniejszy element.**

BOBREK

Dzielnica zapewniająca odpowiednie do potrzeb warunki mieszkaniowe oraz bogatą ofertę rekreacyjno - kulturalną dla aktywnej, zintegrowanej i wielokulturowej społeczności.

Tabela 25. Bobrek – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców	1.1. Wsparcie na rzecz zmiany zachowań i dostosowania kompetencji do potrzeb rynku pracy	▪ aktywizacja osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem /społecznym i dostosowanie ich kompetencji do potrzeb rynku pracy, ▪ wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kompetencji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do potrzeb rynku pracy, w tym np.: – poradnictwo zawodowe w zakresie rozpoznawania predyspozycji

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
		zawodowych oraz planowania indywidualnej ścieżki rozwoju i podjęcia zatrudnienia, – warsztaty związane z aktywnymi formami poszukiwania pracy, warsztaty z autoprezentacji itp., – programy zachęcające do zakładania własnej działalności.
	1.2. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców	▪ wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kompetencji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do potrzeb rynku pracy, ▪ wzmacnianie postaw przedsiębiorczych mieszkańców.
2. Korzystne warunki rozwoju kapitału społecznego	2.1. Korzystne warunki dla działania i rozwoju organizacji pozarządowych	▪ zapewnienie całorocznych i bezpiecznych miejsc spotkań, rekreacji oraz oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców dzielnicy Bobrek z uwzględnieniem potrzeb różnych grup wiekowych i społecznych, ▪ organizacja wydarzeń/ imprez wzmacniających więzi międzypokoleniowe i budujące tożsamość z miejscem np. Dzień Sąsiada, nauka dla rodziców organizowania gier i zabaw dla dzieci, organizacja kawiarenek sąsiedzkich.
	2.2. Zapewnione kompleksowe wsparcie dla osób dotkniętych problemami społecznymi i/lub zagrożonych wykluczeniem społecznym	▪ przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, takim jak uzależnienia, przemoc w rodzinie, niewydolność wychowawcza, dewastacja wspólnego mienia, mieszkań socjalnych.
	2.3. Oferta rekreacyjno-kulturalna dopasowana do potrzeb mieszkańców oraz specyfiki dzielnicy	▪ identyfikacja i wspieranie lokalnych liderów oraz inicjatyw społecznych, ▪ zwiększenie oferty spędzenia czasu wolnego dla dzieci, ▪ utworzenie miejsc i oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców w różnym wieku np. kawiarnia międzypokoleniowa działająca w formie podmiotu ekonomii społecznej, ▪ zabezpieczenie i zapewnienie dobrego dostępu do miejsc rekreacji dla dzieci (boisko, plac zabaw).
3. Dobre warunki do ożywienia gospodarczego dzielnicy	3.1. Zapewnienie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	▪ zwiększenie dostępu do usług dla mieszkańców.
	3.2. Prowadzenie aktywnej promocji gospodarczej	▪ zmiana wizerunku dzielnicy Bobrek.
4. Poprawa stanu środowiska naturalnego	4.1. Ograniczenie problemu niskiej emisji	▪ przeciwdziałanie zjawisku niskiej emisji.
	4.2. Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców	▪ poprawa stanu środowiska naturalnego oraz ograniczenie występujących z tego powodu uciążliwości dla mieszkańców.

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
5. Wysoki standard warunków mieszkaniowych	5.1. Budynki mieszkaniowe odpowiadające potrzebom mieszkańców	▪ zagospodarowanie pustostanów, ▪ poprawa stanu technicznego i podłączenie do mediów budynków mieszkalnych.
6. Przestrzenie publiczne odpowiadające potrzebom mieszkańców	6.1. Zmodernizowane przestrzenie publiczne dopasowanie do potrzeb różnych grup społecznych i wiekowych	▪ utworzenie sieci ścieżek i dróg rowerowych, ▪ utworzenie funkcjonalnych przestrzeni publicznych z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców dzielnicy Bobrek.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu ze spotkań warsztatowych w dzielnicy Bobrek

KOLONIA ZGORZELEC

Kolonia Zgorzelec to zaciszne i spokojne osiedle korzystające z potencjału dziedzictwa historycznego Śląska oraz nowoczesnych rozwiązań w celu zapewnienia mieszkańcom bezpieczeństwa, wysokich standardów mieszkaniowych, a także życia oraz oferty rekreacyjnej.

Tabela 26. Kolonia Zgorzelec – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Odpowiednie warunki dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców osiedla	1.1. Zapewnienie miejsc do różnorodnego i aktywnego wypoczynku	▪ zapewnienie całorocznych miejsc spotkań mieszkańców Kolonii Zgorzelec z uwzględnieniem potrzeb różnych grup wiekowych i społecznych, ▪ zapewnienie bezpiecznych miejsc do rekreacji mieszkańcom Kolonii Zgorzelec z uwzględnieniem potrzeb różnych grup wiekowych i społecznych.
	1.2. Ułatwiony dostęp do możliwości rozwoju kompetencji mieszkańców osiedla	▪ przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, takim jak uzależnienia, przemoc w rodzinie, dewastacja wspólnego mienia ▪ dostosowanie kompetencji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy.
2. Rozwój gospodarczy Kolonii Zgorzelec	2.1. Korzystne warunki prowadzenia działalności gospodarczej	▪ wzmacnianie postaw przedsiębiorczych mieszkańców Kolonii Zgorzelec.
	2.2. Wykreowanie pozytywnego wizerunku osiedla	▪ stworzenie z Kolonii Zgorzelec „bytomskiej perełki" chętnie odwiedzanej przez turystów z całej Polski.
3. Wysoki poziom zachowania i wykorzystania walorów przyrodniczych	3.1. Wzrost atrakcyjności przyrodniczej Kolonii Zgorzelec	▪ wykorzystanie potencjału otaczających Kolonię Zgorzelec terenów zielonych.
	3.2. Proekologiczna polityka komunalna	▪ poprawa stanu środowiska naturalnego oraz ograniczenie występujących z tego powodu uciążliwości dla mieszkańców.
4. Wysoki standard warunków mieszkaniowych	4.1. Wyremontowane i zmodernizowane budynki mieszkaniowe	▪ poprawa stanu technicznego budynków mieszkalnych.
	4.2. Wyremontowane pustostany pełniące nowe funkcje	▪ zabezpieczenie, rozbiórka lub przywrócenie do użyteczności pustostanów, ▪ wprowadzenie nowych funkcji o celach turystycznych, rekreacyjnych i społecznych do niektórych z odrestaurowanych budynków.

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
5. Wysoki poziom skomunikowania wewnętrznego i zewnętrznego Kolonii Zgorzelec	5.1. Komunikacja publiczna odpowiadająca potrzebom mieszkańców	▪ poprawa infrastruktury przystankowej, ▪ poprawa połączeń komunikacyjnych łączących Kolonię Zgorzelec z innymi częściami miasta.
	5.2. Wyremontowana i zmodernizowana infrastruktura drogowa i chodnikowa	▪ poprawa stanu i rozwój infrastruktury drogowej oraz pieszej, szczególnie łączącej Kolonię Zgorzelec z innymi obszarami miasta, ▪ zagospodarowanie podwórek, przestrzeni między budynkami z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców, ▪ budowa ścieżek rowerowych łączących Kolonię Zgorzelec z innymi częściami miasta.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu ze spotkań warsztatowych w dzielnicy Kolonia Zgorzelec

ROZBARK

Rozbark – miejsce bezpieczne, przyjazne do zamieszkania i atrakcyjne do spędzania czasu wolnego.

Tabela 27. Rozbark – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Poprawa bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców	▪ dostosowanie polityki mieszkaniowej do obecnej struktury wiekowej i społecznej, ▪ aktywizacja społeczna mieszkańców, ▪ aktywizacja mieszkańców w kierunku rozwoju przedsiębiorczości związanej z lokalnymi usługami, ▪ aktywizacja zawodowa mieszkańców, ▪ zwiększenie ilości patroli policji i straży miejskiej, ▪ prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych poprawiających relacje mieszkańców z policją i strażą miejską, ▪ ograniczenie sprzedaży alkoholu w godzinach nocnych, ▪ doświetlenie ulic i placów, ▪ montaż kamer monitoringu przemysłowego, ▪ ograniczenie niskiej emisji pyłów z kominów, będących wynikiem nadmiernego spalania w piecach węglowych, ▪ ograniczenie hałasu dochodzącego z rejonu linii kolejowej nr 131, ▪ nadzór nad funkcjonowaniem miejsc skupu złomów, mający zapobiegać kradzieżom metalowych elementów w dzielnicy.
2. Lepsza oferta spędzania czasu	▪ rozszerzenie oferty wydarzeń: sportowych, kulturalnych, społecznych (integracyjnych, międzypokoleniowych oraz sąsiedzkich), ▪ rozwój lokalnych inicjatyw wspierających rozwój dzielnicy, ▪ tworzenie placówek, w których dzieci będą mogły spędzać wolny czas, ▪ tworzenie centrów integracji społecznej z bogatą ofertą zajęć dla osób starszych, ▪ budowa nowych obiektów tj.: boisk, skate-parków, ścianek wspinaczkowych.
3. Poprawa jakości przestrzeni	▪ uporządkowanie krajobrazu przestrzeni miejskiej, ▪ tworzenie nowych obszarów zieleni uporządkowanej i usług komercyjnych.

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
4. Poprawa zarządzania budynkami	▪ przejęcie przez gminę Bytom obiektów o skomplikowanej sytuacji własnościowej i nieruchomości o dużej wartości kulturowej, ▪ podjęcie przez Urząd Miejski w Bytomiu działań dotyczących scalania terenów zielonych i mieszkaniowych, ▪ przeprowadzenie remontów istniejącej zabudowy oraz kompleksowe dostosowanie lokali do obowiązujących standardów, ▪ uporządkowanie zabudowy garażowej i gospodarczej, ▪ stworzenie oferty wykorzystania zasobów lokalowych na cele mieszkalne oraz użytkowe.
5. Lepsza dostępność komunikacyjna	▪ budowa sieci ścieżek pieszych i dróg rowerowych powiązanych z otoczeniem, ▪ przeprowadzenie diagnozy w kontekście usług, w tym usług miejskich i opracowanie planu usprawnienia dostępu do nich, ▪ dostosowanie układu ciągów komunikacji samochodowej, rowerowej, ciągów pieszych i transportu publicznego do funkcji mieszkaniowej, ▪ uspokojenie ruchu samochodowego i rozwój alternatywnych form przemieszczania się po dzielnicy i poza dzielnicę, ▪ stworzenie systemu infrastruktury rowerowej na obszarze dzielnicy, ▪ likwidacja barier komunikacyjnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z procesu partycypacyjnego dotyczącego obszaru rewitalizacji nr 12 Rozbark

ŚRÓDMIEŚCIE ZACHÓD

Śródmieście Zachód to obszar cechujący się dużą ilością terenów zielonych i atrakcyjnych przestrzeni publicznych, oferujący wysokiej jakości tkankę mieszkaniową, którego mieszkańcy aktywnie uczestniczą w życiu obszaru.

Tabela 28. Śródmieście Zachód – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Poprawa stanu infrastruktury komunalnej, tkanki mieszkaniowej i przestrzeni publicznych w celu poprawy jakości środowiska zamieszkania i przyciągnięcia nowych mieszkańców oraz wzrost dostępności do atrakcyjnych usług społecznych	▪ poprawa poziomu bezpieczeństwa w dzielnicy, ▪ podniesienie standardu tkanki mieszkaniowej, ▪ poprawa standardu infrastruktury komunalnej, ▪ modernizacja i tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, ▪ przyciąganie nowych mieszkańców, ▪ poprawa efektywności energetycznej budynków.
2. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i wzmacnianie integracji społeczności lokalnej	▪ wzmocnienie aktywnego uczestnictwa mieszkańców obszaru w życiu miasta, ▪ tworzenie oferty spędzania czasu wolnego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci, młodzieży, osób starszych i wykluczonych społecznie, ▪ zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy społecznej.

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
3. Aktywizacja gospodarcza obszaru oraz rozwój zawodowy mieszkańców i przeciwdziałanie bezrobociu poprzez promowanie samozatrudnienia, a także bogatą i adekwatną do potrzeb obszaru ofertę edukacyjną	▪ wspieranie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz promocja samozatrudnienia, ▪ aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, ▪ doposażenie placówek oświatowych i dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z konsultacji społecznych podobszaru rewitalizacji Śródmieście Zachód - Bytom

ŚRÓDMIEŚCIE PÓŁNOC

Śródmieście Północ to obszar o atrakcyjnej tkance mieszkaniowej, wysokiej jakości i bezpiecznych przestrzeniach publicznych, dobrze skomunikowany z centrum miasta oraz o wysokiej aktywności społecznej mieszkańców zapobiegającej zjawiskom wykluczenia społecznego.

Tabela 29. Śródmieście Północ – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Poprawa atrakcyjności środowiska zamieszkania poprzez inwestycje w infrastrukturę i remonty budynków, usprawnienie systemu komunikacyjnego i podniesienie jakości przestrzeni publicznych	▪ poprawa poziomu bezpieczeństwa w dzielnicy, ▪ modernizacja i tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, ▪ podniesienie standardu tkanki mieszkaniowej, ▪ poprawa standardu infrastruktury komunalnej, ▪ przyciąganie nowych mieszkańców.
2. Aktywizacja i wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wzmacnianie integracji społeczności lokalnej oraz tworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego dla wszystkich grup mieszkańców	▪ wzmocnienie aktywnego uczestnictwa mieszkańców obszaru w życiu miasta, ▪ tworzenie oferty spędzania czasu wolnego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci, młodzieży, osób starszych i wykluczonych społecznie, ▪ zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy społecznej, ▪ walka z wykluczeniem społecznym poprzez realizację działań profilaktycznych i terapeutycznych.
3. Aktywizacja gospodarcza obszaru i poprawa jakości świadczonych usług edukacyjnych	▪ wspieranie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz promocja samozatrudnienia, ▪ aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, ▪ doposażenie placówek oświatowych i dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z konsultacji społecznych podobszaru rewitalizacji Śródmieście Północ - Bytom

ŚRÓDMIEŚCIE CENTRUM

Śródmieście Centrum to obszar wykorzystujący potencjał historycznej tkanki urbanistycznej oferujący wysoką jakość środowiska zamieszkania i o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego, dysponujący szeroką ofertą usług publicznych i prywatnych, którego mieszkańcy są zintegrowani i współodpowiedzialni za otoczenie.

Tabela 30. Śródmieście Centrum – cele i kierunki

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁANIA
1. Wyeliminowanie negatywnych zjawisk społecznych i podjęcie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu	▪ wyrównywanie szans edukacyjnych, ▪ tworzenie i wspieranie form aktywizacji seniorów i osób niepełnosprawnych, ▪ wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży zwłaszcza z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, ▪ walka z wykluczeniem społecznym poprzez realizację działań profilaktycznych i terapeutycznych, ▪ wsparcie udziału osób niepełnosprawnych w życiu społeczno – kulturalnym, ▪ zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy społecznej.
2. Poprawa wizerunku obszaru poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności usług społecznych, stanu technicznego budynków i infrastruktury oraz inwestycje w atrakcyjne przestrzenie publiczne tworzone z udziałem mieszkańców	▪ poprawa poziomu bezpieczeństwa w dzielnicy, ▪ podniesienie standardu tkanki mieszkaniowej i infrastruktury technicznej, ▪ modernizacja i tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, ▪ poprawa standardu infrastruktury komunalnej, ▪ przyciąganie nowych mieszkańców.
3. Wzmocnienie aktywności obywatelskiej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej	▪ tworzenie oferty spędzania czasu wolnego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci, młodzieży, osób starszych i wykluczonych społecznie, ▪ wzmocnienie aktywnego uczestnictwa mieszkańców obszaru w życiu miasta, ▪ wspieranie inicjatyw obywatelskich mieszkańców.
4. Podniesienie aktywności zawodowej mieszkańców oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy	▪ wspieranie aktywizacji zawodowej, ▪ wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, ▪ wspieranie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz promocja samozatrudnienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z konsultacji społecznych podobszaru rewitalizacji Śródmieście Centrum – Bytom

3.1.2. Wizja obszaru rewitalizacji Bytomia

W przedstawionych powyżej wstępnych wizjach dla sześciu podobszarów zamieszkałych znaleziono wspólny mianownik, na tej podstawie określono wizję dla całego obszaru rewitalizacji Bytomia. Wizję uzupełniono o zapisy dotyczące dziewięciu niezamieszkałych podobszarów poprzemysłowych.

Dla niezamieszkałych podobszarów nie wypracowano osobnych wizji, jednak obszary poprzemysłowe mają duże znaczenie dla rozwoju miasta, dlatego zostały wskazane w procesie delimitacji jako uzupełnienie sześciu podobszarów zamieszkałych a przedsięwzięcia na nich realizowane mają przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym w podobszarze zamieszkałym. Wizja obszaru rewitalizacji

bez uwzględnienia w niej obszarów poprzemysłowych, które stanowią prawie 50% obszaru rewitalizacji Bytomia byłaby niepełna.

Wizja obszaru rewitalizacji pokazuje jak docelowo powinien wyglądać obszar wskazany do objęcia procesem rewitalizacji. Biorąc pod uwagę fakt, że rewitalizacja to proces długotrwały, a zaplanowane w ramach dokumentu działania rewitalizacyjne rozciągnięte są w czasie, obejmują okres do 2020 r., a także lata kolejne. Pierwsze efekty rewitalizacji będą widoczne najwcześniej po 2020 r., dlatego wizja Bytomia po przeprowadzeniu rewitalizacji dotyczy horyzontu czasowego po 2020 r.

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI BYTOMIA PO 2020 ROKU

Obszar rewitalizacji miasta Bytomia jest miejscem przyjaznym mieszkańcom, w którym poprawia się jakość życia mieszkańców, zanika zjawisko wykluczenia społecznego. Mieszkańcy czują się bezpiecznie. W obszarze realizowane są liczne inicjatywy społeczne i zacieśniają się więzi sąsiedzkie. Zwiększa się dostępność do usług społecznych, w tym wspierających osoby starsze i niepełnosprawne.

W obszarze rewitalizacji przyspiesza rozwój gospodarczy, rozwija się lokalna przedsiębiorczość, a także napływają do miasta inwestorzy, dzięki którym kreowane są nowe miejsca pracy.

Zrewitalizowane przestrzenie publiczne zyskują nowe funkcje, odnowiona zabudowa odzyskuje dawny blask. Termomodernizacja zabudowy mieszkaniowej oraz ograniczenie źródeł niskiej emisji wpływa pozytywnie na jakość powietrza w obszarze rewitalizacji a budynki zyskują na estetyce.

Obszar rewitalizacji jest dobrze skomunikowany co ułatwia dostęp do usług publicznych, zagospodarowane tereny zielone sprawiają, że mieszkańcy chętniej spędzaj czas we wspólnej przestrzeni. Rozszerza się oferta kulturalna i edukacyjna w obszarze.

Na terenach poprzemysłowych powstają nowoczesne, atrakcyjne przestrzenie miejskie odpowiadające na potrzeby rozwijającego się miasta, dzięki czemu negatywne zjawiska społeczne tracą na znaczeniu.

Bytomianie są dumni ze swojego miasta a mieszkańcy innych miast w regionie zauważają, że Bytom to dobre miejsce do zamieszkania.

3.1.3. Hasło promocyjne rewitalizacji

Dla celów marketingowych sformułowano hasło promocyjne **BYTOM odNOWA**. Te słowa mają inspirować samorząd, przedsiębiorców i mieszkańców do włączenia się w proces tworzenia jakości życia w Bytomiu od nowa; do poprawy warunków mieszkaniowych, inwestycji w potencjał ludzi oraz, a może przede wszystkim, do odnowy myślenia o mieście, jako o cennej wizytówce regionu. Czyli doskonale obrazują wizję miasta.

Powstało także logo rewitalizacji - znak jest inspirowany średniowiecznym układem murów obronnych miasta. Fragmenty składające się na obrys można interpretować jako charakterystyczne, zabytkowe kamienice. Te dwa motywy nawiązują do dziedzictwa historycznego Bytomia.

3.1.4. Cele rewitalizacji w Bytomiu

Cele strategiczne rewitalizacji w Bytomiu

Sformułowane poniżej cele mają doprowadzić do spełniania wizji obszaru rewitalizacji Bytomia. Cele strategiczne zostały sformułowane w zgodności do celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta. Bytom 2020+". Cele odpowiadają na problemy zidentyfikowane w trakcie partycypacji społecznej przeprowadzonej w podobszarach zamieszkałych oraz pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Zaproponowane przez interesariuszy podobszarów cele pogrupowano i uszczegółowiono.

Ostatecznie wyznaczono 4 cele strategiczne, które doprecyzowano celami operacyjnymi. Stanowią one syntezę celów wypracowanych dla poszczególnych podobszarów, W oparciu o wymienione cele będzie realizowany „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+". W ramach programu będą realizowane przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne, które odpowiadają kierunkom działań zapisanych w poniższych celach.

Przedstawione cele zostały także owskaźnikowane i na ich podstawie będzie mierzony i oceniany stopień realizacji „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

CEL STRATEGICZNY 1

UTWORZENIE KONKURENCYJNEJ STRUKTURY GOSPODARCZEJ, OPARTEJ NA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW, ZAPEWNIAJĄCEJ ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY.

CEL OPERACYJNY 1.1 WYSOKI POZIOM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW KOMPENSUJĄCY NIEDOBORY MIEJSC PRACY W MIEŚCIE.

CEL OPERACYJNY 1.2 DOGODNE WARUNKI DLA ROZWOJU FIRM LOKALNYCH.

CEL OPERACYJNY 1.3 WYSOKI POZIOM DOSTĘPNOŚCI UDOGODNIEŃ UMOŻLIWIAJĄCYCH PODNOSZENIE KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW, USUWANIE BARIER W POWROCIE NA RYNEK PRACY ORAZ WZRASTAJĄCY POZIOM MOTYWACJI WEWNĘTRZNEJ MIESZKAŃCÓW W ZAKRESIE REALIZACJI KARIER ZAWODOWYCH.

CEL STRATEGICZNY 2

POGŁĘBIENIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I OGRANICZENIE NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH.

CEL OPERACYJNY 2.1 OGRANICZONA SKALA NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH ORAZ WZROST DOSTĘPNOŚCI DO PROROZWOJOWYCH USŁUG PUBLICZNYCH.

CEL OPERACYJNY 2.2 SPOŁECZNOŚCI LOKALNE ZINTEGROWANE WOKÓŁ TRADYCJI DZIELNIC ORAZ ODDOLNYCH INICJATYW REALIZOWANYCH PRZEZ MIESZKAŃCÓW NA RZECZ WSPÓLNOTY LOKALNEJ.

CEL STRATEGICZNY 3

UTWORZENIE FUNKCJONALNYCH I ATRAKCYJNYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH, INTEGRUJĄCYCH SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ, STANOWIĄCYCH WIZYTÓWKĘ MIASTA.

CEL OPERACYJNY 3.1 ODPOWIADAJĄCA WSPÓŁCZESNYM STANDARDOM CYWILIZACYJNYM JAKOŚĆ ZABUDOWY NA OBSZARACH REWITALIZOWANYCH ORAZ WZROST ODPOWIEDZIALNOŚCI MIESZKAŃCÓW ZA KOMUNALNY ZASÓB MIESZKANIOWY.

CEL OPERACYJNY 3.2 PARTNERSTWO WŁADZ MIASTA I SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W PODNOSZENIU JAKOŚCI I OCHRONIE WALORÓW PRZESTRZENI PUBLICZNYCH.

CEL OPERACYJNY 3.3 WYSOKI POZIOM BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW WZMACNIANY PRZEZ DOBRE RELACJE MIĘDZYSĄSIEDZKIE I ODPOWIEDZIALNOŚĆ MIESZKAŃCÓW ZA INNYCH CZŁONKÓW SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ.

CEL STRATEGICZNY 4

OŻYWIENIE TERENÓW ZDEGRADOWANYCH DOSTARCZAJĄC FUNKCJI I UDOGODNIEŃ UMOŻLIWIAJĄCYCH MIESZKAŃCOM ROZWÓJ SPOŁECZNY I EKONOMICZNY.

CEL OPERACYJNY 4.1 ZREKULTYWOWANE TERENY POPRZEMYSŁOWE PRZYGOTOWANE NA PRZYJĘCIE NOWYCH FUNKCJI WAŻNYCH DLA POPRAWY SYTUACJI SPOŁECZNEJ I ROZWOJU RYNKU PRACY.

CEL OPERACYJNY 4.2 PRZYWRÓCONA WARTOŚĆ OBIEKTÓW HISTORYCZNYCH, KULTUROWYCH, KRAJOBRAZOWO-PRZYRODNICZYCH PRZYCZYNIAJĄCA SIĘ DO WZMACNIANIA TOŻSAMOŚCI SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH.

Zidentyfikowane w trakcie prac nad „Gminnym Programem Rewitalizacji. Bytom 2020+" problemy zestawiono w formie tabelarycznej z celami, następnie kierunkami działania i projektami rewitalizacyjnymi tak by wskazać na logikę interwencji – **załącznik nr 3 – „Matryca logiczna"**.

Założono, że każdy projekt rewitalizacyjny musi odpowiadać co najmniej na jeden cel operacyjny oraz realizować co najmniej jeden kierunek działania.

3.1.5. Kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk

Dla każdego z celów operacyjnych określono kierunki działań, które umożliwią ich osiągnięcie. Niezbędnym fundamentem ich realizacji jest współpraca wszystkich interesariuszy działań rewitalizacyjnych: przedstawicieli władzy lokalnej, mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

Tabela 31. Cele operacyjne, a kierunki działań rewitalizacyjnych

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ
CEL STRATEGICZNY 1 **Utworzenie konkurencyjnej struktury gospodarczej, opartej na przedsiębiorczości mieszkańców, zapewniającej atrakcyjne miejsca pracy.**	
1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście.	1.1.1 Wzmacnianie postaw przedsiębiorczych mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży oraz osób zagrożonych utratą pracy, 1.1.2 Tworzenie udogodnień lokalowych i kompetencyjnych dla osób zakładających firmy w obszarach rewitalizacji, 1.1.3 Promowanie wśród lokalnych przedsiębiorców idei społecznej odpowiedzialności biznesu przejawiającej się w nawiązywaniu współpracy z nowo tworzonymi firmami na obszarach rewitalizacji, 1.1.4 Organizowanie inkubatorów przedsiębiorczości na obszarach rewitalizacji, 1.1.5 Wspieranie specjalistów przechodzących na emeryturę (zwłaszcza wcześniejszą) w zakładaniu własnych firm na obszarach rewitalizacji.
1.2. Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych.	1.2.1. Podejmowanie działań umożliwiających przedsiębiorcom lokalnym pozyskanie kadr, w szczególności spośród mieszkańców obszarów rewitalizacji, 1.2.2. Tworzenie udogodnień lokalowych i finansowych dla podmiotów chcących podjąć działalność na obszarach rewitalizacji, 1.2.3. Kreowanie w obszarach rewitalizacji nowych przestrzeni dla biznesu, w tym współpraca z właścicielami prywatnymi terenów i obiektów w obszarach rewitalizacji w celu wykreowania nowych lokalizacji dla mikro i małego biznesu, 1.2.4. Dostarczanie przedsiębiorcom lokalnym, których działalność związana jest z obszarami rewitalizacji możliwości podnoszenia posiadanych kompetencji w zakresie zarządzania i rozwijania własnej firmy, 1.2.5. Wszechstronne wspieranie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, 1.2.6. Wdrożenie klauzul społecznych w zamówieniach miejskich na działania rewitalizacyjne, 1.2.7. Wzmacnianie lokalnych sieci współpracy z udziałem firm działających na obszarach rewitalizacji.

1.3. Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych.	1.3.1	Wzmocnienie doradztwa zawodowego i edukacji przedsiębiorczej w szkołach kształcących dzieci i młodzież z obszarów rewitalizacji,
	1.3.2	Rozwijanie współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorcami w zakresie doraźnego i długofalowego określania pożądanych na lokalnym rynku pracy kompetencji,
	1.3.3	Rozwijanie w partnerstwie edukacji i biznesu form kształcenia sprzyjających dostosowaniu kompetencji absolwentów do potrzeb rynku pracy,
	1.3.4	Rozwijanie pozaszkolnych form podwyższania kwalifikacji i kształtowania kompetencji mieszkańców obszarów rewitalizacji,
	1.3.5	Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w nabywaniu doświadczenia przez osoby wchodzące na rynek pracy,
	1.3.6	Promowanie wśród lokalnych przedsiębiorców idei społecznej odpowiedzialności biznesu w zakresie wprowadzania na rynek pracy młodzieży z obszarów rewitalizacji, w szczególności w aspekcie wykonania pierwszych kroków na rynku pracy,
	1.3.7	Promowanie osób wywodzących się z obszarów rewitalizacji, które realizują karierę zawodową lub przedsiębiorczą,
	1.3.8	Prowadzenie działań nakierowanych na zdobycie doświadczenia zawodowego przez mieszkańców obszarów rewitalizacji poszukujących pracy,
	1.3.9	Tworzenie rozwiązań i udogodnień wpierających powrót lub zaistnienie kobiet na rynku pracy, z uwzględnieniem usług publicznych, rynkowych oraz usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej,
	1.3.10	Kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży.
CEL STRATEGICZNY 2 **Pogłębienie spójności społecznej i ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych.**		
2.1. Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych.	2.1.1	Realizacja działań profilaktycznych i terapeutycznych ograniczających rozprzestrzenienie się zjawisk wykluczenia społecznego,
	2.1.2	Rozwijanie systemu wsparcia rodzin, w tym uwikłanych w przemoc,
	2.1.3	Uwrażliwianie środowiska lokalnego (sąsiedzkiego) na potrzebę reagowania na negatywne zjawiska społeczne, w tym przemoc w rodzinie,
	2.1.4	Przełamywanie źle pojmowanej lojalności mieszkańców względem grupy społecznej i rozwijanie skłonności do współpracy ze służbami odpowiedzialnymi za usuwanie problemów społecznych i poprawę bezpieczeństwa w obszarach rewitalizacji,
	2.1.5	Rozwijanie monitoringu sytuacji społecznej w obszarach rewitalizacji opartego na współpracy z mieszkańcami,
	2.1.6	Wspieranie reintegracji społecznej osób uzależnionych i współuzależnionych,

	2.1.7 Rozwijanie inicjatyw służących reintegracji zawodowej i społecznej osób bezdomnych, 2.1.8 Wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży, w tym podejmowanie działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych, 2.1.9 Rozwijanie poradnictwa prawnego, w szczególności dla osób doznających przemocy w rodzinie oraz osób mających problemy zadłużeniowe, 2.1.10 Pomoc rodzicom i opiekunom w rozpoznawaniu objawów uzależnień dzieci (używki, komputer, hazard itp.), 2.1.11 Tworzenie i rozwijanie placówek wsparcia dziennego dla osób wykluczonych społecznie, 2.1.12 Zwiększenie liczby mieszkań specjalnego przeznaczenia, tj.: chronionych, treningowych itp., 2.1.13 Wspieranie młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą we właściwym przygotowaniu do samodzielnego życia, 2.1.14 Rozwój usług świadczonych przez placówki udzielające pomocy w zakresie uzależnień, 2.1.15 Tworzenie miejsc integracji społecznej i centrów usług, 2.1.16 Rozwijanie usług wspierających osoby starsze i niepełnosprawne, 2.1.17 Rozwijanie i wspieranie potencjału podmiotów reintegracyjnych, 2.1.18 Rozwijanie usług świadczonych dla osób niesamodzielnych w miejscu zamieszkania, zwłaszcza osób starszych i niepełnosprawnych, także w oparciu o nowoczesne technologie, 2.1.19 Rozwijanie form sprawowania pieczy zastępczej, 2.1.20 Rozszerzenie oferty usług zdrowotnych.
2.2. Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej.	2.2.1 Wspieranie współdziałania sąsiedzkiego, 2.2.2 Angażowanie mieszkańców w urządzanie przestrzeni wspólnych, 2.2.3 Wspieranie kompetencyjne, lokalowe, finansowe inicjatyw mieszkańców zmierzających do poprawy wizerunku obszaru oraz zacieśniania więzi społecznych, 2.2.4 Podejmowanie inicjatyw i organizacja wydarzeń wzmacniających więzi międzypokoleniowe, 2.2.5 Poszerzanie oferty spędzania czasu wolnego i rozwoju zainteresowań ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży osób starszych i niepełnosprawnych, 2.2.6 Podwyższanie dostępności mieszkańców do oferty kulturalnej w obszarze rewitalizacji i w mieście, w szczególności dostępności finansowej i komunikacyjnej, 2.2.7 Rozwijanie w obszarze rewitalizacji oferty kulturalnej realizowanej w partnerstwie mieszkańców, instytucji kultury, instytucji edukacyjnych, parafii, środowiska przedsiębiorców i innych podmiotów,

	2.2.8 Tworzenie i wspieranie różnych form aktywizacji seniorów i osób niepełnosprawnych, 2.2.9 Wspieranie udziału osób niepełnosprawnych w życiu społeczno-kulturalnym, 2.2.10 Poszerzenie i rozwój ilościowy oferty placówek wsparcia dziennego, 2.2.11 Organizacja wydarzeń umożliwiających włączenie osób z grup wykluczonych w życie społeczności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem oddolnych inicjatyw społecznych, 2.2.12 Organizowanie wydarzeń artystycznych eksponujących walory obszarów rewitalizacji nie tylko wśród mieszkańców tych obszarów, ale także mieszkańców miasta i regionu.
CEL STRATEGICZNY 3 **Funkcjonalna i estetyczna atrakcyjność przestrzeni publicznych, w których realizowane są działalności integrujące społeczności lokalne oraz decydujące o witalności i wizerunku miasta.**	
3.1. Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy.	3.1.1. Odnowa zabudowy zabytkowej oraz obiektów świadczących o dziedzictwie kulturowym obszarów rewitalizacji, a w uzasadnionych przypadkach nadanie im nowych funkcji, 3.1.2. Odnowienie zasobu komunalnego, 3.1.3. Odnowienie i dostosowanie do potrzeb mieszkańców budynków użyteczności publicznej, 3.1.4. Uporządkowanie starej zabudowy – pustostany, oficyny, garaże itp., 3.1.5. Likwidacja barier architektonicznych, 3.1.6. Poprawa efektywności energetycznej budynków, 3.1.7. Wprowadzanie na obszar rewitalizacji nowej zabudowy wpływającej na podniesienie estetyki przestrzeni oraz napływ nowych funkcji i mieszkańców.
3.2. Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych.	3.2.1. Ograniczenie ruchu samochodowego na rzecz komunikacji publicznej, rowerowej i pieszej oraz podejmowanie działań na rzecz lepszego skomunikowania obszaru, 3.2.2. Usprawnienie odbioru odpadów komunalnych, 3.2.3. Poprawa wyposażenia przestrzeni w małą architekturę służącą tworzeniu więzi sąsiedzkich i podwyższaniu estetyki przestrzeni, 3.2.4. Tworzenie warunków, w których mieszkańcy obszarów rewitalizacji czują się gospodarzami przestrzeni osiedlowych i podwórek.
3.3. Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.	3.3.1. Rozbudowa i modernizacja systemu zarządzania kryzysowego, 3.3.2. Rozwijanie systemu monitoringu, 3.3.3. Tworzenie systemu umożliwiającego mieszkańcom sprawne przekazywanie informacji o zagrożeniach i zjawiskach budzących niepokój, 3.3.4. Podnoszenie wiedzy mieszkańców na temat zachowań w sytuacjach kryzysowych i niebezpiecznych,

	3.3.5. Zmiana zagospodarowania przestrzennego obszarów rewitalizacji wspomagająca zachowanie bezpieczeństwa oraz prowadzenie monitoringu.
CEL STRATEGICZNY 4 **Ożywienie terenów zdegradowanych dostarczając funkcji i udogodnień umożliwiających mieszkańcom rozwój społeczny i ekonomiczny.**	
4.1. Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy.	4.1.1. Prowadzenie badań umożliwiających ocenę potrzeb rekultywacyjnych odnośnie terenów poprzemysłowych oraz analiz pozwalających na określenie potencjalnego ponownego zagospodarowania tych terenów – w szczególności rozwoju funkcji niezbędnych dla rewitalizacji podobszarów zamieszkałych, 4.1.2. Odnowa i wzbogacenie infrastruktury na zrekultywowanych terenach poprzemysłowych, 4.1.3. Rozwijanie połączeń komunikacyjnych między terenami poprzemysłowymi a podobszarami rewitalizacji, 4.1.4. Tworzenie na zrekultywowanych terenach poprzemysłowych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości lokalnej, z priorytetem dla firm zakładanych i rozwijanych przez mieszkańców obszarów zdegradowanych, 4.1.5. Przyciąganie na zrekultywowane tereny poprzemysłowe inwestorów wpływających na poprawę sytuacji na rynku pracy oraz tworzących wokół siebie lokalne sieci kooperacji, w których mogą uczestniczyć firmy związane z obszarem rewitalizacji (poprzez siedzibę, osobę przedsiębiorcy, osoby zatrudnione w tych firmach), 4.1.6. Utworzenie na zrekultywowanych terenach poprzemysłowych nowych przestrzeni rekreacyjno-sportowych sprzyjających integracji mieszkańców miasta, w szczególności przywróceniu więzi między mieszkańcami miasta, a mieszkańcami obszaru rewitalizacji.
4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych.	4.2.1. Wykorzystanie miejsc o wysokiej wartości przyrodniczo-krajobrazowej lub kulturowej do kreowania całorocznych miejsc spotkań, rekreacji oraz różnych form spędzania czasu wolnego, 4.2.2. Renowacja budynków o znaczeniu kulturowym/historycznym istotnych dla wizerunku miasta, 4.2.3. Prowadzenie działań mających na celu ochronę przyrody i bioróżnorodności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportów z partycypacji społecznej w podobszarach rewitalizacji oraz w odniesieniu do problemów zidentyfikowanych w pogłębionej diagnozie.

3.2. Włączenie interesariuszy rewitalizacji – partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”

Zgodnie z art. 5 ust. 1 Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji – partycypacja społeczna jest podstawowym warunkiem procesu rewitalizacji, który obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, czyli przede wszystkim mieszkańców obszaru rewitalizacji, właścicieli nieruchomości i podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą lub społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, a także wielu innych podmiotów, poprzez ich uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji. Ale to nie jedyny powód włączenia w ten proces tak szerokiego grona interesariuszy. Konieczność partycypacji i skonsolidowania wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji, jest fundamentem działań, dzięki którym realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych w perspektywie długookresowej ma szansę powodzenia. W związku z tym, partycypacja społeczna jest niezbędnym elementem działań rewitalizacyjnych, od etapu projektowania tych działań, przez ich realizację aż po ocenę przeprowadzonego procesu.

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+” został przygotowany w procesie szerokiej partycypacji społecznej. Każdemu etapowi prac, związanych z dokumentem, towarzyszyła zasada partnerstwa różnych środowisk i partnerów, w tym podczas wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także w trakcie zbierania propozycji projektów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

3.2.1. Udział interesariuszy w procesie tworzenia GPR

Mieszkańcy oraz inni interesariusze (zgodnie z ustawą o rewitalizacji) brali czynny udział w konsultacjach społecznych oraz różnego rodzaju spotkaniach zorganizowanych w ramach przygotowań do rewitalizacji. W proces przygotowań do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji, na każdym jego etapie, zaangażowani zostali partnerzy społeczno-gospodarczy oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji. Od 2013 roku, odbyło się w sumie kilkadziesiąt różnego rodzaju spotkań z interesariuszami rewitalizacji dot. Kompleksowej Rewitalizacji Bytomia; możliwości finansowania projektów; list projektów przewidzianych do realizacji w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji; Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych; pól współpracy sektora obywatelskiego i biznesu; możliwości zaangażowania w proces rewitalizacji różnych partnerów; wyznaczenia obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego dla Bytomia; pilotażu rewitalizacji; sposobów pozyskiwania funduszy europejskich; Gminnego Programu Rewitalizacji dla Bytomia.

Wśród najważniejszych spotkań, wydarzeń i innych działań wymienić należy:

- Spotkania i obrady ekspertów ds. rewitalizacji z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie z członkami zespołu ds. programowania Bytomia do 2022 roku, który został powołany przez Prezydenta Bytomia w grudniu 2013 r. W jego skład wchodzą pracownicy miejskich jednostek i poszczególnych wydziałów Urzędu Miejskiego w Bytomiu. Szeroki i różnorodny skład Zespołu zapewnia odpowiednio szerokie, komplementarne i kompleksowe podejście do realizowanych działań, a także pozwala na maksymalne możliwe zaangażowanie różnego rodzaju interesariuszy w cały proces przygotowania rewitalizacji. Głównym założeniem powołania zespołu było ułatwienie współpracy między wydziałami, dostęp do informacji, tak żeby praca nad rewitalizacją przebiegała kompleksowo. Do zadań zespołu należy także przygotowanie i sprawne wdrożenie projektów przewidzianych do realizacji w latach 2014-2022, przy współfinansowaniu ze środków funduszy europejskich. Na spotkaniach przede wszystkim rozmawiano o tym, jakie procesy hamują rozwój Bytomia, a co może być jego potencjałem. W spotkaniach brało udział kilkadziesiąt osób. Oprócz szerokiego grona przedstawicieli jednostek miejskich i Urzędu Miejskiego w Bytomiu, brali w nich także udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedstawiciele rad społecznych przy Prezydencie Bytomia oraz Radni Rady Miejskiej w Bytomiu, a także właściciele bytomskich firm, którzy wypracowali wiele wniosków i założeń

programu odnowy miasta. W sumie (do listopada 2016 r.) w ramach projektu odbyło się 9 warsztatów i spotkań konsultacyjnych z przedstawicielami zespołu ds. programowania rozwoju Bytomia oraz reprezentantami sektorów obywatelskiego, biznesu i nauki. Zespół od 2013 do 2016 roku odbył w sumie 17 spotkań.

- Włączenie mieszkańców poprzez uruchomienie kampanii informacyjnej „BYTOM odNOWA". Pierwsze spotkanie dot. utworzenia bytomskiego Klastra Rewitalizacji odbyło się w II kwartale 2015 r. Bytomski Klaster Rewitalizacji to platforma, która umożliwia współpracę przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, środowiska naukowego i mieszkańców w procesie odnowy miasta. Chęć wspólnego działania przedstawiciele tych środowisk wyrazili już w listopadzie 2014 roku, podpisując inicjatywę klastrową. W sumie Wydział Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu stworzył bazę ponad 140 podmiotów, które przystąpiły do bytomskiego Klastra Rewitalizacji. Kolejnym spotkaniem były konsultacje w ramach kampanii informacyjnej dot. rewitalizacji wśród mieszkańców Bytomia, zorganizowane w IV kwartale 2015 r. na bytomskim Rynku pn. „Akcja – Rewitalizacja. Informacja". Zapowiedzią kampanii i ww. akcji było powieszenie w całym mieście (III kwartał 2015 r.) bilboardów, na których znajdowała się elegancka kobieta, która do połowy bilbordu odsłaniała kurtynę z widokiem na Rynek z lotu ptaka. Reklamy wzbudzały ogromne zainteresowanie mieszkańców, tym bardziej, że nie zostały opisane. Z tej okazji zorganizowano także konkurs dla mieszkańców, w ramach którego, należało rozszyfrować zagadkowe reklamy. W październiku podczas przeprowadzonej akcji „Rewitalizacja", a także poprzez stronę internetową i portale społecznościowe typu Facebook i Twitter, mieszkańcy dowiedzieli się, czego dotyczą. Adres strony poświęconej kompleksowej rewitalizacji miasta www.bytomodnowa.pl pojawił się w IV kwartale 2015 r. w całym mieście, również na bilboardach, dzięki czemu większość mieszkańców miasta mogła ją odwiedzić i zapoznać się z tematami poświęconymi rewitalizacji Bytomia. 10 października 2015 r. zaproszono mieszkańców Bytomia na Rynek, gdzie mogli dowiedzieć się wszystkiego na temat rewitalizacji. Utworzono tam cztery strefy: zieleni, kultury, sportu, gospodarki i komunikacji. Poproszono mieszkańców, aby do tablic przypinali spisane na karteczkach swoje pomysły i oczekiwania dotyczące przyszłości miasta. W wydarzeniu uczestniczyło kilkaset osób. W ramach akcji, bytomianie wypełniali także ankiety, w celu poznania obaw i oczekiwań mieszkańców, względem zbliżającej się rewitalizacji. W sumie wypełniono 162 ankiety, z których opracowano obszerny raport.

- Zorganizowanie przez gminę Bytom wraz z Gazetą Wyborczą wydarzenia pn. „Pracownia Miast" w IV kwartale 2015 r. „Pracownia Miasta", to akcja społeczna z powodzeniem prowadzona od wielu lat w całej Polsce, będąca miejscem dialogu i wymiany opinii między samorządowcami, mieszkańcami oraz ekspertami, społecznikami, przedstawicielami rządu, świata biznesu i kultury. Zorganizowano ją w formie dwudniowego wydarzenia, tj. konferencji oraz warsztatów. Podczas warsztatów skupiono się na wyzwaniach, przed którymi stoi miasto oraz jego problemach i poszukiwaniach sposobów ich rozwiązania. Na konferencji dyskutowano o pomysłach, dobrych praktykach innych miast oraz proponowanych działaniach. Specjaliści z dziedziny socjologii, ekonomii, polityki społecznej, przedstawiciele władz miasta, a także miejscy aktywiści wymieniali się pomysłami na ożywienie miasta.

Uczestnicy warsztatów zgodzili się, że potencjału Bytomia można szukać w czterech obszarach: historia i mit, technologia, tkanka miejska i ludzie. Większość pomysłów wiązała się z zabytkową elektrociepłownią Szombierki, położoną w obszarze rewitalizacji miasta. Zaproponowano także, aby wykorzystać przestrzeń między budynkiem dawnej partii przy ul. Żeromskiego i budynkiem PKP i urządzić tam galerię bytomskich sław – coś na kształt muzeum historii mówionej wraz ze zdigitalizowanym archiwum miejskim oraz miejscem spotkań dla ludzi aktywnych i organizacji pozarządowych. Pojawiła się także idea przekształcenia Bytomia w miasto dla pieszych oraz rowerzystów. Najwięcej głosów zebrał jednak pomysł przekształcenia Elektrociepłowni Szombierki w Science & Business Park, czyli zalążek bytomskiej Doliny Krzemowej.

„Bytom jako inteligentne miasto"– to myśl przewodnia drugich warsztatów. Zgłaszane projekty uczestnicy warsztatów podzielili na uniwersalne, standardowe oraz propozycje konkretnych rozwiązań. Wśród pierwszych, które można uznać za dekalog każdego inteligentnego miasta, wyróżnili m.in. konieczność digitalizacji urzędowych danych, transparentność, integrację z innymi systemami, monitorowanie zmian czy konieczność wymogu wprowadzania nowych technologii. Pojawiły się także propozycje stworzenia systemu zarządzania ruchem drogowym i transportem miejskim czy systemu optymalizacji mediów. Zwrócono także uwagę na konieczność stworzenia systemu identyfikacji parkingowej oraz szybkiego parkowania w centrum.

- Spotkanie dla mieszkańców, przedstawicieli Organizacji Pozarządowych i Radnych Rady Miejskiej w Bytomiu, które odbyło się 7 grudnia 2015 r. na sali sesyjnej Urzędu Miejskiego w Bytomiu i dotyczyło Gminnego Programu Rewitalizacji (GPR). Spotkanie zrealizowane było w ramach projektu pilotażowego rewitalizacji, który realizowany jest od października 2014 r. Poprowadzone zostało przez dr Aleksandrę Jadach-Sepioło, członka Zespołu eksperckiego ds. rewitalizacji. Wszyscy uczestnicy spotkania zostali poinformowani o tym, że GPR to dokument, który musi wziąć pod uwagę potrzeby wszystkich interesariuszy z terenów objętych rewitalizacją. Przy jego powstawaniu bardzo ważna jest nić porozumienia. Bez aktywnego udziału lokalnej społeczności w tworzeniu programu i jego dalszej realizacji, jego założenia mogą nie zostać osiągnięte. Zainteresowanym przekazano także informacje, iż w trakcie powstawania programu odbędzie się szereg spotkań informacyjnych i konsultacji z uczestnictwem mieszkańców poszczególnych kwartałów w obszarze rewitalizacji. W spotkaniu wzięło udział kilkadziesiąt osób.

- Rozpoczęcie konsultacji społecznych w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom w lutym 2016 r. Delimitacja obszarów, o których mowa wyżej, została opracowana przez zespół ekspertów ds. rewitalizacji, których w drodze przetargu wyznaczyło ówczesne Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Procedura delimitacji spełnia wymagania ustawy o rewitalizacji z 2015 r. w zakresie zbierania i przetwarzania oraz prezentowania danych. Przyjęta metodologia, opracowana w Instytucie Rozwoju Miast, składała się z następujących etapów:
  1. wyznaczenia zamieszkałych jednostek urbanistycznych,
  2. analizy wskaźnikowej i wskazania obszaru zdegradowanego,
  3. wskazania obszaru rewitalizacji.

Z przeprowadzonej diagnozy wynikało, że zamieszkałych podobszarów zdegradowanych jest w Bytomiu znacznie więcej, niż dopuszcza ustawa o rewitalizacji. W sumie jako zamieszkały podobszar rewitalizacji wskazano 6 zamieszkałych jednostek urbanistycznych, zajmujących w sumie 5,97% powierzchni Bytomia i zamieszkałych przez 28,97% mieszkańców miasta. Do obszaru rewitalizacji włączono także 9 podobszarów zdegradowanych niezamieszkałych obejmujących 5,96% powierzchni Bytomia, na których realizowane będą projekty, mające przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, o których mowa w art.9 ust.1 Ustawy o rewitalizacji w jednostkach urbanistycznych włączonych do obszaru rewitalizacji.

Konsultacje społeczne ws. wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeprowadzone z wykorzystaniem różnorodnych mechanizmów zapewniły możliwość partycypacji w procesie wyznaczenia obszarów partnerom społeczno-gospodarczym oraz podmiotom reprezentującym społeczeństwo obywatelskie, działającym na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnym za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji. W ramach konsultacji społecznych dot. wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom, wykorzystano następujące mechanizmy partycypacji społecznej:

1. **Warsztaty i spotkania konsultacyjne.** Przeprowadzono 7 spotkań z przedstawicielami zespołu ds. programowania rozwoju Bytomia oraz reprezentantami sektorów obywatelskiego, biznesu i nauki nt. barier oraz potencjałów rozwojowych miasta, w zakresie dot. działań niezbędnych do podjęcia w celu wzmocnienia potencjałów i ograniczenia barier rozwojowych, badań i analiz przydatnych w kontekście działań rewitalizacyjnych, identyfikacji interesariuszy rewitalizacji w mieście, delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Bytomia, proponowanego zakresu tematycznego projektu pilotażowego, kompleksowości działań rewitalizacyjnych, dotyczące doświadczeń Miasta w zakresie partycypacji, wizji i kierunków działań rewitalizacji, a także dotyczące podsumowania prac nad projektem pilotażowym oraz doprecyzowania możliwych kierunków działań dla rewitalizacji w ramach polityki społecznej.
2. **Spotkanie otwarte o charakterze konsultacyjnym.** W dniu 8 lutego 2016 r. w godz. 14.00 - 16.00 zorganizowano spotkanie zespołu eksperckiego z Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie z interesariuszami rewitalizacji, przedstawiające etapy pracy zespołu, który opracował delimitację obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji Bytomia, a także uzasadnienie tej formy delimitacji. Zespół wyłonił 6 obszarów zurbanizowanych oraz 9 obszarów niezamieszkałych. Spotkanie umożliwiło także wyrażenie uwag, opinii i propozycji interesariuszy oraz składanie ich do protokołu. W spotkaniu wzięły udział 104 osoby.

3. **Punkty konsultacyjno-informacyjne**. Utworzono dwa punkty zlokalizowane w Wydziale Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu przy ul. Parkowej 2 oraz w Referacie Obsługi Klastra Rewitalizacji i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi Urzędu Miejskiego w Bytomiu przy Rynku 26/5. Obydwa punkty były dostępne dla interesariuszy od poniedziałku do piątku. Budynki są przystosowane dla osób niepełnosprawnych. W trakcie trwania konsultacji punkty odwiedziło łącznie 55 osób.
4. **Konsultacje on-line.** Wykorzystano do tego celu specjalną Platformę Konsultacji, która znajduje się pod adresem www.konsultacje.bytom.pl oraz adres mailowy Wydziału Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu – zp@um.bytom.pl, na który mieszkańcy mogli zgłaszać na specjalnie przygotowanym Formularzu konsultacyjnym własne propozycje obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla Bytomia.
5. **Zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej.** Ogłoszenie Prezydenta Bytomia o rozpoczęciu konsultacji społecznych projektu Uchwały Rady Miejskiej w Bytomiu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytomia dostępne było od dnia 1 lutego 2016 r. na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na platformie konsultacji www.konsultacje.bytom.pl, a także na tablicach ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Bytomiu zlokalizowanych przy ul. Parkowej 2 oraz Rynku 26/5. W celu zgłaszania uwag, przygotowany został kwestionariusz, który można było przesłać drogą elektroniczną, za pośrednictwem poczty bądź złożyć osobiście w wyznaczonych punktach konsultacyjnych. Uwagi zbierane były w terminie od 8 lutego do 2 marca 2016 r. Łącznie złożonych zostało 100 formularzy.
6. **Publikacje w prasie.** Zamieszczono po 2 ogłoszenia w prasie lokalnej „Życie Bytomskie" oraz w wydaniu regionalnym „Dziennik Zachodni", informujące o rozpoczęciu konsultacji społecznych projektu Uchwały Rady Miejskiej w Bytomiu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytomia oraz zachęcające mieszkańców do składania uwag i propozycji zmian.
7. **Publikacje w sieci internet.** W celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców, zamieszczono w lokalnych portalach informacyjnych i na portalach społecznościowych Facebook od 1 lutego do 2 marca 2016 r. kilkadziesiąt artykułów i postów w przedmiotowej sprawie.
8. **Media.** Informacje o trwających konsultacjach społecznych pojawiły się w wielu lokalnych i regionalnych audycjach radiowych i informacjach TV. Udzielono kilkudziesięciu wywiadów medialnych.

W sumie w terminie od 8 lutego do 2 marca 2016 r. złożonych zostało łącznie **100** formularzy konsultacyjnych z **59** różnego rodzaju uwagami i opiniami dot. konsultowanego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom, spośród których **6** nie dotyczyło przedmiotu prowadzonych konsultacji, natomiast **1** formularz nie spełniał wymogów formalnych. **13** złożonych formularzy zostało pozytywnie rozpatrzonych, w wyniku czego jednostki niezamieszkałe nr 19, 25, 26, 28, zostały poszerzone o dodatkowe tereny, w jednostkach nr 25 i 32 niektóre tereny zostały wyłączone. Na terenach zurbanizowanych nr 10 i 11 włączono dodatkowe działki wraz z zabudowaniami, jednak były to obszary niezamieszkałe, co nie miało wpływu na zwiększenie ilości % mieszkańców. Ponadto uwzględniono kilka propozycji zmian, co do treści dokumentu dot. delimitacji ww. obszarów. Protokół z przeprowadzonych konsultacji znajduje się pod adresem http://www.konsultacje.bytom.pl/files/protocol_file/104.pdf. W dniu 29 marca 2016 r. została podjęta Uchwała nr XXIII/300/16 Rady Miejskiej w Bytomiu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom.

- Ukazanie się w marcu 2016 r. pierwszego numeru gazety poświęconej tematowi rewitalizacji Bytomia. W gazecie przybliżono założenia rewitalizacji miasta, wyjaśniono, co to jest specjalna strefa rewitalizacji oraz po co Bytomiowi gminny program rewitalizacji. Znalazły się tam także mapy z obszarami przeznaczonymi do odnowy. Informator w nakładzie 80 tys. egzemplarzy trafił do skrzynek pocztowych bytomian, przede wszystkim z obszaru rewitalizacji. Można było pobrać go także w kilku punktach, w tym także w Urzędzie Miejskim w Bytomiu.

- Ogłoszenie (w kwietniu 2016 r.) o rozpoczęciu prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji dla Bytomia i publiczne zaproszenie do jego współtworzenia wszystkich interesariuszy, zgodnie z ustawą o rewitalizacji. W okresie od kwietnia do lipca 2016 r. każdy mógł zgłosić swój pomysł na to, jak ożywić

miejsca wyznaczone do rewitalizacji w Bytomiu. Mogły to być zarówno projekty miękkie (związane ze szkoleniami, walką z wykluczeniem społecznym), jak i twarde (inwestycyjne). Pomysły należało składać na specjalnie przygotowanych formularzach konsultacyjnych. Na początku kwietnia 2016 r. zostało zorganizowane pierwsze spotkanie dla mieszkańców zainteresowanych odnową miasta, przedstawicieli organizacji pozarządowych, zarządców wspólnot mieszkaniowych i przedsiębiorców. W sumie do Wydziału Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu wpłynęło ponad 200 kart z pomysłami, zarówno od przedstawicieli instytucji, jak i od osób prywatnych. Spektrum pomysłów na lepszy Bytom było bardzo szerokie. Począwszy od remontów fasad budynków, chodników i ulic, przez organizację szkoleń, zdrowotnych programów profilaktycznych, po adaptację zabytkowych pomieszczeń na centra kulturalno-sportowe. Zwracano też uwagę na potrzeby ludzi starszych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym i niepełnosprawnych intelektualnie. Nadesłane przez mieszkańców propozycje zostały wnikliwie przeanalizowane, a następnie pogrupowane w tzw. wiązki projektów.

Podczas konsultacji obszarów rewitalizacji w okresie od czerwca do lipca wpłynęło 207 kart, od sierpnia do września 13 kart, natomiast podczas konsultacji projektu programu rewitalizacji w październiku 22 karty oraz złożono 33 karty w okresie od października do listopada. Karty z propozycjami przedsięwzięć złożyli mieszkańcy oraz **partnerzy społeczno-gospodarczy oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.** Po zakończeniu prac nad kartami do programu rewitalizacji dla Miasta Bytom wpisano 127 projektów rewitalizacyjnych, które szczegółowo zostały scharakteryzowane w załączniku nr 2 „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

- Zawarcie przez gminę Bytom 3 umów (z firmą consultingową oraz organizacjami pozarządowymi) na organizację i przeprowadzenie procesu partycypacyjnego, związanego z tworzeniem GPR, w 6 podobszarach zurbanizowanych, zgodnie z zał. nr 2 (obszar rewitalizacji) do uchwały nr XXIII/300/16 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 29.03.2016 r., w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Bytom. Spotkania odbywały się w sześciu podobszarach przeznaczonych do rewitalizacji, to: Śródmieście Północ, Śródmieście Centrum, Śródmieście Zachód (obszary 10, 11, 13), Bobrek (obszar 8), Kolonia Zgorzelec (obszar 19) i Rozbark (obszar 12). Przeprowadziły je cztery podmioty. W Śródmieściu było to Towarzystwo Urbanistów Polskich Zakład Planowania Przestrzennego Pracownia w Katowicach, na Rozbarku warsztaty przeprowadzili członkowie bytomskiego stowarzyszenia Miasto Dla Mieszkańców, a z mieszkańcami Bobrka i Kolonii Zgorzelec spotkali się przedstawiciele warszawskiej firmy ResPublic Sp. z o.o. Do ResPublic dołączyła Pani Magdalena Kruk z Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, z którą gmina Bytom podpisała porozumienie i która razem z mieszkańcami Kolonii Zgorzelec pracowała nad koncepcją zagospodarowania osiedla, które w przyszłości ma być miejscem przyjaznym i funkcjonalnym. W ramach zawartych umów, w okresie od kwietnia do lipca 2016 r. zorganizowano łącznie 19 warsztatów i 13 punktów lotnych, w tym: spotkań diagnostycznych z mieszkańcami i przedstawicielami instytucji, spotkań plenerowych i spacerów badawczych, wizji lokalnych, spotkań warsztatowych z uczniami szkół z wykorzystaniem makiety 3D, podczas których zbierano od interesariuszy propozycje projektów rewitalizacyjnych.

1. **Warsztaty i spotkania diagnostyczne** – miały na celu zidentyfikowanie problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej, wskazanych w art. 9 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji. Przeprowadzono także pogłębione wywiady z lokalnymi ekspertami oraz przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego i innych instytucji.
2. **Wizje lokalne, spacery badawcze** – to badanie jakościowe, polegające na wizycie w obszarze rewitalizacji, często połączone z rozmowami z interesariuszami, korzystającymi z odwiedzanej przestrzeni miejskiej. Metoda ta miała na celu zdiagnozowanie występujących w terenie problemów, ale i potencjałów przede wszystkim, w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.
3. **Warsztaty z użyciem makiety 3D** - miały na celu pomóc w zobrazowaniu ludziom przestrzeni, dzięki czemu lepiej mogliśmy zrozumieć ich potrzeby. Makiety przygotowywane przez uczniów szkół miały zasadnicze znaczenie dla włączenia w proces najmłodszych użytkowników przestrzeni, którzy podczas warsztatów dzielili się z prowadzącymi, swoimi odczuciami na temat przestrzeni, w której żyją. Miało to dodatkowo walor edukacyjny, ponieważ dzieci uczyły się pracować z mapą i często po raz pierwszy

spotykały się z szerszą perspektywą miasta. Makiety wykonane z dziećmi ułatwiły później pracę warsztatową, ponieważ wszystkie problemy i sugestie dotyczące przestrzeni mogły być odniesione do konkretnych miejsc czy obszarów.

Spotkania odbywały się w cyklach dwutygodniowych, albo tygodniowych. Na każdym z nich poruszane były problemy występujące w danych dzielnicach**.** Pierwsze poświęcone były m.in. przestrzeni publicznej i transportowi, drugie – kulturze, edukacji i zdrowiu, a w trakcie trzeciego spotkania konsultanci zaprezentowali pomysły mieszkańców na temat danego obszaru. Pracownicy firm konsultingowych i stowarzyszeń omawiali je z mieszkańcami. Łącznie we wszystkich spotkaniach wzięło udział ok. 500 osób. Efektem końcowym warsztatów było podsumowanie i zestawienie efektów warsztatów w formie prezentacji. Udział w warsztatach i innych formach partycypacji zapewnili lokalni liderzy, z którymi nawiązano współpracę. Z przeprowadzonych działań w każdym z podobszarów, sporządzono raport, który zawiera usystematyzowany wykaz opinii i sugestii dotyczących problemów występujących na danym podobszarze i jego najbliższym otoczeniu oraz ich potencjalne rozwiązania, opis przebiegu konsultacji, diagnozę podobszaru – w tym zidentyfikowane problemy oraz potencjał do wykorzystania. Raporty zawierają także (na podstawie przeprowadzonych diagnoz) wizje stanu podobszarów po przeprowadzeniu rewitalizacji oraz cele rewitalizacji i odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk występujących w tych podobszarach. Po przeanalizowaniu wizji, celów i kierunków wypracowanych w podobszarach zwrócono uwagę, że są one ze sobą zbieżne. Ponadto analiza danych statystycznych, wyniki pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, potwierdziły problemy zidentyfikowane w trakcie partycypacji społecznej. Z uwagi na to opracowano wspólną wizję dla całego obszaru rewitalizacji Bytomia, do której wypracowano wspólne cele i kierunki działań. Cele i kierunki wypracowane przez interesariuszy obszaru rewitalizacji po przeanalizowaniu pogrupowano oraz rozszerzono na podstawie wniosków z diagnozy oraz uwag zebranych w trakcie konsultacji projektu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

Raporty zawierają także projekty mające przyczynić się do realizacji celów strategicznych danego podobszaru. Są to projekty o charakterze społecznym, gospodarczym oraz projekty o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym. W sumie raporty zawierają 57 propozycji projektów wraz z ich opisami w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę, wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, a także prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji. Wykonawcy umów sporządzili także mapy przedstawiające podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych podobszarów rewitalizacji. Niestety część propozycji przedsięwzięć nie miała przygotowanych kart rewitalizacyjnych, ale zostały one wpisane w inne wcześniej zgłoszone i uwzględnione większe projekty rewitalizacyjne wpisane do Gminnego Programu Rewitalizacji dla Bytomia. W części projektów w ogóle nie zostali wskazani liderzy czyli podmioty mogące zrealizować dane zadanie, w związku z czym zostały one wpisane na listę przedsięwzięć uzupełniających, natomiast jeszcze inne swą charakterystyką (np. remonty ulic, chodników etc.) w ogóle nie wpisywały się w GPR, co spowodowało, że także nie zostały one uwzględnione, natomiast zostały przekazane do odpowiednich jednostek, zgodnie z kompetencjami, które będą je realizować w ramach bieżących prac lub też zostaną zgłoszone do budżetu partycypacyjnego Bytomia. Wszystkie raporty wraz z załącznikami znajdują się pod adresem:
http://bytomodnowa.pl/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=101&cntnt01returnid=17

- Ukazanie się we wrześniu 2016 r. kolejnego numeru gazety poświęconej tematowi rewitalizacji. W gazecie opisany został przebieg przeprowadzonych w mieście konsultacji społecznych, a w ramach tego każdy z podobszarów i jego problemy, zaprezentowane zostały Rady przy Prezydencie Bytomia, a także krótko opisana rewitalizacja miasta Wałbrzych. Znalazł się w niej również słowniczek pojęć dot. rewitalizacji. Informator trafił do skrzynek pocztowych bytomian, przede wszystkim z obszaru rewitalizacji. Można było pobrać go także w Urzędzie Miejskim w Bytomiu w kilku punktach oraz na stronie www.bytomodnowa.pl.

- Konsultacje społeczne projektu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" na podstawie art. 17 ust. 2 pkt 3 w zw. z art. 6 ustawy o rewitalizacji. Konsultacje przeprowadzone były w terminie od 3 do 26 października 2016 r. w formie:

a) debaty publicznej, która odbyła się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Galerii Rotunda przy Placu Jana III Sobieskiego 3 w Bytomiu, w dniu 19 października 2016 r. o godz. 17:00 do godz. 19:00 (udział wzięło około 80 osób),

b) lotnych Punktów Informacyjnych BYTOM odNOWA, w których udzielano informacji i zbierano uwagi ustne. Punkty funkcjonowały w dwie soboty października na płycie Rynku w Bytomiu, w dniach 8 i 15 października 2016 r. (udział wzięło około 50 osób),
c) zbierania uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej i formularza zamieszczonego na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej http://bip.um.bytom.pl/bip/, na platformie konsultacji www.konsultacje.bytom.pl oraz na stronie http://bytomodnowa.pl/dokumenty-do-pobrania.

Wydział Strategii i Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bytomiu promował konsultacje poprzez: wysłanie drogą e-mail zawiadomienia do bytomskich organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i innych podmiotów, redakcji tv, radiowych i prasowych; wywieszenie plakatów we wszystkich bytomskich placówkach oświatowych oraz niektórych liniach tramwajowych, zamieszenie informacji na portalu społecznościowym Facebook, poprzez stronę internetową www.bytom.pl, www.bytomodnowa.pl, a także przez wywieszenie ogłoszenia na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim w Bytomiu przy ul. Parkowej 2 i Rynku 26/5, zamieszczenie informacji w prasie lokalnej. Różnorodność metod udostępniania informacji umożliwiła aktywny udział w procesie konsultacyjnym partnerom społeczno-gospodarczym oraz podmiotom reprezentującym społeczeństwo obywatelskie, działającym na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnym za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

Celem przeprowadzonych konsultacji społecznych było zebranie uwag, opinii, propozycji do „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+". Ostatecznie do 26 października 2016 r. od podmiotów zewnętrznych[42] zebrano 149 uwag (w tym 4 uwagi niespełniające wymagań formalnych), które szczegółowo scharakteryzowane zostały w „Raporcie z konsultacji społecznych", udostępnionym na stronie internetowej www.bytomodnowa.pl, na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej http://bip.um.bytom.pl/bip/, na platformie konsultacji http://www.konsultacje.bytom.pl/. Przedstawia on informacje dotyczące wymogów formalnych oraz szczegółowe uzasadnienia uwzględnienia bądź nie poszczególnych uwag.

Spośród przedstawionych uwag nie uwzględniono 84, natomiast 73 zostały pozytywnie rozpatrzone[43] i uwzględnione w niniejszym dokumencie. W wyniku wprowadzonych zmian przeredagowano w szczególności kwestie dotyczące diagnozy, wizji, celów i kierunków, projektów, wskaźników, partycypacji społecznej.

3.2.2. Udział interesariuszy w procesie wdrażania GPR

W ramach działań rewitalizacyjnych kontynuowana będzie partycypacja na etapie wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+", czyli aktywny udział w wydarzeniach, które dotyczą mieszkańców i innych interesariuszy zgodnie z ustawą o rewitalizacji. W procesie wdrażania procesu rewitalizacji, na etapie realizacji projektów, monitorowania oraz aktualizacji programu zapewniony jest udział partnerów społeczno-gospodarczych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, działających na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji. Zaangażowanie interesariuszy obejmuje przekazywanie informacji, prowadzenia badań ankietowych, publikowanie sprawozdań i raportów z realizacji programu, opiniowania właściwych dokumentów w ramach posiedzeń Zespołu ds. rewitalizacji i Komitetu Rewitalizacji Bytomia oraz zbierania propozycji przedsięwzięć w ramach procesu aktualizacji programu.

[42] Podmioty zewnętrzne – wszystkie podmioty (organizacje, instytucje, osoby prywatne i inne jednostki) niebędące jednostkami budżetowymi/organizacyjnymi UM Bytom/komórkami UM Bytom.
[43] Z uwagi na złożoność niektórych uwag, które wymagały udzielenia odpowiedzi do poszczególnych fragmentów, suma wszystkich uwag pozytywnie i negatywnie rozpatrzonych różni się od ogólnej liczby zgłoszonych uwag.

W ramach działań pilotażowych podstawową wiązką działań będzie wzmocnienie zdolności instytucjonalnej miasta Bytomia oraz lokalnych interesariuszy (w tym przede wszystkim mieszkańców oraz organizacji pozarządowych) do prowadzenia działań rewitalizacyjnych poprzez:

1. opracowanie Planu działania w zakresie edukacji, komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Bytom będący wstępem do wzmacniania zdolności instytucjonalnej do wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji. Dokument będzie miał charakter instruktażowy, z przykładami narzędzi oraz metod pracy z interesariuszami przez okres wdrażania i oceny rewitalizacji. Będzie zawierał harmonogram działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do mieszkańców (np. organizacja debat, warsztatów oraz spotkań informacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji). Będzie on zawierał zestaw narzędzi informacyjnych i promocyjnych, które będą mogły być wykorzystane w kontaktach z interesariuszami, elementy systemu identyfikacji wizualnej. Zostaną także w tym planie określone zakładane rezultaty dotyczące poziomu zaangażowania interesariuszy w działania związane z realizacją GPR, poziomu ich wiedzy i wrażliwości na problemy występujące na obszarze rewitalizacji;
2. działania informacyjno-promocyjne skierowane do mieszkańców w ramach Programu (np. poprzez organizację warsztatów, debat, konferencji, spacerów studyjnych i badawczych po podobszarach rewitalizacji). Spacery po podobszarach rewitalizacji realizowane będą w trakcie wdrażania GPR ze wsparciem projektu pilotażowego, a następnie zostaną utrzymane w kolejnych latach realizacji GPR. Przewidziano po 15 spotkań rocznie na etapie wdrażania (po 2 spotkania w każdym z podobszarów). Spotkania będą służyć zaznajomieniu mieszkańców z aktualnie prowadzonymi działaniami, ale też będą miały znaczenie dla monitorowania efektów prowadzonych działań, ponieważ będą służyły zbieraniu danych ankietowych o ich odbiorze i efektach obserwowanych przez mieszkańców;
3. organizację stałego punktu informacyjnego w obszarze rewitalizacji, w ramach którego zapewniane będzie doradztwo (dyżury) oraz szkolenia dla interesariuszy, w tym:
   - wsparcie edukacyjne i doradcze dla organizacji pozarządowych, wspierające zdolność instytucjonalną tych organizacji do zaangażowania się w realizację projektów społecznych,
   - doradztwo prawne, ekonomiczne i techniczne dla interesariuszy w kwartale pilotażowym i obszarze rewitalizacji;
4. kontynuację wydawania gazety poświęconej kompleksowej rewitalizacji miasta. Gazeta jest wydawana podobnie jak lokalny dziennik, zawiera wszystkie bieżące informacje o stanie rewitalizacji w mieście i będzie wydawana co kwartał do końca projektu pilotażowego, a następnie planowana jest kontynuacja ze środków miasta. Kwartalnik trafia bezpośrednio do skrzynek pocztowych mieszkańców Bytomia, a także dostępny jest w kilku punktach Urzędu Miejskiego. Jest to przystępny i komunikatywny sposób dotarcia do wszystkich mieszkańców, również tych, którzy nie korzystają z sieci Internet;
5. prowadzenie strony internetowej www.bytomodnowa.pl, portalu społecznościowego Facebook BYTOM odNOWA oraz merytoryczne prowadzenie bloga podsumowującego działania doradcze;
6. zaangażowanie 6 osób, które odpowiedzialne będą za działania partycypacyjne w procesie wdrażania GPR w podobszarach. Osoby te koordynować będą działalność warsztatów, spacerów i innych działań partycypacyjnych zleconych przez Urząd w podobszarach. Wszystkie wskazane osoby będą podlegać koordynatorowi projektu pilotażowego rewitalizacji;
7. wiązkę dotyczącą „Bytomskiego Modelu Dostępnego Mieszkalnictwa", która obejmuje m.in.:
   - inwentaryzację stanu technicznego budynków mieszkalnych w zasobie gminy w podobszarach rewitalizacji (także w budynkach wspólnot mieszkaniowych) wraz z rozpoznaniem struktury społecznej mieszkań w zasobie gminy oraz barier architektoniczno-urbanistycznych występujących w tych zasobach m.in. z punktu widzenia osób starszych, niepełnosprawnych oraz matek z dziećmi. Efektem działania ma być dokładne rozpoznanie stanu technicznego i warunków życia mieszkańców zasobów komunalnych oraz stanu technicznego pustostanów w celu przygotowania działań remontowych;
   - badanie diagnostyczne postaw mieszkaniowych potencjalnych klientów mieszkań w zasobie mieszkaniowym gminy Bytom, służące rozpoznaniu potrzeb obecnych i potencjalnych mieszkańców obszaru rewitalizacji dotyczących warunków mieszkaniowych,

dostępu do usług publicznych i kryteriów jakości życia związanych z warunkami mieszkaniowymi i otoczeniem mieszkania;
- doradztwo w wyborze modeli inwestycji mieszkaniowych dostosowanych do potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz w poszukiwaniu inwestorów zainteresowanych testowaniem rozwiązań technologicznych (remontowych i energooszczędnych) oraz organizacyjno-prawnych w pustostanach w obszarze pilotażowym wraz z fundraisingiem dla podmiotów zainteresowanych testowaniem wybranych modeli w kwartale pilotażowym. Doradztwo zakończone będzie publikacją pt. *Długoterminowe możliwości inwestycyjne w mieszkalnictwie w Bytomiu*, w której zostaną zebrane założenia bytomskiego modelu, przetestowane działania i ścieżki dojścia do ich wypracowania oraz informacje, w jaki sposób zastosować te rozwiązania w innych warunkach niż bytomskie;
- organizację Forum Inwestycji Mieszkaniowych, w czasie którego zostaną przedstawione wyniki badania diagnostycznego oraz – na podstawie inwentaryzacji – wybrane pustostany w kwartale pilotażowym przeznaczone do testowania rozwiązań technologicznych (remontowych i energooszczędnych) oraz organizacyjno-prawnych. Forum ma służyć prezentacji planowanego działania i poszukiwaniu zainteresowanych inwestorów w kraju i za granicą;
- działania edukacyjne: warsztaty i dyskusje w trakcie Forum Inwestycji Mieszkaniowych;
- opracowanie dokumentu *Polityka mieszkaniowa miasta Bytomia 2030 ze szczególnym uwzględnieniem działań w podobszarach rewitalizacji.*

Istotne znaczenie dla zapewnienia udział różnorodnych interesariuszy, w tym partnerów społeczno-gospodarczym oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w procesie wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" ma **Komitet Rewitalizacji.**

Ponadto zgodnie z art. 7 ust. 4 ustawy o rewitalizacji, wójt, burmistrz albo prezydent miasta niezwłocznie po podjęciu przez radę gminy uchwały o Gminnym Programie Rewitalizacji, powoła, w drodze zarządzenia Komitet Rewitalizacji. Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o rewitalizacji Komitet Rewitalizacji (dalej: Komitet) stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą prezydenta miasta. W trakcie tworzenia zasad wyznaczania składu oraz działania Komitetu należy mieć na uwadze te funkcje oraz specyfikę obszaru rewitalizacji. W związku z tym, aby zapewnić jak najszerszą obecność interesariuszy procesu rewitalizacji w Komitecie, Rada Miejska w Bytomiu określa szczegółowe zasady wyboru członków Komitetu w drodze uchwały.

Do zadań Komitetu Rewitalizacji będzie należało przede wszystkim:
- opiniowanie wszelkich zmian w GPR,
- opiniowanie aktualizacji GPR,
- opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących Specjalnej Strefy Rewitalizacji,
- wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania partycypacji w realizacji GPR,
- opiniowanie raportów rocznych z realizacji GPR oraz raportu końcowego.

Obsługę organizacyjną Komitetu zapewni Prezydent Miasta Bytomia.
Komitet Rewitalizacji będzie przygotowywać swoje opinie i stanowiska w drodze głosowania, gdzie każdy z członków będzie dysponować jednym głosem. Zgodnie z art. 7 ust. 8 ustawy o rewitalizacji w przypadku, gdy Komitet zajmuje stanowisko w drodze głosowania, przedstawiciele gminy, gminnych jednostek organizacyjnych, w tym gminnych osób prawnych, nie biorą udziału w głosowaniu, jeżeli dotyczy ono projektów dokumentów, których opracowanie jest zadaniem Prezydenta Miasta Bytomia. Komitet będzie mógł zapraszać na swoje posiedzenia osoby nie będące jego członkami. Komitet będzie mógł powoływać także grupy robocze zajmujące się zarówno konkretnymi podobszarami rewitalizacji, jak i określonymi zagadnieniami tematycznymi. Sposób powoływania grup roboczych i ich liczebność zostanie określony uchwałą Komitetu. Komitet uchwali najdalej w ciągu miesiąca od powołania regulamin działania Komitetu. Projekt regulaminu jak i sam regulamin zostaną podane do wiadomości publicznej.

Oprócz tego, w działania związane ze wdrażaniem GPR zaangażowane zostaną także środowiska współpracujące z Prezydentem Miasta m.in. Bytomska Rada Seniorów, Bytomska Rada Biznesu, Bytomska Rada Działalności Pożytku Publicznego oraz Rada Sportu.

Tym samym Gminny Program Rewitalizacji dla Bytomia jest wdrażany przez samorząd lokalny w ścisłej współpracy z partnerami – przedstawicielami środowiska gospodarczego, organizacji społecznych oraz instytucji publicznych działających na terenie Bytomia. Do tego ważnego procesu, dotyczącego rewitalizacji, szeroko włączona zostanie przede wszystkim społeczność lokalna.

3.3. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji obowiązującymi w pespektywie finansowej na lata 2014 -2020, opis planowanych działań rewitalizacyjnych, realizowanych w ramach programu rewitalizacji zawiera przede wszystkim identyfikację podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie byłaby możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji.

Na podstawie kryteriów wyboru projektów w ramach OSI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020, oceniana była zbieżność projektu z listą planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na terenie OSI BYTOM, tj. takich które najbardziej przyczyniają się do realizacji strategicznych celów rewitalizacji poprzez spójność: geograficzną, sektorową oraz funkcjonalną z gminnym programem rewitalizacji.

Projekty najbardziej przyczyniające się do realizacji ww. celów, tj. projekty podstawowe, ograniczono, więc decyzją Miasta Bytom wyłącznie do przedsięwzięć realizowanych przez podmioty silnie powiązane ze środowiskiem lokalnym oraz już działające na rzecz społeczności lokalnej miasta Bytomia, co pozwoli w większym stopniu wpływać na lokalny rynek pracy i integrację zawodową i społeczną osób wykluczonych obszaru rewitalizacji oraz realizujące w największym stopniu założone cele rewitalizacji. Realizacja wskazanych projektów podstawowych ma strategiczne znaczenie dla rewitalizacji wybranego obszaru miasta.

Uzasadnieniem wybranego rozwiązania jest konieczność realizacji projektów, które przedstawiają najwyższą wartość merytoryczną spośród zgłoszonych do dofinansowania w ramach OSI.

W związku z powyższym dla zapewnienia uczciwej konkurencji i równego traktowania różnych podmiotów zgłaszających projekty rewitalizacyjne przyjęto podejście, umożliwiające wybór możliwie największej liczby projektów w trybie konkurencyjnym, bez nieuprawnionego preferowania wybranych projektów na etapie opracowania programu rewitalizacji. Podejście niniejsze realizuje zapisy *Wytycznych w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020,* tj. zasadę bezstronności, rozumianej jako zakaz indywidualnych preferencji w ramach grup czy typów wnioskodawców dopuszczonych do ubiegania się o dofinansowanie oraz zasadę równego traktowania wnioskodawców – rozumianej jako zakaz stosowania kryteriów, w sposób skutkujący faworyzowaniem poszczególnych wnioskodawców kosztem pozostałych wnioskodawców, w związku z art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. poz. 1146.)

Zgłoszone przedsięwzięcia, które nie uzyskały statusu podstawowych zostały wskazane w związku z tym jako projekty rewitalizacyjne uzupełniające, tj. takie, które mają mniejszą skalę oddziaływania, realizowane przez podmioty nie związane ze społecznością lokalną lub posiadające mniejszy potencjał, ale są ważne i oczekiwane ze względu na rozwiązywanie wskazanych problemów oraz realizację celów programu rewitalizacji. Projekty uzupełniające są przedsięwzięciami zaplanowanymi i wynikającymi z programu rewitalizacji. Wskazane one zostały zarówno wprost w programie rewitalizacji, jak również poprzez określenie w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

3.3.1. Wiązki projektów oraz lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Czynniki spajające działania nieinwestycyjne z inwestycyjnymi – logika interwencji.
Głównym celem podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie kompleksowa aktywizacja mieszkańców obszaru rewitalizacji (osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem).
Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację wiązki interwencji złożonej z przedsięwzięć nieinwestycyjnych oraz inwestycyjnych, przy założeniu, że realizacja projektów inwestycyjnych jest NIEZBĘDNA dla osiągnięcia celów zakładanych w projektach nieinwestycyjnych.

Każda wiązka zakładać będzie realizację kolejnych, wynikających z logiki interwencji etapów:

I. IDENTYFIKACJA
Rozumiana przez identyfikację konkretnych grup docelowych z obszaru rewitalizacji oraz zdiagnozowanych problemów. Dzięki uczestnictwu w różnego rodzaju projektach nieinwestycyjnych (realizowanych przez MOPR, PUP, BARI, CIS, organizacje pozarządowe, itp.) potencjalny uczestnik będzie miał do wyboru szereg możliwych narzędzi aktywizacyjnych, co pozwoli na precyzyjne dobranie interwencji do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika.

II. AKTYWIZACJA
Możliwa dzięki wdrożeniu mechanizmów promujących aktywny udział w projektach nieinwestycyjnych:
- pierwszeństwo w przyznaniu lokalu socjalnego,
- pierwszeństwo w przyznaniu lokalu komunalnego do remontu,
- Pakiety Aktywizacyjne dla najbardziej aktywnych uczestników projektu,
- stypendia dla osób uczestniczących w kursach i szkoleniach.

Szczegółowe rozwiązania w ww. zakresie zostaną ustalone na etapie wdrożenia Programu.

III. TRWAŁOŚĆ INTERWENCJI
Podstawowe założenie utrzymania celów projektów zakłada, że „nie ma przegranych".
Uczestnicy projektów:
- uzyskają lub poprawią kompetencje społeczne co przełoży się na zminimalizowanie zagrożenia lub wykluczenia społecznego oraz pozwoli na ich aktywne włączenie;
- uzyskają kwalifikacje i kompetencje zawodowe pozwalające im uzyskać pracę.

Uczestnicy projektu będą włączeni w proces planowania, projektowania i wykonania prac pomocniczych przy projektach rewitalizacyjnych. Najbardziej aktywni otrzymają lokale mieszkalne, które dodatkowo będą mogli wykończyć za pomocą tzw. Pakietów Aktywizacyjnych (przewidzianych w ramach projektów nieinwestycyjnych).
Spośród osób, którym zostaną przyznane lokale oraz dotychczasowych mieszkańców wyłonione zostaną osoby mające cechy liderów. Wyposażeni oni zostaną w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w niezbędną wiedzę merytoryczną oraz praktyczną, które pozwolą im skutecznie realizować inicjatywy na rzecz lokalnej społeczności.

Ponadto podmioty aktywnej integracji, w tym KIS, CIS, pozwolą udzielić indywidualnym osobom oraz członkom ich rodzin pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, a także pośrednio zapewnią odpowiednią integrację starych i nowych mieszkańców.
Utrzymanie założonych celów i efektów rewitalizacji będzie możliwe także dzięki wdrożeniu systemu preferencji dla osób uczestniczących w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych.

System zakłada m.in.:

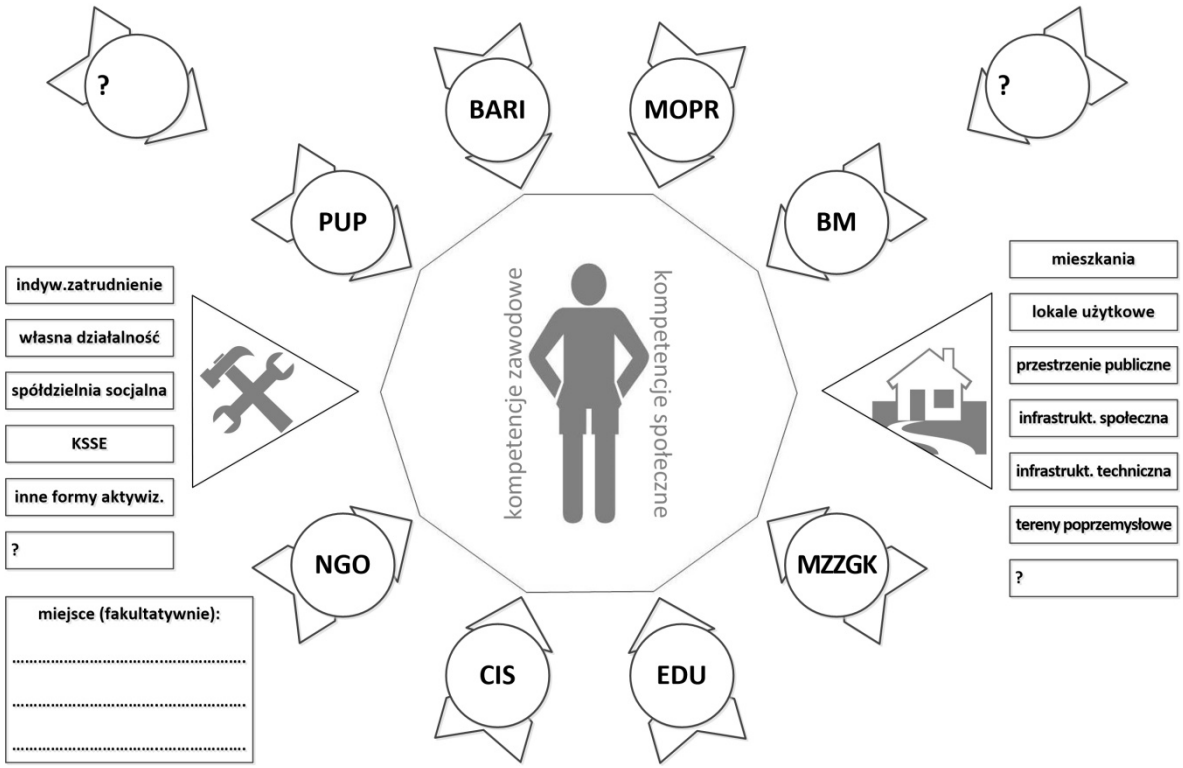
- wprowadzenie preferencji przy zamówieniach publicznych (klauzule społeczne) przy realizacji inwestycji w podobszarach rewitalizacji niezamieszkałych (np. Żabie Doły, teren inwestycyjny – Bytom Miechowice, KWK Rozbark) i zamieszkałych (prace przy projekcie dot. przestrzeni miejskiej w podobszarze Rozbark);
- wprowadzenie preferencji przy zamówieniach publicznych (np. zamówienia in-house) dla podmiotów ekonomii społecznej, które będą realizować zlecenia od Miasta w zakresie m.in. utrzymania terenów zrewitalizowanych czy też drobnych prac remontowo-budowlanych w obszarze rewitalizacji (zamieszkałym i niezamieszkałym), przy udziale osób, które wcześniej uzyskały niezbędne kompetencje dzięki udziałowi w projektach nieinwestycyjnych.

W efekcie, po zakończeniu realizacji przedsięwzięć wynikających z danej wiązki projektowej, osoba wykluczona lub zagrożona wykluczeniem społecznym uczestnicząca w projekcie będzie:

- posiadała niezbędne kompetencje społeczne i zawodowe, co pozwoli jej lepiej radzić sobie w życiu;
- żyć w zmodernizowanej (często z jego udziałem) przestrzeni miejskiej co zwiększy jego zadowolenie z życia;
- funkcjonować na własny rachunek z uwagi na posiadaną pracę i zawód, który pozwoli im siebie wraz z rodziną utrzymać.

Poniżej zaprezentowano schemat 2 obrazujący powiązania projektów nieinwestycyjnych i inwestycyjnych.

Schemat 2. Logika interwencji społeczno-infrastrukturalnej

Źródło: Opracowanie własne

Wiązka 1: Śródmieście – Rozbark – KWK Rozbark – „Orzeł Biały"

W wiązce, po przeanalizowaniu działań zaplanowanych przez Miasto oraz przeprowadzeniu konsultacji społecznych, w odpowiedzi na problemy przedstawione w diagnozie znalazły się projekty pogrupowane zgodnie z określonymi celami operacyjnymi (przy założeniu, że dany projekt może wpisywać się w więcej niż jeden cel operacyjny). Projekty mają się przyczynić do ożywienia społecznego i gospodarczego centrum miasta, oraz poprawy sytuacji mieszkańców i równocześnie przywrócenia świetności i znaczenia historycznej zabudowie. W ramach wiązki projektów zaplanowano do realizacji projekty społeczne, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w przedstawionych zakresach tematycznych. Poniżej przedstawiono informacje o poszczególnych projektach ze wskazaniem numeru porządkowego, pod jakim zostały zamieszczone w załączniku nr 2 – „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+". Część z przedsięwzięć (z uwagi na swą specyfikę) realizowana będzie w całym obszarze rewitalizacji lub w podobszarach przypisanych do różnych wiązek. W związku w powyższym, w takich przypadkach dane przedsięwzięcie jest uwzględnione każdorazowo przy każdej wiązce, w której występuje – za wyjątkiem projektów przedstawionych w wiązce 4 (obejmującej cały obszar rewitalizacji).

Cel Operacyjny 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście - projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (8),
- Bytomianie pracują w bytomskich przedsiębiorstwach (10),
- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Umiem się uczyć (75),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120),
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142).

Cel Operacyjny 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),

- Lepszy start, praca, lepsze jutro (6),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (8),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Umiem się uczyć (75),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120).
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142),
- „Nowy RozPark" hala warsztatowa - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych – hali warsztatowej byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych i mieszkalnictwa wspomaganego (143).

Cel Operacyjny 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (8),
- Zielony Bytom – Nowy start (9),
- Bytomianie pracują w bytomskich przedsiębiorstwach (10),
- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Nowe horyzonty zawodowe (17),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),
- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Centrum Integracji Społecznej przestrzenią dla aktywności osób wykluczonych (29),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),

- Klub Integracji Społecznej na Rozbarku (35),
- Program „Godna Starość" (39),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Centrala Bytom (44),
- Stworzenie Klubu Integracji Społecznej na terenie byłej KWK Rozbark w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej - rozwój interpersonalny osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym (45),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Bytomianie pomagają seniorom (69),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Umiem się uczyć (75),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Bytomiu (II) (80),
- Przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Karola Miarki 10 na potrzeby Centrum Integracji Społecznej (104),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120),
- Czas na zmiany - nowe perspektywy (RAZEM) z Centrum Integracji Społecznej (133).

Cel Operacyjny 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Lepszy Start (28),
- Centrum Integracji Społecznej przestrzenią dla aktywności osób wykluczonych (29),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Szansa dla Dziecka (34),
- Międzypokoleniowe Centrum Integracji (36),
- Program Aktywności Lokalnej „Śródmieście" (37),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Centrum Aktywizacji Mieszkańców Bytomia (49),
- Rewitalizacja społeczna Dzielnicy Bobrek, Rozbark i Śródmieście (50),
- Program wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną w ramach działalności Świetlicy Terapeutycznej (51),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Centrum Wsparcia Rodziny edycja I (53),
- Centrum Wsparcia Rodziny edycja II (54),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja I (55),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja II (56),
- Kompleksowe, alternatywne i aktywizacyjne usługi terapeutyczne dla osób przewlekle psychicznie chorych - mieszkańców miasta Bytom, w tym mieszkańców DPS dla Dorosłych (57),

- Bytomskie Centrum Aktywności Społecznej – działalność społeczna bytomskich harcerzy (58),
- Mieszkania Treningowe - wsparcie osób z niepełnosprawnością intelektualną na drodze do samodzielności (59),
- Podwórka bez przemocy - program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia (60),
- Świetlica Środowiskowa „Rozbark dla Młodych” (61),
- Program "Aktywny Senior" (62),
- Jak w rodzinie - utworzenie zespołu placówek opiekuńczo – wychowawczych (64),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Bezpieczny senior (66),
- Opiekunowie są wśród nas (67),
- Stworzenie Klubu Integracji Społecznej na terenie byłej KWK Rozbark w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – opieka krótkoterminowa dla dzieci i młodzieży, pomoc dydaktyczna dla rodzin oraz aktywacja osób starszych (68),
- Bytomianie pomagają seniorom (69),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Wysoka jakość edukacji przedszkolnej - dodatkowe miejsca w przedszkolach (72),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA – Przedszkolna 11.1.3 (74),
- Umiem się uczyć (75),
- Zostań programistą (76),
- Rozwojowy uczeń szkoły zawodowej z szansą na pracę na europejskim rynku pracy - dostosowanie oferty kształcenia zawodowego (79),
- Program Terapii dla Młodzieży (102),
- Uruchomienie mieszkań chronionych z zapleczem treningowym dla mieszkańców DPS dla Dorosłych oraz osób przewlekle psychicznie chorych mieszkańców miasta Bytom (103),
- Przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Karola Miarki 10 na potrzeby Centrum Integracji Społecznej (104),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Rewitalizacja starego domu katechetycznego przy ul. ks. Koziołka 3 (112),
- Rewitalizacja społeczna poprzez kulturę kościoła Św. Jacka w Bytomiu (113),
- Rewitalizacja gmachu Bytomskiego Centrum Kultury III etap (114),
- Rewitalizacja obiektu UL na cele działalności społecznej bytomskich harcerzy (115),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120),
- Lepsze umiejętności - większe szanse na rynku pracy. Poprawa infrastruktury kształcenia zawodowego w Bytomiu (123).
- Rewitalizacja budynku Poczty Głównej w Bytomiu na cele społeczne (132),
- Czas na zmiany - nowe perspektywy (RAZEM) z Centrum Integracji Społecznej (133),
- Wspinam się! Kopalnia Skarbów, czyli nowe kompetencje dla dzieci w Bytomiu w ramach podejmowanych działań w placówce wsparcia dziennego (148).

Cel Operacyjny 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Międzypokoleniowe Centrum Integracji (36),
- Program Aktywności Lokalnej „Śródmieście” (37),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),

- Świetlica Środowiskowa „Rozbark dla Młodych” (61),
- Program "Aktywny Senior" (62),
- Rozwój usług społecznych poprzez utworzenie Centrum Usług Społecznych (63),
- Opiekunowie są wśród nas (67),
- Stworzenie Klubu Integracji Społecznej na terenie byłej KWK Rozbark w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – opieka krótkoterminowa dla dzieci i młodzieży, pomoc dydaktyczna dla rodzin oraz aktywacja osób starszych (68),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Remont budynku kościoła p.w. Świętej Trójcy w Bytomiu (94),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku (110),
- Remont konserwatorski elewacji budynku plebani kościoła p.w. Św. Trójcy w Bytomiu zlokalizowanego przy ul. Kwietniewskiego 1 (111),
- Rewitalizacja społeczna poprzez kulturę kościoła Św. Jacka w Bytomiu (113),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120),
- Rozbudowa infrastruktury wspinaczkowej o strefę sportów olimpijskich (147),
- Wspinam się! Kopalnia Skarbów, czyli nowe kompetencje dla dzieci w Bytomiu w ramach podejmowanych działań w placówce wsparcia dziennego (148),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Aktywności Społeczno – Edukacyjnej (149),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum szkoleniowo–noclegowe – Zielona Transformacja (150),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Edukacja Zielona Transformacja (151),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej I (152),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej II (153),
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142),
- „Nowy RozPark” hala warsztatowa - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych – hali warsztatowej byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych i mieszkalnictwa wspomaganego (143),
- „Nowy RozPark” główna hala naprawcza - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych na cele usług społecznych (144),
- „Nowy RozPark” zagospdoarowanie terenów rekreacyjnych - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych, rekreacyjnych wraz z przygotowaniem infrastruktury dla funkcji sąsiednich (145),
- „Nowy RozPark” nowa zabudowa mieszkań wspomaganych - rewitalizacja terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie lokali mieszkalnych wspomaganych i treningowych z uzupełnieniem funkcji usług społecznych pomocniczych i profilaktycznych (146).

Cel Operacyjny 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),

- Termomodernizacja oraz zmiana systemów ogrzewania nieruchomości zlokalizowanych w Śródmieściu Bytomia (81),
- Termomodernizacja budynków zlokalizowanych przy ul. Sądowej 1 i 2 – siedziby Prokuratury Rejonowej w Bytomiu (82),
- Termomodernizacja budynku Wydziału Zdrowia Publicznego w Bytomiu przy ul. Piekarskiej 18 (83),
- Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Bytomiu (84),
- Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Mechaniczno-Elektronicznych w Bytomiu (85),
- Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 4 w Bytomiu (86),
- Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 5 w Bytomiu (87),
- Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Bytomiu (88),
- Zmiana efektywności energetycznej budynków Domu Pomocy Społecznej dla Dorosłych wraz z budową instalacji OZE (90),
- Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej przy ulicy Strzelców Bytomskich 16 (91),
- Renowacja zabytkowego kościoła św. Wojciecha w Bytomiu (93),
- Remont budynku kościoła p.w. Świętej Trójcy w Bytomiu (94),
- Renowacja budynku i pomieszczeń Młodzieżowego Domu Kultury Nr 1 w Bytomiu (99),
- Modernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych celem adaptacji na lokale socjalne (101),
- Przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Karola Miarki 10 na potrzeby Centrum Integracji Społecznej (104),
- Utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz lokali socjalnych, wspomaganych i chronionych w Bytomiu (Śródmieście i Rozbark) (105),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Rewitalizacja podobszarów 10, 11, 12, 13 – Bytom Śródmieście i Rozbark (109),
- Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku (110),
- Remont konserwatorski elewacji budynku plebani kościoła p.w. Św. Trójcy w Bytomiu zlokalizowanego przy ul. Kwietniewskiego 1 (111),
- Rewitalizacja gmachu Bytomskiego Centrum Kultury III etap (114),
- Rewitalizacja obiektu UL na cele działalności społecznej bytomskich harcerzy (115),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120),
- Lepsze umiejętności - większe szanse na rynku pracy. Poprawa infrastruktury kształcenia zawodowego w Bytomiu (123)
- Modernizacja budynków położonych przy ul. Musialika 1 i 3 w Bytomiu (137),
- Przebudowa budynków po byłym hotelu robotniczym przy ul. Siemianowickiej 105 A i 105 E w Bytomiu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję mieszkalną (138),
- Modernizacja budynków położonych przy ul. Chorzowskiej 8, 13, ul. Piekarskiej 43, 45 oraz ul. Strażackiej 3a w Bytomiu (139),
- Rewitalizacja podobszarów 10,11,12,13 - Bytom Śródmieście i Rozbark - etap II (140),
- Modernizacja energetyczna budynku przy ul. Smolenia 20 w Bytomiu (159),
- Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej w Bytomiu ul. Smolenia 35 (160),
- Modernizacja energetyczna budynku Szkoły Podstawowej nr 6 przy ul. Królowej Jadwigi 2 w Bytomiu (161),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań treningowych (154),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań wspomaganych (155),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Oświęcimskiej 24 w Bytomiu (164),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kochanowskiego 1 w Bytomiu (165),

- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kochanowskiego 51, 53 w Bytomiu (166),
- Rewitalizacja zieleni oraz budowa miejsc postojowych na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sokoła 15 w Bytomiu (167),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Prusa 44 w Bytomiu (168),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Orląt Lwowskich 9 i ul. Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Rostka 7 i ul. Katowickiej 27 w Bytomiu Oświęcimskiej 10A w Bytomiu (169),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Rostka 7 i ul. Katowickiej 27 w Bytomiu (170),
- Aranżacja zieleni na podwórku przy ul. Katowickiej 37 w Bytomiu (171),
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Powstańców Warszawskich 76-78 we współpracy ze Wspólnotą przy ul. Powstańców Warszawskich 80 i Aleja Legionów 13, 15 (172),
- Rewitalizacja podwórza przy ul. Zamenhofa (173),
- Rewitalizacja podwórza przy ul. Karola Miarki (174),
- Zagospodarowanie podwórka w sąsiedztwie budynku Prusa 23 w Bytomiu (175).

Cel Operacyjny 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Rewitalizacja podobszarów 10, 11, 12, 13 – Bytom Śródmieście i Rozbark (109),
- Rewitalizacja podobszarów 10,11,12,13 - Bytom Śródmieście i Rozbark - etap II (140),
- Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku (110).

Cel Operacyjny 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),

Cel Operacyjny 4.1 Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (8),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Uratowanie przed rozbiórką i rewitalizacja zespołu dawnej kopalni „Rozbark" wpisanej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego poprzez utworzenie unikatowego w skali kraju centrum sportów wspinaczkowych i siłowych w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej (119).
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142),
- „Nowy RozPark" hala warsztatowa - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych – hali warsztatowej byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych i mieszkalnictwa wspomaganego (143),
- „Nowy RozPark" główna hala naprawcza - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych na cele usług społecznych (144),

- „Nowy RozPark" zagospdoarowanie terenów rekreacyjnych - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych, rekreacyjnych wraz z przygotowaniem infrastruktury dla funkcji sąsiednich (145),
- „Nowy RozPark" nowa zabudowa mieszkań wspomaganych - rewitalizacja terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie lokali mieszkalnych wspomaganych i treningowych z uzupełnieniem funkcji usług społecznych pomocniczych i profilaktycznych (146),
- Rozbudowa infrastruktury wspinaczkowej o strefę sportów olimpijskich (147),
- Wspinam się! Kopalnia Skarbów, czyli nowe kompetencje dla dzieci w Bytomiu w ramach podejmowanych działań w placówce wsparcia dziennego (148),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Aktywności Społeczno – Edukacyjnej (149),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum szkoleniowo–noclegowe – Zielona Transformacja (150),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Edukacja Zielona Transformacja (151),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej I (152),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej II (153).

Cel Operacyjny 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych – projekty:

- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (8),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Outplacement 7.4.2 (19),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Opiekunka 8.1.3 (22),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Integracja 9.1.3 (47),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Usługowa 9.2.3 (71),
- Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA - Rozwojowa 11.1.4 (78),
- Renowacja zabytkowego kościoła św. Wojciecha w Bytomiu (93),
- Remont budynku kościoła p.w. Świętej Trójcy w Bytomiu (94),
- Prace renowacyjne przy kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Bytomiu (95),
- Prace remontowe przy kościele filialnym p.w. Ducha Św. (96),
- Renowacja budynku i pomieszczeń Młodzieżowego Domu Kultury Nr 1 w Bytomiu (99),
- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107),
- Remont konserwatorski elewacji budynku plebani kościoła p.w. Św. Trójcy w Bytomiu zlokalizowanego przy ul. Kwietniewskiego 1 (111),
- Rewitalizacja starego domu katechetycznego przy ul. ks. Koziołka 3 (112),
- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117),
- Rewitalizacja auli wraz z galerią z pomieszczeniami przylegającymi w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego. Utworzenie Muzeum Szkoły (128),
- Remont oraz czyszczenie elewacji IV Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego (129),
- Rewitalizacja zabytkowego budynku Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu przy ul. Korfantego 34 (130),
- Remont i poprawa stanu technicznego budynku Bytomskiego Centrum Kultury oraz zakup wyposażenia (131),
- Rewitalizacja budynku Poczty Głównej w Bytomiu na cele społeczne (132),
- Uratowanie przed rozbiórką i rewitalizacja zespołu dawnej kopalni „Rozbark" wpisanej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego poprzez utworzenie unikatowego w skali kraju centrum sportów wspinaczkowych i siłowych w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej (119),
- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120).

- Dzięki udostępnieniu przestrzeni miejskiej w ramach działań inwestycyjnych – podwórka, CUS, pozostałe przestrzenie – możliwa będzie realizacja działań nieinwestycyjnych, które będą z jednej strony korzystać z otrzymanej w ramach projektów twardych infrastruktury, a także uzupełniać ją i dopełniać z drugiej strony,

- Ponadto projekty inwestycyjne uzupełniać będą szereg projektów mających na celu pracę z mieszkańcami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, ubóstwem, bezrobociem prowadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy oraz organizacje pozarządowe. Interwencja inwestycyjna i nieinwestycyjna stworzą kompleksowe warunki do lepszego funkcjonowania mieszkańców, poczucia większej odpowiedzialności za swoje życie, za bliskich i za odnowione otoczenie.

Realizacja niektórych projektów społecznych wymienionych powyżej wymaga przygotowania niezbędnej infrastruktury związanej z:

a) lepszym dostępem do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w tym:
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione,
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach na potrzeby utworzenia centrów usług społecznych;
b) zwiększeniem aktywizacji społeczno-gospodarczej ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny, w tym:
   - robót budowlanych w obiektach poprzemysłowych/powojskowych/popegeerowskich/ pokolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia,
   - zagospodarowywanie przestrzeni miejskich, w tym roboty budowlane w obiektach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia,
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

- Program Terapii dla Młodzieży (102) - modernizacja budynku przy ul. Tarnogórskiej 3 w celu dostosowania pomieszczeń do prowadzenia terapii indywidualnej i grupowej dla młodzieży eksperymentującej lub uzależnionej od środków psychoaktywnych.
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - Lepszy Start (28).

- Uruchomienie mieszkań chronionych z zapleczem treningowym dla mieszkańców DPS dla Dorosłych oraz osób przewlekle psychicznie chorych mieszkańców miasta Bytom (103) - utworzenie mieszkań treningowych z zapleczem treningowym przy ul. Dworcowej 7.
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - Kompleksowe, alternatywne i aktywizacyjne usługi terapeutyczne dla osób przewlekle psychicznie chorych - mieszkańców miasta Bytom, w tym mieszkańców DPS dla Dorosłych (57).

- Modernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych celem adaptacji na lokale socjalne – uzyskanie 19 lokali przy ul. Żeromskiego 1 i Siemianowickiej 14 (101).

- Utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz lokali socjalnych, wspomaganych i chronionych w Bytomiu (Śródmieście i Rozbark) (105) - utworzenie 130 lokali socjalnych oraz 2 CUS przy ul. Piekarskiej 39 i ul. Piłsudskiego 21.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektów (101, 105):
  - Program „Godna starość” (39),
  - Centrum Integracji Społecznej przestrzenią dla aktywności osób wykluczonych (29),
  - Rewitalizacja społeczna Dzielnicy Bobrek, Rozbark i Śródmieście (50),
  - Centrum Wsparcia Rodziny (53, 54),
  - Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych (55, 56),
  - Mieszkania Treningowe – wsparcie osób z niepełnosprawnością intelektualną na drodze do samodzielności (59),
  - Rozwój usług społecznych poprzez utworzenie Centrum Usług Społecznych (63).

- Przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Karola Miarki 10 na potrzeby Centrum Integracji Społecznej (104).
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - Centrum Integracji Społecznej przestrzenią dla aktywności osób wykluczonych (29).

- Rewitalizacja gmachu Bytomskiego Centrum Kultury III etap (114) - adaptacja budynku przy ul. Karin Stanek 1 do realizacji usług społecznych.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Kompleksowe, alternatywne i aktywizacyjne usługi terapeutyczne dla osób przewlekle psychicznie chorych - mieszkańców miasta Bytom, w tym mieszkańców DPS dla Dorosłych (57).

- Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku (110) - zagospodarowanie 6,38 ha przestrzeni miejskich Rozbarku (place, promenady, tereny rekreacyjne, place zabaw, niezbędne wyburzenia).
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Klub Integracji Społecznej na Rozbarku (35),
  - Świetlica Środowiskowa „Rozbark dla Młodych” (61).

- Rewitalizacja podobszarów 10, 11, 12, 13 – Bytom Śródmieście i Rozbark (109) - powierzchnia rewitalizacji: ok. 14.516 m2.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Centrum Integracji Społecznej przestrzenią dla aktywności osób wykluczonych (29),
  - Klub Integracji Społecznej na Rozbarku (35),
  - „Podwórka bez przemocy” – program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia (60),
  - Świetlica Środowiskowa „Rozbark dla Młodych" (61).

- Remont konserwatorski elewacji budynku plebani kościoła p.w. Św. Trójcy w Bytomiu zlokalizowanego przy ul. Kwietniewskiego 1 (111) - powierzchnia rewitalizacji: 4 503 m^2.

- Rewitalizacja starego domu katechetycznego przy ul. ks. Koziołka 3 (112) – powierzchnia rewitalizacji: 4 400 m^2.

- Rewitalizacja społeczna poprzez kulturę kościoła Św. Jacka w Bytomiu (113) - dostosowanie przestrzeni kościoła górnego do potrzeb realizacji działalności społecznej - powierzchnia rewitalizacji: 920 m^2.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Klub Integracji Społecznej na Rozbarku (35),
  - Świetlica Środowiskowa „Rozbark dla Młodych” (61).

- Rewitalizacja obiektu UL na cele działalności społecznej bytomskich harcerzy (115) - stworzenie przy ul. Korfantego 38 ośrodka do pracy z dziećmi i młodzieżą oraz rodzin z problemami wychowawczymi- powierzchnia rewitalizacji: 300 m^2.
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - Bytomskie Centrum Aktywności Społecznej – działalność społeczna bytomskich harcerzy (58).

- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116) – zakłada się przygotowanie 40 lokali dla mikroprzedsiębiorców, uczestniczących w projekcie w ramach poddziałania 7.3.3.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Szansa na własną firmę (11),
  - Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13).

- Rewitalizacja obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej (107) – powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją: 600 m^2.

Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48).

- Uratowanie przed rozbiórką i rewitalizacja zespołu dawnej kopalni „Rozbark" wpisanej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego poprzez utworzenie unikatowego w skali kraju centrum sportów wspinaczkowych i siłowych w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej (119) - prace remontowe budynku kotłowni, Szybu Bończyk z zagospodarowaniem otoczenia- powierzchnia rewitalizacji: 18.455 m2
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Stworzenie Klubu Integracji Społecznej na terenie byłej KWK Rozbark w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – rozwój interpersonalny osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym (45),
  - Stworzenie Klubu Integracji Społecznej na terenie byłej KWK Rozbark w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – opieka krótkoterminowa dla dzieci i młodzieży, pomoc dydaktyczna dla rodzin oraz aktywacja osób starszych (68).

- Rewitalizacja obiektów po byłym zakładzie naprawczym zabytkowej Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej w Bytomiu (117) - zagospodarowanie obiektów pokolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia na cele społeczne - powierzchnia rewitalizacji: 23 707 m^2.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  Bytomski Inkubator Społeczny ROZBANA obejmujący następujące projekty:
  - uruchomienie warsztatów specjalistycznych z opcją wynajmu dla działalności gospodarczej (8),
  - uruchomienie pre-inkubacji indywidualnych działalności gospodarczych na terenie Pre-inkubatora ROZBANA (15),
  - uruchomienie Punktu Outplacement ROZBANA (18),
  - uruchomienie Punktu Żłobek ROZBANA (21),
  - uruchomienie Integracyjnego Ośrodka Aktywności ROZBANA (47),
  - uruchomienie Świetlicy ROZBANA oraz Usług Opiekuńczych ROZBANA (71),
  - powstanie Ośrodka Przedszkolnego ROZBANA (74),
  - powstanie Ośrodka Oświatowego ROZBANA (78).

- Kompleksowa rewitalizacja złożona ze stref seniora, aktywizacji młodych, dla najmłodszych, zieleni, Inkubator Przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na świadczenie usług dla osób starszych, poradnia zdrowia psychicznego wraz z ośrodkiem terapii uzależnień, współuzależnień i profilaktyki (120).

Wiązka 2: Bobrek - Huta Bobrek - EC Szombierki + Pola Szombierskie

Interwencje projektowe w ramach wiązki.
W wiązce, po przeanalizowaniu działań zaplanowanych przez Miasto oraz przeprowadzeniu konsultacji społecznych, w odpowiedzi na problemy przedstawione w diagnozie, znalazły się projekty pogrupowane zgodnie z realizowanymi celami operacyjnymi. Poniżej przedstawiono informacje o poszczególnych projektach ze wskazaniem numeru porządkowego, pod jakim zostały zamieszczone w załączniku nr 2 – „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+". Projekty mają przyczynić się do ożywienia społecznego i gospodarczego dzielnicy oraz poprawy sytuacji mieszkańców. Obok licznych działań rewitalizacji społecznej, zaplanowano tu projekty z zakresu renowacji budynków mieszkalnych wraz z otoczeniem oraz utworzenia infrastruktury społecznej.
Cel Operacyjny 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście - projekty:
- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),

- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Umiem się uczyć (75).

Cel Operacyjny 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),
- Lepszy start, praca, lepsze jutro (6),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Umiem się uczyć (75),
- Elektrociepłownia Szombierki – rewitalizacja dawnej elektrociepłowni wraz z przebudową, rozbudową, nadbudową, remontem i zmianą sposobu użytkowania na funkcje usługowe; kultury, nauki i oświaty, turystyki, sportu i rekreacji, zakwaterowania turystycznego, wystawiennictwa, biur, handlu, gastronomii i usług wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą towarzyszącą (141).

Cel Operacyjny 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),
- Zielony Bytom – Nowy start (9),
- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Nowe horyzonty zawodowe (17),
- Nasz bezpieczny drugi dom (20),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),
- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),

- Program „Godna Starość” (39),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- S.O.S dla dzielnicy Bobrek – aktywizacja zawodowa i społeczna (42),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Umiem się uczyć (75),
- Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Bytomiu (II) (80),
- Czas na zmiany - nowe perspektywy (RAZEM) z Centrum Integracji Społecznej (133).

Cel Operacyjny 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych – projekty:

- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Lepszy Start (28),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Szansa dla Dziecka (34),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Ludzie do ludzi – Program Aktywizacji Lokalnej mieszkańców Bobrka (41),
- S.O.S dla dzielnicy Bobrek – aktywizacja zawodowa i społeczna (42),
- Rewitalizacja społeczna Dzielnicy Bobrek, Rozbark i Śródmieście (50),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Centrum Wsparcia Rodziny edycja I (53),
- Centrum Wsparcia Rodziny edycja II (54),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja I (55),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja II (56),
- Kompleksowe, alternatywne i aktywizacyjne usługi terapeutyczne dla osób przewlekle psychicznie chorych - mieszkańców miasta Bytom, w tym mieszkańców DPS dla Dorosłych (57),
- Bytomskie Centrum Aktywności Społecznej – działalność społeczna bytomskich harcerzy (58),
- Podwórka bez przemocy - program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia (60),
- Program "Aktywny Senior" (62),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Bezpieczny senior (66),
- Opiekunowie są wśród nas (67),
- Wysoka jakość edukacji przedszkolnej - dodatkowe miejsca w przedszkolach (72),
- Umiem się uczyć (75),
- Zostań programistą (76),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116).

Cel Operacyjny 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej – projekty:

- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Program "Aktywny Senior" (62),
- Opiekunowie są wśród nas (67).

Cel Operacyjny 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy – projekty:

- Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Specjalnych nr 3 w Bytomiu (89),
- Utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz lokali socjalnych, wspomaganych w Bytomiu (Bobrek) (106),
- Rewitalizacja części podobszaru nr 8 – Bytom Bobrek (108).

Cel Operacyjny 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych – projekty:

- Rewitalizacja części podobszaru nr 8 – Bytom Bobrek (108).

Cel Operacyjny 4.1 Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy – projekty:

- Kompleksowa rewitalizacja EC Szombierki wraz z otoczeniem dzięki utworzeniu GENERATORA – Innowacyjnego Parku Muzycznego (121).
- Elektrociepłownia Szombierki – rewitalizacja dawnej elektrociepłowni wraz z przebudową, rozbudową, nadbudową, remontem i zmianą sposobu użytkowania na funkcje usługowe; kultury, nauki i oświaty, turystyki, sportu i rekreacji, zakwaterowania turystycznego, wystawiennictwa, biur, handlu, gastronomii i usług wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą towarzyszącą (141).

Cel Operacyjny 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych – projekty:

- Kompleksowa rewitalizacja EC Szombierki wraz z otoczeniem dzięki utworzeniu GENERATORA – Innowacyjnego Parku Muzycznego (121),
- Elektrociepłownia Szombierki – rewitalizacja dawnej elektrociepłowni wraz z przebudową, rozbudową, nadbudową, remontem i zmianą sposobu użytkowania na funkcje usługowe; kultury, nauki i oświaty, turystyki, sportu i rekreacji, zakwaterowania turystycznego, wystawiennictwa, biur, handlu, gastronomii i usług wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą towarzyszącą (141).

Realizacja niektórych projektów społecznych wymienionych powyżej wymaga przygotowania niezbędnej infrastruktury związanej z:

a) lepszym dostępem do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w tym:
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne,
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach na potrzeby utworzenia centrów usług społecznościowych;
b) zwiększeniem aktywizacji społeczno-gospodarczej ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny, w tym:
   - zagospodarowywanie przestrzeni miejskich, w tym roboty budowlane w obiektach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia,
   - robót budowlanych w zdegradowanych budynkach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

Dzięki udostępnieniu przestrzeni miejskiej w ramach działań inwestycyjnych – podwórka, CUS, pozostałe przestrzenie – możliwa będzie realizacja działań nieinwestycyjnych, które będą z jednej strony korzystać z otrzymanej w ramach projektów twardych infrastruktury, a także uzupełniać ją i dopełniać z drugiej strony.
Ponadto projekty inwestycyjne uzupełniać będą szereg projektów mających na celu pracę z mieszkańcami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, ubóstwem, bezrobociem prowadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy oraz organizacje pozarządowe. Interwencja inwestycyjna i nieinwestycyjna stworzą kompleksowe warunki do lepszego funkcjonowania mieszkańców, poczucia większej odpowiedzialności za swoje życie, za bliskich i za odnowione otoczenie.

- Utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz lokali socjalnych, wspomaganych w Bytomiu (Bobrek) (106) - utworzenie 48 lokali socjalnych oraz 1 CUS.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Podwórka bez przemocy – program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia (60).
  - Ludzie do ludzi – Program Aktywizacji Lokalnej mieszkańców Bobrka (41),
  - S.O.S dla dzielnicy Bobrek – aktywizacja zawodowa i społeczna (42),
  - Rewitalizacja społeczna Dzielnicy Bobrek, Rozbark i Śródmieścia (50).
- Rewitalizacja części podobszaru nr 8 – Bytom Bobrek (108) - powierzchnia obszarów rewitalizacji: ok. 44.187 m2.
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - S.O.S dla dzielnicy Bobrek – aktywizacja zawodowa i społeczna (42),
  - „Podwórka bez przemocy" – program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku i Śródmieścia (60),
  - Ludzie do ludzi – Program Aktywizacji Lokalnej mieszkańców Bobrka (41).

- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116) – zakłada się przygotowanie 40 lokali dla mikroprzedsiębiorców, uczestniczących w projekcie w ramach poddziałania 7.3.3.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Szansa na własną firmę (11),
  - Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13).

Wiązka 3: Kolonia Zgorzelec – Huta Zygmunt

Interwencje projektowe w ramach wiązki.
W wiązce, po przeanalizowaniu działań zaplanowanych przez Miasto Bytom oraz przeprowadzeniu konsultacji społecznych, w odpowiedzi na problemy przedstawione w diagnozie, znalazły się projekty pogrupowane zgodnie z realizowanymi celami operacyjnymi. Poniżej przedstawiono informacje o poszczególnych projektach ze wskazaniem numeru porządkowego, pod jakim zostały zamieszczone w załączniku nr 2 – „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+". Projekty mają przyczynić się do ożywienia społecznego i gospodarczego dzielnicy, integracji i aktywizacji mieszkańców oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców osiedla. Zaplanowano tu przedsięwzięcia z zakresu renowacji budynków mieszkalnych wraz z otoczeniem oraz projekty z zakresu rewitalizacji społecznej.
Realizacja projektu inwestycyjnego będzie bezpośrednio powiązana z realizacją projektów nieinwestycyjnych. Poniżej prezentacja powiązań głównych przedsięwzięć w ramach wiązki 3.

Cel Operacyjny 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście - projekty:

- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Umiem się uczyć (75),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116).

Cel Operacyjny 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),
- Lepszy start, praca, lepsze jutro (6),
- Bytomski Inkubator Przedsiębiorczości (14),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Umiem się uczyć (75).

Cel Operacyjny 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych – projekty:

- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap I (1),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez aktywizację zawodową – etap II (2),
- Rewitalizacja społeczna bezrobotnych mieszkańców Bytomia poprzez specjalistyczne szkolenia zawodowe w wybranych zawodach rzemieślniczych (3),
- Droga do aktywności zawodowej (4),
- Zielony Bytom – Nowy start (9),
- Szansa na własną firmę (11),
- Firma dla seniora (12),
- Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13),
- Nowe horyzonty zawodowe (17),
- Usługi rozwojowe dla bytomskich przedsiębiorstw (23),
- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Centrum Integracji Aktywnej na start (48),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Umiem się uczyć (75),
- Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Bytomiu (II) (80),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116).

Cel Operacyjny 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych – projekty:

- Program aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (24),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego I (30),

- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego II (31),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego III (32),
- Bytomscy Transformersi–Strażnicy kapitału społecznego IV (33),
- Program Aktywności Lokalnej Kolonia Zgorzelec (38),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Opiekun Nieformalny - sposób na życie (52),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja I (55),
- Usługi społeczne w mieszkaniach wspomaganych edycja II (56),
- Kompleksowe, alternatywne i aktywizacyjne usługi terapeutyczne dla osób przewlekle psychicznie chorych - mieszkańców miasta Bytom, w tym mieszkańców DPS dla Dorosłych (57),
- Bytomskie Centrum Aktywności Społecznej – działalność społeczna bytomskich harcerzy (58),
- Opiekuńczy Bytom – utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (65),
- Bezpieczny senior (66),
- Opiekunowie są wśród nas (67),
- Umiem się uczyć (75),
- Zostań programistą (76),
- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116).

Cel Operacyjny 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej – projekty:

- Program Aktywności Lokalnej Kolonia Zgorzelec (38),
- Bytomski Ośrodek Aktywności (40),
- Opiekunowie są wśród nas (67).

Cel Operacyjny 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy – projekty:

- Rewitalizacja podobszaru 19 – Bytom zabytkowe osiedle Kolonia Zgorzelec (118).

Cel Operacyjny 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych – projekty:

- Rewitalizacja podobszaru 19 – Bytom zabytkowe osiedle Kolonia Zgorzelec (118).

Realizacja niektórych projektów społecznych wymienionych powyżej wymaga przygotowania niezbędnej infrastruktury, w tym zagospodarowywania przestrzeni miejskich oraz robót budowlanych w zdegradowanych budynkach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

- Rewitalizacja podobszaru 19 – Bytom zabytkowe osiedle Kolonia Zgorzelec (118) - powierzchnia rewitalizacji: ok. 12.668 m^2
  Projekt korzystający z infrastruktury projektu:
  - Program Aktywności Lokalnej Kolonia Zgorzelec (38).

- Masz firmę masz lokal - Program Aktywizacji Lokali Użytkowych (116) – zakłada się przygotowanie 40 lokali dla mikroprzedsiębiorców, uczestniczących w projekcie w ramach poddziałania 7.3.3.
  Projekty korzystające z infrastruktury projektu:
  - Szansa na własną firmę (11),
  - Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości (13).

Dzięki udostępnieniu przestrzeni miejskiej w ramach działań inwestycyjnych – podwórka, pozostałe przestrzenie – możliwa będzie realizacja działań nieinwestycyjnych, które będą z jednej strony korzystać

z otrzymanej w ramach projektów twardych infrastruktury, a także uzupełniać ją i dopełniać z drugiej strony. Ponadto projekty inwestycyjne uzupełniać będą szereg projektów mających na celu pracę z mieszkańcami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, ubóstwem, bezrobociem prowadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy oraz organizacje pozarządowe. Interwencja inwestycyjna i nieinwestycyjna stworzy kompleksowe warunki do lepszego funkcjonowania mieszkańców, poczucia większej odpowiedzialności za swoje życie, za bliskich i za odnowione otoczenie.

Wiązka 4: horyzontalna

Interwencje projektowe w ramach wiązki.
W wiązce, w odpowiedzi na problemy przedstawione w diagnozie, znalazły się projekty pogrupowane zgodnie z realizowanymi celami operacyjnymi, oddziałujące na obszar rewitalizacji oraz realizujące cele programu.

Cel Operacyjny 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście - projekty:

- Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych (5),
- KRYSTYNA Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (7),
- KRYSTYNA - Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- KRYSTYNA Opiekunka 8.1.3 (21),
- Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców Bytomia, w szczególności dzielnicy Szombierki i dzielnic ościennych (program aktywności lokalnych) (43),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127).

Cel Operacyjny 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych – projekty:

- KRYSTYNA Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (7),
- KRYSTYNA Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- KRYSTYNA Opiekunka 8.1.3 (21),
- Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców Bytomia, w szczególności dzielnicy Szombierki i dzielnic ościennych (program aktywności lokalnych) (43),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127),

Cel Operacyjny 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych – projekty:

- Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych (5),
- KRYSTYNA Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (7),
- KRYSTYNA Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- KRYSTYNA Opiekunka 8.1.3 (21),
- Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców Bytomia, w szczególności dzielnicy Szombierki i dzielnic ościennych (program aktywności lokalnych) (43),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),

- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127),
- Czas na zmiany - nowe perspektywy (RAZEM) z Centrum Integracji Społecznej (133),
- Razem do celu (136).

Cel Operacyjny 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych – projekty:

- Rewitalizacja z Klubem Integracji Społecznej edycja I (25),
- Rewitalizacja z Klubem Integracji Społecznej edycja II (26),
- Rewitalizacja z Klubem Integracji Społecznej edycja III (27),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Przedszkolna 11.1.3 (73),
- Czas na zmiany - nowe perspektywy (RAZEM) z Centrum Integracji Społecznej (133),
- Centrum Wsparcia Rodziny – CWR I (134),
- Centrum Wsparcia Rodzicielstwa Zastępczego – CWRZ I (135),
- Razem do celu (136).

Cel Operacyjny 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej – projekty:

- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127),

Cel Operacyjny 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy – projekty:

- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Rewaloryzacja zespołu pałacowego Thiele-Wincklerów zlokalizowanego w Parku Ludowym przy ul. Dzierżonia w Bytomiu-Miechowicach (92),
- Przebudowa budynku po byłym hotelu robotniczym przy ul. Siemianowickiej 105 B w Bytomiu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję mieszkalną (125),
- Budowa nowej strażnicy Państwowej Straży Pożarnej z uwzględnieniem przystosowania pomieszczeń i wyposażenia dla biura Bezpieczeństwa Miasta i Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (126)
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127).

Cel Operacyjny 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzki i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej – projekty:

- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- Budowa nowej strażnicy Państwowej Straży Pożarnej z uwzględnieniem przystosowania pomieszczeń i wyposażenia dla biura Bezpieczeństwa Miasta i Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (126)

Cel Operacyjny 4.1 Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy – projekty:

- KRYSTYNA Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (7),
- KRYSTYNA Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),

- KRYSTYNA Opiekunka 8.1.3 (21),
- Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców Bytomia, w szczególności dzielnicy Szombierki i dzielnic ościennych (program aktywności lokalnych) (43),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Uporządkowanie ruchu turystycznego na terenie Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego Żabie Doły celem ochrony przyrody i bioróżnorodności oraz przystosowanie obszaru na cele edukacyjne i rekreacyjno – wypoczynkowe (100),
- Przygotowanie terenu inwestycyjnego w Bytomiu – ulice Elektrownia i Racjonalizatorów (124),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127),
- Elektrociepłownia Szombierki – rewitalizacja dawnej elektrociepłowni wraz z przebudową, rozbudową, nadbudową, remontem i zmianą sposobu użytkowania na funkcje usługowe; kultury, nauki i oświaty, turystyki, sportu i rekreacji, zakwaterowania turystycznego, wystawiennictwa, biur, handlu, gastronomii i usług wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą towarzyszącą (141),
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142),
- „Nowy RozPark" hala warsztatowa - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych – hali warsztatowej byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych i mieszkalnictwa wspomaganego (143),
- „Nowy RozPark" główna hala naprawcza - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych na cele usług społecznych (144),
- „Nowy RozPark" zagospdoarowanie terenów rekreacyjnych - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych, rekreacyjnych wraz z przygotowaniem infrastruktury dla funkcji sąsiednich (145),
- „Nowy RozPark" nowa zabudowa mieszkań wspomaganych - rewitalizacja terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie lokali mieszkalnych wspomaganych i treningowych z uzupełnieniem funkcji usług społecznych pomocniczych i profilaktycznych (146),
- Rozbudowa infrastruktury wspinaczkowej o strefę sportów olimpijskich (147),
- Wspinam się! Kopalnia Skarbów, czyli nowe kompetencje dla dzieci w Bytomiu w ramach podejmowanych działań w placówce wsparcia dziennego (148),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Aktywności Społeczno – Edukacyjnej (149),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum szkoleniowo–noclegowe – Zielona Transformacja (150),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Edukacja Zielona Transformacja (151),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej I (152),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej II (153),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań treningowych (154),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań wspomaganych (155),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań wspomaganych etap II (156),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – rewitalizacja budynków na działce nr 7128/565 wraz z zagospodarowaniem terenu - etap I (157),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – rewitalizacja budynków na działce nr 7128/565 wraz zagospodarowaniem terenu – etap II (158),
- Budowa farmy fotowoltaicznej wraz z magazynem energii oraz pompą ciepła na terenie przepompowni ścieków Śródmieście (162),
- Zagospodarowanie zdegradowanych terenów oraz rewitalizacja obiektów po byłej Oczyszczalni Ścieków „Śródmieście" przy ul. Zabrzańskiej/Łagiewnickiej w Bytomiu (163).

Cel Operacyjny 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych – projekty:

- KRYSTYNA Aktywne Zatrudnienie 7.1.3 (7),
- KRYSTYNA Promocja zatrudnienia 7.3.3 (16),
- KRYSTYNA Outplacement 7.4.2 (18),
- KRYSTYNA Opiekunka 8.1.3 (21),
- KRYSTYNA Integracja 9.1.3 (46),
- KRYSTYNA Usługowa 9.2.3 (70),
- KRYSTYNA Rozwojowa 11.1.4 (77),
- Rewaloryzacja zespołu pałacowego Thiele-Wincklerów zlokalizowanego w Parku Ludowym przy ul. Dzierżonia w Bytomiu-Miechowicach (92),
- Renowacja zabytkowego kościoła Św. Krzyża w Bytomiu (97),
- Konserwacja i zachowanie zabytkowego kościoła św. Małgorzaty w Bytomiu (98),
- Uporządkowanie ruchu turystycznego na terenie Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego Żabie Doły celem ochrony przyrody i bioróżnorodności oraz przystosowanie obszaru na cele edukacyjne i rekreacyjno – wypoczynkowe (100),
- Rewitalizacja terenów poprzemysłowych dzielnic Szombierki i Łagiewniki w dolinie rzeki Bytomki (122),
- Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127),
- Ponowne wykorzystanie zabudowań i zagospodarowanie terenu na obszarze dawnych Warsztatów Naprawczych GKW w Bytomiu Rozbarku (142),
- „Nowy RozPark" hala warsztatowa - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych – hali warsztatowej byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych i mieszkalnictwa wspomaganego (143),
- „Nowy RozPark" główna hala naprawcza - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych na cele usług społecznych (144),
- „Nowy RozPark" zagospdoarowanie terenów rekreacyjnych - rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych byłych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowej na cele usług społecznych, rekreacyjnych wraz z przygotowaniem infrastruktury dla funkcji sąsiednich (145),
- „Nowy RozPark" nowa zabudowa mieszkań wspomaganych - rewitalizacja terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie lokali mieszkalnych wspomaganych i treningowych z uzupełnieniem funkcji usług społecznych pomocniczych i profilaktycznych (146),
- Rozbudowa infrastruktury wspinaczkowej o strefę sportów olimpijskich (147),
- Wspinam się! Kopalnia Skarbów, czyli nowe kompetencje dla dzieci w Bytomiu w ramach podejmowanych działań w placówce wsparcia dziennego (148),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Aktywności Społeczno – Edukacyjnej (149),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum szkoleniowo–noclegowe – Zielona Transformacja (150),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Edukacja Zielona Transformacja (151),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej I (152),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – Centrum Transformacji Energetycznej II (153),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań treningowych (154),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań wspomaganych (155),
- Zielony kwartał KWK Rozbark – zagospodarowanie terenów poprzemysłowych poprzez utworzenie mieszkań wspomaganych etap II (156),
- Elektrociepłownia Szombierki – rewitalizacja dawnej elektrociepłowni wraz z przebudową, rozbudową, nadbudową, remontem i zmianą sposobu użytkowania na funkcje usługowe; kultury, nauki i oświaty, turystyki, sportu i rekreacji, zakwaterowania turystycznego, wystawiennictwa, biur, handlu, gastronomii i usług wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą towarzyszącą (141),
- Zagospodarowanie zdegradowanych terenów oraz rewitalizacja obiektów po byłej Oczyszczalni Ścieków „Śródmieście" przy ul. Zabrzańskiej/Łagiewnickiej w Bytomiu (163).

Projekt Makerspace - FabLab KRYSTYNA (127) umożliwia realizację przedsięwzięcia Makerspace - FabLab KRYSTYNA obejmującego uruchomienie:

- warsztatów specjalistycznych z opcją wynajmu dla działalności gospodarczej (7),
- preinkubacji indywidualnych działalności gospodarczych na terenie Makerspace (15),
- Punktu Outplacement Szombierki (18),
- Punktu Żłobek KRYSTYNA (21),
- Integracyjnego Ośrodka Aktywności KRYSTYNA (46),
- Świetlicy KRYSTYNA oraz Usług Opiekuńczych KRYSTYNA (70),
- Ośrodka Przedszkolnego KRYSTYNA (73),
- Ośrodka Oświatowego KRYSTYNA (77).

W ramach GPR uwzględniono również projekty, które realizowane są zarówno na obszarze rewitalizacji jak i poza nim. Są to projekty:

- **Rewitalizacja terenów poprzemysłowych dzielnic Szombierki i Łagiewniki w dolinie rzeki Bytomki (122, wiązka 4)**

Projekt realizowany jest ze środków POIiŚ działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego. Dla działania tego nie jest wymagane, aby projekt był realizowany w obszarze rewitalizacji ani aby był wpisany do GPR. Jednakże ze względu na fakt, iż projekt w przeważającej części zlokalizowany jest na obszarze rewitalizacji (teren dawnej Huty Zygmunt (26)) został uwzględniony w programie. Projekt realizowany będzie na obszarze poprzemysłowym usytuowanym w okolicy doliny rzeki Bytomki. W projekcie założono urządzenie ogólnodostępnej przestrzeni rekreacyjno-sportowo-przyrodniczej dla mieszkańców miasta, w szczególności pobliskich podobszarów rewitalizacji. Stworzenie zadbanych i zagospodarowanych przestrzeni pociąga za sobą tworzenie nowych miejsc pracy przy obsłudze powstałych terenów.
Projekt przyczynia się do realizacji celu 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych, a także pośrednio celu 4.1 GPR Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy.

- **Lepsze umiejętności - większe szanse na rynku pracy. Poprawa infrastruktury kształcenia zawodowego w Bytomiu (123, wiązka 1);**
- **Rozwojowy uczeń szkoły zawodowej z szansą na pracę na europejskim rynku pracy - dostosowanie oferty kształcenia zawodowego (79, wiązka 1).**

Oba projekty dotyczą bytomskich szkół zawodowych: Państwowe Szkoły Budownictwa - ZS, ZS Gastronomiczno-Hotelarskich, ZS Mechaniczno-Elektronicznych, Technikum nr 4, ZS Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących, ZS Technicznych i Ogólnokształcących, ZS Usługowo-Rzemieślniczych, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 8, z których dwie: ZS Usługowo-Rzemieślniczych (Świętochłowicka 10) oraz ZS Technicznych i Ogólnokształcących (ul. Frycza Modrzewskiego 5) zlokalizowane są poza obszarem rewitalizacji, jednakże w jego bliskim sąsiedztwie.
Do wszystkich szkół zawodowych w mieście, także tych dwóch, uczęszcza spora grupa uczniów z obszarów rewitalizowanych, więc niezasadne jest ich wyłączanie z projektu ze względu na lokalizację siedziby szkoły. Poprzez poprawę warunków kształcenia zawodowego w mieście, a przez to poprawę sytuacji ludzi młodych na rynku pracy i podniesienie ich różnorodnych kompetencji i kwalifikacji projekty będą realizować cele GPR:

- cel 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych,
- cel 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy.

- **Zielony kwartał KWK Rozbark – rewitalizacja budynków na działce nr 7128/565 wraz z zagospodarowaniem terenu - etap I (157);**
- **Zielony kwartał KWK Rozbark – rewitalizacja budynków na działce nr 7128/565 wraz zagospodarowaniem terenu – etap II (158).**

Wyżej wymienione projekty w poszczególnych wiązkach zostały zebrane i podsumowane w tabeli – **załącznik nr 2 „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”**, stanowiącym integralną część Programu. Projekty te podzielono na interwencję społeczną oraz interwencję infrastrukturalno-inwestycyjną. Dla każdego projektu wskazano:

- nazwę,
- podmiot realizujący,
- zakres projektu,
- adres (tam gdzie to możliwe lub wskazanie podobszaru rewitalizacji, w którym projekt będzie realizowany),
- wiązkę, której projekt dotyczy,
- źródło finansowania oraz działanie/poddziałanie programu operacyjnego (tam, gdzie to możliwe),
- szacowaną całkowitą wartość w złotych,
- okres realizacji,
- rezultaty i sposób ich monitorowania w odniesieniu do celów rewitalizacji.

Projekty ujęte w załączniku nr 2 „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+” w pozycjach od 1 do 127, były w głównej mierze finansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020. Pozostałymi źródłami finansowania były: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój oraz inne środki publiczne, w tym pochodzące z budżetu państwa.

W okresie obowiązywania "Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+", w odniesieniu do projektów z pozycji od 1 do 127, Wnioskodawcy podjęli decyzje o odstąpieniu od złożenia wniosków o dofinansowanie dla realizacji 43 projektów wpisanych na listę podstawową. Łącznie złożone zostały 83 wnioski o dofinansowanie, spośród których 6 otrzymało ocenę negatywną, a 2 wnioski o dofinansowanie pozostawione zostały bez rozpatrzenia. W stosunku do 15 projektów odstąpiono od podpisania umowy o dofinansowanie lub ich realizacji. Zgodnie z harmonogramem realizacji projektów, w 2023 roku zakończyła się realizacja 10 projektów z listy podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w związku z czym liczba projektów podstawowych zrealizowanych na koniec grudnia 2023 roku wyniosła 60.

Tabela Wykaz projektów zrealizowanych z dofinansowaniem EFS

	liczba	wartość całkowita projektów
RPO WSL 7.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia - konkurs	4	12 041 963,01
RPO WSL 7.3.3 Promocja samozatrudnienia – konkurs	1	3 714 960,00
RPO WSL 7.4.1 Outplacement - ZIT	1	1 417 520,35
RPO WSL 8.2.3 Wsparcie dla przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa - konkurs	1	25 525 597,98
RPO WSL 9.1.3 Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym – OSI	10	17 614 874,48
RPO WSL 9.2.3 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – OSI	8	28 028 534,03
RPO WSL 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego	2	1 335 668,48
POWER 1.1.1 Wsparcie udzielane z Europejskiego Funduszu Społecznego	1	4 170 825,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań i raportów monitoringowych"Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+"

Spośród przedsięwzięć z listy podstawowej z pozycji od 1 do 127 zrealizowano łącznie 28 projektów o charakterze społecznym dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego o łącznej

wartości 93 849 953,63 zł. Poniższe zestawienie obrazuje podział zrealizowanych projektów ze względu na zakres interwencji.

Tabela Wykaz projektów zrealizowanych z dofinansowaniem EFRR

	liczba	wartość całkowita projektów
RPO WSL 4.3.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej – OSI	8	44 778 859,36
RPO WSL 5.4.2 Ochrona różnorodności biologicznej – OSI	1	2 747 625,00
RPO WSL 5.3.2 Dziedzictwo kulturowe – OSI	6	24 346 485,79
RPO WSL 10.2.3 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych - OSI	4	30 583 355,46
RPO WSL 10.3.4 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - OSI	7	94 205 143,18
POIiŚ 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego	1	25 664 700,00
RPO WSL 10.3.1 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - ZIT	1	11 439 166,14
RPO WSL 4.3.1 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej - ZIT	1	895 716,85
RPO WSL 12.2.1 Infrastruktura kształcenia zawodowego - ZIT	1	3 701 803,48
budżet państwa/Bank Gospodarstwa Krajowego	2	35 299 513,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań i raportów monitoringowych"Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+"

3.3.2. Charakterystyka pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Równocześnie obok projektów podstawowych zidentyfikowano typy pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tj. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno przedstawić w formie skonkretyzowanych projektów, a które mają przyczynić się do realizacji kierunków działań wskazanych w niniejszym programie. Przedsięwzięcia te wynikają z przeprowadzonych konsultacji społecznych w podobszarach rewitalizacji, czyli z rzeczywistych potrzeb mieszkańców, a także odpowiadają na problemy przedstawione w diagnozie. Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych stwierdzono, że potrzeby mieszkańców oraz przedstawione propozycje projektów powtarzają się lub są podobne, dlatego też listę przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozostałych przedstawiono dla wszystkich podobszarów zbiorczo. Nie podano dla nich szczegółowych informacji, w tym wartości. Będą mogły być doprecyzowane, a następnie realizowane w przypadku zapewnienia prywatnych źródeł finansowania, pojawiania się dodatkowych środków finansowych własnych lub z różnych źródeł zewnętrznych, bądź oszczędności w środkach przeznaczonych na finansowanie przedsięwzięć podstawowych.

Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą mieć formę projektów, ale także działań rozumianych jako interwencje nieprojektowe (np. stosowanie polityki czynszowej, klauzul społecznych w zamówieniach publicznych), które miasto będzie realizować w celu rozwiązywania problemów zidentyfikowanych w diagnozie obszarów rewitalizacji.

Dla każdego z rodzajów przedsięwzięć uzupełniających zidentyfikowano projekty obejmujące działania, wpisujące się w odpowiedni zakres interwencji. Projekty uzupełniające stanowią wynik analiz danych ilościowych pochodzących z różnych źródeł statystycznych oraz wskazań jakościowych wynikających z przeprowadzonych konsultacji i badań ankietowych w ramach procesu monitoringu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”. Analizy te pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dla dalszego wdrażania działań i przedsięwzięć w obszarze rewitalizacji, które stały się przesłankami do przeprowadzenia otwartych

naborów propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Projekty uzupełniające tworzące „Listę nowych przedsięwzięć wspierających uruchomienie mechanizmów rozwojowych i uzupełniających podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne" przyjęte zostały w ramach aktualizacji programu następującymi uchwałami: uchwałą nr XVII/223/19 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 23 września 2019 r., uchwałą nr XXVI/392/20 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 23 marca 2020 r., uchwałą nr XLV/618/21 Rady Miejskiej z dnia 26 lipca 2021 r., oraz uchwałą nr LXXXIV/1059/23 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 września 2023 r.

Co do zasady przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny być realizowane w obszarze rewitalizacji, jednocześnie zgodnie z ustawą o rewitalizacji dopuszcza się by przedsięwzięcia zamieszczone w GPR były realizowane poza obszarem rewitalizacji, jeżeli wynika to z ich specyfiki. Takie przypadki będą szeroko uzasadniane i wskazana zostanie ich komplementarność z innymi działaniami rewitalizacyjnymi oraz efektywności oddziaływania takiego projektu. Dotyczyć to będzie zwłaszcza projektów w zakresie wsparcia zatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej, jak i działań wspierających dostęp do usług społecznych i zdrowotnych oraz działań w zakresie aktywnej integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, w których z uwagi na sposób organizacji tych usług i zapisy statutowe jednostek/podmiotów je świadczących niezasadnym byłoby ograniczenie dostępu jedynie osobom zamieszkującym obszar rewitalizowany. W związku z powyższym zakłada się możliwość realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w których beneficjenci będą pochodzić z dowolnego obszaru miasta, ale będą one powiązane z obszarem rewitalizowanym, co zostanie szczegółowo uzasadnione zgodnie z powyższym, a powiązania te będą mogły przybierać m.in. formy:

- projekt może być realizowany poza obszarem (tylko tam dostępny jest np. lokal) beneficjenci projektu będą mieszkańcami obszaru rewitalizacji lub osobami na nim przebywającymi (np. osoby bezdomne);
- projekt realizowany jest poza obszarem dla osób spoza obszaru rewitalizacji, ale osoby te będą miały wpływ na obszar rewitalizowany – np. będzie to szkolenie streetworkerów, doradców zawodowych, którzy po udziale w projekcie będą pracować w obszarze rewitalizacji.

Tak szeroki - jak poniżej przedstawiony - zakres przedsięwzięć uzupełniających zastosowany został m.in. celem jak najpełniejszego uwzględnienia wyników konsultacji społecznych oraz propozycji przedsięwzięć zgłaszanych przez różnych interesariuszy, a także ze względu na fakt, że interesariusze będą pozyskiwać dofinansowanie dla projektów z różnych (nie tylko unijnych) źródeł, gdzie wymagane jest wpisywanie się projektu w kierunki gminnych dokumentów strategicznych bądź operacyjnych.

W związku z powyższym zidentyfikowano możliwość realizacji następujących przedsięwzięć uzupełniających:

1. **Przedsięwzięcia na rzecz rozwoju działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy** obejmujące m.in.:
   - adaptację lokali na parterach budynków, niezagospodarowanych budynków i obiektów, terenów poprzemysłowych na działalność gospodarczą, a także kulturalną, turystyczną i społeczną w szczególności usługi dla mieszkańców,
   - przygotowanie terenów pod inwestycje (w szczególności na obszarach poprzemysłowych),
   - rozwój inkubatorów przedsiębiorczości m.in. dla nowoczesnych start-upów,
   - wsparcie finansowe (zwrotne jak i bezzwrotne) na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
   - wsparcie szkoleniowo-doradcze (w tym programy edukacji zawodowej) dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, a także zmianę i podnoszenie kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami pracodawców,
   - zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudniania oraz wspierania mobilności pracowników,
   - wsparcie pomostowe oraz wsparcie typu outplacement dla pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy,
   - utworzenie stowarzyszenia lokalnych przedsiębiorców,
   - promowanie wśród lokalnych przedsiębiorców idei społecznej odpowiedzialności biznesu przejawiającej się w nawiązywaniu współpracy z nowotworzonymi firmami, a także wprowadzania na rynek pracy młodzieży z obszarów rewitalizacji, w szczególności z obszarów rewitalizacji,

- wdrażanie klauzul społecznych w zamówieniach miejskich na działania rewitalizacyjne.

Projekty na rzecz rozwoju działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy:

- Zmiana sposobu użytkowania budynków przy ul. Wrocławskiej 6 oraz 6A w Bytomiu z przeznaczeniem na żłobek i przedszkole - Centrala Obrotu Towarami Masowymi DAW - BYTOM Tadeusz Bieniek,
- Zmiana sposobu użytkowania zdegradowanego budynku przy ul. Batorego 2 z przeznaczeniem na lokale do krótkoterminowego pobytu - Centrala Obrotu Towarami Masowymi DAW - BYTOM Tadeusz Bieniek,
- GIBKO CYLNONĆ CYJNA czyli SZYBKI STRZAŁ W DZIESIATKĘ – program wsparcia bytomskiej przedsiębiorczości – Miasto Bytom,
- Szyb Krystyna - AGC Bytom Sp. z o.o.,
- GENERATOR 2 - kompleksowa rewitalizacja EC Szombierki wraz z otoczeniem dzięki utworzeniu wielofunkcyjnej infrastruktury dla działalności społecznej i edukacyjnej przy zachowaniu zabytkowej substancji zespołu zabudowań historycznej Elektrociepłowni (etap 2) - Rezonator S.A. Gliwice,
- GENERATOR KULTURY - kompleksowa rewitalizacja poprzemysłowej części Bytomia poprzez utrwalenie zabytkowej substancji zespołu budynków Elektrociepłowni Szombierki ora stworzenie wielofunkcyjnej infrastruktury dla działalności kulturalnej i biznesowej (etap I) - Rezonator S.A. Gliwice,
- Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez działania rewitalizacyjne - Podmiot prywatny,
- Kompleksowa rewitalizacja zabytkowych kamienic przy ul. Józefczaka 29 i Krawieckiej 3 oraz kamienicy przy ul. Józefczaka 18 wraz z zagospodarowaniem placu przy budynku Józefczaka 29 - Haider Sp. j.,
- Rewitalizacja zabytkowego budynku siłowni koksowni w Bytomiu – Koksownia Bytom Sp. z o.o.,
- Transformacja poprzemysłowych terenów dawnej huty ”Bobrek” poprzez utworzenie Strefy Rozwoju Inwestycji i Aktywizacji Zawodowej oraz budowę instalacji oczyszczania gazu koksowniczego oraz systemu wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w technologii wysokosprawnej Kogeneracji – Koksownia Bytom Sp. z o.o.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 1.1 wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście,
- cel operacyjny 1.2 dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych,
- cel operacyjny 1.3 wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych,
- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych.

2. **Przedsięwzięcia przyczyniające się do aktywizacji osób bezrobotnych i podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców** obejmujące m.in.:
   - szkolenia i kursy umożliwiające nabywanie, podwyższanie lub dostosowywanie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, w tym z dziedzin niszowych, kultywujących zanikające zawody oraz kursy z zapewnieniem zatrudnienia,
   - utworzenie programu kształcenia zawodowego i ustawicznego dostosowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy,
   - wsparcie w postaci praktyk i staży, które spełniają podstawowe wymogi zapewniające wysoki standard stażu,
   - subsydiowane zatrudnienie, refundacja wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy,
   - wsparcie w postaci zatrudnienia wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami,

- organizacja prac społecznie użytecznych związanych z rewitalizacją,
- umożliwienie kobietom powrotu do pracy po urodzeniu dziecka poprzez tworzenie żłobków,
- sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi lub wynagrodzenia dziennego opiekuna lub niani dla opiekunów dzieci do lat 3,
- sfinansowanie kosztów przeszkolenia zawodowego dziennego opiekuna,
- wsparcie sektora ekonomii społecznej poprzez m.in. usługi doradcze, edukacyjne, i biznesowe, w tym podnoszenie kwalifikacji,
- wsparcie organizacji pozarządowych w realizacji działań na rzecz osób bezrobotnych,
- tworzenie miejsc pracy w obszarze przedsiębiorczości społecznej,
- usługi animacyjne służące rozwojowi organizacji obywatelskich oraz usług inkubacyjnych.

Projekty, których główna interwencja zmierza aktywizacji osób bezrobotnych i podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców:

- Cyfrowy Bytom - Stowarzyszenie Miasto dla Mieszkańców,
- Nowe kwalifikacje to nowa praca - Niepubliczne Centrum Kształcenia Ustawicznego Sp. z o.o. ul. Fabryczna 7, 41-400 Mysłowice w partnerstwie z Bytomskim Klubem Samorządowym,
- Krok po kroku do nowej szansy zawodowej - Mała Polska Flota Powietrzna Sp. z o.o.,
- Rewitalizacja gruntów będących nieużytkami w celu przekształcenia ich w tereny sportowo-rekreacyjne, na terenie których położone będzie m.in. lądowisko oraz plac manewrowy dla prowadzenia treningów operatorów dronów oraz tereny przeznaczone do wypoczynku - Mała Polska Flota Powietrzna Sp. z o.o.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 1.3 wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych,
- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych.

3. **Przedsięwzięcia przyczyniające się do zapobiegania wykluczeniu i do włączenia społecznego różnych grup społecznych** obejmujące m.in.:
   - wsparcie osób niepełnosprawnych poprzez realizację kompleksowych projektów aktywizacyjnych służących integracji społecznej i zawodowej, a także likwidację barier architektonicznych,
   - działania wspierające pracodawców w tworzeniu miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami,
   - wsparcie osób w podeszłym wieku (w tym m.in. opieka nad osobami starszymi, organizacja zajęć i miejsc spotkań osób starszych, organizacja sieci domów seniora, szkolenia dla opiekunów osób starszych, włączanie osób starszych w projekty międzypokoleniowe),
   - rozszerzenie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku,
   - wsparcie rozwoju usług zwiększających mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób niesamodzielnych,
   - wsparcie stosowania nowoczesnych technologii w usługach opiekuńczych (np. teleopieka),
   - wzrost dostępności usług opieki dziennej lub całodobowej, w tym opieki krótkoterminowej dla osób niesamodzielnych (w nowotworzonych lub istniejących ośrodkach),
   - wsparcie w zakresie usług asystenckich, opiekuńczych w celu umożliwienia opiekunom funkcjonowania społecznego, zawodowego oraz edukacyjnego,
   - projekty skierowane do osób zagrożonych uzależnieniami, uzależnionych i współuzależnionych,
   - rozwój usług społecznych i kompleksowe działania na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych,
   - uruchomienie ogrzewalni dla osób bezdomnych,
   - wsparcie osób korzystających z pomocy społecznej (np. wsparcie prawne, psychologiczne, itd.),

- działania (edukacyjne, społeczne, zawodowe) służące aktywnej, kompleksowej integracji o charakterze wsparcia indywidualnego, rodzinnego, środowiskowego, na rzecz osób, rodzin i grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rozwój i deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych służących poprawie zdrowia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- wsparcie służące poprawie dostępu do usług reintegracji społecznej i zawodowej poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów reintegracyjnych i utworzenie nowych (Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej, Zakład Adaptacji Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej),
- wsparcie w zakresie rozszerzenia oferty podmiotów opieki instytucjonalnej,
- rozwój usług mieszkalnictwa wspieranego,
- włączenie do polityki czynszowej miasta rozwiązań dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. możliwość odpracowania zaległości czynszowych),
- kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej i integracji mieszkańców lokali socjalnych z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych i zawodowych),
- kompleksowe działania wspierające rodzinę i rozwijające formy pracy z rodziną (np. asystentury rodzinnej, rodzin wspieranych i pomocowych,
- rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz podnoszenia jakości usług świadczonych w formach instytucjonalnych,
- działania na rzecz usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą, służące poprawie szans adaptacyjnych, między innymi dodatkowe wsparcie w zakresie umiejętności społecznych i zawodowych,
- rozszerzenie oferty wsparcia w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży i ich rozwoju (w tym środowiskowych form opieki np. świetlice, kluby środowiskowe),
- działania wspierające wzrost kompetencji rodzicielskich oraz niwelowanie zachowań dysfunkcyjnych (np. powodujących konieczność umieszczania dzieci w pieczy zastępczej),
- wzmacnianie potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności (działania oparte o samopomoc i wolontariat, środowiskowe, prozatrudnieniowe, edukacyjne), programy aktywności lokalnej.

Projekty, których główna interwencja zmierza do zapobiegania wykluczeniu i do włączenia społecznego różnych grup społecznych:

- Rozwój mieszkalnictwa socjalnego w Bytomiu – podobszar 8 Bobrek – Miasto Bytom,
- Adaptacja przyparafialnego budynku na potrzeby utworzenia Klubu Seniora w dzielnicy Bobrek - Parafia pw. Świętej Rodziny w Bytomiu Bobrku,
- Bytom wszystkich zmysłów - Ewangelickie Stowarzyszenie Kultury Łódź (Miechowice),
- Mamy moc – program z zakresu pedagogiki podwórkowej w rejonie Bobrka, Rozbarku, Karbia i Miechowic - Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP,
- Jesteśmy dla Was - Fundacja Jesteśmy dla Was Katowice,
- Program Aktywności Lokalnej w Gminie Bytom - Podmiot prywatny (projekt realizowany w partnerstwie),
- Centrum Terapii i Rozwoju "Perspektywa" - Fundacja Pomóc Więcej Sosnowiec,
- Rozwój usług społecznych w Bytomiu – Klub Seniora w dzielnicy Bobrek - Parafia pw. Świętej Rodziny w Bytomiu Bobrku,
- AS – kontynuacja – Miasto Bytom,
- Utworzenie Centrum Aktywności Społecznej przy Parafii św. Trójcy w Bytomiu - Parafia Św. Trójcy,
- Utworzenie centrum społeczno-kulturalnego na Wzgórzu Św. Małgorzaty - Parafia Św. Małgorzaty,
- Modernizacja centrum parafialnego przy pl. Klasztornym 4a w Bytomiu dla potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji - Parafia Ewangelicko-Augsburska (pl. Klasztorny),

- Rewitalizacja budynku przy ul. Wrocławskiej 58 na cele społeczne - Dom Invest sp. z o. o.,
- Rewitalizacja budynku przy ul. Wrocławskiej 62 na cele społeczne - Dom Invest sp. z o. o.,
- Bezpieczna przystań - Wsparcie rynku pracy poprzez zapewnienie dziennej opieki nad seniorami. Rektyfikacja i remont dwóch segmentów dawnego budynku DPS na potrzeby centrum usług społecznych - Parafia Ewangelicko-Augsburska w Bytomiu – Miechowicach,
- Nowa przestrzeń dla bytomskich seniorów. Remont zabytkowego budynku ELIM na potrzeby mieszkalnictwa wspomaganego dla osób starszych oraz zagospodarowanie terenu - Parafia Ewangelicko-Augsburska w Bytomiu – Miechowicach,
- Integracja społeczna bytomskich seniorów - Parafia Ewangelicko-Augsburska w Bytomiu – Miechowicach,
- Utworzenie miejskiego centrum edukacji i interwencji społecznej, rewitalizacja budynków na działce nr 1150/259, 1033/260, 1034/260, wraz z zagospodarowaniem terenu - Rzymskokatolicka Parafia pw. św. Jana Nepomucena w Bytomiu,
- Kompleksowa rewitalizacja terenów zdegradowanych dawnej Huty Zygmunt w celu utworzenia wielofunkcyjnego obiektu usługowego – Firma Handlowo-Usługowa „KRIW".

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 1.3 wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych,
- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych,
- cel operacyjny 2.2 społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej,
- cel operacyjny 3.1 odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy,
- cel operacyjny 3.3 wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

4. **Przedsięwzięcia na rzecz dzieci i młodzieży przyczyniające się do podnoszenia szans edukacyjnych, walki z dziedziczeniem ubóstwa i patologii społecznych** obejmujące m.in.:
   - poprawę bazy materialnej bytomskich szkół (wyposażenie pracowni przedmiotowych, pracowni zajęć dodatkowych),
   - poprawę i wzbogacenie bazy sportowej i rekreacyjnej (poprawę stanu obiektów sportowych szkolnych i ogólnodostępnych, tworzenie placów zabaw, boisk podwórkowych),
   - organizację infrastruktury spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież,
   - poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych oraz organizację imprez (m.in. kulturalnych, artystycznych), warsztatów, organizacja kółek zainteresowań, w tym zajęć artystyczno-kulturalnych, laboratoriów, zajęć sportowych i projektów dla dzieci i młodzieży, w szczególności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
   - realizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych,
   - tworzenie w szkołach warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu,
   - rozwój edukacji pozaformalnej,
   - nawiązywanie współpracy szkół z otoczeniem zewnętrznym,
   - doradztwo edukacyjno-zawodowe dla uczniów,
   - realizacja kompleksowych programów wspomagających szkołę w procesie indywidualizacji pracy z uczniem, w tym z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
   - doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli,
   - organizację programu integracji międzypokoleniowej,
   - tworzenie młodzieżowych klubów społecznościowych,

- wzmocnienie tożsamości lokalnej dzieci i młodzieży, m.in. poprzez popularyzację edukacji regionalnej,
- działania z zakresu edukacji zdrowotnej.

Projekty na rzecz dzieci i młodzieży, których główna interwencja zmierza do podnoszenia szans edukacyjnych, walki z dziedziczeniem ubóstwa i patologii społecznych:

- Uratowanie przed rozbiórką i rewitalizacja dawnej kopalni „Rozbark" wpisanej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego poprzez utworzenie unikatowego w skali kraju centrum sportów wspinaczkowych i siłowych w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – Etap 2a – Klub Sportowy Skarpa Bytom,
- Uratowanie przed rozbiórką i rewitalizacja dawnej kopalni „Rozbark" wpisanej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego poprzez utworzenie unikatowego w skali kraju centrum sportów wspinaczkowych i siłowych w Bytomiu przy ul. Chorzowskiej – Etap 2b – Klub Sportowy Skarpa Bytom,
- Bezpieczna i przyjazna przestrzeń dla mieszkańców Śródmieścia Bytomia (Wrocławska, Kolejowa, Batorego) - Centrala Obrotu Towarami Masowymi DAW - BYTOM Tadeusz Bieniek,
- Inkubator Talentów - Wolne Stowarzyszenie Zielonych Artystów Bytom,
- Kwitnący Bytom – miejskie ogrody społecznościowe (Miechowice) - Ewangelickie Stowarzyszenie Kultury Łódź,
- Rewitalizacja infrastruktury sportowej Klubu Sportowego „Górnik" Bytom - Klub Sportowy „Górnik" Bytom.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych,
- cel operacyjny 2.2 społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej,
- cel operacyjny 3.2 partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych,
- cel operacyjny 3.3 wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

5. **Przedsięwzięcia integrujące mieszkańców i wpływające na rozwój inicjatyw społecznych mieszkańców** obejmujące m.in.:
   - wsparcie inicjatyw sąsiedzkich mających na celu poprawę stosunków międzyludzkich, wizerunku najbliższego otoczenia, zapewnienia bezpieczeństwa,
   - pracę i animację społeczności lokalnej, w tym pracę podwórkową oraz rozwijanie wrażliwości na zjawiska przemocy i krzywdy społecznej w otoczeniu,
   - zwiększanie aktywności społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży,
   - organizację różnorodnych imprez i warsztatów dla mieszkańców,
   - działania mające na celu budowanie tożsamości lokalnej i regionalnej oraz kultywowanie tradycji,
   - organizację klubów sąsiedzkich,
   - utworzenie lokalnych domów kultury i „domów społecznych", lokalnych muzeów, wystaw i szlaków tematycznych oraz zagospodarowanie obiektów historycznych (np. schronów, wieży wodnej, obiektów pokopalnianych),
   - utworzenie inkubatora NGO,
   - aktywizowanie społeczności wokół działań związanych z rozwojem turystyki w mieście,
   - digitalizację zasobów archiwalnych.

Projekty, których główna interwencja zmierza do integracji mieszkańców:

- Zwiększenie atrakcyjności Opery Śląskiej i ochrona jej dziedzictwa kulturowego poprzez przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych - Opera Śląska,

- Festyning Miejski - Wolne Stowarzyszenie Zielonych Artystów Bytom,
- Renowacja zabytkowego kościoła Św. Rodziny w Bytomiu - Parafia Rzymsko-Katolicka Św. Rodziny (Bobrek),
- Utworzenie Muzeum Górnośląskich Kolei Wąskotorowych na terenie dawnych Warsztatów Naprawczych Górnośląskich Kolei Wąskotorowych na Rozbarku,
- Nadanie stacji Bytom Karb Wąskotorowy Górnośląskich Kolei Wąskotorowych funkcji ogólnodostępnej przyjaznej przestrzeni publicznej sprzyjającej integracji lokalnej społeczności - Stowarzyszenie Górnośląskich Kolei Wąskotorowych.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych,
- cel operacyjny 2.2 społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej,
- cel operacyjny 3.2 partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych,
- cel operacyjny 4.2 przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych.

6. **Przedsięwzięcia z zakresu poprawy warunków życia mieszkańców w ich otoczeniu oraz poprawy jakości przestrzeni publicznej** obejmujące m.in.:
   - działania w otoczeniu miejsca zamieszkania mieszkańców - zagospodarowanie podwórek, urządzenie małej architektury, aranżowanie przestrzeni wspólnych,
   - organizacja zieleni (placów, parków, skwerów, zieleni między budynkami mieszkalnymi, ogrodów przyszkolnych),
   - organizację miejsc spotkań i odpoczynku mieszkańców,
   - działania mające na celu rozwiązanie problemu nieczystości pochodzących od zwierząt domowych (wybiegi dla zwierząt, urządzenia do usuwania nieczystości, system kontroli i stymulowania zachowań w tym zakresie),
   - remonty kamienic oraz wypełnienie luk w zabudowie,
   - remonty oficyn oraz zagospodarowanie pustostanów na cele mieszkalne, społeczne, edukacyjne, rekreacyjne,
   - gazyfikacja budynków mieszkalnych (w szczególności w dzielnicy Bobrek),
   - remont kanalizacji sanitarnej i deszczowej (w szczególności w dzielnicy Kolonia Zgorzelec),
   - podnoszenie prestiżu dotąd zaniedbanych miejsc.

Projekty, których główna interwencja zmierza do poprawy warunków życia mieszkańców w ich otoczeniu oraz poprawy jakości przestrzeni publicznej:

- Rewitalizacja podobszaru 8 w Bytomiu – w tym przestrzeni Nowej Kolonii Robotniczej w dzielnicy Bobrek – Miasto Bytom,
- Rewitalizacja podobszaru 19 w Bytomiu - zabytkowe osiedle Kolonia Zgorzelec (etap II) - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o. (projekt partnerski),
- Rewitalizacja podobszaru 10 w Bytomiu - kwartał ulic: Głęboka, Matejki, Katowicka i Rostka - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o. (projekt partnerski),
- Rewitalizacja podobszaru 10 w Bytomiu - okolice ulicy Dworcowej i Rynku - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o. (projekt partnerski),
- Rewitalizacja podobszaru 13 w Bytomiu - okolice ulicy Mickiewicza - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o. (projekt partnerski),
- Rewitalizacja przestrzeni publicznych na terenie Rozbarku i Śródmieścia - Parafia św. Jacka w Bytomiu,

- Zagospodarowanie przestrzeni miejskich Śródmieścia Bytomia na cele społeczno-integracyjne (Kwietniewskiego 11, 15) - KBP BWI POLSKA Sp. z o.o. Sp. komandytowa,
- Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Bytomia – etap II – Miasto Bytom,
- Rewitalizacja ul. Józefczaka - Haider Sp. j. oraz Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Józefczaka 6, Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Józefczaka 8, Gmina Bytom,
- Budowa placu zabaw oraz rewitalizacja zieleni na podwórku nieruchomości ul. Smolenia 32 - ZZION BATORY Sp. z o.o.,
- Remont dachu, remont elewacji frontowej, termomodernizacja dachu, wykonanie izolacji pionowej fundamentów, montaż instalacji monitoringu, zagospodarowanie podwórza - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jainty 14 ul. Mariacka 6,
- Remont dachu, remont elewacji frontowej, termomodernizacja dachu, wykonanie izolacji pionowej fundamentów, montaż instalacji monitoringu, zagospodarowanie podwórza - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Mariacka 5 ul. Koziołka 1 i 2,
- Remont dachu, termomodernizacja dachu, wykonanie izolacji pionowej fundamentów, montaż instalacji monitoringu, zagospodarowanie podwórza - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 24,
- Remont dachu, termomodernizacja dachu, wykonanie izolacji pionowej fundamentów, montaż instalacji monitoringu, zagospodarowanie podwórza - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 3,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej i usługowej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębiania spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 13,
- Rewitalizacja przestrzeni pomiędzy budynkami mieszkalnymi stanowiącymi zwartą zabudowę zlokalizowanymi u zbiegu ulic Karola Miarki oraz Rostka - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Karola Miarki 21 we współpracy z partnerami,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kingi 4,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa pl. Kościuszki 12,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Moniuszki 4,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rostka 21,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sądowa 3,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Brzezińska 19, 19a, 19b, 19c, 21,
- Ulepszenie estetyki miasta poprzez rewitalizację kamienicy przy ul. Chełmońskiego 9 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chełmońskiego 9,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy Chrobrego 14, 14A - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 14, 14A,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy Chrobrego 16 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 16,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy Chrobrego 20, Żeromskiego 28 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 20, ul. Żeromskiego 28,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy Chrobrego 22, Żeromskiego 13 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 22, ul. Żeromskiego 13,

- Rewitalizacja Rozbarku poprzez zmianę wizerunku historycznej kamienicy przy ul. Floriańskiej 6, 8 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Floriańska 6, 8,
- Czas na Jagiellońską - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 32,
- Rewitalizacja Rozbarku poprzez zmianę wizerunku historycznej kamienicy przy ul. Konopnickiej 4 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Konopnicka 4,
- Rewitalizacja Rozbarku poprzez zmianę wizerunku historycznej kamienicy przy ul. Konopnickiej 8, Miętkiewicza 10 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Konopnicka 8, ul. Miętkiewicza 10,
- Piękna Korfantego - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Korfantego 22,
- Piękna Korfantego - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Korfantego 36,
- Ulepszenie estetyki miasta poprzez rewitalizację kamienicy przy ul. Oświęcimskiej 7 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Oświęcimska 7,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy ul. Piłsudskiego 65, 69 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piłsudskiego 65, 69
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy pl. Wolskiego 6 - Wspólnota Mieszkaniowa pl. Wolskiego 6,
- Ulepszenie estetyki miasta poprzez rewitalizację budynku przy ul. Prusa 42 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Prusa 42,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy ul. Rycerskiej 12 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rycerska 12,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji historycznej kamienicy przy ul. Smolenia 30, 30A - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Smolenia 30, 30A,
- Piękne Śródmieście - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sokoła 12A, ul. Matejki 14,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji zabytkowej kamienicy przy ul. Webera 1A - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Webera 1A,
- Piękne Śródmieście dzięki rewitalizacji zabytkowej kamienicy przy ul. Wrocławskiej 5 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Wrocławska 5,
- Bytom od podwórka - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 22,
- Zagospodarowanie terenów zielonych Wspólnoty Mieszkaniowej przy Matejki 4, 4a, 4b w Bytomiu oraz remont części wspólnej budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Matejki 4, 4a, 4b,
- Urządzenie terenów zielonych Wspólnoty Mieszkaniowej Rostka 38-40 w Bytomiu oraz remont części wspólnej budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rostka 38-40,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Powstańców Warszawskich 42,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym wraz ze zwiększeniem bezpieczeństwa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Grottgera 19,
- Odnowa zabudowy na obszarze rewitalizowanym wraz ze zwiększeniem funkcjonalności i podniesieniem atrakcyjności przestrzeni w celach pogłębienia spójności społecznej - Wspólnota Mieszkaniowa Pl. Grunwaldzki 7,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym wraz ze zwiększeniem bezpieczeństwa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Strzelców Bytomskich 32a,
- Odnowa zabudowy mieszkalnej na obszarze rewitalizowanym wraz ze zwiększeniem bezpieczeństwa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Ligonia 1, 3,
- Program o charakterze przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Akademicki 15/Prusa 17, Plac Akademicki 13,
- Ocalić kamienice ul. Smolenia od zapomnienia - Właściciele nieruchomości przy ul. Smolenia 3,
- Rewitalizacja zasobów mieszkalno-użytkowych Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Rynek 14 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rynek 14,
- Rewitalizacja wspólnych przestrzeni budynku mieszkalnego na cele spotkań sąsiedzkich i międzypokoleniowych - Wspólnota Mieszkaniowa pl. Słowiański 9,

- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 18,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Karola Miarki 13,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Korfantego 2,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Moniuszki 3,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rycerskiej 4,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rycerskiej 6,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rycerskiej 8,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa pl. Sikorskiego 4,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Żeromskiego 22,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piekarska 11,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piekarska 15,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piłsudskiego 71,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. ul. Powstańców Warszawskich 50,
- Remont budynku wspólnoty mieszkaniowej wraz z otoczeniem - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piekarska 25,
- Remont budynku wspólnoty mieszkaniowej wraz z otoczeniem - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Powstańców Warszawskich 4,
- Remont budynku wspólnoty mieszkaniowej wraz z otoczeniem - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Powstańców Warszawskich 6,
- Remont budynku wspólnoty mieszkaniowej wraz z otoczeniem - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zamenhofa 2, 4, 6,
- Rewitalizacja zieleni oraz remont elewacji Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Strzelców Bytomskich 18 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Strzelców Bytomskich 18,
- Rewitalizacja zieleni oraz remont elewacji Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Woźniaka 76 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Woźniaka 76,
- Aranżacja zieleni oraz remont elewacji frontowej Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Szkolnej 7 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Szkolna 7,
- Rewitalizacja zieleni oraz remont klatki schodowej na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Żeromskiego 19 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Żeromskiego 19,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Smolenia 36,
- Rewitalizacja zieleni oraz remont klatki schodowej na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Piekarskiej 98 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piekarska 98,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Konopnickiej 25 we współpracy z ul. Konopnickiej 23,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Konopnickiej 23 we współpracy z ul. Konopnickiej 25,

- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piłsudskiego 63,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piłsudskiego 19,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Janusz Capiński we współpracy z budynkiem gminnym ul. Smolenia 29 oraz Wspólnotą ul. Smolenia 27,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej oraz remont części wspólnych budynku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Smolenia 27 we współpracy z 27B,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Św. Kingi 2 we współpracy z pl. Św. Barbary 2,
- Rewitalizacja zieleni na terenie Wspólnoty Mieszkaniowej - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rostka7/ul. Katowicka 27,
- Budowa placu zabaw - Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Siemianowickiej 77-91 we współpracy z ul. Siemianowicką 66, 68, 70, 76 i Stowarzyszeniem "Majstersztyk",
- Modernizacja budynku przy ul. Piotra Woźniaka 78 w Bytomiu dla potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji Fundacja Pomóc Więcej Sosnowiec
- Remont oficyny wraz z podłączeniem budynku do sieci PEC Sp. z o.o. ul. Żołnierza Polskiego 23 - Profesjonalne Zarządzanie Nieruchomościami „Posesja" Owcarz, Sp. komandytowa,
- Remont elewacji frontowych wraz z termomodernizacją ścian zewnętrznych i podłączeniem budynku do sieci PEC Sp. z o.o. ul. Katowicka 17/ul. Wałowa 4 - Profesjonalne Zarządzanie Nieruchomościami „Posesja" Owcarz, Sp. komandytowa,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w podobszarze 13 w Bytomiu (ul. Chełmońskiego 15, 19, 21, 23, 27) - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o.,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zagospodarowanych w podobszarze 13 w Bytomiu (ul. Matejki 2, ul. Witczaka 61, 63, 65, 67, 69) - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o.,
- Rewitalizacja obszarów i budynków zdegradowanych w podobszarze 10 i 13 w Bytomiu (ul. Lenartowicza 2-4, ul. Jainty 13, ul. Piastów Bytomskich, ul. Zaułek, ul. Oświęcimska 19, ul. Piłsudskiego 35) - Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o.,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Dworcowej 23 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 23,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jainty 14, ul. Mariackiej 6 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jainty 14, ul. Mariacka 6,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jainty 15 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jainty 15,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jainty 8 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jainty 8,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Katowickiej 20 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Katowicka 20,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Kraszewskiego 2 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kraszewskiego 2,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Mariackiej 5, ul. Koziołka 1 i 2 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Mariacka 5, ul. Koziołka 1 i 2,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Mickiewicza 24 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Mickiewicza 24,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Orląt Lwowskich 3 - Wspólnota mieszkaniowa ul. Orląt Lwowskich 3,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych zlokalizowanych na Rozbarku - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Konopnickiej 23,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Dworcowej 32 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 32,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Mickiewicza - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Mickiewicza 3, 19, 21, 36, ul. Prusa 20/ ul. Mickiewicza 8,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Bolesława Prusa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Prusa 44,

- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Powstańców Warszawskich - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Powstańców Warszawskich 14,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Grottgera - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Grottgera 3, 4, 4a, 4b, 5,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Karola Miarki - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Karola Miarki 20,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Orląt Lwowskich, fragment między ulicami Mickiewicza oraz Oświęcimską - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Orląt Lwowskich 9, ul. Oświęcimska 10 a,
- Rewitalizacja ul. Zamenhofa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zamenhofa 9,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Wojciecha Korfantego oraz Szkolnej fragment między ulicami Marszałka Józefa Piłsudskiego i Szkolną oraz między ulicami Jana Matejki i Staromiejską - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Korfantego 25,
- Rewitalizacja Placu Słowiańskiego - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Słowiański 1,
- Rewitalizacja Placu Sikorskiego - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Sikorskiego 6,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Piłsudskiego fragment między ul. Żołnierza Polskiego oraz Powstańców Warszawskich - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piłsudskiego 17,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul J. Rostka 7/ Katowickiej 27 oraz ul. Katowickiej 31 fragment między ulicami J. Rostka i L. Zamenhofa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rostka 7/ ul. Katowicka 27,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Piekarskiej fragment między ulicami Marszałka Józefa Piłsudskiego a Powstańców Śląskich - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piekarska 36/38,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Moniuszki fragment między ulicami Powstańców Warszawskich oraz Dworcową - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Moniuszki 2,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Jana Smolenia, Żołnierza Polskiego oraz Żeromskiego, fragment między ulicami Bolesława Chrobrego oraz Żołnierza Polskiego - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jana Smolenia 25,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Strzelców Bytomskich fragment między ulicami Piotra Woźniaka oraz Morcinka - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Strzelców Bytomskich 18,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Oświęcimskiej 13 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Oświęcimska 13,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Sądowej 6 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sądowa 6,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 3 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 3,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 22 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 22,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 18 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 18,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 16 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 16,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Dworcowej 24 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 24,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 11 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 11,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Drzymały 4 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Drzymały 4,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Dworcowej 14 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 14,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Dworcowej 15 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 15,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Dworcowej 20 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dworcowa 20,
- Rewitalizacja kamienicy przy ul. Strzelców Bytomskich 30B - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Strzelców Bytomskich 30B,
- Pawilon – Studio taneczne Rozbark – Miasto Bytom,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Bolesława Prusa - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Prusa 19, ul. Prusa 24, ul. Prusa 20/Mickiewicza 8, ul. Prusa 13-15,
- Rewitalizacja budynków przy Rynku w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Krakowska 1, ul. Piastów Bytomskich 11 i 13, ul. Jainty 9, Rynek 11,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy Placu Słowiańskim 8 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Słowiański 8,

- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Chrobrego 30 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Chrobrego 30,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy Placu Akademickim 10 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Akademicki 10,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Oświęcimskiej 1 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Oświęcimska 1,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Staffa 2 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Staffa 2,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Rostka 7/Katowickiej 27/Katowickiej 31 – fragment między ulicami Józefa Rostka i Ludwika Zamenhofa oraz Katowicką 47 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Katowicka 27, ul. Katowicka 31, ul. Katowicka 47,
- Rewitalizacja budynków mieszkalnych przy ul. Orląt Lwowskich - fragment między ulicami Mickiewicza oraz Oświęcimską - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Orląt Lwowskich 9/Oświęcimska 10a, ul. Orląt Lwowskich 7/Mickiewicza 11, ul. Orląt Lwowskich 8a/ ul. Orląt Lwowskich 7a, 10, 13,
- Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Fałata 8, 10, 10a, 10b - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Fałata 8, 10, 10a, 10b,
- Poprawa estetyki i wizerunku kamienicy - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Katowicka 5,
- Rewitalizacja Katowicka 7 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Katowicka 7,
- Rewitalizacja Katowicka 9 - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Katowicka 9,
- Rewitalizacja zespołu zabytkowego Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Miechowicach - Zakończenie prac. Remont Domku Matki Ewy z przeznaczeniem na muzeum - Parafia Ewangelicko-Augsburska w Bytomiu – Miechowicach,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 10 – Śródmieście,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 11 - Śródmieście Zachód,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 12 – Rozbark,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 13 - Śródmieście Północ,
- Rewitalizacja budynku przy ul. Żeromskiego 23-25 (były Dom Partii) na cele usług społecznych – Śląskie Lofty sp. z o.o.,
- Rewitalizacja budynku Urzędu Miejskiego w Bytomiu przy ul. Parkowej 2 – Miasto Bytom.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 2.2 społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej,
- cel operacyjny 3.1 odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy,
- cel operacyjny 3.2 partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych,
- cel operacyjny 3.3 wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

7. **Przedsięwzięcia na rzecz poprawy stanu zdrowia mieszkańców** obejmujące m.in.:
   - działania profilaktyczne,
   - poprawę stanu infrastruktury służby zdrowia (m.in. w zakresie geriatrii, chorób zakaźnych i pasożytniczych, kardiologii),

- działania na rzecz wyrównywania deficytów rozwojowych dzieci z niedosłuchem, autyzmem oraz z zespołem Aspergera,
- inicjatywy na rzecz zdrowia osób starszych,
- inicjatywy na rzecz osób po amputacjach,
- działania w zakresie zachowania, ratowania, przywracania lub poprawie zdrowia osób z zaburzeniami psychicznymi,
- wsparcie w zakresie zapewnienia dostępu do kompleksowych i innowacyjnych zabiegów medycznych.

Projekty z zakresu profilaktyki zdrowotnej:

- Zero ryzyka dla pracownika – wspólny projekt MOPR i PUP w Bytomiu – Miasto Bytom.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych,
- cel operacyjny 3.1 odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy.

8. **Przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury drogowej oraz mobilności miejskiej** obejmujące m.in.:
   - budowę ścieżek rowerowych i infrastruktury rowerowej (np. stojaków),
   - poprawę stanu chodników i dróg dojazdowych do budynków mieszkalnych i instytucji,
   - tworzenie miejsc parkingowych,
   - tworzenie stref ruchu uspokojonego oraz stref z wykorzystaniem elementów SMART City,
   - organizację otoczenia dróg (oświetlenie, pasy zieleni),
   - włączenie miasta w redefinicję roli kolei w skali regionalnej.

Projekty z zakresu infrastruktury drogowej oraz mobilności miejskiej:

- Droga rowerowa wzdłuż ul. Siemianowickiej – Miasto Bytom.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 2.1 ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych,
- cel operacyjny 3.2 partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych,
- cel operacyjny 3.3 wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

9. **Przedsięwzięcia na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego** obejmujące m.in.:
   - instalacja monitoringu wizyjnego,
   - montaż dodatkowego oświetlenia,
   - prace rewitalizacyjne przy obiektach Aresztu Śledczego wraz z dostosowaniem obiektu do prowadzenia działań edukacyjno-prewencyjnych,
   - prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych na temat negatywnych skutków przemocy i zachowań agresywnych oraz rozwijanie wrażliwości mieszkańców (np. „Nie reagujesz-akceptujesz").

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 3.1 odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy,
- cel operacyjny 3.3 wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

10. Przedsięwzięcia z zakresu ekologii i poprawy stanu środowiska obejmujące m.in.:

- monitoring środowiska poprzez prowadzenie pomiarów stanu zanieczyszczeń, hałasu, itd.,
- likwidację dzikich wysypisk śmieci oraz wdrażanie działań mających na celu poprawę stanu czystości miasta,
- uporządkowanie koryta oraz terenów przybrzeżnych rzeki Bytomki,
- edukację proekologiczną i kształtowanie postaw proekologicznych,
- ociepłownienie miasta, w tym podłączanie budynków do sieci PEC Sp. z o.o.,
- upowszechnianie wykorzystania alternatywnych źródeł energii,
- podnoszenie energooszczędności i efektywności cieplnej budynków mieszkalnych i publicznych.

Projekty z zakresu ekologii, których główna interwencja zmierza do poprawy stanu środowiska:

- Modernizacja energetyczna budynków sal gimnastycznych w placówkach oświatowych – Miasto Bytom,
- Modernizacja energetyczna budynku Bytomskiego Teatru Tańca i Ruchu „Rozbark" przy ul. Kilara 29 w Bytomiu – Miasto Bytom,
- Dostawa ciepła do obiektów oddalonych od sieci ciepłowniczej w oparciu o odnawialne źródła energii na podstawie budynku przy ulicy Huty Julia 12B w Bytomiu – Miasto Bytom,
- Termomodernizacja wielorodzinnych budynków mieszkalnych będących własnością Gminy Bytom – Miasto Bytom,
- Rewitalizacja budynków oraz przestrzeni w obrębie skweru Ślebody - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Fałata 3, 3a, ul. Strzelców Bytomskich 32/ Fałata 1, ul. Strzelców Bytomskich 32a, 34, 34a, 34b,
- Odrestaurowanie budynku przy ul. Witczaka 63 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Witczaka 63,
- Odrestaurowanie budynku przy ul. Drzymały 2 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Drzymały 2,
- Rewitalizacja budynku przy ul. Nawrota 5 w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa ul. Nawrota 5,
- Rewitalizacja budynków oraz przestrzeni w obrębie ulic Plac Rodła, Fałata oraz Axentowicza w Bytomiu - Wspólnota Mieszkaniowa Plac Rodła 1, ul. Fałata 16, ul. Axentowicza 13,
- Modernizacja energetyczna budynku siedziby ZBM – TBS Sp. z o.o. - ZBM – TBS Sp. z o.o.,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 10 – Śródmieście,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 11 - Śródmieście Zachód,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 12 – Rozbark,
- Rewitalizacja/termomodernizacja lata 2025-2029 - ZBM/Wspólnoty Mieszkaniowe Podobszaru nr 13 - Śródmieście Północ,
- Termomodernizacja budynku przy ul. Prusa 21 w Bytomiu,
- Termomodernizacja budynku przy ul. Prusa 23 w Bytomiu.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji następujących celów GPR:

- cel operacyjny 3.1 odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy,
- cel operacyjny 4.1 zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy,
- cel operacyjny 4.2 przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych.

3.4. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Bytomia

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji przewiduje możliwość wprowadzenia gminnym programem rewitalizacji zmian w gminnych dokumentach strategicznych i w wynikających z nich aktach prawa miejscowego, w tym w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i programach gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy.

Niezbędne zmiany w zakresie polityki społecznej Bytomia

W związku z opracowaniem i późniejszym uchwaleniem "Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" nie przewiduje się zmian w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bytomia na lata 2015-2020" oraz w innych aktach prawa miejscowego.

Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego Bytomia

W związku z uchwaleniem niniejszego Programu nie przewiduje się zmian w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są zgodne z „Gminnym Programem Rewitalizacji. Bytom 2020+". Zgodne z GPR są także plany miejscowe opracowywane na obszarze rewitalizacji w chwili uchwalania Programu.

Aktualnie trwają prace związane ze sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia prowadzone na mocy uchwały nr XVII/222/11 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 28 września 2011 r. Docelowo zastąpi on miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia pod nazwą „Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)", przyjęty uchwałą nr XXIX/458/2004 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 sierpnia 2004 r. ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego nr 99, poz. 2806 z 20 października 2004 r. (z późn. zm.).

Opracowywany plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia obejmie teren ograniczony od:

- wschodu ul. Stanisława Witczaka i ul. Chorzowską,
- północy ul. Sandomierską, ul. Powstańców Śląskich i jej przedłużeniem,
- zachodu ul. Piłkarską, ul. Łużycką i jej przedłużeniem,
- południa terenami kolei.

Określi on zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, sprecyzuje parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, a także inne uwarunkowania wynikające z przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Uchwalenie planu dla tego obszaru pozwoli na uporządkowanie istniejącej zabudowy oraz racjonalne zagospodarowanie terenów niezabudowanych. Ustalenia planu będą zgodne z głównymi zamierzeniami polityki przestrzennej Bytomia, wyrażonymi w obowiązującym od 2011 r. „Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom".

W związku z uchwaleniem „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" nie wskazuje się miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych do uchwalenia albo zmiany. Nie przewiduje się także konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej Bytomia

W związku z opracowaniem gminnego programu rewitalizacji przewiduje się wprowadzenie zmian w uchwałach definiujących politykę mieszkaniową gminy:

- nr XV/205/13 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 maja 2013 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy Bytom (z późn. zm.),
- nr XXIV/330/13 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Bytom na lata 2014-2019".

Planowane nowelizacje ww. uchwał w szczególności będą dotyczyły kwestii związanych ze sposobem i trybem zagospodarowania lokali mieszkalnych po zakończeniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Podobna nowelizacja związana będzie ze sposobem zagospodarowania pozyskanych w wyniku prac rewitalizacyjnych wolnych lokali użytkowych. Wobec czego, przewiduje się w tym zakresie zmianę obowiązującej uchwały nr XV/181/07 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie: zasad gospodarowania lokalami użytkowymi

(z późn. zm.). Odpowiednie zmiany zostaną także wprowadzone w przepisach wykonawczych do ww. aktów prawnych.

Niezbędne zmiany w zakresie opieki nad zabytkami Bytomia

Przewidywane jest przyjęcie uchwałą Rady Miejskiej „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Bytomia na lata 2018-2021" – zgodnie z zapisem art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Analiza dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych Bytomia potwierdza ich zgodność i spójność z celami strategicznymi „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" oraz priorytetowymi kierunkami interwencji na poziomie regionalnym i krajowym.

Zgodność kierunków tych oddziaływań pozwoli na wzmocnienie efektów wdrażanych projektów przewidzianych do realizacji w GPR obejmujących komplementarne i spójne działania w wymiarach społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym, przestrzennym i środowiskowym.

Należy zaznaczyć, że wszelkie zmiany w powyższych dokumentach strategicznych wynikające z utworzenia w Bytomiu Specjalnej Strefy Rewitalizacji, opisanej w rozdziale 3.5. niniejszego GPR, zostaną wskazane na etapie późniejszym, tj. po opracowaniu ostatecznego kształtu i ustaleniu regulacji prawnych obowiązujących w Strefie, która wyznaczona zostanie w drodze odrębnej uchwały rady miejskiej.

Aktualizacje "Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+"

Przeprowadzono następujące aktualizacje programu:

- uchwałą nr XVII/223/19 Rady Miejskiej w Bytomiu z 23 września 2019 r.,
- uchwałą nr XXVI/392/20 Rady Miejskiej w Bytomiu z 23 marca 2020 r.,
- uchwałą nr XLV/618/21 Rady Miejskiej w Bytomiu z 26 lipca 2021 r.,
- uchwałą nr LXXXIV/1059/23 Rady Miejskiej w Bytomiu z 25 września 2023 r.

Rada Miejska w Bytomiu w dniu 15 marca 2024 r. podjęła uchwałę nr XCI/1143/24 w sprawie przystąpienia do aktualizacji „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

3.5. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Specjalna Strefa Rewitalizacji (SSR) zostanie utworzona na całym obszarze rewitalizacji Bytomia na podstawie zapisów Rozdziału 5 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., a w szczególności art. 25 ustawy, w celu zapewnienia sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Gmina Bytom opracuje do końca III kw. 2017 r. analizę optymalnego wykorzystania narzędzi Specjalnej Strefy Rewitalizacji w poszczególnych podobszarach rewitalizacji, które umożliwią podjęcie uchwały w sprawie utworzenia przez Miasto Bytom SSR. Działanie będzie współfinansowane ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na podstawie umowy pomiędzy Gminą Bytom a Ministerstwem Rozwoju. Indywidualne wnioski z analizy dot. optymalnego wykorzystania narzędzi SSR w poszczególnych podobszarach rewitalizacji uwzględniające ich specyfikę, wskażą dla każdego podobszaru najbardziej skuteczny wachlarz narzędzi SSR m.in. tj.:

- brak obowiązku depozytu w przypadku wywłaszczenia nieruchomości o nieustalonym stanie prawnym na cel publiczny,
- prawo pierwokupu,
- cel publiczny – rozwój społecznego budownictwa społecznego,
- ułatwienie przekwaterowań na czas niezbędnych remontów,
- zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy,
- dopuszczenie świadczenia pieniężnego w przypadku roszczeń o zwrot nieruchomości,
- dotacja w wysokości nieprzekraczającej 50% nakładów koniecznych na wykonanie robót budowlanych polegających na remoncie lub przebudowie lub prac konserwatorskich i prac restauratorskich.
- preferencje w zamówieniach publicznych (aktywizacja osób mających miejsce zamieszkania na obszarze SSR).

Ustanowienie Strefy oraz dokładny zakres jej regulacji – zgodnie z dyspozycją Ustawy – będzie przedmiotem uchwały Rady Miejskiej w Bytomiu. Uchwała w sprawie utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji zostanie przyjęta dla całego obszaru rewitalizacji i będzie uwzględniała indywidualne wnioski z analizy dot. optymalnego wykorzystania narzędzi SSR w każdym z podobszarów.
Zakłada się, że Specjalna Strefa Rewitalizacji zacznie funkcjonować od dnia 1 stycznia 2018 r. przez okres nie dłuższy niż 10 lat (zgodnie z zapisami art. 25 ust. 2 ustawy o rewitalizacji).

3.6. Uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji

W ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" nie wykazuje się konieczności sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji.

4. ZARZĄDZANIE

4.1. Opis schematu zarządzania rewitalizacją w Bytomiu

Osadzenie procesu rewitalizacji w kontekście zadań własnych gminy przez ustawę o rewitalizacji oraz znaczenie nadawane jej w ramach polityki miasta, wymaga określenia podmiotu zarządzającego procesem rewitalizacji w Bytomiu. Zarządzającym rewitalizacją jest Prezydent Miasta.

Proponowany model rewitalizacji, zakłada aktywne wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w planowanych przez samorząd działaniach rewitalizacyjnych, szczególnie w zakresie działań miękkich, nakierowanych na świadczenie usług społecznych. Schemat zarządzania rewitalizacją przewiduje następujące szczeble zarządzania:

Koordynatorem programowym rewitalizacji jest I Zastępca Prezydenta Miasta Bytom
W gestii I Zastępcy Prezydenta pozostaje:
Na etapie programowania działań rewitalizacyjnych:

- Przygotowanie szczegółowych planów i koncepcji realizacji GPR, w tym konstruowanie planów ramowych (obejmujących modelowe rozwiązania – projekt pilotażowy) oraz formułowanie wytycznych dla realizacji wszystkich działań rewitalizacyjnych w mieście;
- Zarządzanie realizacją GPR, w tym programów i projektów rewitalizacyjnych, zlecanie ich wykonania, innym jednostkom w strukturze miasta oraz podmiotom zewnętrznym, koordynowanie wykonania projektów oraz działań podejmowanych w ramach realizacji GPR;
- Współpracę z podległymi Koordynatorami.

Na etapie wdrażania rewitalizacji pion programowy odpowiada za:

- Realizację funkcji strategicznych;
- Komunikację w ramach całego schematu wdrażania i zarządzania rewitalizacją w Bytomiu;
- Formułowanie i kontrolę realizacji polityk sektorowych;
- Funkcje decyzyjne w administracji publicznej;
- Sporządzanie analiz oraz stałe monitorowanie działań podejmowanych w ramach realizacji GPR (wraz z partycypacją społeczną);
- Pozyskiwanie, przetwarzanie oraz zarządzanie przepływem danych i informacji związanych z realizacją GPR;
- Ewaluację procesu oraz efektów „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

Monitoring rewitalizacji jest skoordynowany z monitorowaniem strategii rozwoju miasta i opiera się o ten sam zestaw narzędzi. Zadania te realizuje Referat Planowania Strategicznego i Funduszy Europejskich w Wydziale Strategii i Funduszy Europejskich.

Koordynatorowi programowemu rewitalizacji podlegają bezpośrednio:

1. Koordynator ds. wdrożenia GPR – Koordynator operacyjny - odpowiedzialny za koordynację całego procesu wdrażania rewitalizacji w strukturze miasta. Koordynatorowi podlega zespół do spraw wdrażania projektów w ramach GPR, który Prezydent powołuje odrębnym zarządzeniem. Jest to multidyscyplinarny zespół, do którego należą przedstawiciele jednostek i wydziałów realizujących projekty w ramach OSI, ZIT oraz innych.
Ponadto Koordynator odpowiada za:

- Wdrażanie GPR w wymiarze projektowym i obszarowym;
- Współpracę z innymi komórkami w strukturze Miasta oraz organizacjami pożytku publicznego i innymi interesariuszami;
- Koordynację działań pomiędzy poszczególnymi uczestnikami procesów rewitalizacyjnych;
- Wykonanie projektów oraz działań podejmowanych w ramach realizacji GPR;
- Przygotowania dla każdego z podobszarów rewitalizacji programu inwestycyjnego oraz programu społeczno-gospodarczego;
- Ustalenie harmonogramu realizacji projektów w ramach GPR na lata 2016-2022 i jego bieżącą aktualizację;
- Bieżące informowanie koordynatora programowego rewitalizacji o postępach prac zespołu oraz stanu realizacji projektów w ramach GPR
- Sporządzanie kwartalnych sprawozdań z prac zespołu i ich przedkładanie Prezydentowi Miasta.

Za przygotowanie projektów odpowiada **- Zespół ds. wdrażania projektów w ramach GPR**, który podlega bezpośrednio Koordynatorowi ds. wdrażania GPR.
Zadaniem zespołu jest przygotowanie i sprawne wdrożenie projektów przewidzianych do realizacji w latach 2016-2022, przy współfinansowaniu ze środków funduszy europejskich oraz innych projektów wdrażanych w ramach GPR. W szczególności do zadań zespołu należeć będzie:

- Współpraca w zakresie szczegółowego doprecyzowania planów dla podobszarów, przeprowadzenia ewentualnych dodatkowych diagnoz w podobszarach rewitalizacji;
- Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych zgodnie z przyjętymi planami dla podobszarów rewitalizacji w ramach realizacji GPR;
- W zakresie wykonywanych przez członków zespołów zadań i posiadanych kompetencji - przygotowywanie informacji, danych i dokumentów niezbędnych do wypełnienia dokumentacji przed-aplikacyjnej (np. fiszek projektowych) i aplikacyjnej, wymaganej przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (przede wszystkim w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji, Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Kontraktu Terytorialnego oraz Projektów Kluczowych);
- Opiniowanie dokumentacji projektowych, takich jak m.in. studia wykonalności, koncepcje funkcjonalno-użytkowe, koncepcje architektoniczno-urbanistyczne, dokumentacje techniczne, itp. dla projektów zatwierdzonych przez Prezydenta Miasta;
- Współpracę z innymi komórkami w strukturze Miasta w ujęciu pionowym i wertykalnym oraz organizacjami pożytku publicznego i innymi interesariuszami;.
- Określanie zakresu danych niezbędnych do wyliczania wskaźników rezultatu i oddziaływania oraz wypracowanie sposobów ich pozyskiwania i przetwarzania.

Szacunkowy koszt zarządzania GPR nie jest możliwy do dokładnego oszacowania, ponieważ koordynatorzy i członkowie zespołu wykonują swoje zadania w ramach zadań służbowych bez dodatkowego wynagrodzenia. Koszty zarządzania GPR są wliczone w bieżące koszty wynagrodzeń pracowników merytorycznych wydziałów i jednostek miejskich biorących udział w procesie wdrażania projektów w ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”.

2. Koordynator Projektu Pilotażowego, który odpowiada za wypracowanie i wdrożenie rozwiązań pilotażowych w rewitalizacji.
Koordynator zarządza wdrażaniem projektu pilotażowego oraz wypracowaniem modelowych rozwiązań w obszarze mieszkalnictwa i innowacji społecznych, a także ich uwzględnianiem w procesie rewitalizacji miasta.

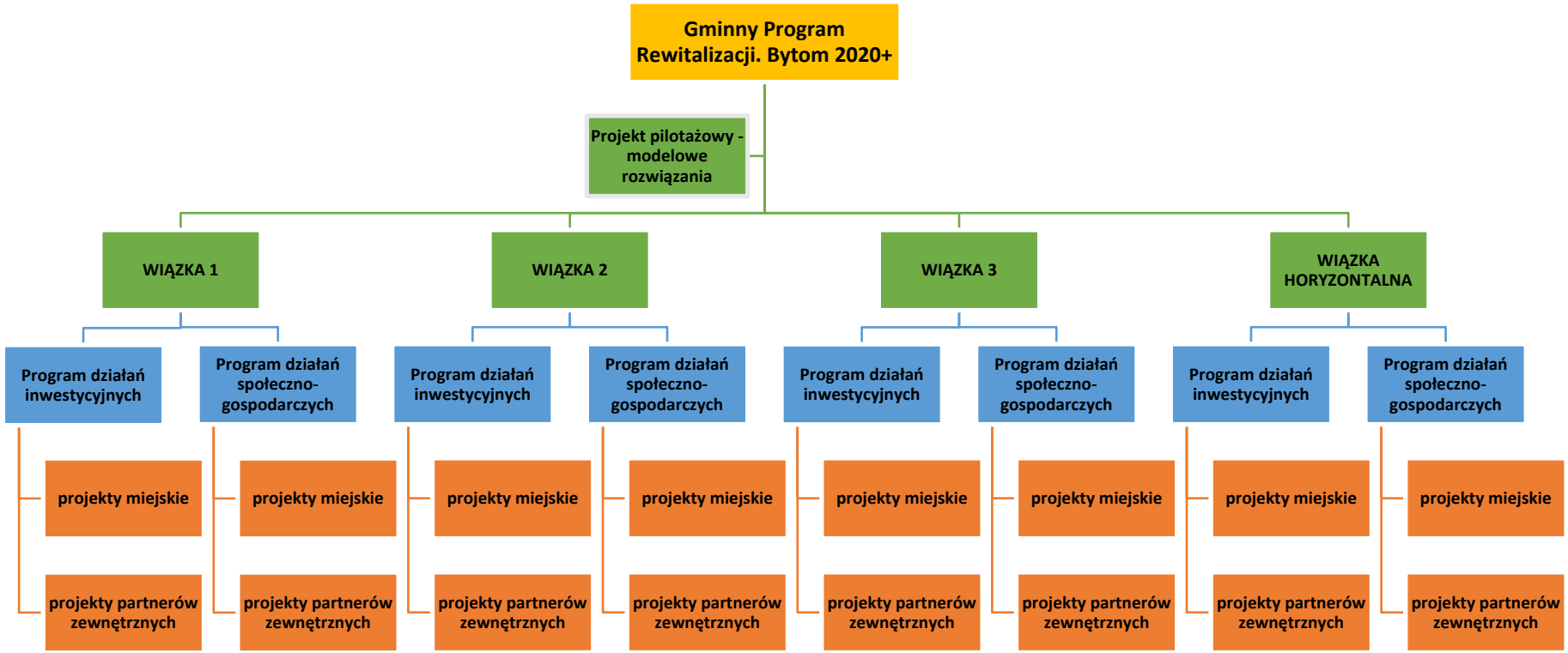
Za monitoring działań i wdrożenie modelowych rozwiązań w podobszarach odpowiada **Zespół ds. wdrożenia projektu pilotażowego,** który podlegają bezpośrednio Koordynatorowi Projektu Pilotażowego.

Zespół odpowiadają za:

- Monitorowanie sytuacji w podobszarach rewitalizacji, a w ramach swoich działań monitorują również udział mieszkańców oraz innych interesariuszy w procesie wdrażania i oceny GPR, na terenie swojego podobszaru;
- Informowanie o występujących problemach i konieczności zmian w planach dotyczących podobszarów;
- Koordynują politykę informacyjną w podobszarach, przy wsparciu dedykowanego pracownika wdrażającego Program Edukacji, Partycypacji i Promocji;

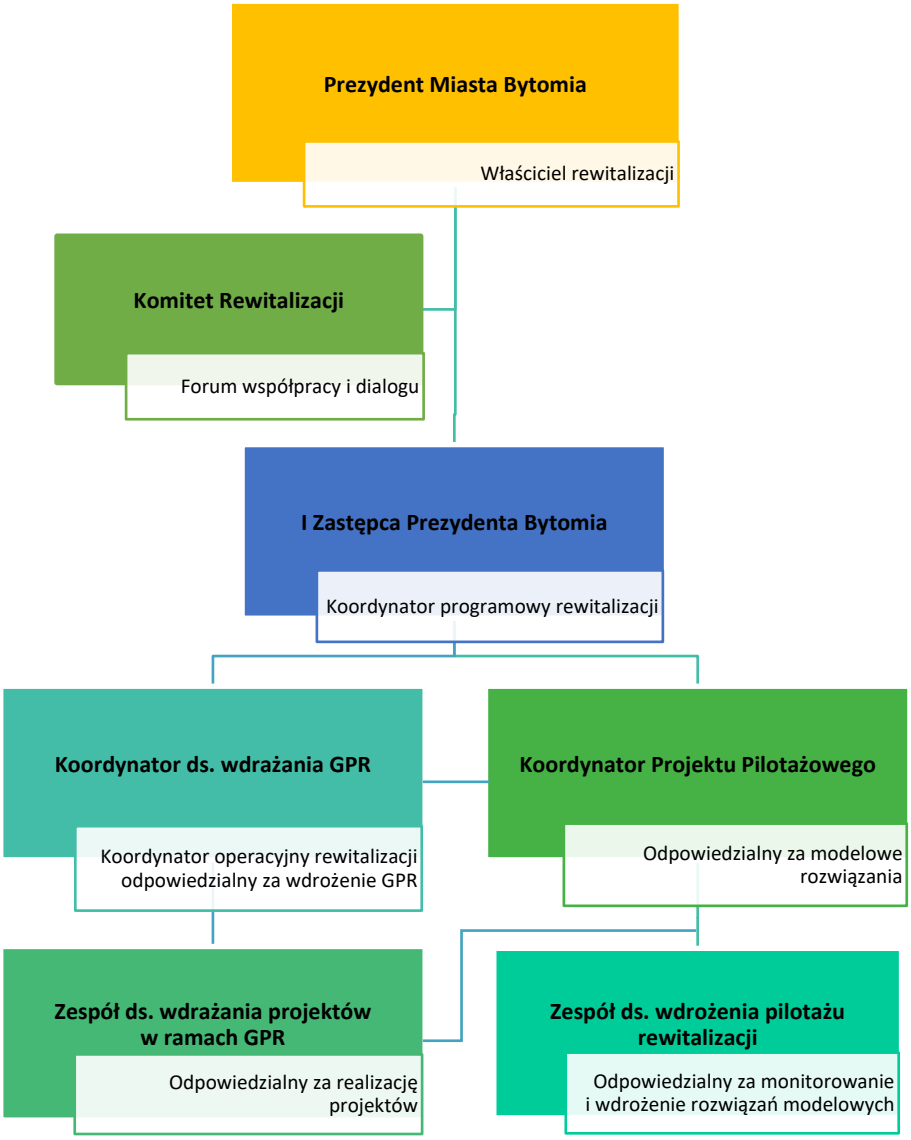
Koordynatorzy stanowią również punkt kontaktowy dla wszystkich interesariuszy swojego podobszaru. Wspierają w tym zakresie Lokalny Punkt Informacyjny, od którego w regularnych okresach otrzymują informacje na temat udzielonych porad i doradztwa.

Schemat 3. Schemat procesu rewitalizacji w Bytomiu

Źródło: Opracowanie IRM we współpracy z Urzędem Miasta

Schemat 4. Schemat zarządzania rewitalizacją w Bytomiu

Źródło: Opracowanie Instytutu Rozwoju Miast we współpracy z Urzędem Miasta

Koordynator ds. wdrażania GPR oraz Koordynator Projektu Pilotażowego podlegają I Zastępcy Prezydenta Miasta, który jest Koordynatorem programowym rewitalizacji. Koordynatorzy ds. wdrażania GPR oraz Projektu Pilotażowego współpracują ze sobą w ujęciu poziomym. Koordynator Projektu Pilotażowego uczestniczy również w pracach Zespołu ds. wdrożenia GPR, co zapewnia bieżącą wymianę informacji i gwarantuje wdrożenie efektów projektu pilotażowego w procesie wdrażania GPR.

4.2. Procedura aktualizacji GPR

W przypadku stwierdzenia, że GPR wymaga zmiany, Prezydent Miasta Bytomia występuje do Rady Miejskiej z wnioskiem o jego zmianę. Do wniosku załącza się opinię Komitetu Rewitalizacji.

Podstawą wprowadzania zmian do GPR może być w szczególności konieczność wprowadzenia nowych projektów rewitalizacyjnych bądź zmiany w prawodawstwie, w tym np.: w zakresie ustawy o rewitalizacji. Zmiana niniejszego Programu następuje w trybie, w jakim jest on uchwalany, zgodnie z art. 23 ustawy o rewitalizacji.

4.3. Ramowy harmonogram wdrażania GPR wraz z szacunkowymi ramami finansowymi

Zgodnie z przyjętą metodologią „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" (GPR) został sporządzony jako program wieloletni.
Powyżej zaprezentowane podejście uzasadniają następujące przesłanki:

- założenia podstawowego dokumentu operacyjnego miasta – gminnego programu rewitalizacji powinny być spójne z podstawowym dokumentem strategicznym Bytomia, jakim jest „Strategia Rozwoju Miasta. Bytom 2020+";
- brak określenia przez Ustawodawcę wymogów co do okresu na jaki dany program rewitalizacji powinien zostać uchwalony;
- konieczność wieloletniego programowania działań rewitalizacyjnych, ich ciągłego monitorowania oraz aktualizacji w celu osiągnięcia maksymalnej efektywności;
- konieczność dostosowania założeń GPR do perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020, z uwagi na znaczące zaangażowanie środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w realizację procesów rewitalizacyjnych w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji;
- specyfiki przedsięwzięć rewitalizacyjnych zidentyfikowanych jako podstawowe, których zakładana realizacja przypada na lata 2017-2023.

W związku z powyższym, rozpoczęcie wdrażania Programu założono na **styczeń 2017 r., a zakończenie na grudzień 2027 (termin uwzględniający maksymalny, ustawowy okres funkcjonowania Specjalnej Strefy Rewitalizacji – zgodnie z rozdziałem 3.5 niniejszego dokumentu).** Program zakłada zaangażowanie znaczących środków publicznych (m.in. fundusze UE, środki EBI, środki własne miasta oraz jego jednostek) oraz niepublicznych (wkład własny projektodawców niepublicznych).
Szczegółowe, wstępne założenia co do potencjalnych źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych przedstawiono w tabeli 33.

Tabela 32. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

INDYKATYWNE ŚRODKI FINANSOWE W RAMACH PROGRAMU REWITALIZACJI Z PODZIAŁEM NA ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (numeracja w odniesieniu do „Listy przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+")					
ID	**POCHODZĄCE ZE ŹRÓDEŁ KRAJOWYCH PUBLICZNYCH**	**POCHODZĄCE ZE ŹRÓDEŁ PRYWATNYCH**	**POCHODZĄCE Z FUNDUSZY UE: EFRR, EFS, FS**	**POCHODZĄCE Z INNYCH ŹRÓDEŁ**	**SUMA**
1	437 070,61 zł	0,00 zł	2 476 733,45 zł	0,00 zł	2 913 804,06 zł
2	518 579,39 zł	0,00 zł	2 938 616,55 zł	0,00 zł	3 457 195,94 zł
3	204 386,10 zł	0,00 zł	1 158 187,90 zł	0,00 zł	1 362 574,00 zł
4	494 983,69 zł	0,00 zł	2 804 907,59 zł	0,00 zł	3 299 891,28 zł
5	30 000,00 zł	15 000,00 zł	255 000,00 zł	0,00 zł	300 000,00 zł
6	37 681,00 zł	18 841,00 zł	320 288,00 zł	0,00 zł	376 810,00 zł
7	367 500,00 zł	183 750,00 zł	3 123 750,00 zł	0,00 zł	3 675 000,00 zł
8	367 500,00 zł	183 750,00 zł	3 123 750,00 zł	0,00 zł	3 675 000,00 zł
9	390 000,00 zł	0,00 zł	2 210 000,00 zł	0,00 zł	2 600 000,00 zł
10	68 310,00 zł	0,00 zł	387 090,00 zł	0,00 zł	455 400,00 zł

11	553 483,70 zł	0,00 zł	3 136 407,58 zł	0,00 zł	3 689 891,28 zł
12	276 741,84 zł	0,00 zł	1 568 203,76 zł	0,00 zł	1 844 945,60 zł
13	553 483,69 zł	0,00 zł	3 136 407,59 zł	0,00 zł	3 689 891,28 zł
14	479 000,00 zł	241 000,00 zł	4 080 000,00 zł	0,00 zł	4 800 000,00 zł
15	150 000,00 zł	75 000,00 zł	1 275 000,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł
16	150 000,00 zł	75 000,00 zł	1 275 000,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł
17	100 087,80 zł	0,00 zł	567 164,20 zł	0,00 zł	667 252,00 zł
18	0,00 zł	75 000,00 zł	1 425 000,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł
19	0,00 zł	75 000,00 zł	1 425 000,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł
20	127 050,00 zł	0,00 zł	719 950,00 zł	0,00 zł	847 000,00 zł
21	0,00 zł	108 000,00 zł	792 000,00 zł	0,00 zł	900 000,00 zł
22	0,00 zł	108 000,00 zł	792 000,00 zł	0,00 zł	900 000,00 zł
23	2 529 308,46 zł	0,00 zł	14 332 748,00 zł	0,00 zł	16 862 056,46 zł
24	22 207,80 zł	0,00 zł	125 844,20 zł	0,00 zł	148 052,00 zł
25	122 880,00 zł	0,00 zł	696 320,00 zł	0,00 zł	819 200,00 zł
26	122 880,00 zł	0,00 zł	696 320,00 zł	0,00 zł	819 200,00 zł
27	122 880,00 zł	0,00 zł	696 320,00 zł	0,00 zł	819 200,00 zł
28	195 000,00 zł	0,00 zł	1 105 000,00 zł	0,00 zł	1 300 000,00 zł
29	375 000,00 zł	0,00 zł	2 125 000,00 zł	0,00 zł	2 500 000,00 zł
30	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
31	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
32	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
33	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
34	63 000,00 zł	31 500,00 zł	535 500,00 zł	0,00 zł	630 000,00 zł
35	220 000,00 zł	110 000,00 zł	1 870 000,00 zł	0,00 zł	2 200 000,00 zł
36	113 684,21 zł	56 842,11 zł	966 315,79 zł	0,00 zł	1 136 842,11 zł
37	354 000,00 zł	177 000,00 zł	3 009 000,00 zł	0,00 zł	3 540 000,00 zł
38	450 000,00 zł	225 000,00 zł	3 825 000,00 zł	0,00 zł	4 500 000,00 zł
39	350 000,00 zł	175 000,00 zł	2 975 000,00 zł	0,00 zł	3 500 000,00 zł
40	240 000,00 zł	80 000,00 zł	1 225 000,00 zł	0,00 zł	1 545 000,00 zł
41	200 000,00 zł	100 000,00 zł	1 700 000,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł
42	112 500,00 zł	0,00 zł	637 500,00 zł	0,00 zł	750 000,00 zł
43	42 000,00 zł	21 000,00 zł	357 000,00 zł	0,00 zł	420 000,00 zł
44	0,00 zł	58 688,00 zł	332 562,00 zł	0,00 zł	391 250,00 zł

45	38 000,00 zł	19 000,00 zł	323 000,00 zł	0,00 zł	380 000,00 zł
46	100 000,00 zł	50 000,00 zł	850 000,00 zł	0,00 zł	1 000 000,00 zł
47	100 000,00 zł	50 000,00 zł	850 000,00 zł	0,00 zł	1 000 000,00 zł
48	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
49	160 000,00 zł	140 000,00 zł	1 700 000,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł
50	200 000,00 zł	100 000,00 zł	1 700 000,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł
51	160 000,00 zł	140 000,00 zł	1 700 000,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł
52	742 500,00 zł	0,00 zł	4 207 500,00 zł	0,00 zł	4 950 000,00 zł
53	918 921,00 zł	0,00 zł	5 207 220,00 zł	0,00 zł	6 126 141,00 zł
54	947 635,50 zł	0,00 zł	5 369 934,50 zł	0,00 zł	6 317 570,00 zł
55	158 270,00 zł	0,00 zł	896 860,00 zł	0,00 zł	1 055 130,00 zł
56	124 398,00 zł	0,00 zł	704 922,00 zł	0,00 zł	829 320,00 zł
57	300 000,00 zł	0,00 zł	1 700 000,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł
58	360 000,00 zł	315 000,00 zł	3 825 000,00 zł	0,00 zł	4 500 000,00 zł
59	51 531,20 zł	42 140,00 zł	550 464,80 zł	0,00 zł	644 140,00 zł
60	64 000,00 zł	56 000,00 zł	680 000,00 zł	0,00 zł	800 000,00 zł
61	172 000,00 zł	150 500,00 zł	1 827 500,00 zł	0,00 zł	2 150 000,00 zł
62	240 000,00 zł	210 000,00 zł	2 550 000,00 zł	0,00 zł	3 000 000,00 zł
63	147 682,50 zł	0,00 zł	836 867,50 zł	0,00 zł	984 550,00 zł
64	1 020 555,00 zł	0,00 zł	5 783 145,00 zł	0,00 zł	6 803 700,00 zł
65	1 140 000,00 zł	0,00 zł	6 460 000,00 zł	0,00 zł	7 600 000,00 zł
66	390 000,00 zł	0,00 zł	2 210 000,00 zł	0,00 zł	2 600 000,00 zł
67	108 000,00 zł	0,00 zł	612 000,00 zł	0,00 zł	720 000,00 zł
68	25 200,00 zł	22 050,00 zł	267 750,00 zł	0,00 zł	315 000,00 zł
69	119 196,00 zł	0,00 zł	675 444,00 zł	0,00 zł	794 640,00 zł
70	67 200,00 zł	58 800,00 zł	714 000,00 zł	0,00 zł	840 000,00 zł
71	67 200,00 zł	58 800,00 zł	714 000,00 zł	0,00 zł	840 000,00 zł
72	3 800 000,00 zł	0,00 zł	670 000,00 zł	0,00 zł	4 470 000,00 zł
73	0,00 zł	81 000,00 zł	455 000,00 zł	0,00 zł	536 000,00 zł
74	0,00 zł	81 000,00 zł	455 000,00 zł	0,00 zł	536 000,00 zł
75	95 284,89 zł	0,00 zł	857 564,00 zł	0,00 zł	952 848,89 zł
76	158 000,00 zł	0,00 zł	900 000,00 zł	0,00 zł	1 058 000,00 zł
77	0,00 zł	50 000,00 zł	450 000,00 zł	0,00 zł	500 000,00 zł
78	0,00 zł	50 000,00 zł	450 000,00 zł	0,00 zł	500 000,00 zł
79	618 000,00 zł	0,00 zł	3 500 000,00 zł	0,00 zł	4 118 000,00 zł

80	655 653,80 zł	0,00 zł	3 515 171,50 zł	0,00 zł	4 170 825,30 zł
81	4 203 003,47 zł	0,00 zł	23 817 019,69 zł	0,00 zł	28 020 023,16 zł
82	3 515 000,00 zł	0,00 zł	1 615 000,00 zł	0,00 zł	5 130 000,00 zł
83	0,00 zł	1 201 566,03 zł	4 839 849,14 zł	0,00 zł	6 041 415,17 zł
84	58 590,00 zł	0,00 zł	332 010,00 zł	0,00 zł	390 600,00 zł
85	203 400,00 zł	0,00 zł	1 152 600,00 zł	0,00 zł	1 356 000,00 zł
86	79 500,00 zł	0,00 zł	450 500,00 zł	0,00 zł	530 000,00 zł
87	114 000,00 zł	0,00 zł	646 000,00 zł	0,00 zł	760 000,00 zł
88	158 174,12 zł	0,00 zł	896 320,00 zł	0,00 zł	1 054 494,12 zł
89	192 450,00 zł	0,00 zł	1 090 550,00 zł	0,00 zł	1 283 000,00 zł
90	613 500,00 zł	0,00 zł	3 476 500,00 zł	0,00 zł	4 090 000,00 zł
91	166 335,75 zł	0,00 zł	942 569,25 zł	0,00 zł	1 108 905,00 zł
92	2 907 986,00 zł	0,00 zł	4 581 262,00 zł	0,00 zł	7 489 248,00 zł
93	0,00 zł	907 500,00 zł	5 142 500,00 zł	0,00 zł	6 050 000,00 zł
94	0,00 zł	68 910,00 zł	390 490,00 zł	0,00 zł	459 400,00 zł
95	0,00 zł	112 000,00 zł	630 000,00 zł	0,00 zł	742 000,00 zł
96	0,00 zł	48 000,00 zł	270 400,00 zł	0,00 zł	318 400,00 zł
97	0,00 zł	510 000,00 zł	2 890 000,00 zł	0,00 zł	3 400 000,00 zł
98	0,00 zł	360 000,00 zł	2 040 000,00 zł	0,00 zł	2 400 000,00 zł
99	715 483,76 zł	0,00 zł	4 054 408,00 zł	0,00 zł	4 769 891,76 zł
100	492 000,00 zł	0,00 zł	2 788 000,00 zł	0,00 zł	3 280 000,00 zł
101	375 000,00 zł	0,00 zł	2 125 000,00 zł	0,00 zł	2 500 000,00 zł
102	96 000,00 zł	0,00 zł	544 000,00 zł	0,00 zł	640 000,00 zł
103	375 000,00 zł	0,00 zł	2 125 000,00 zł	0,00 zł	2 500 000,00 zł
104	900 000,00 zł	0,00 zł	5 100 000,00 zł	0,00 zł	6 000 000,00 zł
105	2 400 000,00 zł	0,00 zł	13 600 000,00 zł	0,00 zł	16 000 000,00 zł
106	1 725 000,00 zł	0,00 zł	9 775 000,00 zł	0,00 zł	11 500 000,00 zł
107	2 186 294,12 zł	0,00 zł	12 389 000,00 zł	0,00 zł	14 575 294,12 zł
108	6 989 667,60 zł	0,00 zł	39 608 116,40 zł	0,00 zł	46 597 784,00 zł
109	2 706 177,75 zł	0,00 zł	15 335 007,25 zł	0,00 zł	18 041 185,00 zł
110	1 800 000,00 zł	0,00 zł	10 200 000,00 zł	0,00 zł	12 000 000,00 zł
111	79 520,00 zł	39 760,00 zł	675 920,00 zł	0,00 zł	795 200,00 zł
112	17 500,00 zł	8 750,00 zł	148 750,00 zł	0,00 zł	175 000,00 zł
113	840 000,00 zł	420 000,00 zł	7 140 000,00 zł	0,00 zł	8 400 000,00 zł
114	1 200 000,00 zł	0,00 zł	6 800 000,00 zł	0,00 zł	8 000 000,00 zł

115	120 000,00 zł	60 000,00 zł	1 020 000,00 zł	0,00 zł	1 200 000,00 zł
116	386 330,47 zł	0,00 zł	2 189 206,00 zł	0,00 zł	2 575 536,47 zł
117	3 000 000,00 zł	0,00 zł	17 000 000,00 zł	0,00 zł	20 000 000,00 zł
118	4 200 000,00 zł	0,00 zł	23 800 000,00 zł	0,00 zł	28 000 000,00 zł
119	0,00 zł	1 407 470,26 zł	7 975 664,82 zł	0,00 zł	9 383 135,08 zł
120	0,00 zł	8 600 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	8 600 000,00 zł
121	0,00 zł	80 000 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	80 000 000,00 zł
122	4 500 000,00 zł	0,00 zł	25 500 000,00 zł	0,00 zł	30 000 000,00 zł
123	537 000,00 zł	0,00 zł	3 043 000,00 zł	0,00 zł	3 580 000,00 zł
124	13 200 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	13 200 000,00 zł	26 400 000,00 zł
125	5 646 006,75 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	5 646 006,75 zł
126	27 147 600,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	27 147 600,00 zł
127	0,00 zł	1 800 000,00 zł	10 200 000,00 zł	0,00 zł	12 000 000,00 zł
128	90 000,00 zł	0,00 zł	5 100 000,00 zł	0,00 zł	6 000 000,00 zł
129	120 000,00 zł	0,00 zł	6 800 000,00 zł	0,00 zł	8 000 000,00 zł
130	6 000 000,00 zł	0,00 zł	34 000 000,00 zł	0,00 zł	40 000 000,00 zł
131	4 983 383,48 zł	0,00 zł	12 491 213,24 zł	0,00 zł	17 474 596,72 zł
132	0,00 zł	1 800 000,00 zł	10 200 000,00 zł	0,00 zł	12 000 000,00 zł
133	56 304,91 zł	0,00 zł	1 069 793,21 zł	0,00 zł	1 126 098,12 zł
134	513 360,00 zł	0,00 zł	2 909 040,00 zł	0,00 zł	3 422 400,00 zł
135	306 769,40 zł	0,00 zł	1 738 359,96 zł	0,00 zł	2 045 129,36 zł
136	282 086,61 zł	0,00 zł	1 598 490,75 zł	0,00 zł	1 880 577,36 zł
137	1 675 485,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	4 375 171,00 zł	6 050 656,00 zł
138	8 284 218,05 zł	0,00 zł	0,00 zł	33 136 872,20 zł	41 421 090,25 zł
139	3 832 873,46 zł	0,00 zł	0,00 zł	14 167 126,54 zł	18 000 000,00 zł
140	194 219,82 zł	0,00 zł	1 100 578,95 zł	0,00 zł	1 294 798,77 zł
141	0,00 zł	40 000 000,00 zł	47 500 000,00 zł	312 500 000,00 zł	400 000 000,00 zł
142	0,00 zł	500 000,00 zł	3 500 000,00 zł	0,00 zł	4 000 000,00 zł
143	0,00 zł	1 875 000,00 zł	10 625 000,00 zł	0,00 zł	12 500 000,00 zł
144	0,00 zł	7 200 000,00 zł	40 800 000,00 zł	0,00 zł	48 000 000,00 zł
145	0,00 zł	1 800 000,00 zł	10 200 000,00 zł	0,00 zł	12 000 000,00 zł
146	0,00 zł	6 900 000,00 zł	39 100 000,00 zł	0,00 zł	46 000 000,00 zł

147	0,00 zł	4 560 000,00 zł	10 200 000,00 zł	0,00 zł	14 760 000,00 zł
148	0,00 zł	80 100,00 zł	1 521 900,00 zł	0,00 zł	1 602 000,00 zł
149	0,00 zł	4212437,50 zł	5 793 812,50 zł	0,00 zł	10 006 250,00 zł
150	0,00 zł	8 935 504,50 zł	18 555 521,50 zł	0,00 zł	27 491 026,00 zł
151	0,00 zł	0,00 zł	5 770 375,93 zł	0,00 zł	5 770 375,93 zł
152	0,00 zł	1 396 269,15 zł	1 957 052,48 zł	0,00 zł	3 353 321,63 zł
153	0,00 zł	9 557 182,09 zł	7 358 077,08 zł	0,00 zł	16 915 259,17 zł
154	0,00 zł	1 969 012,50 zł	11 157 737,50 zł	0,00 zł	13 126 750,00 zł
155	0,00 zł	5 666 250,00 zł	10 583 750,00 zł	0,00 zł	16 250 000,00 zł
156	0,00 zł	19 732 034,40 zł	44 778 916,88 zł	0,00 zł	64 510 954,28 zł
157	0,00 zł	2 623 725,00 zł	14 867 775,00 zł	0,00 zł	17 491 500,00 zł
158	0,00 zł	1 423 966,75 zł	8 080 478,25 zł	0,00 zł	9 506 445,00 zł
159	753 023,71 zł	0,00 zł	4 267 134,31 zł	0,00 zł	5 020 158,02 zł
160	1 067 960,15 zł	0,00 zł	6 051 774,15 zł	0,00 zł	7 119 734,30 zł
161	745 837,02 zł	0,00 zł	4 226 324,59 zł	0,00 zł	4 972 161,61 zł
162	1 255 657,18 zł	0,00 zł	7 115 390,72 zł	0,00 zł	8 371 047,90 zł
163	7 978 407,45 zł	0,00 zł	45 210 975,55 zł	0,00 zł	53 189 383,00 zł
164	0,00 zł	12 750,00 zł	72 250,00 zł	0,00 zł	85 000,00 zł
165	0,00 zł	15 000,00 zł	85 000,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł
166	0,00 zł	15 000,00 zł	85 000,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł
167	0,00 zł	15 000,00 zł	85 000,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł
168	0,00 zł	15 000,00 zł	85 000,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł
169	0,00 zł	15 000,00 zł	85 000,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł
170	0,00 zł	12 750,00 zł	72 250,00 zł	0,00 zł	85 000,00 zł
171	0,00 zł	7 800,00 zł	44 200,00 zł	0,00 zł	52 000,00 zł
172	0,00 zł	12 300,00 zł	69 700,00 zł	0,00 zł	82 000,00 zł
173	0,00 zł	22 500,00 zł	127 500,00 zł	0,00 zł	150 000,00 zł
174	0,00 zł	7 500,00 zł	42 500,00 zł	0,00 zł	50 000,00 zł
175	0,00 zł	7 500,00 zł	42 500,00 zł	0,00 zł	50 000,00 zł
SUMA	**159 961 502,71 zł**	**220 960 555,68 zł**	**878 425 266,85 zł**	**377 379 169,74 zł**	**1 580 618 497,98 zł**

Źródło: Opracowanie własne

Z uwagi na fakt, że Miasto Bytom zostało wskazane w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, w ramach jednego z pięciu kluczowych Obszarów Strategicznej Interwencji określonych w Umowie Partnerstwa (Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji), ok. 100 milionów euro (w przybliżeniu 400 milionów zł) zaangażowanych zostało ze środków RPO WSL 2014-2020 na realizację działań rewitalizacyjnych. Biorąc pod uwagę zapisy RPO WSL 2014-2020, zakładające osiągnięcie określonych wartości wskaźników postępu finansowego, produktu oraz rezultatu już w 2018 r., założono intensywne prace nad wdrażaniem działań rewitalizacyjnych niezwłocznie po uchwaleniu Gminnego Programu Rewitalizacji.
Równolegle do projektów w ramach OSI były realizowane projekty w ramach ZIT, współfinansowane ze środków EBI oraz inne, finansowane ze środków prywatnych.

Pierwsza aktualizacja będzie miała miejsce nie później niż 3 lata po uchwaleniu niniejszego dokumentu, co pozwoli na elastyczne reagowanie w kontekście ewentualnych opóźnień lub wystąpienia negatywnych zjawisk. Aktualizacja umożliwi ocenę dotychczas wdrażanych działań oraz wprowadzenie do programu nowych inicjatyw/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

4.4. Mechanizmy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Mechanizm integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie wdrażany z uwzględnieniem następujących zasad:

1. Zasada kompleksowości

Zasada realizowana będzie poprzez kompleksowe zaplanowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, współfinansowanych z różnych źródeł, wspólnie – zasada synergii – oddziaływujących na rozwiązanie danego problemu.

W ramach programu zaplanowano szereg przedsięwzięć ze środków EFRR i EFS w ramach OSI, ZIT, środków EBI, budżetu Bytomia oraz środków niepublicznych.
Zasada synergii została zaplanowana już na etapie programowania, wykazując przedsięwzięcia podstawowe w formie terytorialnie skoncentrowanych wiązek projektowych wdrażanych w pogrupowanych (zgodnie z metodologią przedstawioną w rozdziale 2.7) podobszarach rewitalizacji. Realizacja przedsięwzięć z danej wiązki, kompleksowo przyczyni się do rozwiązania zdefiniowanych w części diagnostycznej dokumentu problemów natury społecznej oraz gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej (przedsięwzięcia w danej wiązce odpowiadają różnym problemom zidentyfikowanym w danych podobszarach). Jednocześnie efekt synergii będzie każdorazowo weryfikowany w trakcie oceny każdego z przedsięwzięć z osobna.

2. Zasada koncentracji

Zasada ta oznacza koncentrację prowadzonych działań rewitalizacyjnych na terenach o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących całość lub część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych.

Zgodnie z przyjętą w ustawie o rewitalizacji definicją rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, **skoncentrowane** terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Ustawowe zapisy, a także fakt szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk – stały się podstawą do wskazania części obszaru zdegradowanego jako obszaru rewitalizacji. Obszar rewitalizacji obejmuje 15 podobszarów, w tym 6 podobszarów zamieszkałych (Bobrek, Śródmieście, Śródmieście Zachód, Rozbark, Śródmieście Północ, Kolonia Zgorzelec) o łącznej powierzchni 416 ha (5,97% powierzchni miasta) zamieszkałe przez 45991 mieszkańców miasta (28,97% całkowitej liczby mieszkańców) oraz 9 podobszarów poprzemysłowych, obejmujących 412 ha (5,96% pow. miasta), na których realizowane będą działania mające przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zidentyfikowanym w podobszarach zamieszkałych. Łącznie obszar rewitalizacji obejmuje 11,93% powierzchni miasta. Cztery z wymienionych podobszarów zamieszkałych (Śródmieście, Śródmieście Zachód, Rozbark, Śródmieście Północ) przylegają do siebie. W trakcie delimitacji, na etapie wyznaczania jednostek urbanistycznych

przeanalizowano rozkłady danych ilustrujących negatywne zjawiska, wariantując stopień agregacji danych w odniesieniu do Śródmieścia. Rozważano zarówno utworzenie jednej większej jednostki urbanistycznej, jak i rozbicie na kilka odrębnych podobszarów, chociaż tworzących w przestrzeni jeden większy obszar. Ostatecznie uśrednianie danych na poziomie jednej dużej jednostki śródmiejskiej oznaczało zniekształcenie informacji o zjawiskach kryzysowych występujących w poszczególnych częściach Śródmieścia, zdecydowano więc o podziale na wskazane jednostki. W przestrzeni miasta występują więc obecnie 2 oddalone od centrum Bytomia podobszary rewitalizacji (Bobrek, Kolonia Zgorzelec) oraz jeden podobszar złożony z czterech jednostek położony w centrum miasta.
W związku z powyższym oraz z uwagi na szereg zidentyfikowanych na etapie diagnozy, różnego rodzajów problemów zdecydowano się na ukierunkowanie planowanej interwencji w funkcjonalne „wiązki projektowe". Podstawowym założeniem przy konstruowaniu wiązek było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji „miękkiej" (społecznej/nieinwestycyjnej) oraz „twardej" (infrastrukturalno-inwestycyjnej). Dodatkowo, założenie większej ilości przedsięwzięć rozwiązujących więcej niż jeden zidentyfikowany problem w danym podobszarze, zwiększy efektywność prowadzonych działań i pozwoli zminimalizować ryzyko porażki w sytuacji, gdy dany projekt nie będzie z różnych przyczyn realizowany.

3. Zasada komplementarności

Zasada zostanie spełniona poprzez zapewnienie spójności planowanych i realizowanych działań w różnych wymiarach: programowym, przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytycjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

a) Komplementarność programowa

Zasada komplementarności ma swoje odzwierciedlenie już na etapie samego opracowania programu rewitalizacji, wykorzystującego założenia koncepcji projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji dla miasta Bytomia Zgodnie z założeniami projektu (noszącego nazwę „BYTOM odNOWA – innowacyjne projekty mieszkaniowe i rozwój inicjatyw społecznych"), jednym z modelowych wiązek działań jest opracowanie „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" (GPR), pozostałe to:
- wzmocnienie zdolności instytucjonalnej miasta Bytomia do prowadzenia działań rewitalizacyjnych,
- „Bytomski Model Mieszkalnictwa Dostępnego",
- rozwój inicjatyw społecznych.

Celem działań przeprowadzonych na różnych poziomach oddziaływania na obszar rewitalizacji (od całego obszaru rewitalizacji po wybrany obszar pilotażowy) jest wypracowanie najbardziej adekwatnego mechanizmu prowadzenia działań rewitalizacyjnych w Bytomiu poprzez dopasowanie podejmowanych działań do zidentyfikowanych problemów wynikających z pogłębionej diagnozy. W związku z tym większość wiązek działań obejmuje działania diagnostyczne, przygotowanie interesariuszy i jednostek UM do wykorzystania zebranych informacji i odebranych diagnoz oraz wdrożenie szytego na miarę rozwiązania. Z tego punktu widzenia miasto Bytom będzie modelowym przykładem budowania i wzmacniania zdolności instytucjonalnej interesariuszy procesu rewitalizacji do programowania i realizacji działań rewitalizacyjnych zgodnie z Krajową Polityką Miejską 2023. Jednocześnie wypracowane diagnozy będą mogły służyć programowaniu podobnych badań i rozwiązań w innych obszarach tego i innych miast.
Doświadczenia i wiedza nabyta podczas realizacji działań pilotażowych pomogą również w dostosowaniu bytomskiego GPR do potrzeb i oczekiwań interesariuszy by w bardziej efektywny sposób oddziaływać na obszar rewitalizacji.
Ścisła spójność występuje między Gminnym Programem Rewitalizacji a sformułowaną w roku 2014 „Strategią rozwoju miasta Bytom 2020+". W GPR nawiązano do następujących celów operacyjnych zawartych w strategii (a także odnoszących się do nich kierunków):

- C I/1 Bytom miastem zrewitalizowanych przestrzeni publicznych i odnowionych centrów dzielnic,
- C I/2 Bytom miastem zasobów mieszkaniowych o wysokim standardzie,
- C I/3 Bytom miastem powszechnej dostępności do wysokiej jakości różnorodnych usług publicznych,
- C III/1 Bytom miastem sprzyjającym rozwijaniu talentów i zainteresowań oraz aktywnych form spędzania czasu wolnego.

Wśród szeregu kierunków zapisanych w strategii a bezpośrednio odnoszących się do GPR warto wskazać:

- K7. Rozwój wyspecjalizowanych usług adresowanych do osób starszych i niepełnosprawnych,
- K8. Podejmowanie inicjatyw na rzecz integracji społecznej i zawodowej środowisk marginalizowanych,

- K9. Rozwój usług wspierających funkcjonowanie rodziny oraz godzenie obowiązków rodzinnych z zawodowymi,
- K10. Poprawa bezpieczeństwa publicznego,
- K11. Rozszerzanie udziału organizacji pozarządowych w dostarczaniu usług publicznych,
- K25. Przekształcanie terenów poprzemysłowych w tereny użyteczności publicznej o wysokiej wartości przyrodniczej,
- K27. Upowszechnianie kultury spędzania czasu wolnego.

W nawiązaniu do wspomnianej strategii zostały też ustalone wskaźniki do monitoringu GPR. W szczególności wykorzystano wskaźniki analogiczne do celów ze strategii odnoszących się do sytuacji społecznej, przemian przestrzennych oraz zmian na rynku pracy.

Należy też podkreślić, że myślenie o rewitalizacji zostało zapoczątkowane w Bytomiu ponad dekadę temu, kiedy to podjęto prace nad takimi dokumentami jak:

- „Program rewitalizacji społeczno-ekonomicznej wybranych obszarów miejskich i terenów poprzemysłowych dla gminy Bytom na lata 2004 – 2015”,
- „Program rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” (zaktualizowany w roku 2009).

W pierwszym z wymienionych programów wskazano do rewitalizacji tereny miejskie (Śródmieście i Kolonia Zgorzelec), tereny przemysłowe (tereny po zakładach górniczych) oraz tereny miejsko-przemysłowe (Bobrek). Program pozwolił na określenie skali zagrożeń występujących na tych terenach oraz na zaproponowanie preferowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Kolejne prace analityczno-planistyczne wykonywane w następnych latach potwierdziły słuszność dokonanych wskazań; również w GPR wykorzystano wyniki uzyskane w omawianym programie.
„Program rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” – obok wskazania, a właściwie podtrzymania priorytetów obszarowych rewitalizacji – zawiera zbiór przedsięwzięć w różnych wymiarach rewitalizacji charakterystycznych dla współczesnego podejścia do rewitalizacji, to jest przedsięwzięcia społeczne, gospodarcze, kulturowe i środowiskowe. Filozofia wielowymiarowego podejścia do rewitalizacji jest kontynuowana w GPR.
W ramach komplementarności programowej warto też wskazać na konsekwentne realizowanie w mieście prac nad kolejnymi programami w układzie partnerskim. Oczywiście, prace nad GPR-em rozwinęły liczbę podmiotów lokalnych biorących udział w pracach programowych. Jednak podkreślić należy, że wcześniejsze prace pozwoliły na utrwalenie w środowisku lokalnym idei rewitalizacji, a część osób biorących udział we wcześniejszych pracach i konsultacjach była aktywna także w pracach nad GPR. Fakty te pokazują, że w mieście udało się uzyskać komplementarność programową w aspekcie:

- przestrzennym,
- treściowym,
- metodycznym,
- podmiotowym.

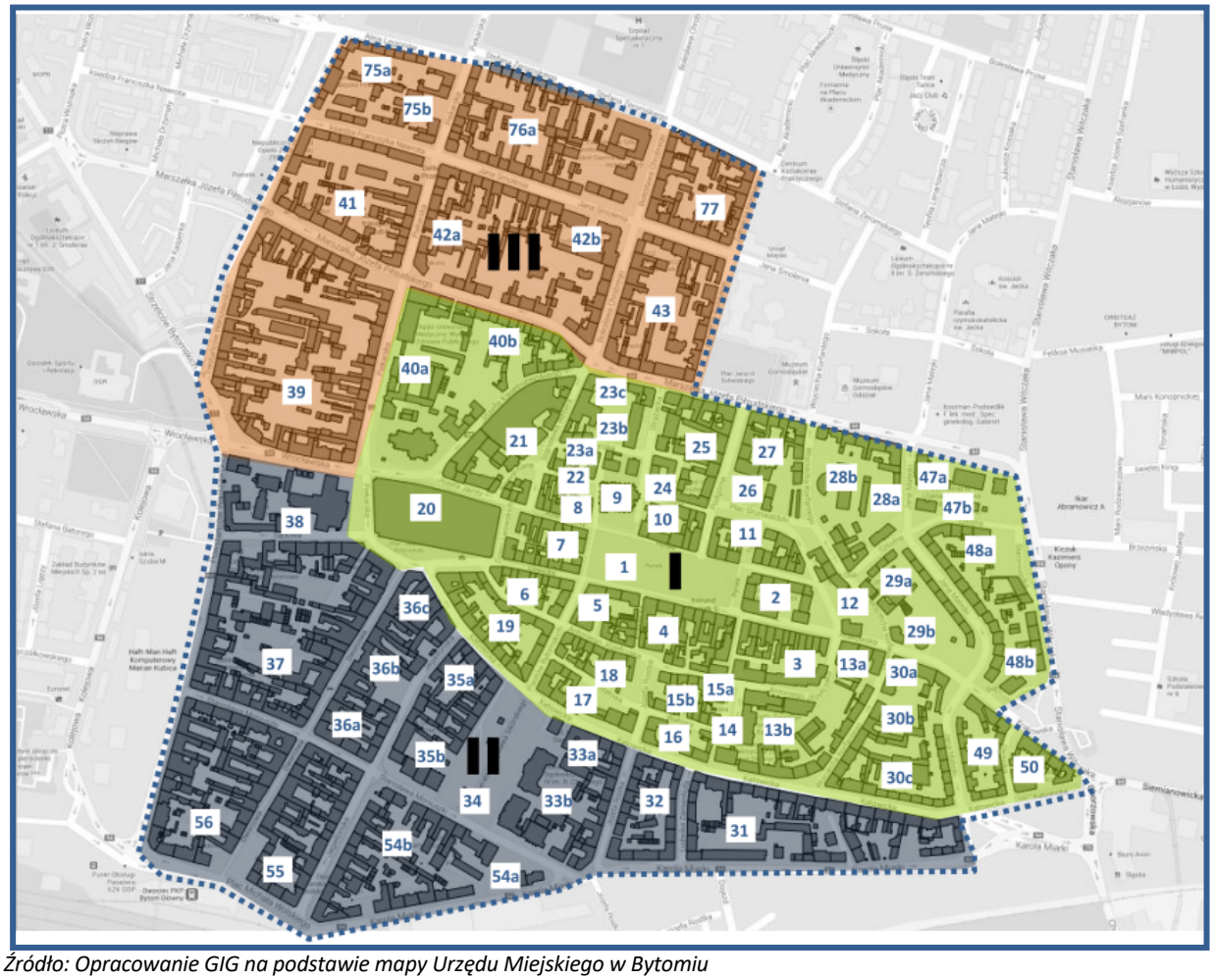
b) Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna zostanie zagwarantowana poprzez identyfikację podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ukierunkowanych w ramach wiązek terytorialnie skierowanych na rozwiązywania danych problemów na danym podobszarze rewitalizacji. Zgodnie z informacjami przedstawionymi w podrozdziale 2.7 zdefiniowanie wiązek zostało poprzedzone analizą podobszarów rewitalizacji pod kątem wdrożenia najefektywniejszych rozwiązań w zakresie procesów rewitalizacyjnych – zwłaszcza w kontekście wzajemnych powiązań oraz położenia.
Co do zasady przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny być realizowane w obszarze rewitalizacji, jednocześnie zgodnie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku dopuszcza się by przedsięwzięcia zamieszczone w GPR były realizowane poza obszarem rewitalizacji, jeżeli wynika to z ich specyfiki – tzn. jeśli ich oddziaływanie wpływa na obszar rewitalizacji lub też, jeśli nie jest możliwe lub racjonalne realizowanie projektu w obszarze rewitalizacji (np. infrastruktura niezbędna do realizacji danego projektu zlokalizowana jest poza obszarem rewitalizacji).
Wymiar przestrzenny komplementarności zostanie również wzmocniony przez realizację założeń projektu pilotażowego, w ramach którego, w związku z koniecznością dywersyfikacji skali i natężenia działań pilotażowych zaproponowano przyjęcie dwóch poziomów działań w odniesieniu do:

- całego obszaru rewitalizacji,
- obszaru pilotażowego.

Jako obszar pilotażowy rekomenduje się kwartały: 7, 8, 9, 10, 21, 22, 23, 24, 25, 40a,b zgodnie z numeracją przyjętą w Studium wykonalności dla projektu pn. Rewitalizacja Starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu" opracowanym przez Główny Instytut Górnictwa oraz teren po zajezdni kolei wąskotorowej w podobszarze Rozbark. Obszar pilotażowy złożony z ww. terenów pozwala w efektywny sposób prowadzić działania szkoleniowe i doradcze skierowane do interesariuszy ukierunkowane na wzrost ich zaangażowania w realizację własnych projektów w ramach GPR.

Mapa 48. Kwartały wg ReRoŚ

Źródło: Opracowanie GIG na podstawie mapy Urzędu Miejskiego w Bytomiu

Podstawowe wsparcie w „Bytomskim Modelu Mieszkalnictwa Dostępnego" skierowane jest do obszaru rewitalizacji. Został wybrany, jako pilotażowy, z uwagi na dużą reprezentację różnego typu interesariuszy, a także występowanie niezagospodarowanych zasobów mieszkaniowych, które mogłyby być testowo/pilotażowo wykorzystywane. Możliwość kreowania i badania zachodzących pomiędzy poszczególnymi interesariuszami (miasto, przedsiębiorcy, instytucje edukacyjne, kulturalne, mieszkańcy) wzajemnych oddziaływań, może posłużyć, jako swoiste Miejskie Laboratorium Interakcji, a wyciągnięte z tego wnioski będą podstawą do stworzenia efektywnego i w pełni funkcjonalnego systemu skutecznej komunikacji miejskiej.
Istotne znaczenie ma sąsiedztwo i lokalizacja tego terenu, a także obecność na tym terenie wielu podmiotów. Ze względu na istotne znaczenie budowania procedur współpracy i partnerstwa między interesariuszami reprezentującymi różne środowiska (mieszkańcy, instytucje publiczne, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe,

kościół)[44] **w obszarze pilotażowym będą testowane działania doradcze i edukacyjne dla interesariuszy, tutaj też w pierwszej kolejności realizowane będą testowe projekty w ramach *Bytomskiego Modelu Dostępnego Mieszkalnictwa*** .
Kompozycja interesariuszy i zróżnicowana struktura przestrzenna pozwala na partycypacyjne opracowanie koncepcji organizacyjno-funkcjonalnej, które będzie ramą dla działań podmiotów prywatnych w tym obszarze oraz **planów działań dla poszczególnych uczestników procesu**, wzbogaconej dla podmiotów publicznych o niezbędne analizy prawne i dokumentację techniczną do realizacji inwestycyjnych komponentów planowanych działań. Opracowanie planów działań do pilotażowych wdrożeń powinno rozpocząć się jak najwcześniej po uchwaleniu GPR, przy czym przygotowanie do nich należy już prowadzić w trakcie procedury opracowania GPR, aby włączyć od samego początku jak najszerszą grupę interesariuszy.
Dodatkowo, do obszaru pilotażowego został zaliczony teren dawnej zajezdni kolei wąskotorowej w dzielnicy Rozbark. Opracowanie planu działania przedstawiającego jego ponowne zagospodarowanie może być przykładem do wykorzystania w kolejnych tego typu obszarach Bytomia.
Opracowane plany działań dla poszczególnych interesariuszy będą składać się z listy jasno zdefiniowanych czynności i niezbędnych zasobów / informacji (terminy konkursów, możliwości ubiegania się o środki z różnorodnych źródeł wraz z informacjami o zasadach). Do ich upowszechniania wykorzystana zostanie strona internetowa www.bytomodnowa.pl oraz kwartalnik o kompleksowej rewitalizacji Bytomia pn.: BYTOM odNOWA. Opracowanie planów działań z oznaczonymi kamieniami milowymi i zapotrzebowaniem na pomoc doradczą będzie służyło wspieraniu procesu zarządzania w obszarze pilotażowym. Interesariusze z tego obszaru będą także korzystać z doradztwa oraz szkoleń w stałych punktach informacyjnych.

W ramach komplementarności przestrzennej zwrócono także uwagę na komplementarność między procesem rewitalizacji, a rozwojem miasta. Działania podejmowane w obszarach rewitalizacji zaplanowano w taki sposób, aby:

- ograniczać negatywny wpływ sytuacji na obszarach rewitalizacji na sytuację i rozwój całego miasta; oznacza to, że przedsięwzięcia zostały ustalone w sposób, który ma zapobiegać przenoszeniu negatywnych zjawisk poza obszary rewitalizacji; ponadto, dąży się do poprawy wizerunku całego miasta dzięki rozwiązaniu problemów, które stały się argumentem dla rewitalizacji, a równocześnie obciążają wizerunek inwestycyjny i społeczny Bytomia;
- w dłuższej perspektywie osiągać na obszarach rewitalizacji efekty, które będą nie tylko związane z usuwaniem zjawisk kryzysowych, ale także bezpośrednio wspierać będą rozwój miasta; oznacza to, że dąży się nie tylko do wyeliminowania negatywnych wpływów na miasto, ale także do uczynienia z obszarów rewitalizacji – w wyniku dokonania planowanych interwencji – „mikrocentrów" rozwoju lokalnego wnoszących nową jakość w rozwój całego miasta;
- nie dopuścić do wypychania problemów społecznych poza obszary rewitalizacji; rewitalizacja nie ma doprowadzić do „pozbycia" się problemu z danego obszaru, ale do jego realnego rozwiązania;
- podwyższać efektywność ekonomiczną i usprawniać proces rewitalizacji; część działań realizowana może być poza obszarem rewitalizacji ze względu na wykorzystanie istniejącej infrastruktury, albo ze względu na skoncentrowanie działań w jednym miejscu, aby rozwiązać problemy występujące na kilku obszarach.

c) Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa na poziomie programowania została zagwarantowana poprzez opracowanie programu wewnętrznie spójnego, przygotowanego zgodnie z zasadami sztuki, zgodnego w swych założeniach ze Strategią Miasta.
Opracowanie GPR zostało oparte na wielowymiarowej i wszechstronnej diagnozie miasta oraz wskazaniu obszarów rewitalizacji. Opracowanie diagnozy umożliwiło nakreślenie sytuacji obszarów rewitalizacji z uwzględnieniem ich specyfiki (zarówno w aspekcie słabości, jak również potencjałów rewitalizacji). Dobre rozpoznanie uwarunkowań pozwoliło na stworzenie specyficznej, pożądanej wizji rozwiązania problemów oraz przyszłości obszarów rewitalizacji. Wizja ta została opracowana z uwzględnieniem istniejących wyzwań oraz aspiracji społeczności lokalnych. W wizji uwzględniono także pozycję obszarów rewitalizacji w mieście.

[44] GIG, 2013, *Aktualizacja Studium Wykonalności dla projektu „Rewitalizacja starówki Bytomia – dziedzictwa kulturowego regionu – etap I*, Katowice, s. 37

Odpowiadając na pytanie dotyczące przyszłości obszarów rewitalizacji stworzono podstawę dla sformułowania celów oraz odpowiadających im kierunków działań, w ramach których wygenerowano przedsięwzięcia rewitalizacyjne.
W całym procesie identyfikowania problemów, a następnie formułowania wizji, celów i kierunków ściśle współpracowano ze społecznościami lokalnymi (co zostało opisane w innych częściach GPR).
W trakcie prac diagnostycznych operowano pogłębionymi analizami, to jest takimi, które nie tylko identyfikowały problem, ale także wskazywały jego przyczyny. Dopiero ustalenie genezy pozwoliło na przejście do dalszych etapów tworzenia programu, w szczególności do wieńczących GPR przedsięwzięć zorientowanych na usuwanie konkretnych przyczyn występowania problemów społecznych. Takie podejście umożliwiło postrzeganie problemu w całym spektrum przyczyn oraz w powiązaniu z innymi uwarunkowaniami (problemami) występującymi na obszarze rewitalizacji lub w mieście.
Komplementarność problemowa na poziomie projektowym została zagwarantowana poprzez identyfikację poszczególnych wiązek terytorialnych, przy założeniu, że przedsięwzięcie nieinwestycyjne warunkuje realizację inwestycyjnego tylko w tym przypadku, gdy działanie inwestycyjne dopełnia nieinwestycyjne przy rozwiązaniu problemu społecznego lub społecznego i co najmniej jednego innego niż społeczny. W celu zwiększenia efektywności prowadzonych działań, wprowadzono następujące założenia:

- dany projekt powinien być ukierunkowany na rozwiązywanie większej ilości problemów,
- dany problem powinien być rozwiązywany przez większą ilość projektów.

Takie podejście pozwoli na, z jednej strony zapewnienie komplementarności problemowej, a z drugiej strony na odpowiednią koncentrację działań i minimalizację ryzyka realizacyjnego.
Komplementarność problemowa na poziomie podstawowym będzie identyfikowana każdorazowo indywidualnie.
Komplementarność w przedmiotowym wymiarze będzie dodatkowo wspierana przez projekt pilotażowy, którego jedno z działań dotyczy m.in. innowacji społecznych.

W ramach działania przewiduje się m.in.:

- badanie jakości życia w obszarze rewitalizacji wraz z ewaluacją wpływu dotychczas realizowanych projektów społecznych w Bytomiu na zmiany jakości życia mieszkańców obszarów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, którego efektem będą rekomendacje dotyczące zmian w realizowanych projektach oraz potencjalnych nowych projektów (tzw. innowacji społecznych),
- publiczne, komercyjne i filantropijne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych (infrastrukturalnych i społecznych) w ramach GPR – poradnik dla interesariuszy procesu rewitalizacji w Bytomiu,
- w ramach strony www.bytomodnowa.pl zostanie utworzony generator wniosków dla organizacji pozarządowych na wspólne świadczenie usług w ramach otwartych konkursów ofert dla konsorcjów NGO,
- mechanizm regrantingowy wraz z koncepcją wdrażania;
- konkurs na innowacje społeczne, w tym przygotowanie wytycznych dla konkursu na pomysły dot. innowacji społecznych, organizację konkursu i ocenę prac konkursowych przez skład sędziowski w poszczególnych kategoriach;
- wypracowanie przez zwycięzców konkursów projektów społecznych bazujących na wynikach konkursu z interesariuszami procesu rewitalizacji, dla których zostaną zaprojektowane nagrodzone innowacyjne pomysły mieszczące się w katalogu typów projektów określonych w działaniach OSI,

- konferencja dotycząca wyników ewaluacji dotychczasowych form wsparcia społecznego, kryteriów konkursu na innowacje społeczne oraz projektów nagrodzonych w tym konkursie,
- wdrożenie działań stymulujących szerokie stosowanie narzędzi budowania zaangażowania społeczności lokalnej w rewitalizacji, w tym z wykorzystaniem metody planning for real.

d) Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność zostanie zagwarantowana poprzez przyjęcie spójnego systemu wdrażania procesów rewitalizacyjnych, składającego się z:

- systemu zarządzania;
- systemu monitorowania postępów realizacji programu;

- systemu aktualizacji.

Wskazany wyżej wymiar komplementarności zostanie dodatkowo wzmocniony poprzez działania pilotażowe, które zakładają m.in. wzmocnienie zdolności instytucjonalnej miasta Bytomia oraz lokalnych interesariuszy (w tym przede wszystkim mieszkańców oraz organizacji pozarządowych) do prowadzenia działań rewitalizacyjnych poprzez:

- dostosowanie struktury UM do założeń opisanych w GPR;
- działania edukacyjne skierowane do pracowników UM wzmacniające ich zdolność do uczestnictwa w procesie rewitalizacji;
- opracowanie Planu działania w zakresie edukacji, komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Bytom – dokument instruktażowy dla koordynatora ds. wdrażania GPR, pokazujący możliwe narzędzia edukacyjne oraz formy promocji i metod pracy z interesariuszami przez okres wdrażania i oceny rewitalizacji wraz z oczekiwanymi rezultatami i produktami;
- działania informacyjno-promocyjne skierowane do mieszkańców w ramach Programu (np. organizacja debat, warsztatów oraz spotkań informacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji);
- organizację stałego punktu informacyjnego w obszarze rewitalizacji, w ramach których zapewniane będzie doradztwo (dyżury) oraz szkolenia dla interesariuszy, w tym:
  - wsparcie edukacyjne i doradcze dla organizacji pozarządowych, wspierające zdolność instytucjonalną tych organizacji do zaangażowania się w realizację projektów społecznych,
  - doradztwo prawne, ekonomiczne i techniczne dla interesariuszy w kwartale pilotażowym i w obszarze rewitalizacji;
- kontynuację wydawania gazety poświęconej kompleksowej rewitalizacji miasta – Gazeta jest wydawana podobnie jak lokalny dziennik, zawiera wszystkie bieżące informacje o stanie rewitalizacji w mieście i będzie wydawana co kwartał do końca projektu pilotażowego, a następnie planowana jest kontynuacja ze środków miasta. Jest to przystępny i komunikatywny sposób dotarcia do wszystkich mieszkańców, również tych, którzy nie korzystają z Internetu;
- prowadzenie strony internetowej – www.bytomodnowa.pl oraz merytoryczne prowadzenie bloga podsumowującego działania doradcze;
- opracowanie analizy dotyczącej zakresu Specjalnej Strefy Rewitalizacji w Bytomiu oraz uchwały ws. wyznaczenia SSR, konsultacje społeczne uchwały dot. SSR.

e) Komplementarność międzyokresowa

Działania zaplanowane w ramach programu, będą uzupełniały działania rewitalizacyjne wcześniej realizowane. W części dotyczącej komplementarności programowej opisano wcześniejsze doświadczenia w formułowaniu dokumentów rewitalizacyjnych. GPR stanowi kontynuację procesu koncepcyjnego, ale także wdrożeniowego, który w mieście jest realizowany od roku 2004.

Dotychczasowe działania rewitalizacyjne w Bytomiu obejmują zarówno przedsięwzięcia finansowane ze źródeł publicznych (w tym współfinansowane ze środków funduszy europejskich po 2004 roku), jak i projekty realizowane przez prywatnych inwestorów. Poniżej w sposób syntetyczny zaprezentowano dotychczasowe doświadczenia w zakresie rewitalizacji w Bytomiu (w tym także planowane działania oraz projekty rewitalizacyjne realizowane w mieście przed 2004 rokiem). Interesującą, choć niezrealizowaną koncepcją rewitalizacji w Bytomiu, był projekt **Kolonia Artystów** – rewaloryzacja zabytkowego zespołu mieszkalnego, który realizowany miał być na obszarze Kolonii Zgorzelec. Projekt ten miał na celu ratowanie zabytkowego zespołu mieszkalnego, z końca XIX wieku, zgodnie z jego dotychczasową funkcją (zachowanie układu dawnego osiedla robotniczego w postaci jednorodzinnych i dwurodzinnych domów z wydzielonym ogrodem przydomowym i garażem, a także zespołem zieleni osiedlowej). Projekt zakładał uruchomienie procesu kompleksowej prywatyzacji zespołu zabudowy oraz przeprowadzenie jego modernizacji w oparciu przede wszystkim o środki indywidualnych inwestorów przy ograniczonym do niezbędnych działań zaangażowaniu miasta. Odnowione osiedle miało stać się środowiskiem zamieszkania ludzi kreatywnych, a tym samym miejscem kreacji różnych działań twórczych (miejscem pracy i wymiany poglądów). W grudniu 2002 roku w Bytomiu otwarto **centrum sportowo-rekreacyjne Dolomity Sportowo Dolina**. Jest to prywatna inwestycja zrealizowana w miejscu dawnego wyrobiska po kamieniołomie dolomitu. Rozpatrując działania rewitalizacyjne podejmowane w Bytomiu przed 2004 rokiem wypada zwrócić uwagę na projekt pn. **Bolko_Loft – modernizacja i adaptacja budynku lampiarni zakładów górniczo-hutniczych na przestrzeń mieszkalną.** Bolko Loft jest jednym z pierwszych loftów w Polsce, powstałym w wyniku modernizacji i adaptacji obiektu poprzemysłowego

(budynek lampiarni dawnych Zakładów Górniczo-Hutniczych „Orzeł Biały") na cele mieszkalne. Warto zaznaczyć, iż budynek ten nominowany był do wielu prestiżowych europejskich nagród architektonicznych. Ponadto w 2006 roku w konkursie **Polska. Ikony architektury** budynek wybrany został jako jedna z dwudziestu najciekawszych realizacji architektonicznych w Polsce po 1989 roku. Istotny wpływ na proces rewitalizacji Bytomia po 2004 roku wywarły fundusze polityki spójności Unii Europejskiej. W latach 2004–2015 na obszarze miasta zrealizowano szereg projektów o charakterze rewitalizacyjnym, dofinansowanych ze środków funduszy europejskich. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na projekty realizowane w ramach działań bezpośrednio dedykowanych rewitalizacji w ZPORR 2004 – 2006 (działanie 3.3. Zdegradowane obszary miejskie, poprzemysłowe i powojskowe) i RPO Województwa Śląskiego 2007–2013 (działanie 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych). W ramach tych działań w Bytomiu zrealizowano w sumie 13 przedsięwzięć rewitalizacyjnych o łącznej wartości 67,5 mln PLN (z czego 63,8% stanowiły środki pozyskane z budżetu Unii Europejskiej). Warto odnotować, że wnioskodawcą powyższych przedsięwzięć był zarówno samorząd miasta, jak również spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, parafie, a także organizacje pozarządowe. Projekty rewitalizacyjne realizowane w Bytomiu w ramach wymienionych wyżej działań ZPORR 2004–2006 i RPO Województwa Śląskiego 2007–2013 podzielić można na kilka kategorii. Pierwszą z nich są przedsięwzięcia, których zakres rzeczowy dotyczył modernizacji budynków użyteczności publicznej (**Rewitalizacja gmachu głównego Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bytomiu i Rewitalizacja budynków Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu**).Następną grupę działań rewitalizacyjnych stanowią projekty związane z modernizacją oraz adaptacją różnych obiektów do pełnienia nowych funkcji społecznych.
Przykładem takich działań są:

- Rewitalizacja terenów po byłej KWK Rozbark – Etap I budynek cechowni i administracyjny. Celem projektu była adaptacja oraz zmiana sposobu użytkowania dwóch obiektów po byłej KWK Rozbark (zabytkowego budynku cechowni i budynku administracyjnego) w połączeniu z zagospodarowaniem przyległego terenu. Po modernizacji budynek administracyjny został zaadaptowany w kierunku obiektu wielofunkcyjnego (o funkcjach edukacyjnych, kulturalnych i społecznych). Natomiast budynek cechowni po modernizacji zaadaptowany został na cele kulturalne (w tym m.in. dla potrzeb organizacji spektakli i przedstawień teatralnych). Tereny przylegające do powyższych obiektów zagospodarowano w zakresie małej architektury. Po zakończeniu działań rewitalizacyjnych gospodarzem odnowionych obiektów został Bytomski Teatr Tańca i Ruchu Rozbark, będący miejską instytucją kultury.
- Przebudowa części administracyjno-dydaktycznej nieużytkowanego obiektu byłego internatu Zespołu Szkół Technicznych w Bytomiu i jego adaptacja na Centrum Inicjatyw Społecznych.
- Przebudowa budynku biurowego po dawnej KWK Powstańców Śląskich wraz z jego adaptacją na zakład aktywności zawodowej o profilu restauracyjnym. Projekt ten zrealizowany został przez Bytomskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej.
- Rewitalizacja Zabytkowego Zespołu Parafii Ewangelicko-Augsburskiej (rewitalizacja budynku Ciszy Syjonu na potrzeby działalności Centrum Ewangelickiego im. Matki Ewy).

Ponadto w ramach działań z zakresu rewitalizacji na obszarze Bytomia realizowano również projekty dotyczące rewitalizacji przestrzeni miejskiej. Przykładem takiego działania jest projekt Rewitalizacja zaniedbanych przestrzeni miejskich poprzez **utworzenie Kolorowych Podwórek w Bytomiu**. W ramach powyższego projektu odnowiono 9 zaniedbanych przestrzeni miejskich w różnych częściach miasta poprzez utworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych placów zabaw oraz miejsc spędzania czasu wolnego zarówno dla dzieci i młodzieży, jak również osób dorosłych .

Kolejnym typem realizowanych działań rewitalizacyjnych była renowacja zasobów mieszkaniowych (tj. modernizacja wspólnych części wielorodzinnych budynków mieszkalnych). W minionym okresie programowania na obszarze Bytomia zrealizowano 4 tego rodzaju projekty, których wnioskodawcami były spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe. Interesującym przykładem projektu rewitalizacji, który ze względu na swój zakres rzeczowy może być określony jako przedsięwzięcie kompleksowe, jest **Rewitalizacja poprzemysłowych dzielnic Bytomia – utworzenie nowoczesnego centrum rekreacyjnego, edukacyjnego i kulturalnego na Rozbarku. Projekt ten zrealizowany został przez parafię rzymsko-katolicką p.w. św. Jacka**. Zakres tego przedsięwzięcia obejmował m.in.: budowę w pobliżu kościoła wielofunkcyjnego obiektu sceny plenerowej, budowę budynku warsztatów muzyczno-teatralnych (zaplecze dla utworzonego budynku sceny), odnowienie terenów zieleni przy ul. Matejki i Witczaka (utworzenie ogrodu różańcowego) oraz adaptację trzech pomieszczeń parafialnych na cele muzealne, kulturalne i edukacyjne .

Mimo, że powyższym przedsięwzięciom w sposób bezpośredni nie towarzyszyły działania społeczne, to jednak należy podkreślić, że realizacja części spośród nich przyczyniła się do stworzenia potencjału czy też przestrzeni do podejmowania i rozwijania takich działań (m.in. Bytomski Teatr Tańca i Ruchu Rozbark czy centrum kulturalno-edukacyjne przy parafii p.w. św. Jacka). Poza opisanymi wyżej przedsięwzięciami, na obszarze Bytomia w latach 2004–2015, realizowane były również inne projekty o charakterze rewitalizacyjnym, współfinansowane ze środków europejskich. Wśród przykładów takich działań wypada wskazać na projekty inwestycyjne dotyczące rewitalizacji terenów poprzemysłowych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, a mianowicie:

- **Utworzenie Bytomskiego Parku Przemysłowego** na bazie terenów po zrestrukturyzowanych Zakładach Górniczo-Hutniczych „Orzeł Biały" (przy ul. Siemianowickiej 98). Utworzenie parku przemysłowego w Bytomiu zostało dofinansowane z funduszy europejskich w ramach SPO Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw 2004–2006 (działanie 1.3. Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm). W ramach projektu wybudowane zostały 4 hale produkcyjno-magazynowe w systemie modułowym (o całkowitej powierzchni ponad 10 tys. m^2) i budynek zaplecza administracyjno-biurowego z salą konferencyjną na 12 osób. Projekt obejmował też uzbrojenie i zagospodarowanie terenu (infrastruktura techniczna, drogi wewnętrzne, parkingi i utwardzone place). Bytomski Park Przemysłowy zajmuje powierzchnię 4,6 ha i położony jest we wschodniej części miasta, bezpośrednio przy drodze krajowej nr 94. Obecnie (tj. od 2014 roku) Bytomski Park Przemysłowy tworzą wyłącznie nieruchomości należące do Górnośląskiej Agencji Przedsiębiorczości i Rozwoju Sp. z o.o. w Gliwicach.
- **Utworzenie strefy aktywności inwestycyjnej** na terenach po byłej KWK Powstańców Śląskich (w rejonie ulic Dąbrowa Miejska i Strzelców Bytomskich). Projekt realizowany przez Miasto Bytom przy wsparciu funduszy europejskich w ramach RPO Województwa Śląskiego 2007–2013 (działanie 1.1. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu). Zakres rzeczowy tego przedsięwzięcia obejmował kompleksowe uzbrojenie terenu poprzemysłowego (21 ha) wraz z budową drogi dojazdowej i makroniwelacją terenu. Obszar powyższej inwestycji, położony w północnej części miasta (w odległości około 1,5 km od węzła autostrady A1), przynależy do Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (podstrefa gliwicka).

Ponadto w Bytomiu zrealizowano cztery projekty dotyczące **rekultywacji zdegradowanych terenów oraz ich zagospodarowania w kierunku przyrodniczym**. Przedsięwzięcia te zostały dofinansowane w ramach działania 5.2. Gospodarka odpadami RPO Województwa Śląskiego 2007–2013, a ich zakres obejmował likwidację dzikich składowisk odpadów i zagospodarowanie terenu. W efekcie w różnych częściach miasta udostępniono tereny atrakcyjne przyrodniczo o łącznej powierzchni 16,7 ha .

Wypada także zaznaczyć, że w ramach Systemowego **Projektu Aktywizacji – SPA w Bytomiu** (działanie 7.1. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji PO Kapitał Ludzki 2007–2013), wdrażanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, w dwóch dzielnicach miasta cechujących się wysoką koncentracją problemów społecznych (Bobrek oraz Rozbark) uruchomione zostały Programy Aktywności Lokalnej. Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie problemom społecznym podejmowane były również w ramach projektów edukacyjnych, realizowanych w bytomskich szkołach. Przykładem może być projekt **„Ty też jesteś Mistrzem – dzisiaj w Bytomiu jutro w Europie"**. Kompleksowy program zajęć dla gimnazjalistów z Bytomia zagrożonych wypadnięciem z systemu edukacji. Projekt ten skierowany został do uczniów mających problemy w nauce, trudności materialne i wagarujących, a tym samym zagrożonych wypadnięciem z systemu edukacji. Zasadniczym celem omawianego projektu stało się wzmocnienie atrakcyjności zajęć i zachęcanie młodzieży do uczestnictwa w życiu szkoły. W ramach projektu przeprowadzono nieodpłatne zajęcia z psychologiem, a także zajęcia sportowe i kulturalne. Zajęcia organizowane były w różnych formach (np. zajęcia warsztatowe czy też koła zainteresowań) z uwzględnieniem innowacyjnych metod nauczania.

Warto mieć na uwadze, że poza działaniami współfinansowanymi z funduszy europejskich, po 2004 roku na obszarze Bytomia realizowane były również projekty rewitalizacyjne finansowane ze środków prywatnych inwestorów. Wśród największych tego typu przedsięwzięć należy wymienić **utworzenie pola golfowego (Armada Golf Club) na terenach po byłej Kopalni Węgla Kamiennego Szombierki oraz budowę galerii handlowo-rozrywkowej Agora Bytom** w miejscu wyburzonego w 1979 roku kwartału zabudowy śródmiejskiej w ścisłym centrum miasta.

f) Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania zostanie zagwarantowana poprzez zaplanowanie poszczególnych przedsięwzięć podstawowych z różnego rodzaju źródeł: EFRR, EFS, EBI, środki publiczne Miasta, środki prywatne.
Źródła finansowania projektów zostały wskazane w kartach projektów. Zakłada się, że priorytetowymi projektami są te, co do których:

- istnieje wysokie prawdopodobieństwo pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych, w tym środków z programów operacyjnych oraz środków z budżetu Państwa;
- występuje wysokie zainteresowanie realizacją projektów ze strony podmiotów prywatnych, skłonnych do zainwestowania własnych środków;
- występuje wspólnotowy charakter projektu, to znaczy, że realizacji projektu sprzyja angażowanie niewielkich środków przez dużą liczbę podmiotów prywatnych (mieszkańców), w wyniku czego uzyskiwana jest rewitalizacyjna „masa krytyczna";
- możliwe jest wykorzystanie różnego rodzaju zasobów (w postaci zasobów rzeczowych oraz aktywności różnych podmiotów); dzięki temu, możliwe jest obniżenie skali niezbędnych nakładów finansowych.

4.5. System monitorowania i ewaluacji GPR

Zakłada się, że wdrożenie GPR jest procesem, w którym konieczne jest zapewnienie elastyczności decyzyjnej oraz kontekstowe podejmowanie decyzji odpowiednich do zmieniającej się sytuacji w mieście i podobszarach rewitalizacji. Niezbędne jest więc stworzenie systemu ewaluacji procesu wdrożeniowego, opartego na wymianie informacji między podmiotami lokalnymi oraz na systemie monitoringu dostarczającego wiedzy o procesach powiązanych z rewitalizacją. Podstawowe cele systemu ewaluacji „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" (GPR) obejmują:

- śledzenie postępów procesu rewitalizacji,
- określanie relacji między podejmowanymi działaniami rewitalizacyjnymi, a sytuacją na podobszarach rewitalizacji,
- rozpoznawanie aktywności interesariuszy w procesie rewitalizacji,
- identyfikację ryzyk towarzyszących rewitalizacji,
- dostarczenie możliwości podejmowania szybkiej reakcji na pojawiające się wyzwania i odchylenia od założeń programu,
- podejmowanie działań korygujących w sposobie wdrażania programu oraz dokonywanie modyfikacji zawartości dokumentu,
- udostępnianie wiarygodnej informacji interesariuszom (m.in. podmiotom lokalnym – uczestnikom oraz beneficjentom procesu rewitalizacji),
- bieżącą identyfikację uwarunkowań decydujących o realizacji programu rewitalizacji, w szczególności w aspekcie makrootoczenia.

Monitoring bytomskiego GPR oparty zostaje na zasadach:

a) partnerstwa i wielopodmiotowości – monitoring jest realizowany z udziałem szerokiego spektrum interesariuszy dostarczających wyprofilowanych informacji o sytuacji w podobszarach rewitalizowanych oraz zmianach, które zachodzą w wyniku realizacji GPR; zasada partnerstwa wymaga zaangażowania podmiotów z różnych sektorów; realizacji zasady partnerstwa służy w praktyce:
   - utrzymywanie kontaktu ze społecznościami lokalnymi w formie cyklicznie realizowanych spotkań oraz różnych form badań o charakterze ankietowym,
   - wyraźne określenie liderów społecznych w realizowanych projektach,
   - uzgodnienie z rożnymi instytucjami i organizacjami zakresu informacji, które mogą być udostępniane na rzecz monitoringu procesu rewitalizacji,
   - stworzenie spójnego systemu centralizującego zebrane z różnych źródeł informacje oraz opracowanie narzędzi umożliwiających możliwie szybką interpretację wyników w stosunku do przyjętych założeń w GPR,
   - dostępność do informacji zebranych w systemie monitoringu oraz do wyników ich przetwarzania dla podmiotów partnerskich oraz dla społeczności lokalnych rewitalizowanych podobszarów,

b) spójności programowej – monitoringowi poddane zostaną zmiany sytuacji i wyniki działań na różnym poziomie; monitoring obejmuje dane począwszy od pojedynczych projektów, poprzez wiązki projektów, aż

po dane ilustrujące osiąganie celów GPR oraz zmiany sytuacji rewitalizowanych podobszarów; w ramach monitoringu poddawane są analizie nie tylko wyniki, ale także stawiane są hipotezy dotyczące relacji między podejmowanymi działaniami, a zmianami sytuacji rewitalizowanych podobszarów (płaszczyzny monitoringu uporządkowane na schemacie *Poziomy monitoringu wdrażania GPR*) – zwłaszcza pod kątem efektywności i synergii działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych (środki OSI);

c) **spójności strategiczno-planistycznej** – monitoring realizacji GPR jest spójny z istniejącym w mieście systemem monitoringu funkcjonującym w kontekście wdrażania strategii rozwoju Bytomia;

d) **elastyczności** – wyjściowy system monitoringu oparty jest na aktualnie zidentyfikowanych potrzebach oraz zbiorze informacji dostępnych w różnych źródłach; długi horyzont wdrażania programu wskazuje na konieczność liczenia się ze zmianami kluczowych czynników decydujących o sytuacji i rozwoju obszarów rewitalizacji; możliwe jest między innymi pojawienie się zmian skokowych oraz nowych zjawisk, które wymagać będą monitorowania; mogą się także pojawiać nowe możliwości konstruowania zbioru danych do monitoringu; w związku z tym, przewidywane jest modyfikowanie systemu monitoringu – zarówno w oparciu o obserwację zjawisk od strony ilościowej, jak również w oparciu o konsultacje z ekspertami z różnych dziedzin związanych z rewitalizacją oraz z liderami lokalnymi lub innymi interesariuszami procesu rewitalizacji;

e) **ciągłości** – monitoring rewitalizacji prowadzony jest w sposób ciągły, umożliwiający obserwowanie procesów i porównywanie danych w ustalonych interwałach czasowych; podstawowa część monitoringu zostaje więc oparta na danych, które można zbierać i analizować w sposób ciągły i powtarzalny; wyjątkiem są doraźne badania przeprowadzane w związku z próbami identyfikacji zjawisk skokowych;

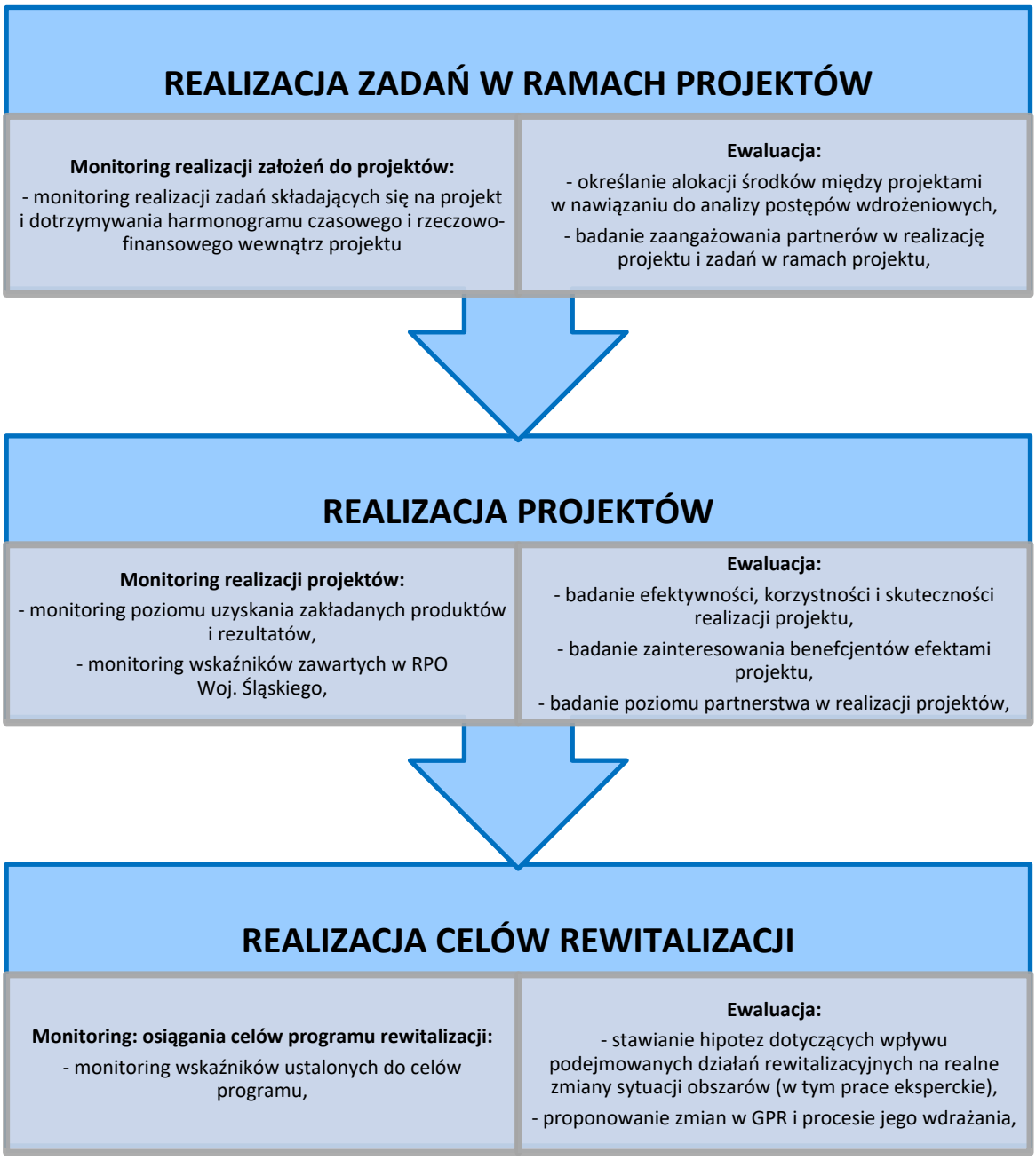
f) **łączenia analiz ilościowych i jakościowych** – w systemie monitoringu główna część danych ma charakter ilościowy; dotyczy to różnego rodzaju danych statystycznych, a także danych związanych np. z realizacją projektów (zarówno inwestycyjnych jak i nieinwestycyjnych); ze względu na długi horyzont realizacji i złożoność procesów stosowane będą kontekstowo także analizy jakościowe; będą one służyły przede wszystkim:
   - interpretowaniu wyników, które nie poddają się prostej analizie; w szczególności dotyczy to stawiania hipotez dotyczących korelacji między obserwowanymi zjawiskami; w tym celu mogą być stosowane analizy powiązań krzyżowych między wyselekcjonowanymi czynnikami;
   - stawianiu hipotez dotyczących odstępstw od dotychczas obserwowanych trendów oraz formułowania propozycji odnoszących się do struktury danych do monitoringu.

Schemat 5. Cykl monitoringu wdrażania GPR

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

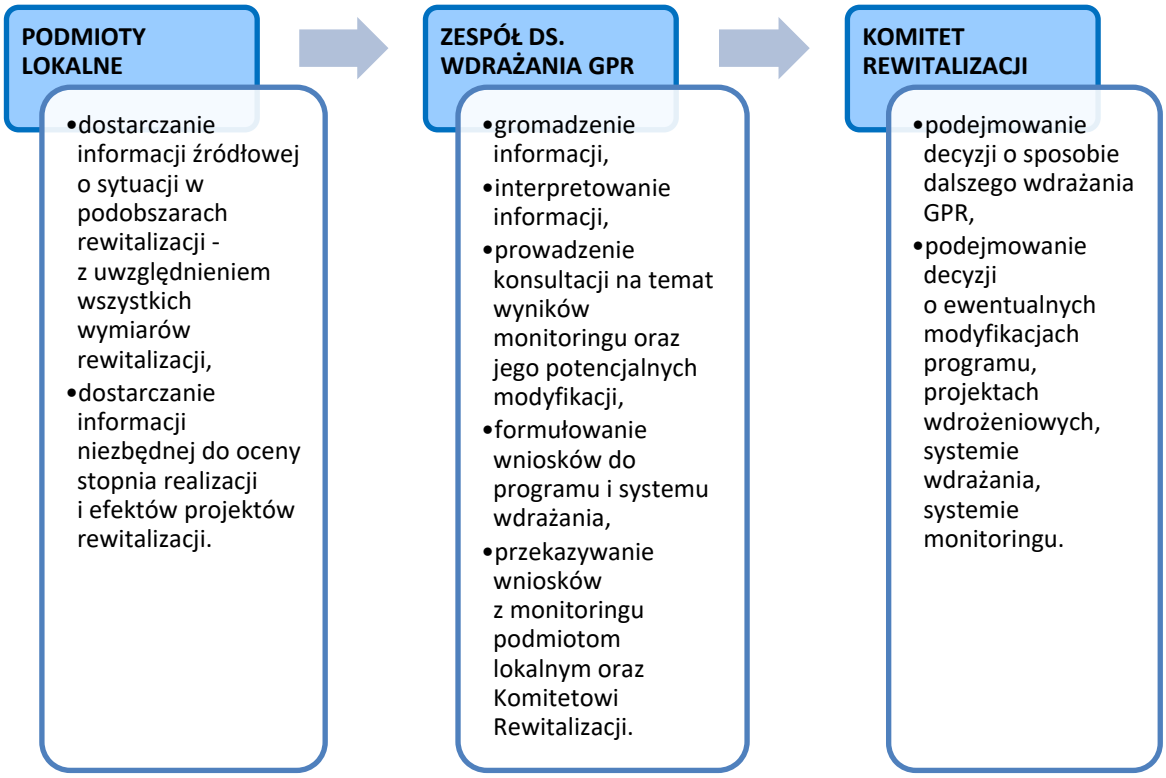
Schemat 6. Poziomy monitoringu i ewaluacji GPR

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Wielopodmiotowość systemu ewaluacji i monitoringu zostanie osiągnięta poprzez trwałą współpracę z podmiotami lokalnymi oraz innymi interesariuszami. Struktura systemu ewaluacji i monitoringu łączącego różne podmioty została przedstawiona na schemacie 7.

Schemat 7. Podmioty ewaluacji i monitoringu GPR

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" został sformułowany przy aktywnym udziale podmiotów lokalnych, które udostępniły posiadane informacje na temat sytuacji miasta i obszarów rewitalizacji. Na etapie wdrażania (i monitoringu) kontakty z tymi podmiotami będą utrwalane i rozwijane w celu korzystania z możliwie bogatego źródła informacji o zachodzących procesach rewitalizacyjnych.
Dane do opracowania GPR pozyskiwane były od wydziałów i referatów Urzędu Miejskiego oraz instytucji miejskich/publicznych (w zakresie kompetencji poszczególnych jednostek), a także instytucji kultury, Policji, organizacji pozarządowych oraz pozostałych interesariuszy rewitalizacji definiowanych w ustawie o rewitalizacji.

Za monitorowanie i ocenę wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" w Bytomiu odpowiedzialny będzie Wydział Strategii i Funduszy Europejskich. Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika.
Wskaźniki podzielono na dwie grupy:

- wskaźniki realizacji celów operacyjnych,
- wskaźniki projektów.

Jako wartości bazowe wskaźników realizacji celów przyjęto wartości, które brane były pod uwagę w trakcie delimitacji obszaru rewitalizacji oraz na podstawie, których przygotowano pogłębioną diagnozę obszaru rewitalizacji, tj. wartości za rok 2016. Zakłada się monitorowanie **wskaźników celów operacyjnych, co dwa lata**. Przy czym pierwszy monitoring realizacji celów planuje się na 2019 rok (do końca I kwartału).

Natomiast monitorowanie projektów odbywać się będzie na podstawie **sprawozdań rocznych** bądź końcowych dostarczanych przez wnioskodawców zgłaszających swoje projekty w ramach „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+".

Raport z monitoringu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" będzie przygotowywany, co roku, zawsze do końca I kwartału roku następnego i przedkładany do zaopiniowania członkom Komitetu Rewitalizacji a następnie prezentowany Radnym Rady Miejskiej w Bytomiu.

Tabela 33. Harmonogram monitoringu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+"

	FORMA	OKRES
SPRAWOZDAWCZOŚĆ	- ***do 15 lutego roku następnego*** - sprawozdania cząstkowe przygotowywane przez beneficjentów projektów wpisanych do „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+", - ***do 30 marca roku następnego*** – sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+ na postawie sprawozdań cząstkowych	**Co roku – pierwszy do 30 marca 2018 r.**
MONITORING	- ***do 30 marca co dwa lata*** – raport na podstawie wskaźników realizacji celów operacyjnych. Wartości zbierane od wydziałów i jednostek raz na dwa lata.	**Co dwa lata - pierwszy do 30 marca 2019 r.**
EWALUACJA	Bieżąca analiza wpływu podejmowanych działań rewitalizacyjnych na realne zmiany sytuacji obszaru. Zlecanie ekspertyz dot. oceny sytuacji w obszarze rewitalizacji (działania planowane w ramach pilotażu)	Korekty GPR będą wprowadzane ***w miarę potrzeb.***

Źródło: Opracowanie własne

Monitoring realizacji programu stanowi nawiązanie do wykonanych w ramach prac nad GPR-em diagnoz, w szczególności problemów, których łagodzenie zakłada się w procesie rewitalizacji. Wskaźniki wykorzystywane w monitoringu dotyczą osiągania zdefiniowanych celów oraz oceny sytuacji na obszarach poddanych rewitalizacji.

Monitorowanie służy zagwarantowaniu realizacji celów operacyjnych określonych w Programie (monitoring rzeczowy) oraz odpowiedniej absorpcji środków nań przewidzianych (monitoring finansowy). Mierzeniu postępu realizacji celów oraz ocenie efektywności wdrażania w ujęciu rzeczowym i finansowym służą wskaźniki Programu. Przedstawiony poniżej system monitorowania uwzględnia współfinansowanie projektów ze środków zewnętrznych w tym m.in. RPO WSL na lata 2014-2020 oraz programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 (FESL 2021-2027). Z monitoringiem ściśle związana jest sprawozdawczość, obejmująca zbieranie informacji dotyczących wdrażania Programu z uwzględnieniem celów i działań w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazywanie ich odpowiednim podmiotom w określonej formie i terminach dla potrzeb monitorowania celów i efektów rzeczowych.
W tabeli 35 zaprezentowano system wskaźników służących określeniu poziomu realizacji celów GPR.

Tabela 34. Wskaźniki realizacji celów GPR

CEL STRATEGICZNY 1 **Utworzenie konkurencyjnej struktury gospodarczej, opartej na przedsiębiorczości mieszkańców, zapewniającej atrakcyjne miejsca pracy**	
CEL OPERACYJNY 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście	1. Liczba osób bezrobotnych z obszaru rewitalizacji, które założyły własną firmę (↗), 2. Liczba ofert pracy zgłaszanych do PUP przez bytomskie firmy (↗), 3. Liczba projektów realizowanych na obszarze rewitalizacji przez podmioty z różnych sektorów w zakresie promocji samozatrudnienia (↗).
CEL OPERACYJNY 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych	4. Liczba podmiotów zarejestrowanych w CEIDG na 100 osób (↗), 5. Stosunek między liczbą firm nowo rejestrowanych a liczbą firm wyrejestrowanych w CEIDG (↗).
CEL OPERACYJNY 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji	6. Liczba bezrobotnych w przedziałach wiekowych: do 30 roku życia, powyżej 30 roku życia, powyżej 50 roku życia na obszarze rewitalizacji (↘),

mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych	7. Bezrobocie w obszarach rewitalizacji według czasu pozostawania bez pracy (↘): - liczba osób pozostających bez pracy 12-24 mies., - liczba osób pozostających bez pracy pow. 24 mies., 8. Liczba osób dotkniętych bezrobociem długotrwałym kwalifikowanych przez Urząd Pracy jako tzw. profil III, (↘) 9. Stosunek liczby dzieci w wieku przedszkolnym do liczby miejsc w przedszkolach (↘).
CEL STRATEGICZNY 2 **Przywrócona spójność społeczna i ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych**	
CEL OPERACYJNY 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych	10. Liczba beneficjentów wszystkich rodzajów pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców (↘), 11. Liczba osób pobierających zasiłki celowe na 1 tys. mieszkańców (↘), 12. Liczba uczniów szkół podstawowych korzystających z dożywiania (↘).
CEL OPERACYJNY 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej	13. Liczba projektów obywatelskich zgłaszanych przez mieszkańców rewitalizowanych dzielnic (np. do budżetu obywatelskiego miasta) (↗), 14. Liczba organizacji pozarządowych działających w dziedzinie kultury i spraw społecznych (= lub ↗), 15. Aktywność organizacji wyrażona wielkością dotacji udzielonych organizacjom na zadania w dziedzinie kultury (↗), 16. Liczba klubów sportowych i Uczniowskich Klubów Sportowych działających na rewitalizowanym obszarze (= lub ↗), 17. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych (↗), 18. Frekwencja w wyborach samorządowych (↗).
CEL STRATEGICZNY 3 **Funkcjonalna i estetyczna atrakcyjność przestrzeni publicznych, w których realizowane są działalności integrujące społeczności lokalne oraz decydujące o witalności i wizerunku miasta**	
CEL OPERACYJNY 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy	19. Liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych (↗), 20. Ilość zlikwidowanych źródeł niskiej emisji (↗), 21. Odsetek należących do gminy budynków według szacowanego stanu technicznego budynków (szacowany w pięciostopniowej skali: ↘ dla zasobów w złym stanie technicznym, ↗ dla zasobów w dobrym stanie technicznym), 22. Średnie zadłużenie w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy z przyznanymi zasiłkami celowymi (↘).
CEL OPERACYJNY 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych	23. Udział powierzchni terenów zielonych na obszarze rewitalizacji (↗).

CEL OPERACYJNY 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej	24. Liczba przestępstw ogółem na 10 tys. mieszkańców (↘), 25. Liczba czynów karalnych osób niepełnoletnich (↘), 26. Liczba przypadków przemocy w rodzinie na 10 tys. mieszkańców (↘).
CEL STRATEGICZNY 4 **Ożywienie terenów zdegradowanych dostarczających funkcji i udogodnień umożliwiających mieszkańcom rozwój społeczny i ekonomiczny**	
CEL OPERACYJNY 4.1 Zrekultywowane tereny poprzemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy	27. Powierzchnia terenów inwestycyjnych utworzonych w oparciu o tereny rekultywowane (↗), 28. Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność na zrekultywowanych terenach przeznaczonych na cele inwestycyjne (↗).
CEL OPERACYJNY 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych, przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych	29. Powierzchnia obszarów/ siedlisk, dla których zatrzymano proces utraty bioróżnorodności biologicznej lub odtworzono i wzbogacono zasoby przyrody (↗), 30. Powierzchnia zrekultywowanych terenów (↗), 31. Powierzchnia obiektów, które zostały przystosowane do pełnienia nowych funkcji kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych (do 2018 r. ↗, po 2018 r. =), 32. Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem (↗).

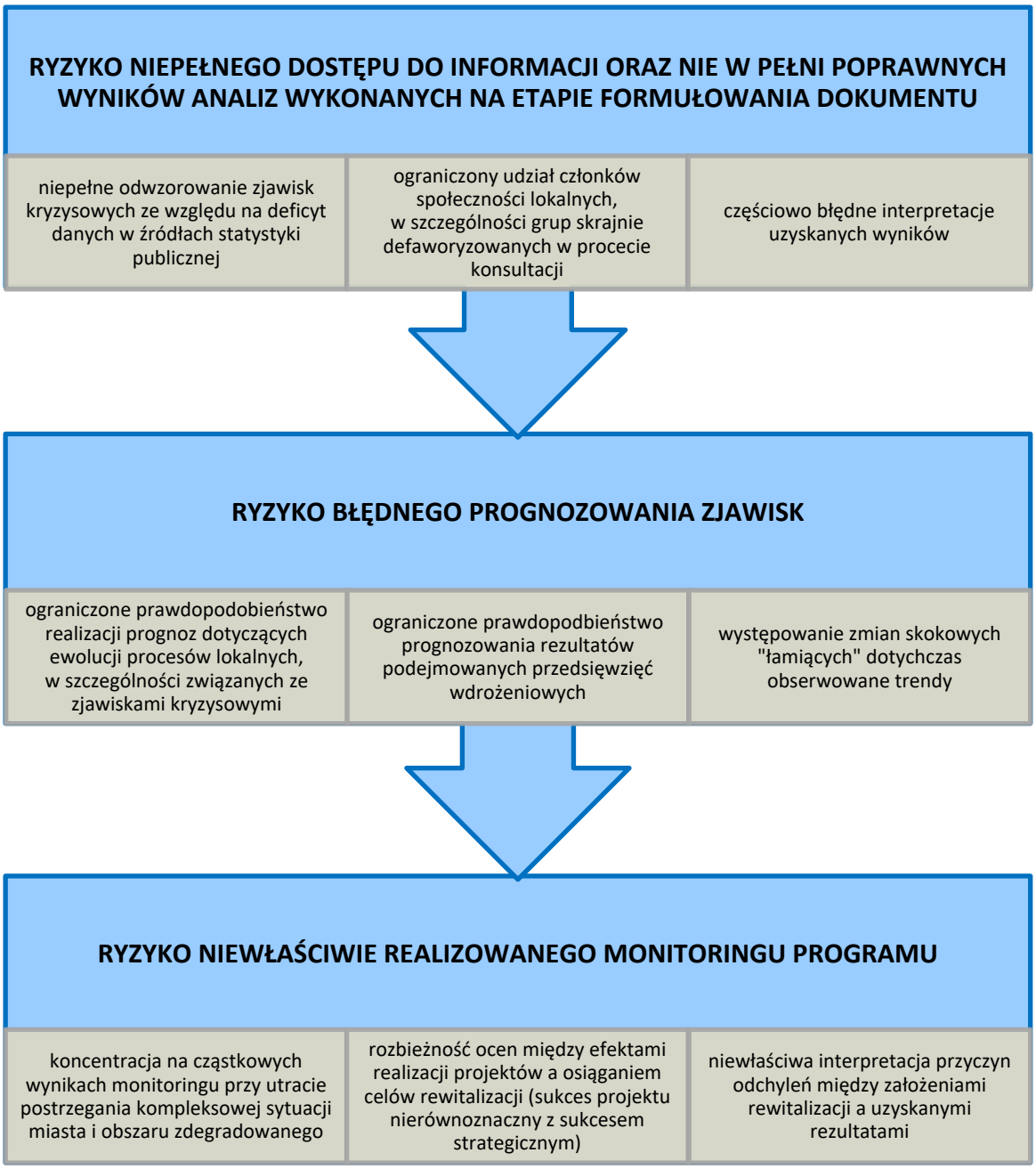
Źródło: Opracowanie dr K. Wrana, UM Bytom

Wdrażanie GPR opiera się na realizacji wypracowanych partnersko projektów. Projekty zawarte w bytomskim „Gminnym Programie Rewitalizacji. Bytom 2020+" oraz projekty, które do programu będą wprowadzane powiązane są w większości z osiąganiem wskaźników określonych głównie w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 oraz w programie Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027. W sytuacji, gdy na obszarach rewitalizacji podejmowane będą konkretne projekty mające związek z poniższymi wskaźnikami produktu i rezultatu prowadzony będzie monitoring wybranych wskaźników.

Analiza ryzyka wraz ze środkami zaradczymi

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" został opracowany w oparciu o szereg uporządkowanych danych i konsultacji ze środowiskami lokalnymi. Skala wykonanych prac analitycznych i zbliżenie procesu formułowania do oczekiwań mieszkańców wspierają prawdopodobieństwo osiągnięcia założonych celów oraz realizacji przedsięwzięć zapisanych w GPR. Nie można jednak zapominać o tym, że GPR wdrażany będzie w długiej perspektywie czasowej, w której na pewno występować będą zmiany zarówno w wymiarze miejskim, jak i w wymiarze zewnętrznym. Nie pozostaną one bez wpływu zarówno na sens jak i możliwości realizacji założonych projektów, a także na powodzenie całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano typologię podstawowych rodzajów ryzyka informacyjnego, które towarzyszyć mogą wdrażaniu GPR.

Schemat 8. Poziomy monitoringu i ewaluacji GPR

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Obok ryzyka informacyjnego uwzględniono w systemie wdrażania GPR także szereg rodzajów ryzyka, które związane są z przygotowaniem i wdrożeniem konkretnych projektów. Konsekwencją wystąpienia takich typów ryzyka może być nie tylko niepowodzenie samego projektu, ale także nieuzyskanie lub utrata środków finansowych na realizację projektu.

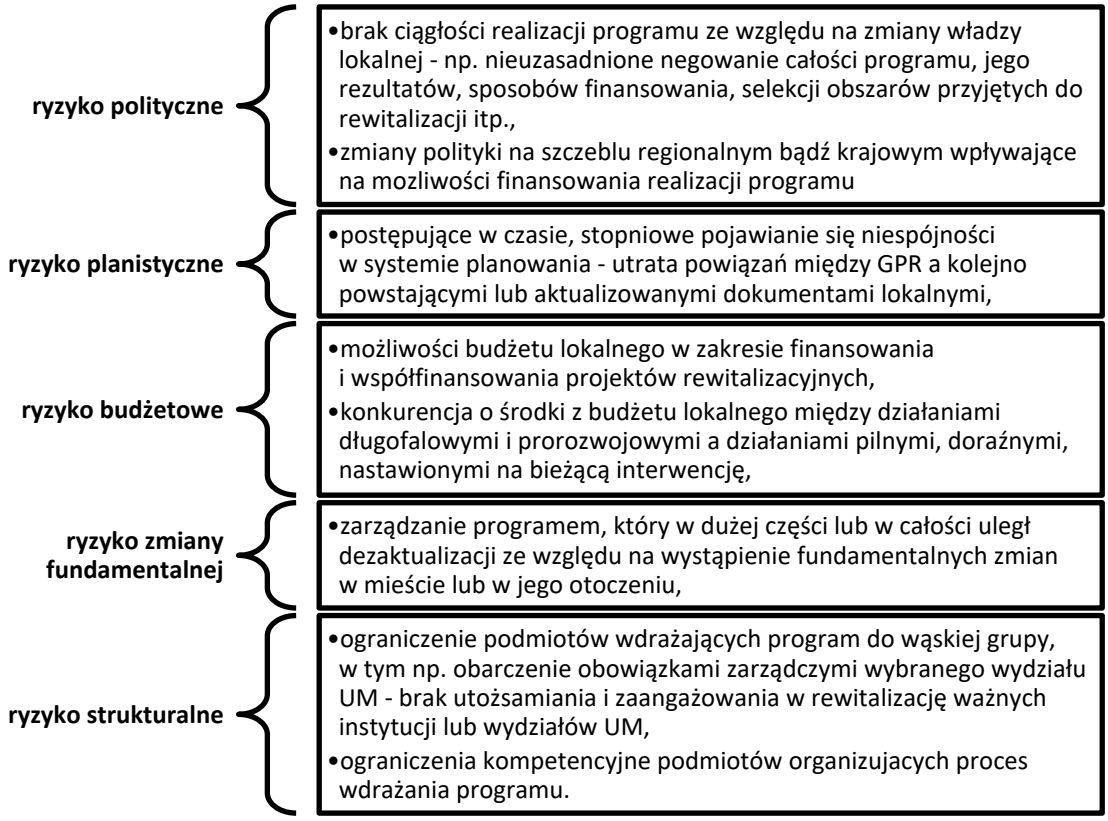
Schemat 9. Typologia ryzyka projektowego

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Trzecia grupa czynników ryzyka związana jest z zarządzaniem procesem wdrażania GPR oraz z podtrzymywaniem efektów uzyskiwanych w wyniku rewitalizacji.

Schemat 10. Typologia ryzyka zarządczego

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Warto podkreślić, że wymienione rodzaje ryzyka w różnym stopniu poddają się kontroli. Zróżnicowana jest również skuteczność przeciwdziałania tym ryzykom.

Schemat 11. Typologia ryzyka ze względu na przyczyny i możliwości zapobiegania

Ryzyko wewnętrzne związane z popełnionymi błędami	Ryzyko wewnętrzne związane z dynamiką procesów w mieście	Ryzyko zewnętrzne związane z dynamiką procesów w otoczeniu
•błędy analizowania i prognozowania, •niedostateczne kompetencje podmiotów formułujących i wdrażających GPR, niedostateczny poziom kreatywności wypracowanych rozwiązań, •konflikty między partnerami procesu rewitalizacji, •brak konsekwencji we wdrażaniu GPR, •zaniedbania w realizacji monitoringu.	•wystąpienie w mieście zjawisk trudnych do przewidzenia lub zinterpretowania w chwili formułowania GPR.	•wystąpienie w otoczeniu zjawisk trudnych do przewidzenia lub zinterpretowania w chwili formułowania GPR.

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Dla zarządzania ryzykiem i niepewnością kontekstowo będą wykorzystane w zależności od sytuacji i potrzeb techniki wchodzące w skład następujących metod:

- **metody technokratycznej** – polegającej na wykorzystywaniu najlepszych technik prognozowania do przewidywania przyszłych zmian otoczenia i opracowywania planów działania w otoczeniu; w szczególności, techniki w ramach tej metody obejmują różne formy studiów scenariuszowych, badań ankietowych, technikę delficką, analizy powiązań krzyżowych itp.;
- **metody politycznej** – polegającej na działaniach menedżerskich związanych z konsekwentnym kreowaniem i kontrolą przyszłości w drodze podporządkowania lub eliminacji źródeł niepewności; przykładami technik w ramach tej metody są różne formy partnerstw, delegowania uprawnień, przesuwania obowiązków, odpowiedzialności i ryzyka na inne podmioty;
- **metody strukturalnej** – polegającej na uodpornieniu systemu na działanie czynnika niepewności przez kształtowanie struktur elastycznych, dających się łatwo przystosować do nieprzewidzianych zmian w otoczeniu; w ramach tej metody wykorzystywane są różne formy aliansów, zmian strukturalnych łączących podmioty miejskie z innymi sektorami, rozwijanie i zapewnianie zasobów na rzecz realizacji rozwoju.

Opisane w poniższej tabeli techniki i narzędzia zostały opracowane przy wykorzystaniu wymienionych metod. Podkreślić należy spójność między technikami stosowanymi na etapie formułowania i wdrażania programu. W dużej części, techniki stosowane na etapie wdrażania stanowią naturalną kontynuację technik wykorzystywanych na etapie formułowania programu.

Tabela 35. Sposoby zapobiegania zidentyfikowanym rodzajom ryzyka w zależności od źródła i charakteru czynników niepewności

Ryzyko	Techniki/narzędzia radzenia sobie z ryzykiem na etapie formułowania Programu	Techniki/narzędzia radzenia sobie z ryzykiem na etapie wdrażania Programu
Ryzyko niepełnego dostępu do informacji oraz nie w pełni poprawnych wyników analiz wykonanych na etapie formułowania dokumentu	▪ szerokie konsultacje społeczne w celu zgromadzenia, oceny i wartościowania gromadzonych danych, ▪ wykorzystanie danych z instytucji miejskich, w szczególności PUP, MOPR, Policji, Straży Miejskiej, placówek edukacyjnych, itp., ▪ wykorzystanie narzędzi ankietowych dla uzupełnienia deficytów informacyjnych w źródłach statystyki publicznej, ▪ organizacja otwartych spotkań ze społecznościami lokalnymi w miejscu i terminie jak najbardziej dogodnym dla uczestników, ▪ spotkania i wywiady z instytucjami oraz osobami kontaktującymi się ze środowiskami problemowymi słabo uczestniczącymi w konsultacjach społecznych.	▪ utrwalenie kontaktów z partnerami procesu formułowania strategii – ustalenie zbioru informacji, które mogą być przekazywane przez różne podmioty, interwałów czasowych przekazywania informacji, korzyści dla podmiotów uczestniczących w procesie zbierania danych, ▪ podtrzymywanie stałego kontaktu z liderami reprezentującymi różne grupy społeczne, ▪ stworzenie w oparciu o zbiór danych dostępnych w instytucjach miejskich systemu danych do monitoringu, ▪ opracowanie narzędzia informatycznego umożliwiającego gromadzenie danych z różnych źródeł, ich porządkowanie oraz czytelną prezentację graficzną.
Ryzyko błędnego prognozowania zjawisk	▪ wykorzystanie technik scenariuszowych do porządkowania i obróbki zgromadzonych danych, w szczególności opracowanie scenariuszy zmian ewolucyjnych w mieście i otoczeniu, ▪ selekcja, w oparciu o techniki scenariuszowe tzw. driverów, czyli czynników o najsilniejszym wpływie na kształtowanie przyszłości, ▪ wykorzystanie technik quasi-delfickich realizowanych z przedstawicielami	▪ stworzenie systemu szybkiego analizowania i prognozowania sytuacji w mieście i obszarowe rewitalizacji w oparciu o zidentyfikowane drivery – wykorzystanie opracowanej z udziałem ekspertów macierzy powiązań krzyżowych (jako wynik konsensusu co do wydarzeń przełomowych, stanowiących siły napędowe przyszłego rozwoju),

	społeczności lokalnych (mieszkańcy jako eksperci w badaniach typu delfickiego – iteracyjny proces konsultacji): sondowanie opinii, porządkowanie wyników, przedstawianie uporządkowanych wyników, kolejne konsultacje.	▪ okresowe stosowanie techniki delfickiej wśród grupy wybranych ekspertów związanych z miastem, ▪ cykliczne spotkania z mieszkańcami obszarów zdegradowanych w celu określania procesów zmian i trendów dotyczących tych obszarów.
Ryzyko niewłaściwie realizowanego monitoringu Programu	▪ przygotowanie wzoru karty projektu uwzględniającej wskaźniki realizacji projektu oraz wskaźniki realizacji celów rewitalizacji, ▪ stworzenie grupy konsultantów-ekspertów biorących udział w różnych fazach monitoringu: gromadzenie i przetwarzanie danych oraz interpretacja wyników.	▪ powiązanie monitoringu ilościowego z jakościowym – okresowe konsultowanie wyników monitoringu z ekspertami i beneficjentami, ewaluacja z punktu widzenia potrzeb społeczności lokalnych oraz generalnych procesów rozwoju miasta, ▪ sprawozdawczość projektowa obejmująca analizę rezultatów projektu oraz wpływ na realizację celów GPR, ▪ powiązanie monitoringu GPR z monitoringiem wdrażania strategii rozwoju miasta, ▪ opracowanie i wykorzystywanie informatycznego narzędzia do monitorowania realizacji projektów rewitalizacji.
Ryzyko związane z przygotowaniem niezbędnej dokumentacji i stosowaniem procedur	▪ edukacja podmiotów lokalnych w zakresie zasad przygotowania karty projektu, ▪ doradztwo dla podmiotów przygotowujących karty projektu – konsultanci projektowi oraz narzędzie informatyczne, ▪ stworzenie zespołu profesjonalistów w zakresie przygotowania i realizacji projektów z uwzględnieniem potrzeb projektów „twardych” i „miękkich” (w składzie zespołu m. in. osoby specjalizujące się w spełnianiu wymogów formalnych i proceduralnych).	▪ analiza błędów w przygotowanych kartach projektu, ▪ analiza niezgodności zakładanych i uzyskiwanych wyników, ▪ analiza relacji z instytucjami zewnętrznymi warunkującymi realizację zakładanych projektów, ▪ spotkania z grupami potencjalnych partnerów słabo włączającymi się w realizację GPR - edukowanie na temat możliwości udziału w rewitalizacji, ▪ nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami wydającymi decyzje ważące dla realizacji GPR.
Ryzyko związane z relacjami z podmiotami partnerskim	▪ działania promujące możliwość wzięcia udziału przez podmioty lokalne w realizacji Programu, ▪ preferencyjne traktowanie partnerów legitymujących się pozytywnymi doświadczeniami w realizacji projektów, ▪ przesuwanie funkcji liderów i odpowiedzialności za realizację projektów na podmioty spoza Urzędu Miasta, ▪ preferencyjne traktowanie projektów zgłaszanych przez podmioty społeczne, z którymi mieszkańcy się utożsamiają, ▪ nakreślanie ścieżki krytycznej projektów i szczególne wsparcie dla podmiotów, które są odpowiedzialne za zadania tworzące ścieżkę krytyczną.	▪ analiza postaw i solidności partnerów realizujących projekty, ▪ promowanie korzyści, które odnoszą podmioty partnerskie z tytułu solidnego udziału w realizacji projektów rewitalizacyjnych.

Ryzyko związane z beneficjentami projektu	▪ preferencyjne traktowanie projektów zgłaszanych przez podmioty społeczne, z którymi mieszkańcy się utożsamiają i oczekują na ich rezultaty, ▪ oszacowanie w karcie projektu kosztów, które powinny być ponoszone przez beneficjentów, ▪ analiza skłonności (możliwości) ponoszenia opłat z tytułu korzystania z projektu wśród jego potencjalnych beneficjentów, w tym przy wykorzystaniu badań ankietowych, ▪ określenie źródeł dofinansowania do funkcjonowania projektu.	▪ promowanie rezultatów projektów wśród potencjalnych beneficjentów, ▪ okresowe stosowanie instrumentów udostępniających projekt grupom o niskim statusie materialnym.
Ryzyko kompetencyjne	▪ edukacja i doradztwo dla partnerów przygotowujących projekty, ▪ przyjmowanie do realizacji projektów o mniejszym poziomie złożoności, w których podmioty lokalne, szczególnie mieszkańcy mogą rozwijać swoje kompetencje w zakresie zarządzania projektami.	▪ edukacja i doradztwo dla partnerów w trakcie realizacji projektów.
Ryzyko zasobowe	▪ precyzyjne opracowanie kart projektów w części finansowej, ▪ tworzenie zbioru projektów do realizacji w roku budżetowym w powiązaniu z wielkością dostępnych środków, ▪ preferencje dla projektów, dla których możliwy jest montaż finansowy z różnych źródeł, ▪ preferencje dla projektów, w których potrzeby finansowe mogą być kompensowane przez wykorzystanie dostępnych zasobów rzeczowych i kadrowych, ▪ stworzenie rezerwowego funduszu finansowania projektów rewitalizacyjnych.	▪ analiza poziomu wykorzystania zasobów w ramach wiązki realizowanych projektów – ewentualne przesuwanie rezerw między projektami.
Ryzyko polityczne	▪ realizacja prac nad programem rewitalizacji z możliwie dużą liczbą podmiotów lokalnych – społeczna „własność" GPR jako zabezpieczenie przed nieciągłością polityczną, ▪ prowadzenie monitoringu otoczenia regulacyjnego w aspektach mających wpływ na prowadzenie działań rewitalizacyjnych.	▪ promowanie efektów realizacji GPR w społeczności lokalnej w celu utożsamienia mieszkańców z programem.
Ryzyko planistyczne	▪ strukturalne i treściowe powiązanie GPR ze strategią rozwoju miasta.	▪ stały monitoring realizacji GPR oraz sytuacji podobszarów rewitalizacji jako „wsad" do analiz wykonywanych przy opracowaniu lub aktualizacji innych dokumentów planistycznych.
Ryzyko budżetowe	▪ ujęcie w budżecie środków na realizację projektów rewitalizacyjnych lub utworzenie miejskiego funduszu rewitalizacji (sztywna wielkość środków przeznaczanych corocznie na rewitalizację lub zbiór zasad regulujących wielkość środków budżetowych przeznaczanych na rewitalizację), ▪ tworzenie zbioru projektów do realizacji w roku budżetowym w powiązaniu z wielkością dostępnych środków, ▪ preferencje dla projektów realizowanych	▪ rozwijanie narzędzi typu budżet obywatelski w nawiązaniu do poziomu zainteresowania udziałem w rewitalizacji podmiotów lokalnych.

	w oparciu o montaż środków.	
Ryzyko zmiany fundamentalnej	▪ wykorzystanie technik scenariuszowych do porządkowania i obróbki zgromadzonych danych, w szczególności opracowanie scenariuszy zmian ewolucyjnych w mieście i otoczeniu, ▪ selekcja, w oparciu o techniki scenariuszowe tzw. driverów, czyli czynników o najsilniejszym wpływie na kształtowanie przyszłości.	▪ stworzenie systemu szybkiego analizowania i prognozowania sytuacji w mieście i obszarach zdegradowanych w oparciu o zidentyfikowane drivery – wykorzystanie opracowanej z udziałem ekspertów macierzy powiązań krzyżowych (jako wynik konsensusu co do wydarzeń przełomowych, stanowiących siły napędowe przyszłego rozwoju), ▪ cykliczne spotkania z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji w celu identyfikacji zjawisk uznawanych za przełomowe.
Ryzyko strukturalne	▪ powierzenie funkcji Koordynatora programowego ds. Rewitalizacji I Zastępcy Prezydenta Miasta, ▪ stworzenie Zespołu ds. Wdrażania Projektów GPR odpowiedzialnego za realizację projektów, ▪ stworzenie w UM specjalnej ścieżki realizacji projektów rewitalizacyjnych, ▪ stworzenie zbiorczego harmonogramu zadań w ramach wiązki projektów realizowanych w danym roku kalendarzowym, ▪ stworzenie narzędzia informatycznego umożliwiającego pełną i bieżącą kontrolę realizacji zadań składających się na wiązkę projektów.	▪ identyfikacja barier dla rewitalizacji tworzonych przez regulacje lokalne, ▪ rozpoznawanie barier kompetencyjnych i wsparcie w wypełnianiu luk kompetencyjnych, ▪ utrzymywanie kontaktu przez Zespół ds. Wdrażania Projektów GPR z podmiotami lokalnymi (zwłaszcza z sektora społecznego i biznesowego).

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

Reasumując, zbiór proponowanych w powyższej tabeli działań ma na celu:

- eliminowanie błędów na etapie formułowania GPR,
- regulowanie procesu wdrażania GPR przy wykorzystaniu procedur partnerstwa,
- stałe podtrzymywanie współpracy z różnymi środowiskami lokalnymi,
- zapobieganie sytuacji deficytu zasobów,
- eliminowanie konfliktów między podmiotami,
- eliminowanie kolizji między poszczególnymi działaniami, a także między GPR a innymi dokumentami lokalnymi,
- dostosowanie rezultatów rewitalizacji do realnych potrzeb mieszkańców.

Przejrzystość i odpowiedzialność publiczna za wdrożenie GPR

Sensem i zarazem najważniejszą cechą „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+" jest jego ścisłe powiązanie ze zmieniającymi się potrzebami społeczności lokalnych. Pierwszym etapem służącym zapewnieniu przejrzystości GPR oraz przygotowaniem do wdrożenia tego dokumentu w zgodzie z zasadą odpowiedzialności publicznej stał się rozbudowany proces partnerskiego przygotowania Programu. Dołożono wszelkich starań, aby „Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+" był dokumentem:

- dotykającym problemów realnych, czytelnych dla mieszkańców obszarów zdegradowanych przeznaczonych do rewitalizacji, poruszającym się w zakresie merytorycznym, który w sposób rzeczywisty jest ważny dla podmiotów lokalnych,

- przejrzystym w swojej formie, a więc atrakcyjnym graficznie oraz zrozumiałym pod względem językowym dla podmiotów, które są bezpośrednio zainteresowane jego wdrażaniem[45].

Samorząd Miasta Bytomia organizując prace nad sformułowaniem tego dokumentu, jak również tworząc podstawy systemu jego wdrażania kierował się zasadami szerokiej partycypacji społecznej oraz powszechnym dostępem do informacji o realizowanych i planowanych pracach. W tym sensie, Gminny Program Rewitalizacji jest z jednej strony kontynuacją podejścia, które w mieście jest powszechnie wykorzystywane przy wdrażaniu innych dokumentów strategicznych, a z drugiej strony stanowi wyraźny krok w kierunku pogłębiania i rozwijania metod partycypacyjnych.

Główne założenie dotyczące bytomskiego Gminnego Programu Rewitalizacji w kontekście odpowiedzialności publicznej można wyrazić w następującym zdaniu:

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI. BYTOM 2020+ JEST WYNIKIEM WYPRACOWANEGO PRZY UDZIALE WŁADZ LOKALNYCH POROZUMIENIA MIĘDZY CZŁONKAMI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ ORAZ PRZYMIERZEM ZAWARTYM MIĘDZY CZŁONKAMI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ A WŁADZAMI LOKALNYMI NA RZECZ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW UTRUDNIAJĄCYCH ROZWÓJ OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH I RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH ZWIĄZANYCH Z TYMI OBSZARAMI.

W szczególności, w trakcie formułowania dokumentu wykorzystano zróżnicowane narzędzia na rzecz: przekazywania i pozyskiwania informacji oraz budowania konsensusu społecznego wokół procesu rewitalizacji.

Schemat 12. Podstawowy zakres merytoryczny prac realizowanych w partnerstwie ze społecznościami lokalnymi na etapie formułowania GPR

Tematyka przekazywanych informacji	Tematyka pozyskiwanych informacji	Budowanie konsensusu
•istota rewitalizacji i znaczenie Gminnego Programu Rewitalizacji, •pozycja społeczności lokalnych w procesie rewitalizacji, •sytuacja danego obszaru w świetle konkretnych danych w wymiarach istotnych dla procesu rewitalizacji •szanse i ograniczenia procesu rewitalizacji konkretnego obszaru, •założenia systemu partnerskiego wdrażania Programu.	•rodzaj i skala problemów występujących na danym obszarze, •grupy o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju oraz bariery ich rozwoju, •relacje między grupami społecznymi wpływające na harmonię społeczną, •aktywności podejmowane przez mieszkańców danego obszaru, •wartości, które mogą motywować mieszkańców danego obszaru do zaangażowania w proces rewitalizacji.	•uzgodnienie głównych problemów decydujących o sytuacji obszaru rewitalizacji, •uzgodnienie głównych ścieżek wspólnego działania, •uzgodnienie narzędzi wdrażania Programu, instrumentów komunikacji oraz partnerskich projektów rewitalizacyjnych, •tworzenie powiązań między członkami społeczności lokalnej i partnerstw na rzecz wdrażania przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Źródło: Opracowanie dr K. Wrana

W trakcie prac nad GPR starano się dotrzeć do możliwie dużej liczby mieszkańców. Takie starania będą również podtrzymywane w trakcie wdrażania oraz ewentualnej aktualizacji GPR. Jest to podyktowane spostrzeżeniami, które poczynione zostały na etapie formułowania programu, a które określić można mianem

[45] Podstawowy dokument został opracowany zgodnie z koniecznymi wymaganiami określonymi w Ustawie o rewitalizacji.

wyzwań związanych z włączeniem mieszkańców do procesu rewitalizacji. Bez sprostania tym wyzwaniom realizacja założeń o przejrzystości i odpowiedzialności publicznej będzie niemożliwa.

SPIS ILUSTRACJI

Ilustracja 1. Wizualizacja dworca 28
Ilustracja 2. Kolonia Zgorzelec 10, 11 88
Ilustracja 3. Kolonia Zgorzelec 12, 16 89
Ilustracja 4. Kolonia Zgorzelec 31, 32 89
Ilustracja 5. Kolonia Zgorzelec 26, 33 89
Ilustracja 6. Kolonia Zgorzelec 34, 37 89
Ilustracja 7. Ul. Piekarska 27, 43 91
Ilustracja 8. Ul. Żeromskiego 32, 34-36 91
Ilustracja 9. Ul. Piłsudskiego 15 91
Ilustracja 10. Ul. Piłsudskiego 34, 38 92
Ilustracja 11. Ul. Konstytucji 31a, ul. Piecucha 10 92
Ilustracja 12. Ul. Katowicka 11-13, ul. Siemianowicka 16 94
Ilustracja 13. Przestrzeń miejska: Plac Drzymały, Kolonia Zgorzelec 10, 11, 12, 13 94
Ilustracja 14. Przestrzeń miejska: ul. Stalowa, ul. Stalowa – ul. Pasteura – ul. Piecucha 94
Ilustracja 15. Przestrzeń miejska: ul. Piecucha – ul. Pasteura, Piłsudskiego 50 94
Ilustracja 16. Przestrzeń miejska: Piekarska 39, Piłsudskiego 34-36 95
Ilustracja 17. Przestrzeń miejska: ul. Jaronia – ul. Musialika, Plac Świętej Barbary – ul. Kochanowskiego 95
Ilustracja 18. Przestrzeń miejska: ul. Królowej Jadwigi – ul. Reymonta, ul. Sienna 95
Ilustracja 19. Przestrzeń miejska: ul. Musialika 3 95
Ilustracja 20. Pałac Thiele-Wincklerów w Miechowicach 111

SPIS MAP

Mapa 1. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji objęte obszarem rewitalizacji 18
Mapa 2. Projektowana Bytomska Centralna Trasa Północ-Południe 26
Mapa 3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia 28
Mapa 4. Obszar rewitalizacji w Bytomiu 39
Mapa 5. Udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym 44
Mapa 6. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w ogóle bezrobotnych 47
Mapa 7. Osoby otrzymujące zasiłki celowe w Bytomiu 51
Mapa 8. Uczniowie szkół podstawowych korzystający z dożywiania 52
Mapa 9. Zadłużenie czynszowe w budynkach komunalnych 52
Mapa 10. Zadłużenie czynszowe w budynkach komunalnych w zestawieniu z zasiłkami celowymi 53
Mapa 11. Mieszkania socjalne w Bytomiu 55
Mapa 12. Mieszkania socjalne na 1 tys. mieszkańców w Bytomiu 55
Mapa 13. Przestępstwa ogółem na 10 tys. mieszkańców popełnione w 2015 r. 57
Mapa 14. Przemoc w rodzinie na 10 tys. mieszkańców w 2015 r. 58
Mapa 15. Wskaźnik zasiłków z powodu uzależnień w Bytomiu 60
Mapa 16. Zasiłki z powodu bezradności opiekuńczo - wychowawczej w Bytomiu 62
Mapa 17. Osoby z niepełnosprawnością w Bytomiu 65
Mapa 18. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji 67
Mapa 19. Kobiety w wieku powyżej 75 lat w populacji osób w tym wieku 68
Mapa 20. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r. 70
Mapa 21. Kluby sportowe i Uczniowskie Kluby Sportowe w Bytomiu 71
Mapa 22. Dotacje udzielone organizacjom sportowym w 2016 r. 72

Mapa 23. Cykliczne imprezy sportowe w Bytomiu 72
Mapa 24. Obiekty sportowe w Bytomiu 73
Mapa 25. Wyniki sprawdzianu po 6. klasie w Bytomiu....74
Mapa 26. Spółki prawa handlowego w Bytomiu na 1 tys. mieszkańców....76
Mapa 27. Średnie, duże i bardzo duże spółki prawa handlowego w Bytomiu 77
Mapa 28. Małe przedsiębiorstwa 77
Mapa 29. Mikroprzedsiębiorstwa....78
Mapa 30. Podmioty zarejestrowane w CEIDG na 100 osób....81
Mapa 31. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w ogóle bezrobotnych 83
Mapa 32. Udział budynków należących do gminy i budynków wspólnot mieszkaniowych 84
Mapa 33. Budynki gminne i budynki wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy....84
Mapa 34. Budynki gminne i budynki wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy - centrum 85
Mapa 35. Łazienki w mieszkaniach komunalnych – budynki gminne....86
Mapa 36. WC w mieszkaniach komunalnych – budynki gminne 87
Mapa 37. Stan techniczny budynków należących do gminy....90
Mapa 38. Zasiłek celowy a komunalne budynki w złym lub bardzo złym stanie technicznym 90
Mapa 39. Obszary eksploatacji górniczej na obszarze gminy Bytom....99
Mapa 40. Ogrzewanie piecowe węglowe powodujące niską emisję (budynki 100% gminy) 101
Mapa 41. Organizacje pozarządowe w Bytomiu na 1 tys. mieszkańców....102
Mapa 42. Organizacje pozarządowe działające w dziedzinie kultury i spraw społecznych 103
Mapa 43. Dotacje udzielone organizacjom na zadania w dziedzinie kultury w 2016 r....105
Mapa 44. Instytucje kultury w Bytomiu....107
Mapa 45. Najważniejsze obiekty zabytkowe w Bytomiu 110
Mapa 46. Wiązka 1, 2, 3....124
Mapa 47. Wiązka 4 125
Mapa 48. Kwartały wg ReRoŚ 212

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1. Przestrzeń publiczna 97
Schemat 2. Logika interwencji społeczno-infrastrukturalnej....156
Schemat 3. Schemat procesu rewitalizacji w Bytomiu 201
Schemat 4. Schemat zarządzania rewitalizacją w Bytomiu 202
Schemat 5. Cykl monitoringu wdrażania GPR....219
Schemat 6. Poziomy monitoringu i ewaluacji GPR 220
Schemat 7. Podmioty ewaluacji i monitoringu GPR 221
Schemat 8. Poziomy monitoringu i ewaluacji GPR 225
Schemat 9. Typologia ryzyka projektowego 226
Schemat 10. Typologia ryzyka zarządczego 227
Schemat 11. Typologia ryzyka ze względu na przyczyny i możliwości zapobiegania....227
Schemat 12. Podstawowy zakres merytoryczny prac realizowanych w partnerstwie ze społecznościami lokalnymi na etapie formułowania GPR 232

SPIS TABEL

Tabela 1. Dokumenty strategiczne, programowe i planistyczne nawiązujące do procesu rewitalizacji Bytomia ...7
Tabela 2. Wybrane kluczowe kierunki działań stanowiące kluczowe obszary aktywności realizatorów strategii...8

Tabela 3. Powierzchnia obszaru rewitalizacji 40
Tabela 4. Ludność obszaru rewitalizacji (2015 r.) 41
Tabela 5. Udział osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym.....44
Tabela 6. Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy 45
Tabela 7. Bezrobotni według wieku.....47
Tabela 8. Charakterystyka bezrobocia w podobszarach rewitalizacji.....49
Tabela 9. Zasiłki pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców 50
Tabela 10. Charakterystyka ubóstwa w podobszarach rewitalizacji.....56
Tabela 11. Charakterystyka przestępczości w podobszarach rewitalizacji 58
Tabela 12. Korzystający z usług CIKiPU w 2015 roku 59
Tabela 13. Osoby nieletnie korzystające z usług CIKiPU w 2015 roku 60
Tabela 14. Charakterystyka problemu uzależnień w podobszarach rewitalizacji.....61
Tabela 15. Wybrane formy wsparcia problemów opiekuńczo - wychowawczych.....62
Tabela 16. Zaburzenia i choroby psychiczne w Bytomiu 64
Tabela 17. Osoby z niepełnosprawnością na obszarze rewitalizacji 64
Tabela 18. Charakterystyka problemu bezdomności w podobszarach rewitalizacji.....66
Tabela 19. Trzy najczęściej występujące rodzaje działalności spółek w podobszarach rewitalizacji 78
Tabela 20. Charakterystyka działalności spółek wg PKD w Śródmieściu i Śródmieściu Północ 79
Tabela 21. Kryteria oceny i klasyfikacji technicznej stanu zużycia technicznego elementów budynku.....88
Tabela 22. Kryteria oceny i klasyfikacji technicznej stanu zużycia technicznego elewacji budynku.....93
Tabela 23. Ilościowy wykaz szkód górniczych 2014-2016.....98
Tabela 24. Podsumowanie diagnozy w podobszarach rewitalizacji Bytomia, w sferze społecznej 119
Tabela 25. Bobrek – cele i kierunki 130
Tabela 26. Kolonia Zgorzelec – cele i kierunki 132
Tabela 27. Rozbark – cele i kierunki.....133
Tabela 28. Śródmieście Zachód – cele i kierunki.....134
Tabela 29. Śródmieście Północ – cele i kierunki 135
Tabela 30. Śródmieście Centrum – cele i kierunki 136
Tabela 31. Cele operacyjne, a kierunki działań rewitalizacyjnych 140
Tabela 32. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych 203
Tabela 33. Harmonogram monitoringu „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+” 222
Tabela 34. Wskaźniki realizacji celów GPR 222
Tabela 35. Sposoby zapobiegania zidentyfikowanym rodzajom ryzyka w zależności od źródła i charakteru czynników niepewności 228

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Obszary działalności przedsiębiorstwa, w których potrzebna jest pomoc zewnętrzna 82

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

1. **Załącznik nr 1**
   – „Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji” (MAPA)

2. **Załącznik nr 2**
   – „Lista przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”

3. Załącznik nr 3 – „Matryca logiczna”